

รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ในประเทศไทย

POVERTY AND INEQUALITY REPORT 2023

2566

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คำนำ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีภารกิจหนึ่งในการติดตามภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลก รวมทั้งปัญหาและโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอในเชิงนโยบาย และมาตรการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม โดยได้จัดทำรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามและนำเสนอสถานการณ์ทางด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญผ่านการวิเคราะห์ลักษณะปัญหา โครงการสำคัญของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ช่องว่างการดำเนินนโยบาย ตลอดจนข้อเสนอแนะในการดำเนินงานเพื่อลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศ

รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2566 ได้เพิ่มเติมการศึกษาเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ ข้อมูล และเครื่องมือทางด้านภูมิศาสตร์สารสนเทศมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ชัดเจนและเชิงลึกยิ่งขึ้น การนำแนวคิดความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation) และการวิเคราะห์รูปแบบเชิงพื้นที่ (Spatial Patterns Analysis) มาปรับใช้และประมวลผลเชิงสถิติในการวิเคราะห์การรวมกลุ่ม (Cluster) ระหว่างจังหวัดต่าง ๆ จะทำให้มีความรู้และความเข้าใจต่อผลกระทบจากการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่หลากหลายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังได้รวบรวมและนำเสนอผลการดำเนินงานโครงการ มาตรการ และนโยบายที่สำคัญของภาครัฐในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศ รวมทั้งการระบุช่องว่างการดำเนินงาน และข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ รายงานฉบับนี้ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการประมวลผลเส้นความยากจน (Poverty Line) ตัวชี้วัดความยากจน และตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำ จึงขอขอบคุณหน่วยงานต่าง ๆ ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

สำนักงานฯ ได้เผยแพร่รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2566 ผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานฯ (<http://www.nesdc.go.th>) เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และประชาชนที่สนใจ นำไปใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสม รวมทั้งเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยสู่สาธารณชนต่อไป

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กันยายน 2567

สารบัญ

คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญภาพ	ง
สารบัญตาราง	ช
บทสรุปผู้บริหาร	ฉ
บทที่ 1 สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทย ปี 2566	1
1.1 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน สัดส่วนครัวเรือนยากจน	1
1.2 ความยากจนตามระดับความรุนแรง	2
1.3 ความยากจนตามระดับเขตการปกครอง ภาค และจังหวัด	5
1.4 ลักษณะทางประชากรของครัวเรือนยากจน และคนจน	12
1.5 สถานภาพทางเศรษฐกิจและการทำงานของคนจน	14
1.6 คนจนกับการศึกษา	17
1.7 คนจนกับการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ	20
1.8 คนจนกับการเข้าถึงบริการพื้นฐาน	22
1.9 ความยากจนมิติอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน	23
1.10 ความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน	27
บทที่ 2 สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2566	30
2.1 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้	30
2.2 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย	34
2.3 ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง	36
2.4 ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา	41
2.5 ความเหลื่อมล้ำด้านบริการสาธารณสุข	47
2.6 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงสวัสดิการ	49
2.7 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงที่ดินและแหล่งทุน	52
2.8 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน	54
2.9 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม	56

บทที่ 3	ความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย	59
3.1	กลุ่มจังหวัดภายใต้แนวคิดความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation)	60
3.2	ผลกระทบจากการพัฒนาเชิงพื้นที่.....	63
3.3	ข้อค้นพบสำคัญ	74
บทที่ 4	นโยบายและช่องว่างการดำเนินนโยบาย ในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ	77
4.1	นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ปี 2566.....	77
4.2	การใช้จ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ	82
4.3	ช่องว่างการดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ	86
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	90
5.1	บทสรุป	90
5.2	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	92
ตารางสถิติ (Statistical Tables)		95
เอกสารอ้างอิง		111
ภาคผนวก		115
ภาคผนวก ก รายละเอียดโครงการ/มาตรการการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ.....		116
ภาคผนวก ข การจัดทำเส้นความยากจน (Poverty Line)		131
ภาคผนวก ค วิธีกรจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index)		140
ภาคผนวก ง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation).....		145

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1	เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน ปี 2554 - 2566	1
ภาพที่ 1.2	สัดส่วนครัวเรือนยากจน และจำนวนครัวเรือนยากจน ปี 2554 - 2566	2
ภาพที่ 1.3	จำนวนคนจน จำแนกตามระดับความรุนแรง ปี 2554 - 2566	3
ภาพที่ 1.4	ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน ปี 2554 - 2566	3
ภาพที่ 1.5	สัดส่วนคนจน จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2554 - 2566	5
ภาพที่ 1.6	สัดส่วนคนจน จำแนกรายภาค ปี 2554 - 2566	6
ภาพที่ 1.7	โครงสร้างคนจน จำแนกรายภาค ปี 2566	6
ภาพที่ 1.8	สัดส่วนคนจน จำแนกรายจังหวัด ปี 2565 และ ปี 2566	8
ภาพที่ 1.9	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน และสัดส่วนคนจน จำแนกรายจังหวัด ปี 2566	11
ภาพที่ 1.10	อัตราการพึ่งพิงของครัวเรือนยากจน ปี 2554 - 2566	12
ภาพที่ 1.11	สัดส่วนคนจน จำแนกตามกลุ่มอายุ ปี 2565 - 2566	13
ภาพที่ 1.12	สัดส่วนคนจน จำแนกตามขนาดของครัวเรือน ปี 2555 - 2566	13
ภาพที่ 1.13	รายได้ประจำและรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนยากจน ปี 2556 - 2566	14
ภาพที่ 1.14	โครงสร้างรายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนที่ไม่ยากจน ปี 2566	15
ภาพที่ 1.15	โครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนยากจน ปี 2560 - 2566	15
ภาพที่ 1.16	โครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการชำระหนี้ของครัวเรือนยากจน จำแนกตามวัตถุประสงค์การกู้ยืม ปี 2565 - 2566	16
ภาพที่ 1.17	สัดส่วนผู้มีงานทำที่ยากจน จำแนกตามสาขาเศรษฐกิจ ปี 2565 - 2566	17
ภาพที่ 1.18	สัดส่วนคนจน (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป) จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2566	18
ภาพที่ 1.19	โครงสร้างคนจน (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป) จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2566	18
ภาพที่ 1.20	อัตราการเข้าเรียนสุทธิของเด็กยากจน ปี 2563 - 2566	19
ภาพที่ 1.21	โครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็กยากจน จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2566	19
ภาพที่ 1.22	โครงสร้างการเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลของคนจน ปี 2554 - 2566	20
ภาพที่ 1.23	ผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ปี 2554 - 2566	21
ภาพที่ 1.24	คนพิการยากจนที่ได้รับเบี้ยความพิการ ปี 2554 - 2566	21
ภาพที่ 1.25	ภาพรวมลักษณะของคนจน	23
ภาพที่ 1.26	ดัชนีความยากจนหลายมิติของประเทศไทย ปี 2556 - 2566	24

ภาพที่ 1.27 อัตราส่วนการส่งผลต่อความยากจนหลายมิติ จำแนกรายมิติและตัวชี้วัด ปี 2566	24
ภาพที่ 1.28 ดัชนีความยากจนหลายมิติ สัดส่วนคนจนหลายมิติ และความรุนแรงของความยากจนหลายมิติ จำแนกตามเขตการปกครอง	26
ภาพที่ 1.29 ดัชนีความยากจนหลายมิติ สัดส่วนคนจนหลายมิติ และความรุนแรงของความยากจนหลายมิติ จำแนกตามภูมิภาค	26
ภาพที่ 1.30 ความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ปี 2566.....	27
ภาพที่ 1.31 จำนวนคนจนทั้งจากด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ปี 2556 - 2566	27
ภาพที่ 1.32 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ปี 2566 เทียบกับปี 2564..	28
ภาพที่ 2.1 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2531 - 2566.....	30
ภาพที่ 2.2 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ จำแนกรายภาค ปี 2531 - 2566.....	31
ภาพที่ 2.3 ส่วนแบ่งรายได้ของประชากร จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2537 - 2566	31
ภาพที่ 2.4 โครงสร้างรายได้ที่เป็นตัวเงิน จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2566	33
ภาพที่ 2.5 สัดส่วนรายได้ที่มาจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐต่อรายได้ที่เป็นตัวเงินทั้งหมด จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2562 - 2566.....	33
ภาพที่ 2.6 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2531 - 2566.....	34
ภาพที่ 2.7 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย จำแนกรายภาค ปี 2531 - 2566	35
ภาพที่ 2.8 ส่วนแบ่งรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชากร จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2537 - 2566.....	35
ภาพที่ 2.9 โครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566	36
ภาพที่ 2.10 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวม จำแนกตามประเภททรัพย์สิน ปี 2556 - 2566 ..	37
ภาพที่ 2.11 ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวม จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2556 - 2566	37
ภาพที่ 2.12 ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรายประเภททรัพย์สิน จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2566.....	38
ภาพที่ 2.13 ส่วนแบ่งภาระหนี้สิน จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2556 - 2566.....	39
ภาพที่ 2.14 ส่วนแบ่งภาระหนี้สิน จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) และแหล่งที่มา ปี 2564 - 2566	39

ภาพที่ 2.15 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิ ทรัพย์สินรวม และด้านรายได้ ปี 2556 - 2566	40
ภาพที่ 2.16 ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิ จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2556 - 2566	40
ภาพที่ 2.17 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ จำแนกตามระดับชั้น ปี 2555 - 2566.....	41
ภาพที่ 2.18 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ ในแต่ละระดับชั้น จำแนกรายภาค ปี 2565 - 2566.....	42
ภาพที่ 2.19 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ ระดับมัธยมปลายและระดับปริญญาตรี จำแนกตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2561 - 2566.....	43
ภาพที่ 2.20 โครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็ก จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566	44
ภาพที่ 2.21 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามสังกัดโรงเรียน ปี 2566.....	45
ภาพที่ 2.22 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ปี 2565 - 2566	45
ภาพที่ 2.23 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ปี 2565 - 2566.....	46
ภาพที่ 2.24 ผลคะแนน PISA 2022 จำแนกตามเศรษฐกิจ ปี 2565.....	47
ภาพที่ 2.25 สัดส่วนเด็กที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จำแนกตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2565 - 2566.....	50
ภาพที่ 2.26 สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2565 - 2566.....	51
ภาพที่ 2.27 สัดส่วนคนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการ จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2565 - 2566.....	51
ภาพที่ 2.28 จำนวนคนพิการทั้งหมด คนที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ และคนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการ ปี 2553 - 2566	52
ภาพที่ 2.29 สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง ปี 2564 - 2566.....	53
ภาพที่ 2.30 สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกร จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566	53
ภาพที่ 2.31 สัดส่วนแหล่งเงินกู้ของประชากร จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566	54
ภาพที่ 2.32 สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงบริการน้ำประปาภายในบ้าน จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566	55

ภาพที่ 2.33	สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2564 - 2566.....	56
ภาพที่ 2.34	สัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลือของกองทุนยุติธรรม ปี 2555 - 2566.....	57
ภาพที่ 2.35	สัดส่วนการใช้จ่ายของกองทุนยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ ปี 2566	57
ภาพที่ 3.1	การจัดกลุ่มจังหวัดตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ โดย LISA.....	61
ภาพที่ 3.2	ผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาการผลิตอุตสาหกรรมและบริการ จำแนกรายภาค ปี 2565	62
ภาพที่ 3.3	ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566	64
ภาพที่ 3.4	สัดส่วนคนจน จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566	64
ภาพที่ 3.5	สัดส่วนคนจน และรายได้เฉลี่ยต่อคน จำแนกตามจังหวัดและกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566	65
ภาพที่ 3.6	รายได้เฉลี่ยต่อคน จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566.....	66
ภาพที่ 3.7	รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคและดัชนีราคาผู้บริโภคพื้นฐาน (CPI) จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566.....	67
ภาพที่ 3.8	โครงสร้างอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามสาขาเศรษฐกิจ และกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566	67
ภาพที่ 3.9	โครงสร้างระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566	68
ภาพที่ 3.10	ความหนาแน่นของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2565.....	69
ภาพที่ 4.1	งบประมาณของนโยบายสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย ปี 2566.....	81
ภาพที่ 4.2	การเบิกจ่ายงบประมาณของภาครัฐ จำแนกตามยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2566	82
ภาพที่ 4.3	การเบิกจ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม จำแนกตามหน่วยงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566	84
ภาพที่ 4.4	การใช้จ่ายภาครัฐในระดับจังหวัด ปีงบประมาณ 2566.....	85
ภาพที่ 4.5	โครงสร้างการเบิกจ่ายงบประมาณรายจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.....	86
ภาพที่ 5.1	ความเชื่อมโยงระหว่างข้อค้นพบ ช่องว่าง และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	94

สารบัญตาราง

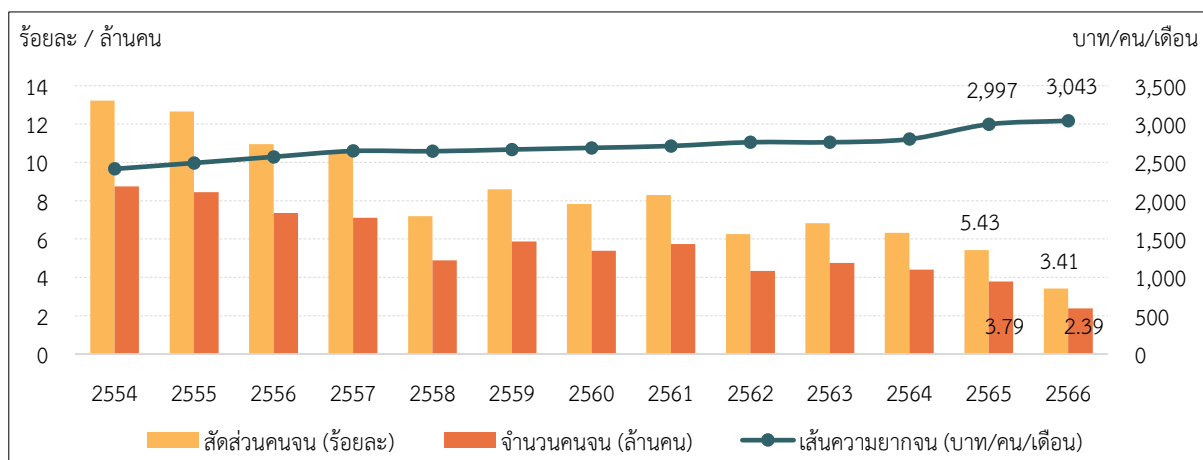
ตารางที่ 1.1	รายชื่อจังหวัดที่ติดอันดับ 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด หรือมีความยากจนหนาแน่นที่สุด ปี 2552 - 2566	7
ตารางที่ 1.2	สัดส่วนการเข้าถึงบริการพื้นฐานของครัวเรือนยากจน จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2566 ...	22
ตารางที่ 1.3	สัดส่วนการขาดสน (Uncensored Headcount) และสัดส่วนคนจนหลายมิติที่ขาดสน (Censored Headcount) ในแต่ละตัวชี้วัด	25
ตารางที่ 2.1	ข้อมูลแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จำแนกตามระดับเงินได้พึงประเมิน ปี 2565	32
ตารางที่ 2.2	สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ 1 คนต่อประชากร จำแนกตามประเภทและภูมิภาค ปี 2566....	48
ตารางที่ 2.3	ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน (Coefficient of Variation: CV) ของสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ 1 คนต่อประชากร ระหว่างจังหวัด ปี 2563 - 2566	48
ตารางที่ 2.4	สัดส่วนครุภัณฑ์การแพทย์ที่สำคัญต่อประชากร ปี 2566	49
ตารางที่ 4.1	นโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ปีงบประมาณ 2566	78

บทสรุปผู้บริหาร

สถานการณ์ความยากจน

สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจำนวนคนจนลดลงจาก 3.79 ล้านคน ในปี 2565 มาอยู่ที่ 2.39 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนจนร้อยละ 3.41 ลดลงจากปีที่ผ่านมาที่อยู่ที่ร้อยละ 5.43 แนวโน้มการปรับตัวดีขึ้นของสถานการณ์ความยากจนดังกล่าว เป็นผลมาจากการขยายตัวต่อเนื่องของเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรมซึ่งมีสัดส่วนแรงงานยากจนสูงที่สุด ประกอบกับโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 ที่เป็นการลงทะเบียนรอบใหม่ซึ่งเปิดโอกาสให้คนจนโดยเฉพาะผู้ที่เคยตกหล่นจากการลงทะเบียนรอบก่อนหน้านี้ สามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่าง ๆ ของภาครัฐมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาพรวมสถานการณ์ความยากจนจะมีทิศทางที่ดีขึ้น แต่กลุ่มคนเปราะบางต่อความยากจนยังคงต้องให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการกลายเป็นคนจนเพราะมีระดับความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับเส้นความยากจน รวมทั้งยังต้องเผชิญกับปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความเสี่ยงได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมภายในครัวเรือน การประกอบอาชีพ และการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ในมิติทางด้านพื้นที่ ส่วนใหญ่ประชากรนอกเขตเทศบาลเผชิญกับภาวะความยากจนสูงกว่าประชากรในเขตเทศบาลอย่างชัดเจน รวมทั้งภาคใต้ยังเป็นภูมิภาคที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด โดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง

เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน ปี 2554 – 2566

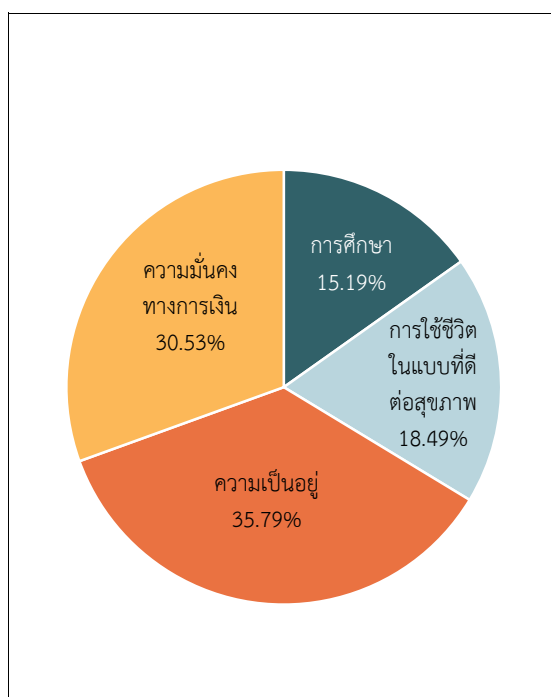
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ครัวเรือนยากจนมีภาระในการดูแลสมาชิกมากกว่าครัวเรือนไม่ยากจน โดยในปี 2566 อัตราการพึ่งพิงของครัวเรือนยากจนอยู่ที่ร้อยละ 103.39 เทียบกับร้อยละ 62.34 ของครัวเรือนไม่ยากจน สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามขนาดของครัวเรือน ซึ่งความเป็นไปได้ว่า จำนวนสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ (Economically Inactive) ทำให้ขนาดของครัวเรือนที่ใหญ่ขึ้นส่งผลกระทบต่อการจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอต่อการบริโภคของทุกคนในครัวเรือน นอกจากนี้ กลุ่มประชากรที่มีระดับการศึกษาต่ำมีปัญหาความยากจนมากที่สุด โดยประชากรที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีสัดส่วนคนจนมากที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 9.51 และแนวโน้มสัดส่วนคนจนดังกล่าวจะปรับตัวลดลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งกลุ่มที่มีระดับการศึกษาดังแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป มีสัดส่วนคนจนต่ำกว่าร้อยละ 2.00

คนจนในประเทศไทยเกือบทั้งหมดสามารถเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลจากภาครัฐ ในปี 2566 คนจนร้อยละ 97.53 ได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลจากภาครัฐในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยสิทธิการรักษาพยาบาลที่คนจนเข้าถึงมากที่สุด คือ สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 89.59 รองลงมาเป็นสิทธิอื่น ๆ (อาทิ สิทธิประกันอุบัติเหตุเหตุนักเรียน สิทธิประกันสุขภาพเอกชน สวัสดิการจ้างโดยนายจ้าง) ร้อยละ 7.53 อย่างไรก็ตาม สัดส่วนผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุลดลงเล็กน้อย จากร้อยละ 96.16 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 94.19 ในปี 2566 ขณะที่ สัดส่วนคนพิการยากจนที่ได้รับเบี้ยความพิการลดลงอย่างมาก จากร้อยละ 81.34 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 73.85 ในปี 2566 สำหรับการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ครีวเรือนยากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงน้ำประปา โทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ตโฟน) และสัญญาณอินเทอร์เน็ต มีสัดส่วนร้อยละ 19.02 ร้อยละ 25.03 และร้อยละ 31.18 ตามลำดับ

ความยากจนหลายมิติของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2566 ดัชนีความยากจนหลายมิติมีค่าเท่ากับ 0.032 โดยสัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมดอยู่ที่ร้อยละ 8.76 คิดเป็นจำนวนคนจนหลายมิติประมาณ 6.14 ล้านคน และระดับความรุนแรงของความยากจนอยู่ที่ร้อยละ 37.06 โดยมีมิติที่ส่งผลต่อความยากจนหลายมิติมากที่สุด คือ มิติความเป็นอยู่ ที่ร้อยละ 35.79 ขณะที่มิติการศึกษามีผลต่อความยากจนหลายมิติน้อยที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.19 นอกจากนี้ แนวโน้มสถานการณ์ความยากจนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินของจังหวัดส่วนใหญ่ดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยร้อยละ 68.83 ของจังหวัดทั้งหมด เช่น กาฬสินธุ์ พะเยา ศรีสะเกษ นครราชสีมา นครสวรรค์ เป็นต้น อยู่ใน “กลุ่มที่มีการพัฒนา” เพราะมีแนวโน้มความยากจนดีขึ้นทั้งในส่วนของความยากจนตัวเงิน และความยากจนหลายมิติ อย่างไรก็ตาม ยังมี “กลุ่มเสี่ยงสูง” ได้แก่ ลพบุรี ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ พิษณุโลก และมุกดาหาร เป็นจังหวัดที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญ เนื่องจากมีแนวโน้มความยากจนเพิ่มขึ้นทั้งในด้านความยากจนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน

อัตราส่วนการส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติ จำแนกรายมิติและตัวชี้วัด ปี 2566

มิติ	ตัวชี้วัด	อัตราส่วนการส่งผลกระทบต่อความยากจน (ร้อยละ)
การศึกษา	จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา	10.05
	การเข้าเรียนล่าช้า	2.13
	การอยู่อาศัยร่วมกับพ่อแม่	3.01
การใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ	น้ำดื่ม	5.22
	การดูแลตัวเอง	2.34
	ความขัดสนด้านอาหาร	10.93
ความเป็นอยู่	การกำจัดขยะ	13.90
	การใช้อินเทอร์เน็ต	6.59
	การถือครองสินทรัพย์	15.30
ความมั่นคงทางการเงิน	การออม	4.01
	ภาระทางการเงิน	8.41
	บำนาญ/บำนาญ	18.11

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้น ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ ลดลงจาก 0.430 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.417 ในปี 2566 โดยแนวโน้มการปรับตัวลดลงของความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ดังกล่าวสอดคล้องกับการฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากภาคเกษตรกรรมที่ผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ทำงาน ยังคงขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมที่ผู้มีรายได้สูงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปรับตัวลดลงจากช่วงก่อนหน้านี้ ทำให้ภาพรวมของประชากรกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (Decile 9 - 10) มีการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อย (Decile 1 - 8) อย่างชัดเจน นำไปสู่การลดลงของช่องว่างระหว่างกลุ่มที่มีรายได้สูงและกลุ่มที่มีรายได้น้อย นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบโครงสร้างของรายได้ที่เป็นตัวเงิน พบว่า รายได้หลักของทุกกลุ่มประชากรยังคงมาจากรายได้จากการทำงาน แม้ว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยมีแนวโน้มพึ่งพาเงินโอนจากบุคคลอื่นและเงินช่วยเหลือจากภาครัฐในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูง ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้สูงมีสัดส่วนรายได้จากบำนาญ/บำนาญที่สูงกว่า

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายของประเทศไทยมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายลดลงจาก 0.343 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 0.335 ในปี 2566 โดยส่วนแบ่งรายจ่ายของกลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุด (Decile 10) มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ส่วนแบ่งรายจ่ายของกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำ (Decile 1 - 8) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แม้กลุ่มประชากรที่มีรายจ่ายต่ำจะมีส่วนแบ่งการใช้จ่ายรวมเพิ่มขึ้น แต่การใช้จ่ายส่วนใหญ่ของกลุ่มนี้กลับมุ่งเน้นไปยังสินค้าจำเป็นเพื่อการยังชีพเป็นหลัก โดยกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำสุดร้อยละ 20 (Decile 1 และ 2) ใช้จ่ายเงินไปกับอาหารและเครื่องดื่มมากถึงกว่าครึ่งหนึ่งของรายจ่ายทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุดร้อยละ 10 (Decile 10) ใช้จ่ายเงินส่วนใหญ่ไปกับสินค้าและบริการอื่นที่ไม่ใช่ปัจจัยพื้นฐาน

ในด้านความมั่งคั่ง แม้สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมของไทยจะมีแนวโน้มดีขึ้นเล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง กลุ่มที่มีรายได้สูงมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินเกือบทุกประเภทสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพย์สินทางการเงิน ซึ่งกลุ่มที่มีรายได้สูงมีส่วนแบ่งการถือครองสูงถึงร้อยละ 49.87 ของมูลค่าทั้งหมด ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้ต่ำถือครองเพียงร้อยละ 10.35 เท่านั้น นอกจากนี้ กลุ่มที่มีรายได้สูงยังมีส่วนแบ่งการถือครองยานพาหนะและที่อยู่อาศัยสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีรายได้ต่ำกลับมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อธุรกิจและการเกษตรสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูง (Decile 10)

ภาพรวมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษายังคงใกล้เคียงกับปีที่ผ่านมา โดยมีความก้าวหน้าในการเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษา แต่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกลับเผชิญปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษา โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และเมื่อพิจารณาโครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา พบว่า เด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะดีกว่ามีสัดส่วนการใช้จ่ายค่าเล่าเรียนสูงกว่าครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะดีที่สุด (Decile 10) มีการใช้จ่ายค่าเล่าเรียน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 76.04 ของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด ขณะที่เด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะต่ำ (Decile 1 - 4) ใช้จ่ายค่าเล่าเรียนเป็นสัดส่วนน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด และต้องแบกรับภาระค่าเดินทางเพื่อการศึกษาในสัดส่วนที่สูงกว่า นอกจากนี้ **ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษายังมีความเชื่อมโยงกับสังกัดโรงเรียน ขนาดโรงเรียน และเศรษฐฐานะของครัวเรือน** โดยกลุ่มโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ หรือโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ รวมถึงนักเรียนจากครัวเรือน

ที่มีเศรษฐานะดีกว่ามีคุณภาพการศึกษาที่ดีกว่านักเรียนจากครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำกว่าอย่างชัดเจน สะท้อนผ่านคะแนนการทดสอบ O-NET และ PISA

ประเทศไทยได้บรรลุความครอบคลุมในการเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพในระดับสูง โดยในปี 2566 ประชากรไทยกว่าร้อยละ 99.56 ได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน แต่ยังคงสะท้อนความเหลื่อมล้ำทางด้านคุณภาพการบริการระหว่างพื้นที่จากการกระจุกตัวของบุคลากรและเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัยในเมืองใหญ่ ความเหลื่อมล้ำทางด้านการเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐ พบว่า (1) เด็กแรกเกิดในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำสุดร้อยละ 40 (Bottom 40) ได้รับเงินอุดหนุนที่สัดส่วนร้อยละ 60.41 สูงกว่ากลุ่มที่มีเศรษฐานะปานกลาง (Middle 50) และเศรษฐานะสูง (Top 10) (2) ในภาพรวมสัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าผู้สูงอายุที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) มีสัดส่วนการเข้าถึงเบี้ยยังชีพลดลงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (3) จำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการเพิ่มขึ้น โดยในกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) จะมีสัดส่วนที่ได้รับเบี้ยความพิการสูงกว่าค่าเฉลี่ย และ (4) ประชาชนที่มีรายได้น้อยได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากกองทุนยุติธรรมเพิ่มขึ้น โดยมีสัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลืออยู่ที่ร้อยละ 65.62 สูงสุดตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกองทุนยุติธรรมเป็นต้นมา

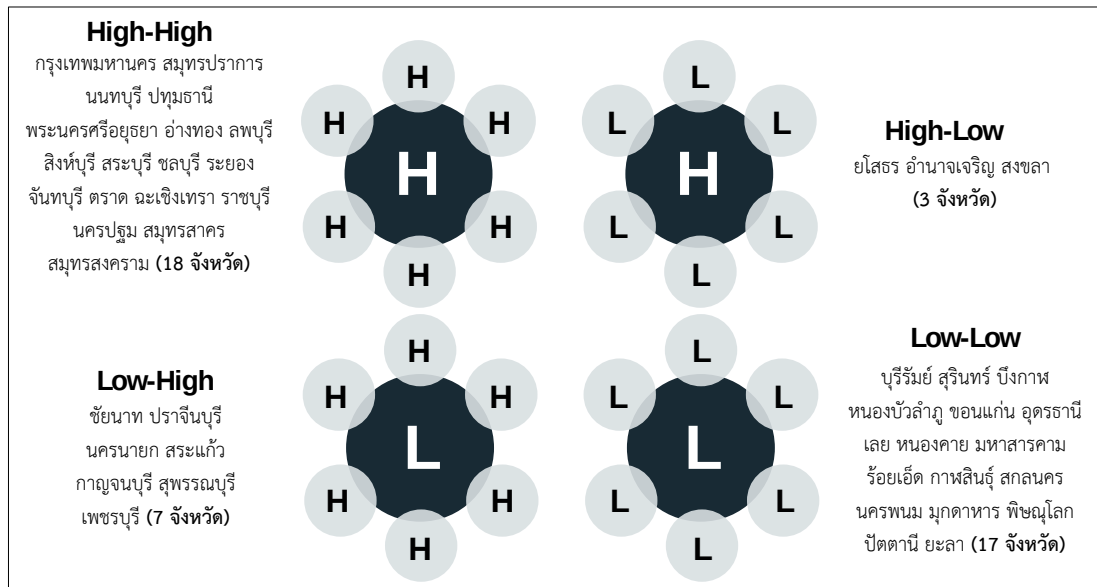
ในด้านการเข้าถึงที่ดินและแหล่งทุน สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายย่อยมีแนวโน้มลดลง ขณะที่สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนระหว่างกลุ่มประชากรที่มีเศรษฐานะต่างกัน โดยเกษตรกรที่มีเศรษฐานะดีกว่าจะมีโอกาสในการถือครองที่ดินและเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากกว่าและหลากหลายกว่าเกษตรกรที่มีเศรษฐานะต่ำกว่า

การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานของไทยมีความก้าวหน้าอย่างมาก โดยเฉพาะบริการไฟฟ้าและโทรศัพท์เคลื่อนที่ ความสำเร็จในการขยายระบบไฟฟ้าให้ครอบคลุมทั่วประเทศ ทำให้การเข้าถึงบริการไฟฟ้าของประชากรทุกระดับเศรษฐานะมีความเท่าเทียมกันสูง โดยกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) สามารถเข้าถึงบริการไฟฟ้าได้ถึงร้อยละ 99.52 ซึ่งใกล้เคียงกับกลุ่มที่มีเศรษฐานะสูงสุด (Decile 10) ที่มีอัตราการเข้าถึงอยู่ที่ร้อยละ 100.00 ขณะที่การเข้าถึงบริการน้ำประปาภายในบ้าน และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ยังคงมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มที่มีเศรษฐานะแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำมีอัตราการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวต่ำกว่ากลุ่มที่มีเศรษฐานะดีกว่าอย่างเห็นได้ชัด

ความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย

ในการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ (Spatial Inequality) เพื่อฉายภาพสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation) โดยพิจารณาความสัมพันธ์ของจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกันและระยะทางห่างกันไม่เกิน 200 กิโลเมตร ผ่านตัวแปรรายได้เฉลี่ยต่อคน สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่ม High-High คือ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงและมีจังหวัดใกล้เคียงที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูง (2) กลุ่ม Low-Low คือ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำและมีจังหวัดใกล้เคียงที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำ (3) กลุ่ม Low-High คือ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำและมีจังหวัดใกล้เคียงที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูง และ (4) กลุ่ม High-Low คือ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงและมีจังหวัดใกล้เคียงที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำ

การจัดกลุ่มจังหวัดตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่

ที่มา : รวบรวมและประมวลผลโดย สศช.

จากผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นแบบแผนการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันตามรูปแบบการรวมกลุ่มจังหวัด (Cluster) และชี้ให้เห็นลักษณะของกลุ่มจังหวัดที่มีการดึงดูดทรัพยากรจากพื้นที่รอบข้างมาใช้หรือส่งเสริมให้พื้นที่รอบข้างเติบโตไปด้วยกัน โดยกลุ่มจังหวัด High-High เป็นพื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงจากปัจจัยของความเป็นเมือง (Urbanization) และการย้ายถิ่นของประชากรเข้ามาสู่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ หรือเป็นจังหวัดที่มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงและรายล้อมไปด้วยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงเช่นกัน กลุ่มจังหวัด High-Low สะท้อนกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ในการดึงดูดทรัพยากรจากจังหวัดใกล้เคียงมาสู่การพัฒนาพื้นที่ของตนเองอย่างมีนัยสำคัญและชัดเจน ขณะที่ กลุ่มจังหวัดในรูปแบบ Low-Low และ Low-High เป็นพื้นที่เป้าหมายเชิงนโยบายในการพัฒนาที่จะมุ่งเน้นการกระจายความเจริญอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชายแดนภาคใต้ ภาคตะวันตกและบางจังหวัดในภาคกลาง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ อาทิ ความยากจน ค่าครองชีพ การประกอบอาชีพ และปัจจัยทางการศึกษา อาทิ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน สถานศึกษา (การเข้าถึงการศึกษาต่อในระดับสูง) คุณภาพการศึกษา (คะแนน O-NET) และปัจจัยทางด้านลักษณะของครัวเรือน (Household Attributes) ควบคู่ไปกับการจำแนกกลุ่มจังหวัดตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ พบว่า แต่ละกลุ่มจังหวัดมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นผลกระทบจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในกลุ่มจังหวัด Low-Low และ Low-High มีปัญหาความยากจนเรื้อรังที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังมีอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่ เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากร และปัจจัยแวดล้อมที่จำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนามากกว่ากลุ่มจังหวัดในรูปแบบอื่น ๆ

ช่องว่างการดำเนินนโยบายและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันหลายมิติ ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการมองภาพที่เชื่อมโยงกันทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม อาทิ การกระจายรายได้ การจัดสรรงบประมาณภาครัฐ และโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการทางสังคม ระบบคมนาคมและการสื่อสาร เป็นต้น โดยการจัดบริการเหล่านี้ต้องเป็นไปอย่างเสมอภาคและทั่วถึงทุกพื้นที่ รวมถึงการขับเคลื่อนในการแก้ปัญหาคควรต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกันตั้งแต่ระดับพื้นที่จนถึงระดับนโยบาย เพื่อให้การกำหนดนโยบายสามารถตอบโจทย์ปัญหาได้อย่างตรงจุด ซึ่งจากการพิจารณาสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ นโยบายและช่องว่างการดำเนินนโยบาย สามารถสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ดังนี้

1) การทบทวนหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ อาทิ การปรับเพิ่มน้ำหนักของตัวชี้วัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรงบประมาณ การนำตัวชี้วัดสังคมอื่น ๆ เช่น ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPIs) มาประกอบการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนงาน/โครงการที่จะช่วยยกระดับครัวเรือนยากจนให้หลุดพ้นจากวงจรความขัดสน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2) การส่งเสริมการจัดการศึกษาในรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ (Learn to Earn) เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสเรียนรู้และทำงานไปพร้อมกัน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ยากจนเพื่อไม่ให้หลุดออกนอกระบบการศึกษา โดยสามารถดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ (1) การออกแบบมาตรการจูงใจให้ภาคเอกชนเข้าร่วมในการพัฒนาทักษะ อาทิ การลดหย่อนภาษีสำหรับบริษัทที่มีโครงการฝึกงาน หรือการให้เงินสนับสนุนค่าจ้างผู้ฝึกงานสำหรับบริษัทที่รับผู้ฝึกงาน (2) การพัฒนาระบบการสะสมและเทียบโอนผลลัพธ์การเรียนรู้และประสบการณ์ โดยใช้ระบบธนาคารหน่วยกิต เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Flexible Learning Pathway) ไร้รอยต่อ (Seamless) สำหรับผู้เรียนทุกเงื่อนไขของชีวิต ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้อย่างการทำงาน และประสบการณ์ต่าง ๆ จะสามารถนำไปใช้ต่อยอดทางการศึกษาหรืออาชีพในอนาคต และ (3) พัฒนาระบบแพลตฟอร์มกลางเพื่อใช้ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพพร้อมไว้ในที่เดียว เพื่อช่วยเสริมสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ การเพิ่มทักษะ (Upskill) และการพัฒนาทักษะใหม่ (Reskill) เพื่อส่งต่อผู้เรียนให้เข้าสู่ระบบการเรียนรู้และการจ้างงานอย่างเหมาะสม

3) การปฏิรูประบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาที่เน้นความจำเป็นของสถานศึกษาและความแตกต่างกันของพื้นที่มากกว่าการจัดสรรตามรายหัว โดยการจัดสรรงบประมาณควรนำข้อมูลความจำเป็นของผู้เรียน สถานศึกษา รวมถึงบริบทของพื้นที่ มาพิจารณาร่วมด้วยนอกเหนือจากการจัดสรรเป็นรายหัว เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงและเพียงพอในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

4) การจัดทำกรอบทิศทางและแนวทางการลงทุนในการขยายศักยภาพของสถานพยาบาลแต่ละระดับของทุกเขตสุขภาพ เพื่อให้มีการจัดลำดับความสำคัญและเป็นทิศทางในการจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับความจำเป็นและความคุ้มค่าในการดำเนินการในแต่ละเขตสุขภาพ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปแบบ PPP (Public-Private Partnership) และการร่วมจัดบริการจากภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและทั่วถึง

5) การปฏิรูประบบการบริหารจัดการบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขทั้งระบบ โดยการมีระบบข้อมูลสารสนเทศกลางที่สามารถนำไปสู่การวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขทั้งในระดับประเทศและในระดับพื้นที่ รวมทั้งวางแนวทางในการบริหารจัดการบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขในระดับพื้นที่ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ตลอดจนการดูแลสวัสดิภาพการทำงาน ค่าตอบแทน และสิทธิประโยชน์ของบุคลากรในทุกระดับ

6) การปรับปรุงระบบการจัดสวัสดิการทางสังคมแบบมุ่งเป้าบนฐานความยั่งยืนทางการคลัง โดยการเชื่อมโยงฐานข้อมูลสวัสดิการของบุคคลให้ครอบคลุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ อาทิ ฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์ (มท.) บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (กค.) เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เบี้ยความพิการ (พม.) กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) กองทุนประกันสังคม และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ เพื่อให้ทุกหน่วยงานสามารถทำงานบนฐานข้อมูลเดียวกัน และนำไปเป็นฐานในการทบทวนโครงการที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มเติมโครงการที่ยังเป็นช่องว่างของสิทธิประโยชน์ โดยการจัดบริการक्रमมุ่งเป้าไปยังกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางที่มีความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในภาวะยากจนในอนาคต

7) การปฏิรูประบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากแบบแยกส่วน (Multiple Income Tax System) ให้เป็นแบบบูรณาการ (Integrated Income Tax System) โดยกำหนดให้ผู้ยื่นแบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต้องรายงานเงินได้ทุกประเภทที่ได้รับในการยื่นแบบคราวเดียวกัน ทั้งเงินเดือน ดอกเบี้ย เงินปันผล ค่าเช่า รายได้จากการรับเหมา กิจกรรมธุรกิจแบบปัจเจกบุคคลหรือนิติบุคคล เพื่อให้การคำนวณและการจ่ายภาษีตามขั้นเงินได้ของอัตราภาษีแบบก้าวหน้าอยู่ในระบบเดียวกัน ซึ่งจะทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มสำหรับนำไปลงทุนในการพัฒนาสวัสดิการสังคมและบริการสาธารณะรองรับสังคมสูงวัยของประเทศในระยะยาว

บทที่ 1

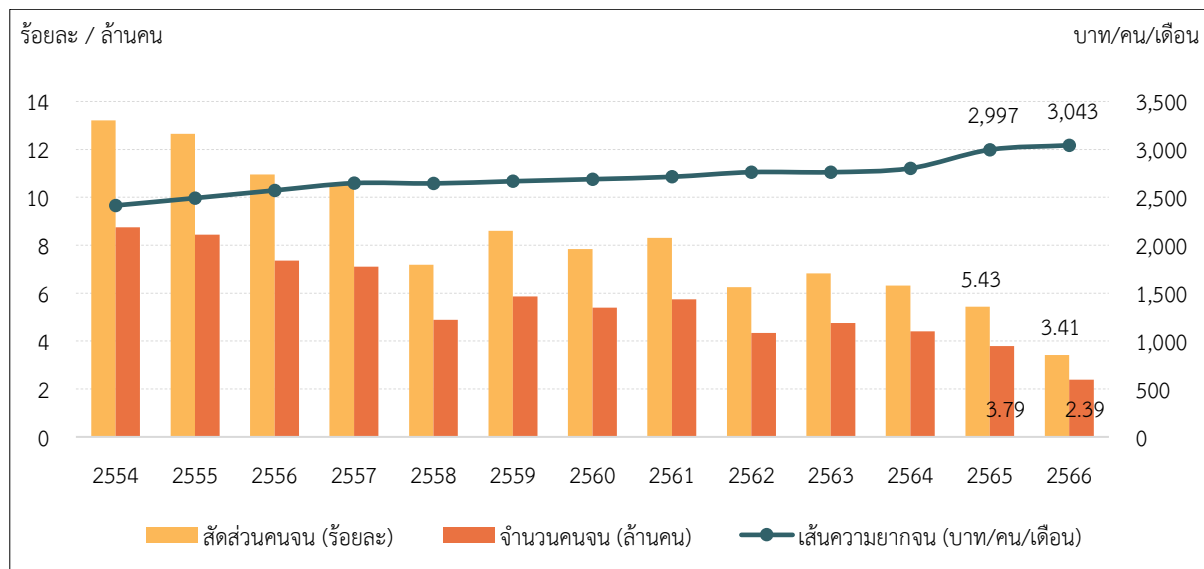
สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทย ปี 2566

สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยเป็นการนำเสนอภาพรวมสถานการณ์ความยากจน โดยใช้เส้นความยากจนเป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงของคณจนทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และจังหวัด การจำแนกคณจนตามระดับความรุนแรง การวิเคราะห์ลักษณะของครัวเรือนยากจน สถานะการประกอบอาชีพ และโอกาสทางเศรษฐกิจของคณจน การเข้าถึงบริการการศึกษา สวัสดิการภาครัฐ รวมถึงบริการพื้นฐานของคณจน ตลอดจนความยากจนในมิติอื่น ๆ เพื่อสะท้อนถึงภาพความยากจนที่รอบด้าน

1.1 เส้นความยากจน สัดส่วนคณจน สัดส่วนครัวเรือนยากจน

สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2566 มีคณจนทั้งสิ้นประมาณ 2.39 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคณจนร้อยละ 3.41 ของประชากรทั้งหมด ลดลงจากปี 2565 ที่มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 5.43 โดยเส้นความยากจน¹ ปรับตัวสูงขึ้นเล็กน้อย อยู่ที่ 3,043 บาทต่อคนต่อเดือน จากภาวะเงินเฟ้อชะลอตัว ทั้งนี้คาดว่าสาเหตุสำคัญของการปรับตัวดีขึ้นของสถานการณ์ความยากจนในช่วงที่ผ่านมา เป็นผลมาจากการขยายตัวของเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนแรงงานยากจนสูงที่สุด ประกอบกับโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 ซึ่งเปิดโอกาสให้คณจน โดยเฉพาะผู้ที่เคยตกหล่นจากการลงทะเบียนรอบก่อนหน้านี้สามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่าง ๆ ของภาครัฐมากขึ้น

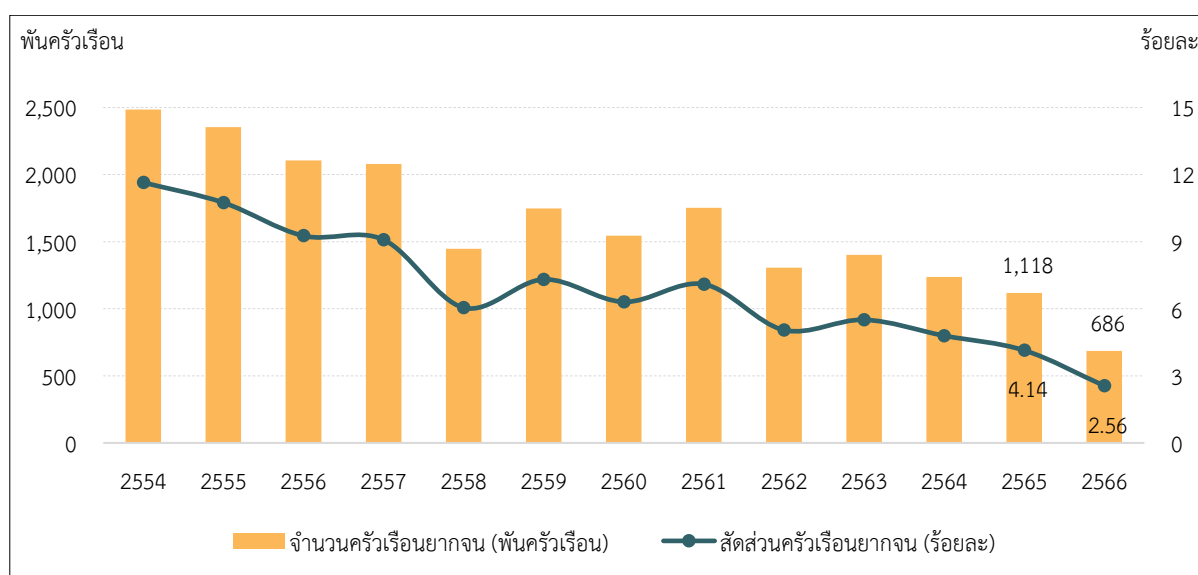
ภาพที่ 1.1 เส้นความยากจน สัดส่วนคณจน และจำนวนคณจน ปี 2554 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

¹ เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากค่าใช้จ่ายสำหรับอาหาร (food) และสินค้าบริการอื่นที่ไม่ใช่อาหาร (non-food) ที่ปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน (ดูภาคผนวก)

ภาพที่ 1.2 สัดส่วนครัวเรือนยากจน และจำนวนครัวเรือนยากจน ปี 2554 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

นอกจากนี้ หากพิจารณาในระดับครัวเรือน พบว่า ในปี 2566 ประเทศไทยมีครัวเรือนยากจนประมาณ 6.86 แสนครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.56 ของครัวเรือนทั้งหมด ลดลงจากประมาณ 1.12 ล้านครัวเรือน ในปี 2565 โดยในพื้นที่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนครัวเรือนยากจนสูงกว่าในพื้นที่เขตเทศบาลถึง 2.01 เท่า

1.2 ความยากจนตามระดับความรุนแรง

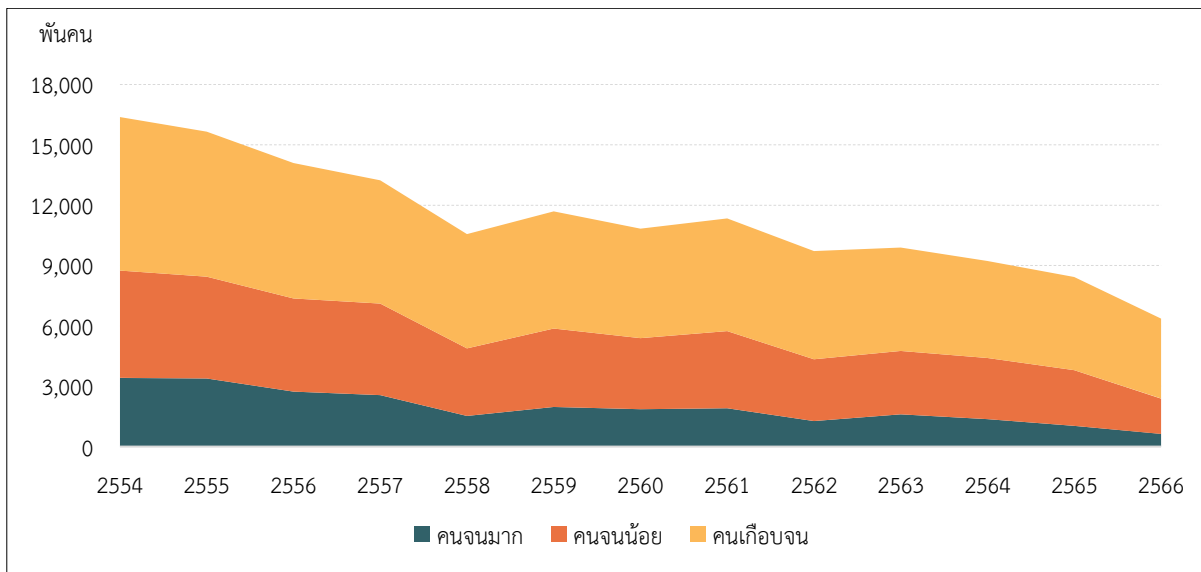
ประชากรในทุกระดับความยากจนปรับตัวลดลง โดย (1) คนจนมาก² หรือกลุ่มที่มีปัญหาความยากจนขั้นรุนแรง ลดลงจาก 1.04 ล้านคน (ร้อยละ 1.49 ของประชากรทั้งหมด) ในปี 2565 เหลือ 0.63 ล้านคน (ร้อยละ 0.90) ในปี 2566 (2) คนจนน้อย³ ลดลงจาก 2.76 ล้านคน (ร้อยละ 3.94) ในปี 2565 เหลือ 1.76 ล้านคน (ร้อยละ 2.52) ในปี 2566 และ (3) คนเกือบจน⁴ หรือกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะตกอยู่ในภาวะยากจน ลดลงจาก 4.64 ล้านคน (ร้อยละ 6.64) ในปี 2565 เหลือ 3.97 ล้านคน (ร้อยละ 5.67) ในปี 2566

² คนจนมาก คือ คนที่มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20

³ คนจนน้อย คือ คนที่มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

⁴ คนเกือบจน คือ คนที่มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

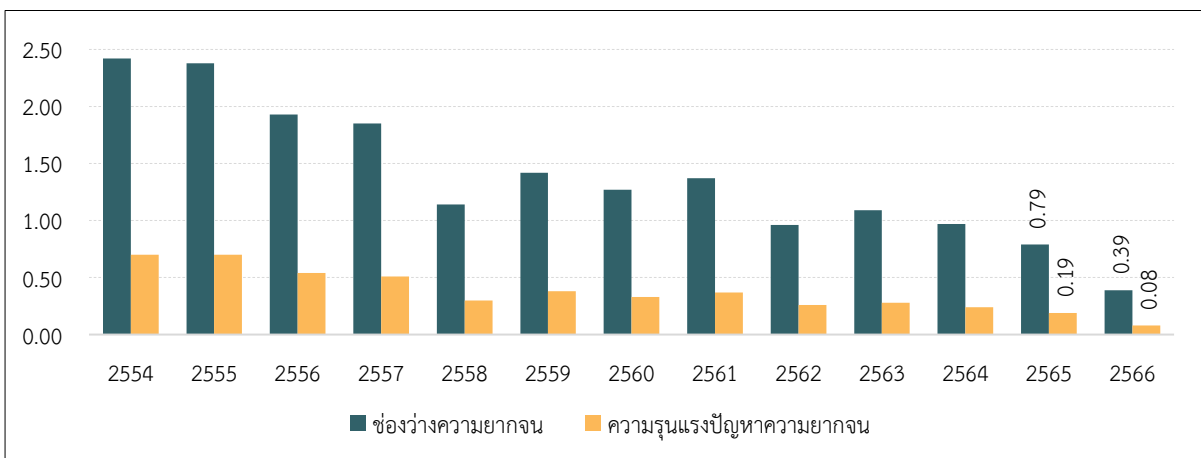
ภาพที่ 1.3 จำนวนคนจน จำแนกตามระดับความรุนแรง ปี 2554 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ช่องว่างความยากจนและความรุนแรงของปัญหาความยากจนปรับตัวดีขึ้น โดยช่องว่างความยากจน⁵ ลดลงจาก 0.79 ในปี 2565 เป็น 0.39 ในปี 2566 สอดคล้องกับความรุนแรงของปัญหาความยากจน⁶ ที่ลดลง จาก 0.19 ในปี 2565 เป็น 0.08 ในปี 2566

ภาพที่ 1.4 ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน ปี 2554 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

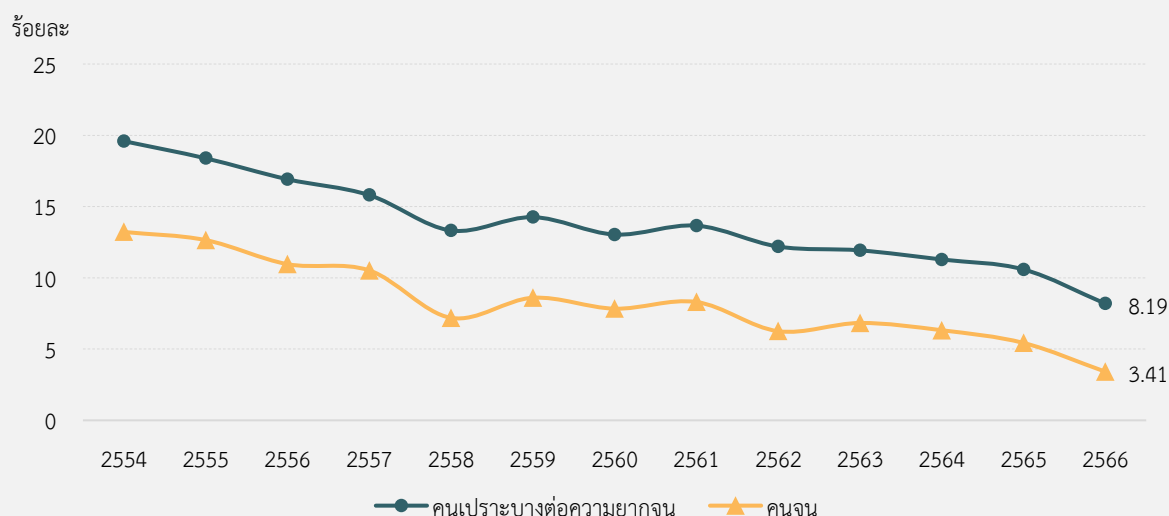
⁵ ช่องว่างความยากจน (Poverty Gap Ratio) คือ ค่าเฉลี่ยความแตกต่างระหว่างเส้นความยากจนกับรายจ่ายต่อคนต่อเดือนของประชากรยากจน

⁶ ความรุนแรงของปัญหาความยากจน (Poverty Severity Ratio) คือ ค่าเฉลี่ยความแตกต่างกำลังสองระหว่างเส้นความยากจนกับรายจ่ายต่อคนต่อเดือนของประชากรยากจน ใช้วัดความรุนแรงของปัญหาความยากจนว่ามีมากน้อยเพียงใด หากตัวชี้วัดนี้มีค่าสูง ความรุนแรงของความยากจนก็จะมากตามไปด้วย

ความเปราะบางของคนจน

ในช่วง 13 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าแนวโน้มความรุนแรงของความยากจนในประเทศไทยจะมีสถานการณ์ที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะแนวโน้มการปรับตัวลดลงของสัดส่วนคนจนมาก คนจนน้อย และคนเกือบจน ที่ลดลงจากร้อยละ 5.15 ร้อยละ 8.07 และร้อยละ 11.52 ในปี 2554 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.90 ร้อยละ 2.52 และร้อยละ 5.67 ในปี 2566 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม หากต้องการแก้ไขปัญหาคือความยากจนได้อย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับความเปราะบางของความยากจนหรือกลุ่มคนที่มีความเป็นอยู่ใกล้กับเส้นความยากจน (กลุ่มคนที่มีความเป็นอยู่มากกว่าหรือน้อยกว่าเส้นความยากจนเล็กน้อย) เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวมีโอกาสที่จะกลายเป็นคนจนได้ง่าย ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาวเพราะไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างยั่งยืน

สัดส่วนคนจน และสัดส่วนคนเปราะบางต่อความยากจน ปี 2554 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

กลุ่มคนเปราะบางต่อความยากจน⁷ ยังคงเผชิญกับปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความเสี่ยงได้อย่างชัดเจน โดยในปี 2566 สัดส่วนคนเปราะบางต่อความยากจนอยู่ที่ร้อยละ 8.19 หรือคิดเป็น 5.74 ล้านคน ซึ่งแม้ว่าจะมีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกับสัดส่วนคนจน แต่ช่องว่างระหว่างสัดส่วนคนจนและสัดส่วนคนเปราะบางต่อความยากจนยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนว่า ยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สำคัญและเพียงพอต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการหลุดพ้นความยากจนอย่างยั่งยืนให้แก่กลุ่มดังกล่าว นอกจากนี้ หากพิจารณาจากลักษณะสำคัญของกลุ่มคนเปราะบางต่อความยากจน พบว่า มากกว่า 4 ใน 5 ของคนเปราะบางต่อความยากจนอาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดกลาง (4 – 6 คนต่อครัวเรือน) ส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย (ร้อยละ 61.34) และมีระดับการศึกษาสูงสุดที่ประถมศึกษาเท่านั้น (ร้อยละ 89.88) รวมทั้งเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 48.92) ไม่ได้มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ (Economically Inactive) โดยเป็นกลุ่มผู้สูงอายุและเด็กรวมกันถึงร้อยละ 33.61

⁷ คนเปราะบางต่อความยากจน คือ กลุ่มคนที่มีความเสี่ยงสูงต่อการกลายเป็นคนจน โดยเป็นกลุ่มที่มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าหรือต่ำกว่าเส้นความยากจนเล็กน้อย ($\pm$ ร้อยละ 20 ของเส้นความยากจน) ซึ่งเป็นผลรวมกันระหว่างคนเกือบจนและคนจนน้อย

เมื่อพิจารณากลุ่มที่มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ พบว่า **คนเปราะบางต่อความยากจนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพอิสระหรือเป็นลูกจ้างในภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก** โดยมีสัดส่วนร้อยละ 21.12 ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง และร้อยละ 18.06 เป็นลูกจ้างเอกชน นอกจากนี้ ในกลุ่มที่เป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม 3 ใน 4 เป็นการปลูกข้าว ปลูกพืชยืนต้นอื่น ๆ และการสนับสนุนการผลิตพืชผล ทำให้การประกอบอาชีพที่จำเป็นต้องพึ่งพาปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ และส่งผลให้ได้รับผลกระทบจากความไม่แน่นอนของสภาพภูมิอากาศค่อนข้างสูง โดยเฉพาะปัญหาจากฝนทิ้งช่วงและภัยแล้งในพื้นที่ปลูกข้าวนาปีในช่วงต้นฤดูการเพาะปลูกและปริมาณน้ำที่อยู่ในระดับต่ำ

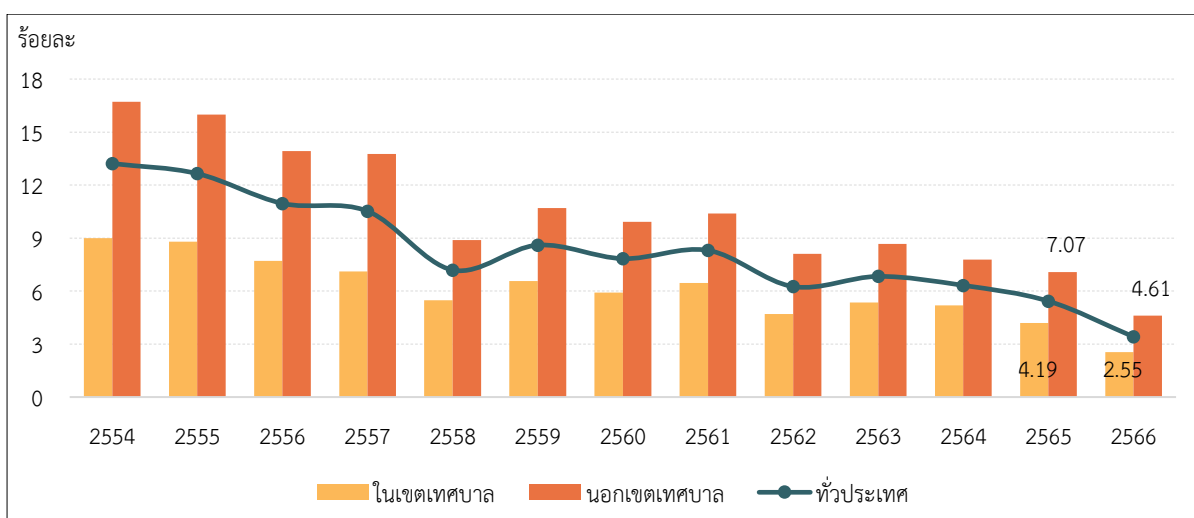
กล่าวได้ว่า ลักษณะของกลุ่มคนเปราะบางต่อความยากจนบ่งชี้ให้เห็นถึงสาเหตุเชิงโครงสร้างสำคัญที่นำไปสู่ความเสี่ยงต่อการกลายเป็นคนจน ซึ่งได้แก่ การอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาต่ำ มีสมาชิกครัวเรือนอยู่ในวัยพึ่งพิงและไม่มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจสูง และประกอบอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรมที่มีผลิตภาพต่ำทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

1.3 ความยากจนตามระดับเขตการปกครอง ภาค และจังหวัด

1.3.1 สัดส่วนคนจนจำแนกตามเขตการปกครอง

ประชากรนอกเขตเทศบาลเผชิญกับภาวะยากจนในสัดส่วนที่สูงกว่าประชากรในเขตเทศบาล โดยสัดส่วนคนจนนอกเขตเทศบาลในปี 2566 อยู่ที่ร้อยละ 4.61 ลดลงจากปี 2565 ที่ร้อยละ 7.07 ขณะที่สัดส่วนคนจนในเขตเทศบาลอยู่ที่ร้อยละ 2.55 ลดลงจากร้อยละ 4.19 ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มสัดส่วนคนจนในระดับประเทศที่ลดลง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประชากรนอกเขตเทศบาลมีภาวะยากจนในสัดส่วนที่สูงกว่า คือ การกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในเขตเทศบาล ทำให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ได้น้อยกว่า นอกจากนี้ สาธารณูปโภคพื้นฐาน อาทิ ระบบขนส่งสาธารณะ ระบบสื่อสารโทรคมนาคม และน้ำประปา ในเขตเทศบาลมักมีประสิทธิภาพและครอบคลุมพื้นที่มากกว่า ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลดีกว่า และมีโอกาสพัฒนาตนเองได้มากกว่า

ภาพที่ 1.5 สัดส่วนคนจน จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2554 - 2566

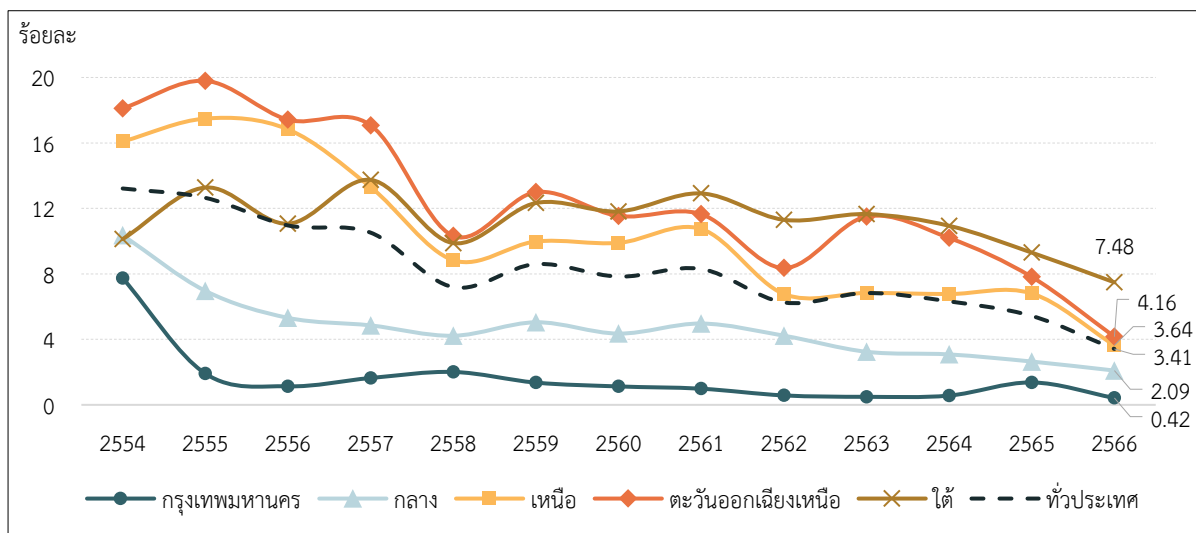

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.3.2 สัดส่วนคนจนจำแนกรายภาค

ภูมิภาคที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ โดยในปี 2566 มีสัดส่วนคนจนอยู่ที่ร้อยละ 7.48 ร้อยละ 4.16 และร้อยละ 3.64 ตามลำดับ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาคใต้มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด มาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดน ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ซึ่งส่งผลกระทบต่อการลงทุน โอกาสในการประกอบอาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ประชาชนจำนวนมากสูญเสียทรัพย์สิน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน และเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างจำกัด

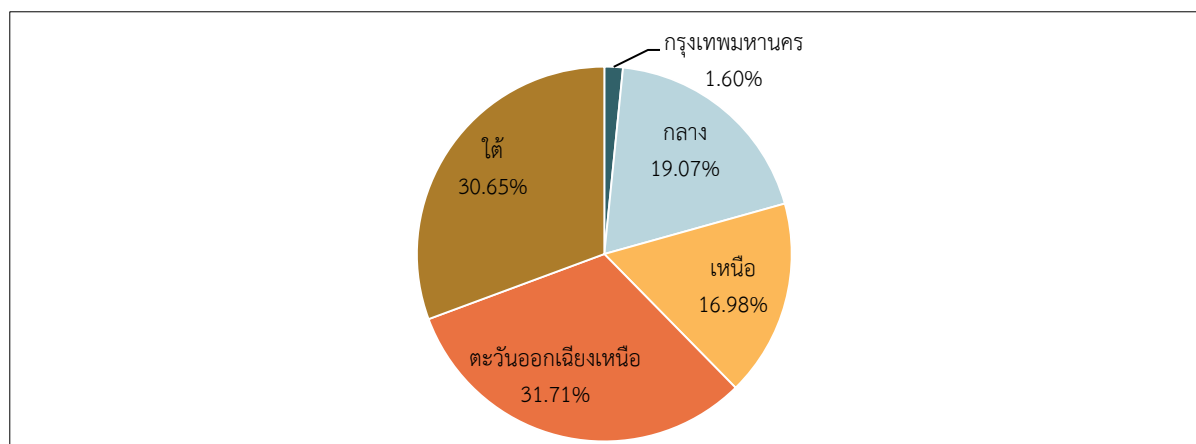
ภาพที่ 1.6 สัดส่วนคนจน จำแนกรายภาค ปี 2554 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

เมื่อพิจารณาจากจำนวนคนจนพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนคนจนสูงสุด ที่ประมาณ 7.58 แสนคน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.71 ของคนจนทั้งหมด รองลงมาคือภาคใต้ 7.33 แสนคน คิดเป็นร้อยละ 30.65 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อคนที่พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำที่สุด อยู่ที่ 8,426 บาท สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากแรงงานส่วนใหญ่ในภูมิภาคนี้ประกอบอาชีพในภาคการเกษตร ซึ่งต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความผันผวนของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลต่อรายได้ที่ไม่แน่นอน และความเสี่ยงต่อการเป็นผู้มีรายได้น้อยและเข้าสู่ภาวะยากจน

ภาพที่ 1.7 โครงสร้างคนจน จำแนกรายภาค ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.3.3 สัดส่วนคนจนจำแนกรายจังหวัด

จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ ปัตตานี นราธิวาส แม่ฮ่องสอน พัทลุง สตูล หนองบัวลำภู ตาก ประจวบคีรีขันธ์ ยะลา และตรัง โดยปัตตานีและแม่ฮ่องสอนติดอยู่ใน 5 อันดับแรกของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดต่อเนื่องกันอย่างน้อย 15 ปี สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความยากจนเรื้อรังในจังหวัดดังกล่าว นอกจากนี้ หากพิจารณาจาก 10 จังหวัดแรกที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดในปี 2566 จะพบว่า 5 ใน 10 จังหวัด ได้แก่ ปัตตานี นราธิวาส แม่ฮ่องสอน ตาก และยะลา มักติดอยู่ใน 10 อันดับแรกของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดในปีอื่น ๆ ด้วย กล่าวคือ มีแนวโน้มเผชิญกับปัญหาความยากจนเรื้อรัง

ตารางที่ 1.1 รายชื่อจังหวัดที่ติดอันดับ 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดที่สุด
หรือมีความยากจนหนาแน่นที่สุด ปี 2552 - 2566

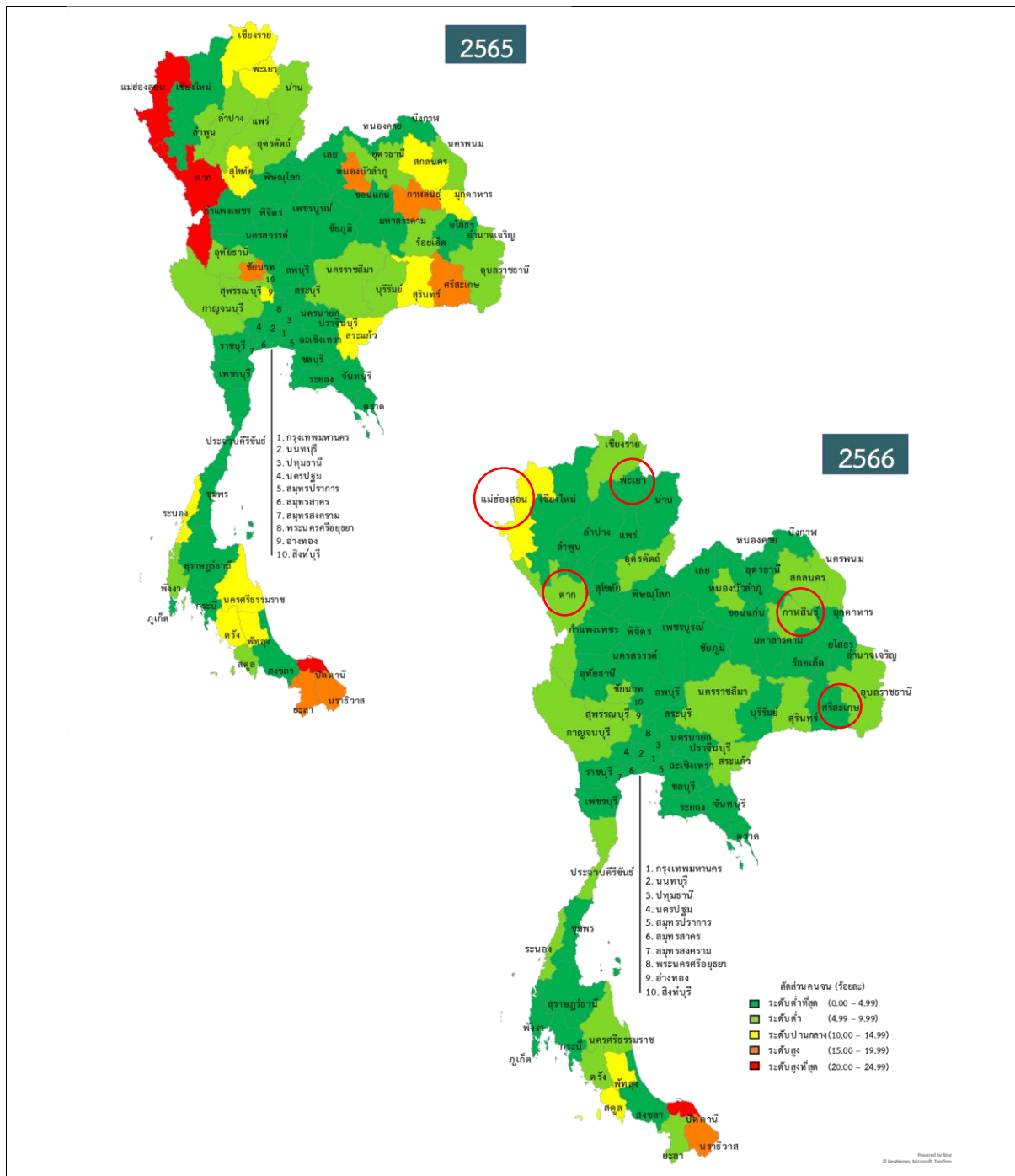
หน่วย : ร้อยละ

ปี พ.ศ.	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 4	อันดับ 5	อันดับ 6	อันดับ 7	อันดับ 8	อันดับ 9	อันดับ 10
2566	ปัตตานี 23.36	นราธิวาส 19.12	แม่ฮ่องสอน 12.49	พัทลุง 12.06	สตูล 10.80	หนองบัวลำภู 9.61	ตาก 9.60	ประจวบคีรีขันธ์ 9.49	ยะลา 9.01	ตรัง 8.70
2565	แม่ฮ่องสอน 24.64	ปัตตานี 24.23	ตาก 21.73	นราธิวาส 19.25	กาฬสินธุ์ 18.26	หนองบัวลำภู 18.16	ยะลา 17.16	ศรีสะเกษ 16.03	ชัยนาท 15.26	ระนอง 14.57
2564	ปัตตานี 30.85	กาฬสินธุ์ 25.20	แม่ฮ่องสอน 24.59	นครราชสีมา 21.01	ระนอง 19.90	ยะลา 19.25	นราธิวาส 18.69	พะเยา 18.13	หนองบัวลำภู 18.12	ศรีสะเกษ 18.10
2563	ปัตตานี 44.20	แม่ฮ่องสอน 28.59	นราธิวาส 24.99	กาฬสินธุ์ 23.14	ระนอง 21.94	นครราชสีมา 21.20	นครพนม 19.65	ตาก 18.65	ยะลา 17.39	ศรีสะเกษ 16.72
2562	ปัตตานี 29.86	นราธิวาส 25.76	แม่ฮ่องสอน 24.53	ตาก 21.25	กาฬสินธุ์ 19.86	พัทลุง 18.96	สระแก้ว 18.74	ชัยนาท 17.89	อ่างทอง 17.32	ระนอง 16.88
2561	แม่ฮ่องสอน 46.54	ปัตตานี 33.22	ตาก 29.60	กาฬสินธุ์ 28.60	พัทลุง 26.98	นราธิวาส 26.74	ชัยนาท 26.12	ยะลา 21.52	บุรีรัมย์ 21.03	ระนอง 20.75
2560	ปัตตานี 34.55	นราธิวาส 34.48	แม่ฮ่องสอน 33.01	กาฬสินธุ์ 32.87	นครพนม 29.47	ตาก 27.16	ชัยนาท 26.21	บุรีรัมย์ 20.99	พัทลุง 20.30	สระแก้ว 19.00
2559	แม่ฮ่องสอน 38.61	นราธิวาส 37.44	ปัตตานี 36.21	กาฬสินธุ์ 31.68	นครพนม 30.60	ชัยนาท 28.34	ตาก 27.45	บุรีรัมย์ 24.32	อำนาจเจริญ 24.00	น่าน 23.53
2558	ปัตตานี 35.01	แม่ฮ่องสอน 31.88	ตาก 24.60	บุรีรัมย์ 23.34	น่าน 21.71	ยะลา 20.91	ชัยนาท 19.64	นราธิวาส 19.55	กาญจนบุรี 17.79	กาฬสินธุ์ 17.66
2557	แม่ฮ่องสอน 45.74	นราธิวาส 45.20	กาฬสินธุ์ 42.80	ปัตตานี 39.20	บุรีรัมย์ 39.13	ตาก 36.59	ยะลา 32.39	น่าน 29.29	เชียงราย 26.68	นครพนม 25.05
2556	แม่ฮ่องสอน 65.34	ปัตตานี 37.95	นราธิวาส 35.30	ตาก 34.06	นครพนม 31.51	กาฬสินธุ์ 30.84	มุกดาหาร 29.52	หนองบัวลำภู 27.38	บุรีรัมย์ 25.45	อุบลราชธานี 24.25
2555	แม่ฮ่องสอน 62.95	ปัตตานี 46.80	นราธิวาส 42.73	กาฬสินธุ์ 39.97	ศรีสะเกษ 36.18	ตาก 35.93	นครพนม 34.93	สกลนคร 34.25	บุรีรัมย์ 31.61	มุกดาหาร 30.63
2554	แม่ฮ่องสอน 58.85	ตาก 43.50	ศรีสะเกษ 35.89	บุรีรัมย์ 33.67	ปัตตานี 33.39	ยโสธร 32.45	กาญจนบุรี 32.19	นครพนม 32.11	ราชบุรี 30.10	กาฬสินธุ์ 28.55
2553	แม่ฮ่องสอน 70.39	ศรีสะเกษ 55.79	ปัตตานี 54.26	กาฬสินธุ์ 51.64	นครพนม 46.41	ตาก 45.87	สระแก้ว 40.70	นราธิวาส 35.24	บุรีรัมย์ 32.82	อุดรธานี 30.69
2552	แม่ฮ่องสอน 74.39	ศรีสะเกษ 58.73	นราธิวาส 54.94	กาฬสินธุ์ 51.18	ปัตตานี 49.65	บุรีรัมย์ 47.18	สระแก้ว 41.73	ยะลา 38.66	ตาก 37.61	นครพนม 37.06

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพรวมสถานการณ์ความยากจนในระดับจังหวัดปรับตัวดีขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ส่วนใหญ่มีสัดส่วนคนจนลดลง โดยเฉพาะจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ซึ่งจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนลดลงมากที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ตาก ศรีสะเกษ กาฬสินธุ์ และพะเยา ตามลำดับ มีเพียง 12 จังหวัดเท่านั้น ที่มีสัดส่วนคนจนเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2565 ประกอบด้วย ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี กำแพงเพชร สตูล ชัยภูมิ พิษณุโลก ตราด สุราษฎร์ธานี สมุทรปราการ ชลบุรี สมุทรสงคราม และปทุมธานี ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคกลางเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม กลุ่ม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงมีสัดส่วนคนจนอยู่ในระดับสูง

ภาพที่ 1.8 สัดส่วนคนจน จำแนกรายจังหวัด ปี 2565 และ ปี 2566

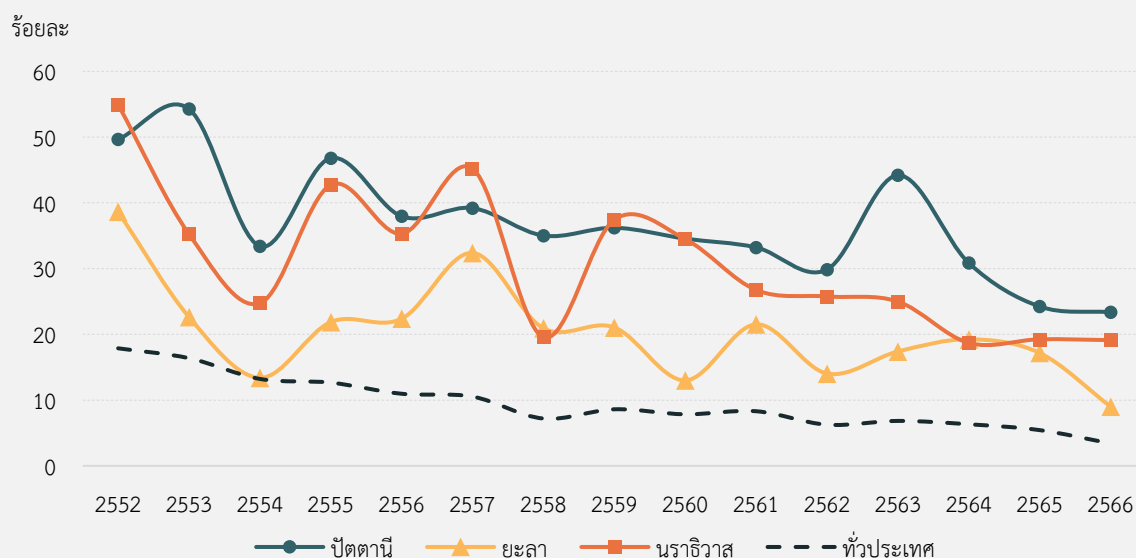

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

สถานการณ์ความยากจนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

การวัดระดับความยากจนในด้านตัวเงิน โดยพิจารณาจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค พบว่า พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เผชิญกับปัญหาความยากจนในระดับรุนแรงมาอย่างต่อเนื่องยาวนานกว่า 15 ปี สอดคล้องกับข้อมูลจากรายงานสถานการณ์ความยากจนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2565 - 2567 ของหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ซึ่งวิเคราะห์ปัญหาความยากจนด้วยฐานทุนการดำรงชีพ 5 ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนเศรษฐกิจ ทุนธรรมชาติ และทุนสังคม

สัดส่วนคนจน ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2552 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ผลการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนยากจนซ้ำเปื้อนระดับจังหวัด โดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปัจจุบันมีคนจนในพื้นที่รวม 48,119 ครัวเรือน หรือ 249,300 คน คิดเป็นร้อยละ 9.91 ของประชากรทั้งหมด โดยจังหวัดปัตตานีมีสัดส่วนคนจนสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 15.06 ของประชากรในจังหวัด ตามมาด้วยจังหวัดยะลา และนราธิวาส ที่ร้อยละ 8.06 และร้อยละ 6.87 ตามลำดับ

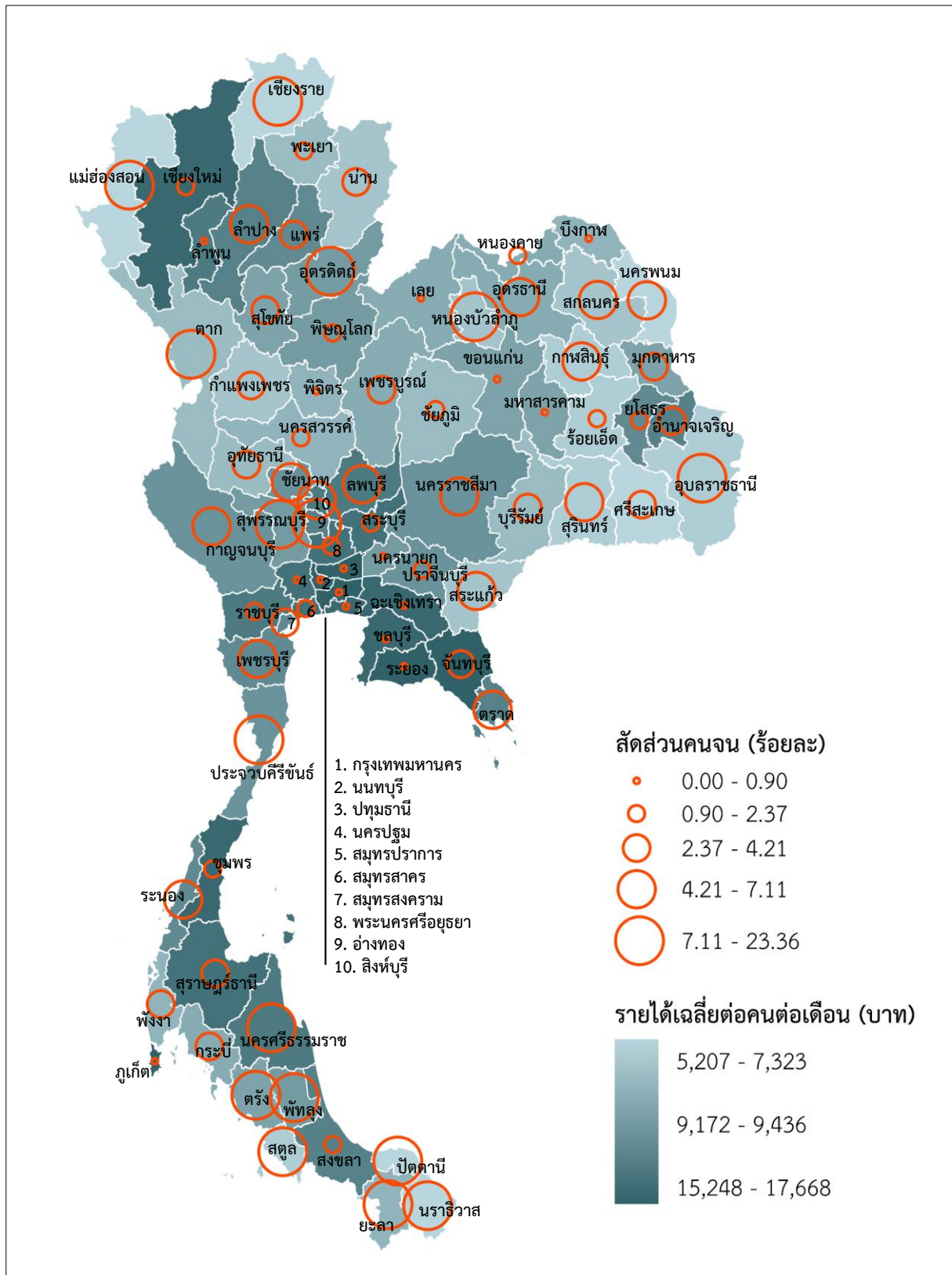
เมื่อพิจารณาฐานทุนการดำรงชีพ 5 ด้าน พบว่า นอกจากจะเผชิญกับความยากจนในรูปตัวเงินแล้ว คนจนใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ยังประสบกับปัญหาความยากจนในมิติอื่น ๆ ดังนี้ (1) **ทุนมนุษย์** ขาดทักษะอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ 144,608 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 58.01 ของคนจนในพื้นที่ และเข้าไม่ถึงระบบการศึกษา 34,796 คน คิดเป็นร้อยละ 13.95 (2) **ทุนเศรษฐกิจ** ไม่มีเงินออม 32,494 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 67.53 ของครัวเรือนยากจนในพื้นที่ และมีหนี้สิน 24,104 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.01 (3) **ทุนสังคม** ขาดการช่วยเหลือกันในกลุ่มชน 23,813 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49.49 และไม่สามารถใกล้เคียงจัดการปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มชน 20,024 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.61 (4) **ทุนกายภาพ** ไม่มีที่ดินทำกินทางการเกษตร 22,994 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.79 และ (5) **ทุนธรรมชาติ** พักอาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ 14,019 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.13 ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้ถูกนำไปพัฒนาเป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด (Practical Poverty Provincial Connex) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นองค์รวม อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำต่อไป

นอกจากนี้ หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนกับสัดส่วนคนจนรายจังหวัดตามแผนภาพด้านล่าง พบว่า ส่วนใหญ่จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงมักจะมีสัดส่วนคนจนต่ำ ขณะที่จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำจะมีสัดส่วนคนจนสูง ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจในฐานะกลไกสำคัญที่ช่วยบรรเทาปัญหาความยากจนของประเทศ อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาคณะกรรมาธิการที่อธิบายการปรับตัวลดลงของความยากจนว่าเป็นผลมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ช่วยให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและหลุดพ้นจากความยากจน แต่ในระยะหลังกลับมีผลต่อการลดลงของความยากจนเพียงส่วนน้อย เพราะปัจจัยทางด้านการกระจายรายได้ไม่ได้เป็นไปในทิศทางที่ดี ทำให้ผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมักกระจุกตัวในกลุ่มผู้มีรายได้สูงแทน⁸

อย่างไรก็ตาม มีบางจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนค่อนข้างสูงแต่กลับมีสัดส่วนคนจนสูงเช่นกัน เช่น นครศรีธรรมราช อ่างทอง ลำปาง เช่นเดียวกับในบางพื้นที่ที่มีจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำและมีสัดส่วนคนจนต่ำ เช่น ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด ทำให้ในอีกมุมหนึ่งจึงอาจไม่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปที่ชัดเจนได้ว่าการมีรายได้สูงขึ้นจะช่วยแก้ไขปัญหายากจนได้เสมอไป เนื่องจากอาจมีปัจจัยอื่น อาทิ ปัจจัยด้านความเหลื่อมล้ำแฝงอยู่

⁸ องค์ประกอบและโครงสร้างความยากจนและความเหลื่อมล้ำของไทยในช่วง 13 ปีที่ผ่านมา, รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2563

ภาพที่ 1.9 รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน และสัดส่วนคนจน จำแนกรายจังหวัด ปี 2566

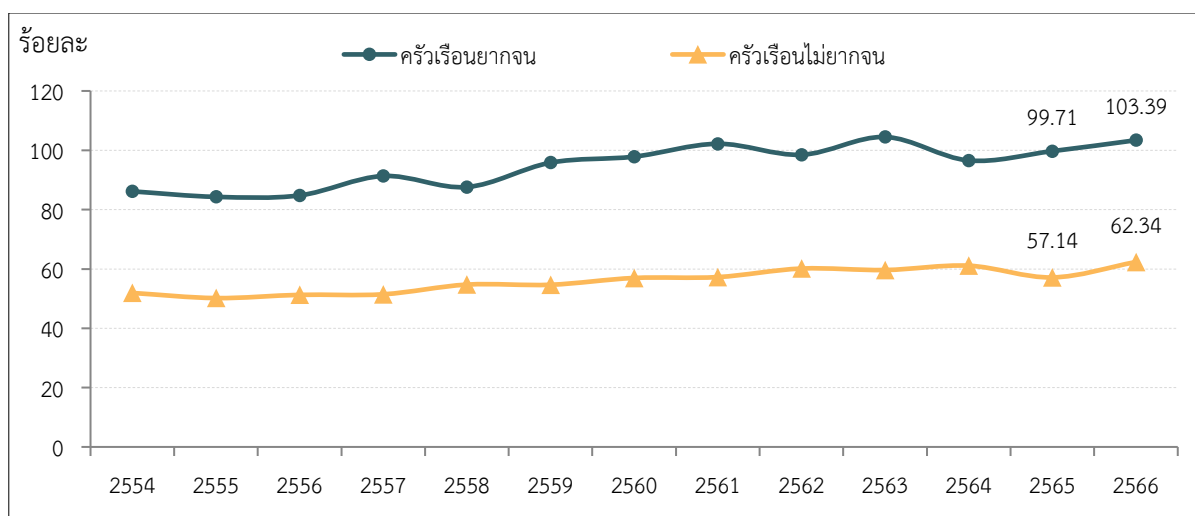

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.4 ลักษณะทางประชากรของครัวเรือนยากจน และคนจน

ครัวเรือนยากจนมีภาระในการดูแลสมาชิกมากกว่าครัวเรือนไม่ยากจน โดยในปี 2566 อัตราการพึ่งพิง⁹ ของครัวเรือนยากจนอยู่ที่ร้อยละ 103.39 หมายความว่า วัยแรงงาน 1 คน ในครัวเรือนยากจน ต้องรับภาระในการดูแลเด็กและผู้สูงอายุรวม 1.03 คน ขณะที่วัยแรงงาน 1 คน ในครัวเรือนไม่ยากจน รับภาระในการดูแลเด็กและผู้สูงอายุเพียง 0.62 คน อาจกล่าวได้ว่า ภาระในการดูแลสมาชิกในครัวเรือนส่งผลต่อโอกาสและศักยภาพของวัยแรงงานในการประกอบอาชีพ และสร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการดูแลคนในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ

ภาพที่ 1.10 อัตราการพึ่งพิงของครัวเรือนยากจน ปี 2554 - 2566

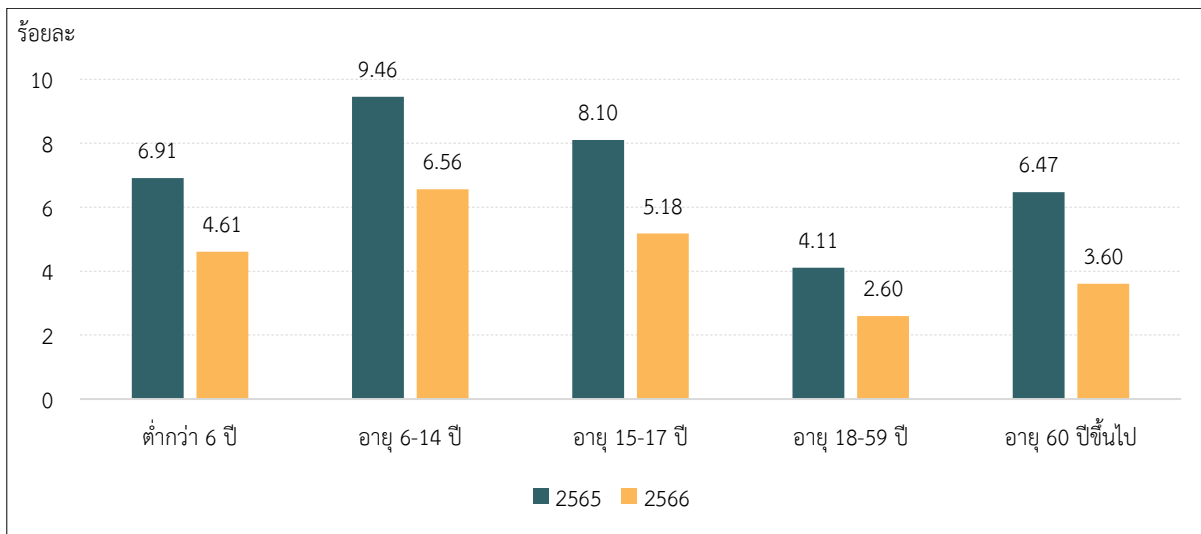

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

สัดส่วนประชากรยากจนลดลงในทุกกลุ่มอายุ กลุ่มเด็ก โดยเฉพาะในช่วงอายุ 6-14 ปี ยังคงมีสัดส่วนคนจนสูงสุด และกลุ่มอายุ 18-59 ปี มีสัดส่วนคนจนต่ำที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเด็กในครัวเรือนกับปัญหาความยากจน โดยทั่วไป ครัวเรือนที่มีเด็กมักมีภาระค่าใช้จ่ายสูงกว่าครัวเรือนที่ไม่มีเด็ก อีกทั้งเด็กมีความต้องการที่หลากหลายเพิ่มขึ้นตามวัย เด็กเล็กมักมีความต้องการที่เรียบง่าย เช่น อาหาร เสื้อผ้า เป็นต้น ขณะที่เด็กโตย่อมมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพิ่มเติมขึ้นมา อาทิ ค่าเดินทาง ค่าเครื่องแบบ และค่าอุปกรณ์การเรียน นอกจากนี้ สมาชิกในครัวเรือนที่ต้องดูแลเด็กอาจมีโอกาสนหารายได้น้อยลง ส่งผลต่อสถานะทางการเงินของครัวเรือน และทำให้ครัวเรือนที่มีเด็กมีความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในภาวะยากจนมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีเด็ก

⁹ อัตราการพึ่งพิง (dependency ratio) หมายถึง อัตราส่วนของประชากรที่อยู่ในกลุ่มอายุนอกวัยแรงงานต่อประชากรในวัยแรงงาน โดยมีข้อสมมติว่า ประชากรที่อยู่ในกลุ่มอายุนอกวัยแรงงานนั้นต้องพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ

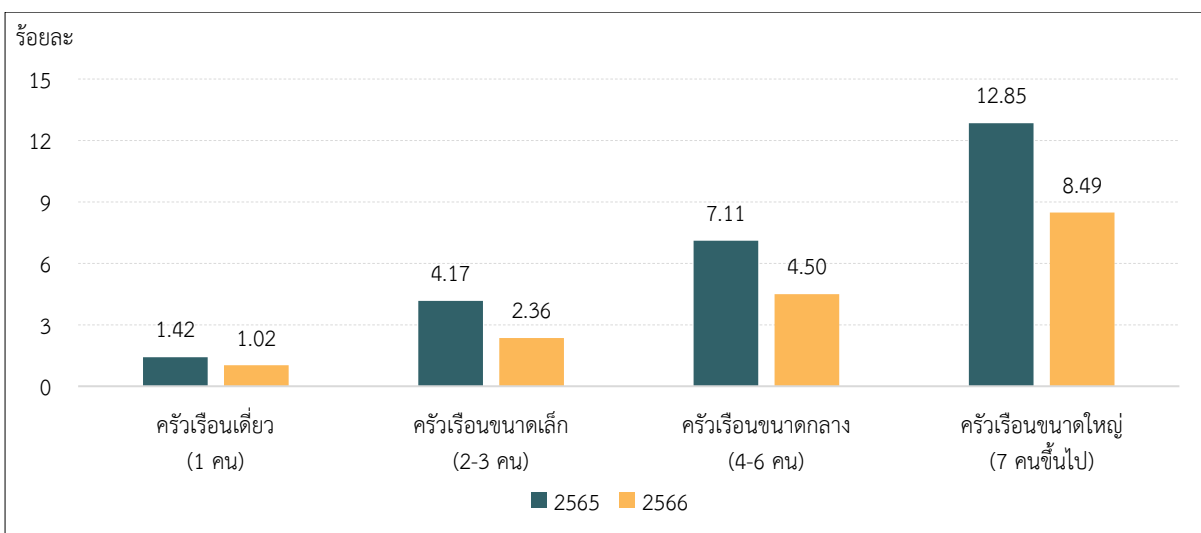
ภาพที่ 1.11 สัดส่วนคนจน จำแนกตามกลุ่มอายุ ปี 2565 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามขนาดของครัวเรือน ในปี 2566 ครัวเรือนขนาดใหญ่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด (ร้อยละ 8.49) รองลงมาคือครัวเรือนขนาดกลาง ขนาดเล็ก และครัวเรือนเดี่ยว ตามลำดับ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า จำนวนสมาชิกที่มากขึ้นส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ (Economically Inactive) ทำให้ขนาดของครัวเรือนที่ใหญ่ขึ้นจึงส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอต่อการบริโภคของทุกคนในครัวเรือนเป็นเรื่องยากลำบาก

ภาพที่ 1.12 สัดส่วนคนจน จำแนกตามขนาดของครัวเรือน ปี 2555 - 2566

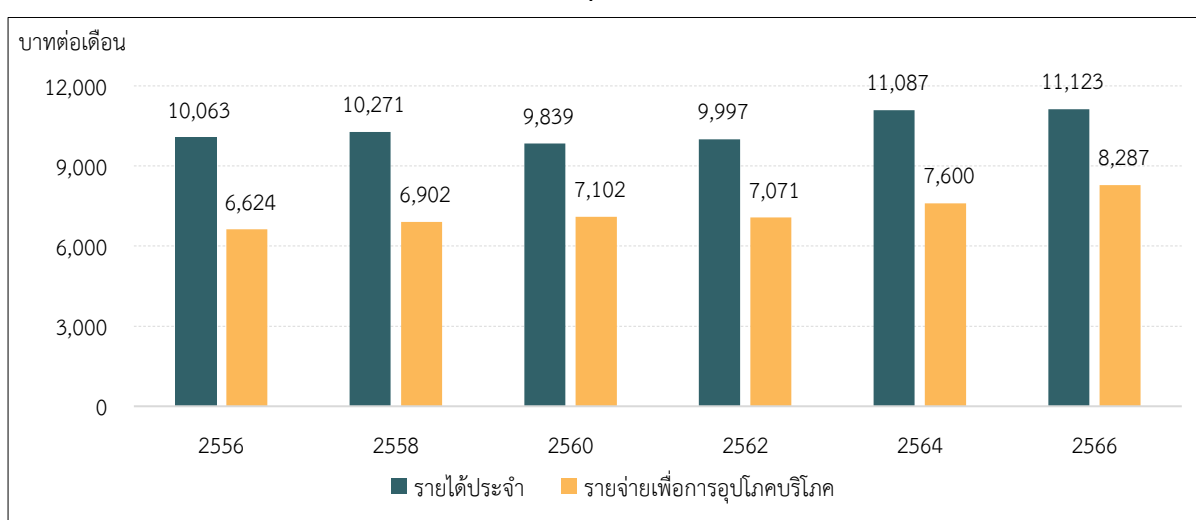
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

นอกจากนี้ ยังพบว่า ครัวเรือนแหวกกลาง¹⁰ มีแนวโน้มที่จะมีสัดส่วนคนจนสูงกว่าครัวเรือนไม่แหวกกลาง สาเหตุหลักมาจากการขาดแคลนวัยแรงงาน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการหารายได้ อีกทั้งผู้สูงอายุที่ต้องรับภาระในการดูแลครอบครัวมักมีข้อจำกัดด้านสุขภาพ จึงไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ ส่งผลให้ครัวเรือนเหล่านี้มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และเข้าสู่ภาวะยากจนได้ง่ายขึ้น

1.5 สถานภาพทางเศรษฐกิจและการทำงานของคนจน

ครัวเรือนยากจนมีรายได้ประจำ¹¹ เฉลี่ยต่อเดือนสูงขึ้นเล็กน้อยอยู่ที่ 11,123 บาท เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ร้อยละ 0.32 สอดคล้องกับแนวโน้มเศรษฐกิจที่ฟื้นตัวอย่างช้า ๆ โดยรายได้ที่เป็นตัวเงินมีมูลค่า 8,365 บาท ต่อเดือน เพิ่มขึ้นจาก 8,293 บาทต่อเดือน ในปี 2564 ซึ่งเป็นผลมาจากการปรับตัวเพิ่มขึ้นของค่าจ้างและเงินเดือน (Wages and Salaries) เฉลี่ยต่อครัวเรือนของภาคเกษตรกรรมที่มีคนจนส่วนใหญ่ทำงานอยู่

ภาพที่ 1.13 รายได้ประจำและรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนยากจน ปี 2556 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : ข้อมูลรายได้มีการสำรวจเฉพาะในปีคู่

หากพิจารณาเฉพาะรายได้ที่เป็นตัวเงิน พบว่า โครงสร้างรายได้ของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ครัวเรือนยากจนพึ่งพารายได้จากค่าจ้าง/เงินเดือน กำไรจากการเกษตร และเงินช่วยเหลือจากรัฐเป็นหลัก ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีรายได้หลักจากค่าจ้าง/เงินเดือน กำไรจากธุรกิจนอกภาคเกษตร และกำไรจากการเกษตร สะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนยากจนมีแนวโน้มเผชิญกับความไม่แน่นอนของรายได้มากกว่า เนื่องจากรายได้ถึงร้อยละ 43.70 มาจากกำไรจาก

¹⁰ ครัวเรือนแหวกกลาง (Skipped-generation Households) คือ ครัวเรือนที่มีสมาชิกรุ่นปู่ย่าหรือตายาย อาศัยอยู่กับรุ่นหลาน ในวัยเด็ก โดยขาดสมาชิกรุ่นพ่อแม่ ซึ่งมักย้ายถิ่นฐานไปทำงาน

¹¹ รายได้ประจำ ประกอบด้วย

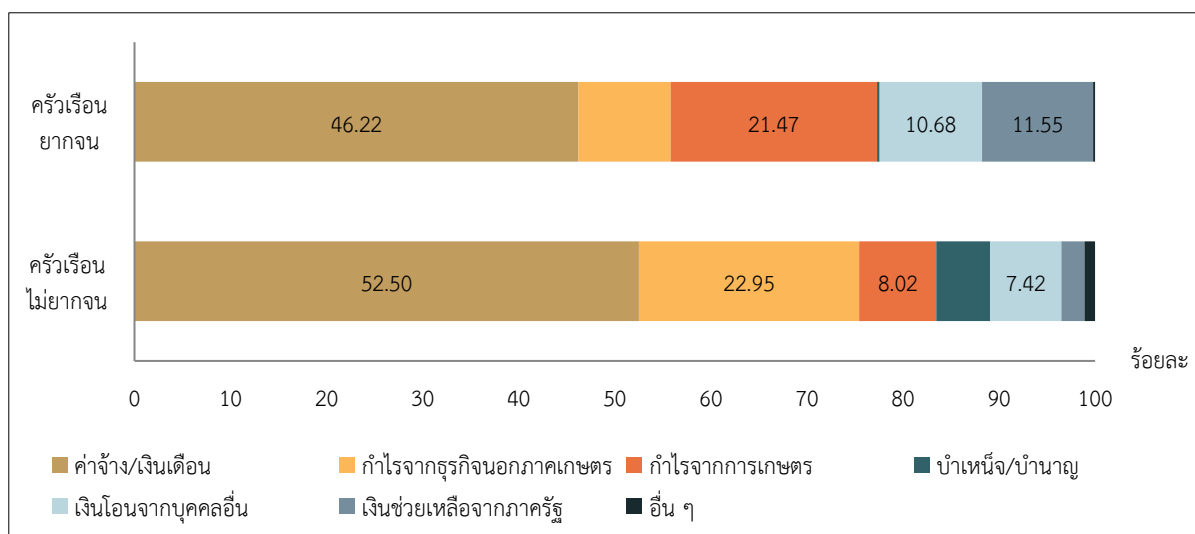
(1) รายได้ที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ (1.1) ค่าจ้างและเงินเดือน รวมถึงค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการทำงาน (อาทิ เงินสมทบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ/เงินประกันสังคม บำเหน็จ/บำนาญ ดอกเบี้ยเงินฝาก ฯลฯ) (1.2) กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม วิชาชีพ (ที่ไม่ใช่การเกษตร) และ (1.3) กำไรสุทธิจากการประกอบการเกษตร

(2) รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ (2.1) ค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า (รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านของตนเอง)

(2.2) มูลค่าสินค้าและบริการที่ได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ (รวมยาสูบ) และ (2.3) อาหารและเครื่องดื่มที่ได้มาโดยไม่ต้องซื้อ

การเกษตร ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกที่คาดเดาได้ยาก และเงินช่วยเหลือจากภาครัฐและเงินโอนจากบุคคลอื่น ที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

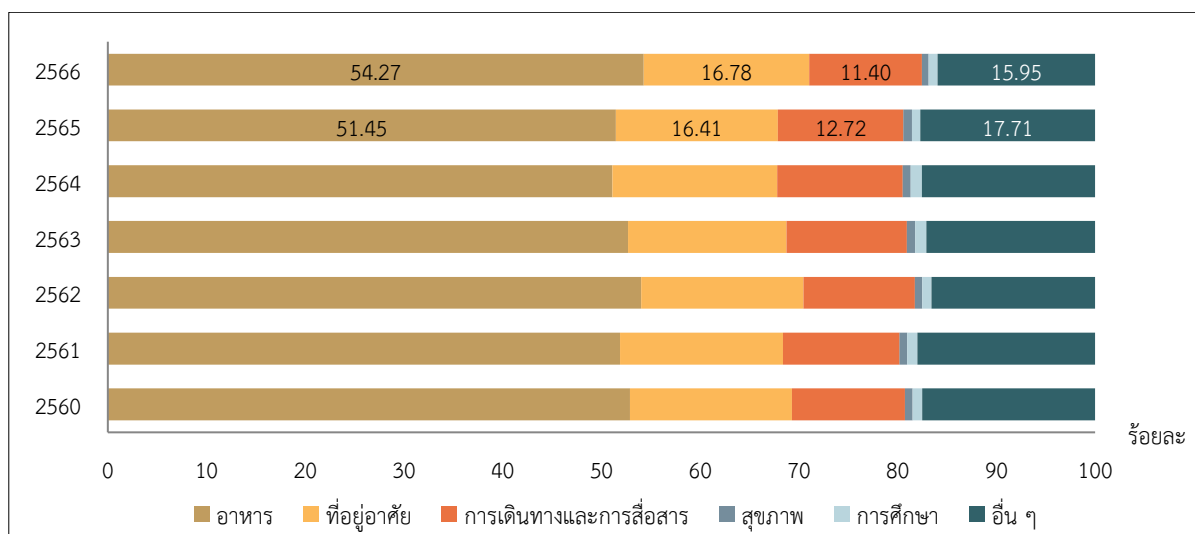
ภาพที่ 1.14 โครงสร้างรายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนที่ไม่ยากจน ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ครัวเรือนยากจนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 8,287 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนที่ 2,379 บาท โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้จ่ายในด้านอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 54.27) ตามมาด้วยค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 16.78) และค่าเดินทางและการสื่อสาร (ร้อยละ 11.40) การที่ค่าใช้จ่ายด้านอาหารซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตมีสัดส่วนสูงมากกว่าครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนยากจนมีข้อจำกัดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมค่าใช้จ่ายไปยังด้านอื่น ๆ ทำให้มีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสะสมเงินออมได้น้อย อีกทั้งยังชี้ถึงความเปราะบางของครัวเรือนยากจนต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาอาหาร หากราคาอาหารปรับตัวสูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนอย่างมาก และอาจทำให้สภาพความยากจนรุนแรงขึ้นได้

ภาพที่ 1.15 โครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนยากจน ปี 2560 - 2566

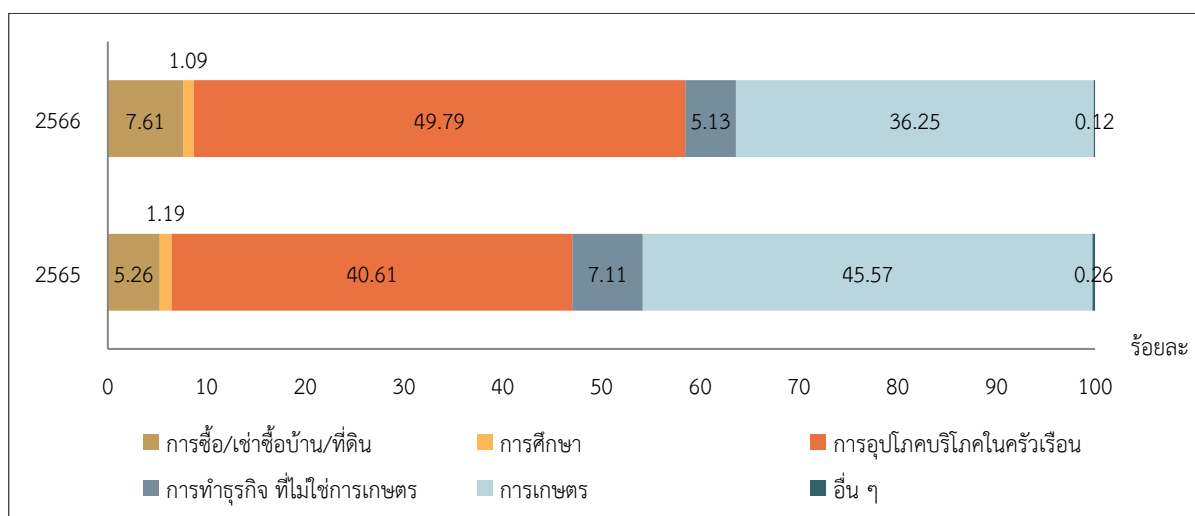

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างรายได้ประจำกับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนยากจน¹² พบว่า เกือบ 1 ใน 4 ของครัวเรือนยากจนมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ในปี 2566 มีครัวเรือนยากจน จำนวน 1.58 แสนครัวเรือน ที่มีรายได้ประจำไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค หรือคิดเป็นร้อยละ 23.08 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด ซึ่งปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2564 ที่ร้อยละ 18.77 โดยมีรายจ่ายสูงกว่ารายได้ประมาณ 1,456 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน หรือคิดเป็น 1.22 เท่าของรายได้ประจำ

สถานการณ์หนี้สินของครัวเรือนยากจนในปี 2566 แสดงให้เห็นถึงสัญญาณการปรับตัวที่ดีขึ้นเล็กน้อย โดยจำนวนครัวเรือนยากจนที่มีภาระหนี้สินลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของครัวเรือนยากจนที่มีหนี้สินยังคงอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 39.73 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด ซึ่งบ่งชี้ว่าปัญหาหนี้สินยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนจน เมื่อพิจารณาโครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการชำระหนี้ตามวัตถุประสงค์การกู้ยืม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการชำระหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน (ร้อยละ 49.79) เช่น ยานพาหนะ บัตรเครดิต ซื้อสินค้าและบริการ เป็นต้น รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการชำระหนี้การเกษตร (ร้อยละ 36.25) และค่าใช้จ่ายสำหรับการชำระหนี้ซื้อ/เช่าซื้อที่ดินหรือบ้าน (ร้อยละ 7.61) ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนยากจนยังคงจำเป็นต้องพึ่งพาหนี้สินเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตประจำวันเป็นหลัก นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายสำหรับการชำระหนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมเพื่อการเกษตร ยังสะท้อนถึงความพยายามของเกษตรกรยากจนในการลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

ภาพที่ 1.16 โครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการชำระหนี้ของครัวเรือนยากจน
จำแนกตามวัตถุประสงค์การกู้ยืม ปี 2565 - 2566

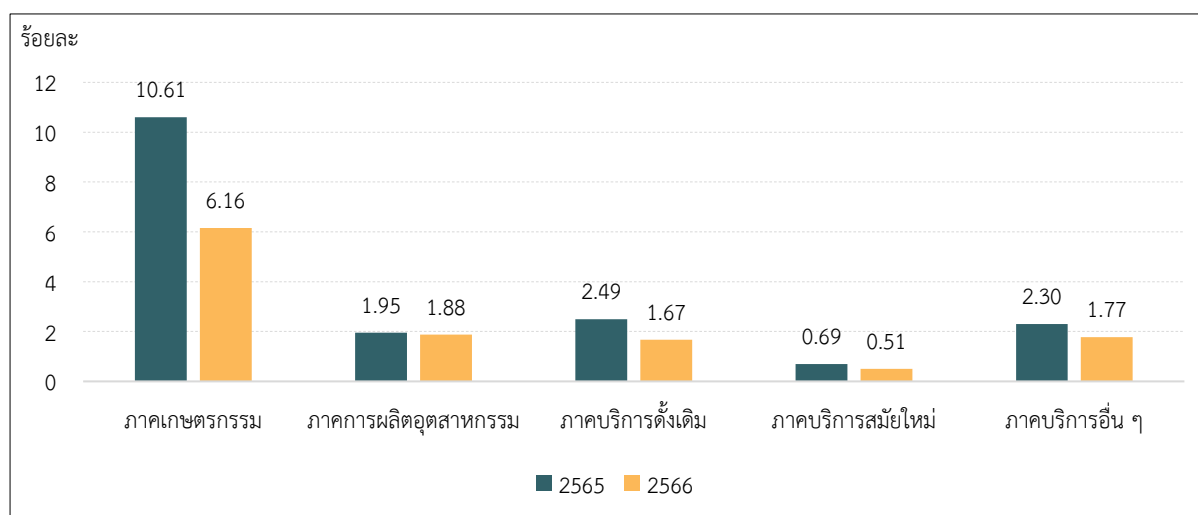

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

¹² การเปรียบเทียบระหว่างรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคกับรายได้ประจำเฉลี่ยต่อครัวเรือนเป็นการสะท้อนให้เห็นความแน่นอนและมั่นคงของการดำรงชีพ เพราะรายได้ประจำเป็นรายได้ที่ครัวเรือนได้รับอย่างต่อเนื่อง แตกต่างจากรายได้ที่ได้รับมาเป็นครั้งคราว เช่น ทุนการศึกษา มรดก เงินถูกสลาก เงินรางวัล เป็นต้น ที่ทำให้ครัวเรือนไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างมั่นคง

ในปี 2566 สถานการณ์ความยากจนของแรงงานในทุกสาขาเศรษฐกิจมีแนวโน้มดีขึ้น โดยสัดส่วนแรงงานที่อยู่ในภาวะยากจนลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรกรรมยังคงเป็นภาคที่มีสัดส่วนแรงงานยากจนสูงที่สุด อยู่ที่ร้อยละ 6.16 แม้ตัวเลขดังกล่าวจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับปี 2565 ที่มีสัดส่วนถึงร้อยละ 10.61 ในทางตรงกันข้าม ภาคบริการสมัยใหม่ ซึ่งรวมถึงสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและบริการขั้นสูง อาทิ การขนส่ง การสื่อสาร การเงิน และการแพทย์ มีสัดส่วนแรงงานยากจนต่ำที่สุด โดยอยู่ที่ร้อยละ 0.51 เท่านั้น สะท้อนให้เห็นว่า ภาคบริการสมัยใหม่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า และสามารถสร้างรายได้ให้แก่แรงงานได้ดีกว่าภาคอื่น ๆ

ภาพที่ 1.17 สัดส่วนผู้มีงานทำที่ยากจน จำแนกตามสาขาเศรษฐกิจ ปี 2565 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : (1) ภาคการผลิตอุตสาหกรรม ได้แก่ สาขาการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน สาขาการผลิตอุตสาหกรรม สาขาไฟฟ้า ก๊าซ ไอน้ำ และระบบปรับอากาศ และสาขาการจัดการน้ำ การจัดการและการบำบัดน้ำเสีย

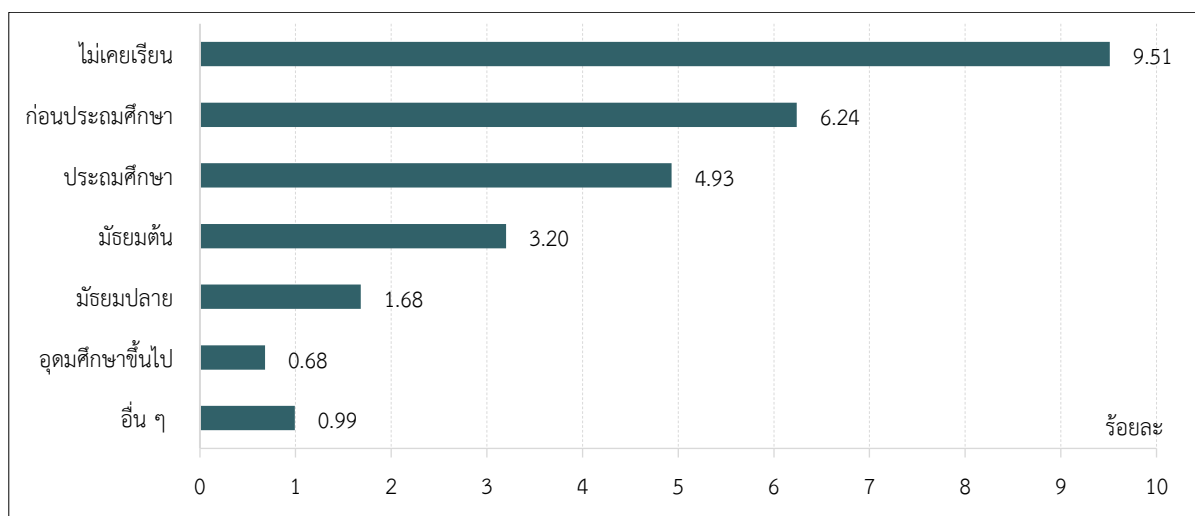
(2) ภาคบริการดั้งเดิม ได้แก่ สาขาการก่อสร้าง สาขาการขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์/จักรยานยนต์ และสาขาของใช้ส่วนบุคคล/ของใช้ในครัวเรือน และสาขากิจกรรมโรงแรมและบริการด้านอาหาร

(3) ภาคบริการอื่น ๆ รวมถึง กิจกรรมการบริหารและการบริการสนับสนุน การบริหารราชการ การป้องกันประเทศ และการประกันสังคมภาคบังคับ การศึกษา และกิจกรรมการจ้างงานในครัวเรือนส่วนบุคคล

1.6 คนจนกับการศึกษา

กลุ่มประชากรที่มีการศึกษาดำเนินปัญหาความยากจนมากที่สุด เมื่อพิจารณาสัดส่วนคนจนในกลุ่มประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ในปี 2566 ประชากรที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีสัดส่วนคนจนมากที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 9.51 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาก่อนประถมศึกษาร้อยละ 6.24 ระดับประถมศึกษาร้อยละ 4.93 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 3.20 ขณะที่กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงหรือตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป มีสัดส่วนคนจนต่ำกว่าร้อยละ 2.00 สะท้อนให้เห็นว่า การได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นมีส่วนช่วยบรรเทาปัญหาความยากจนได้

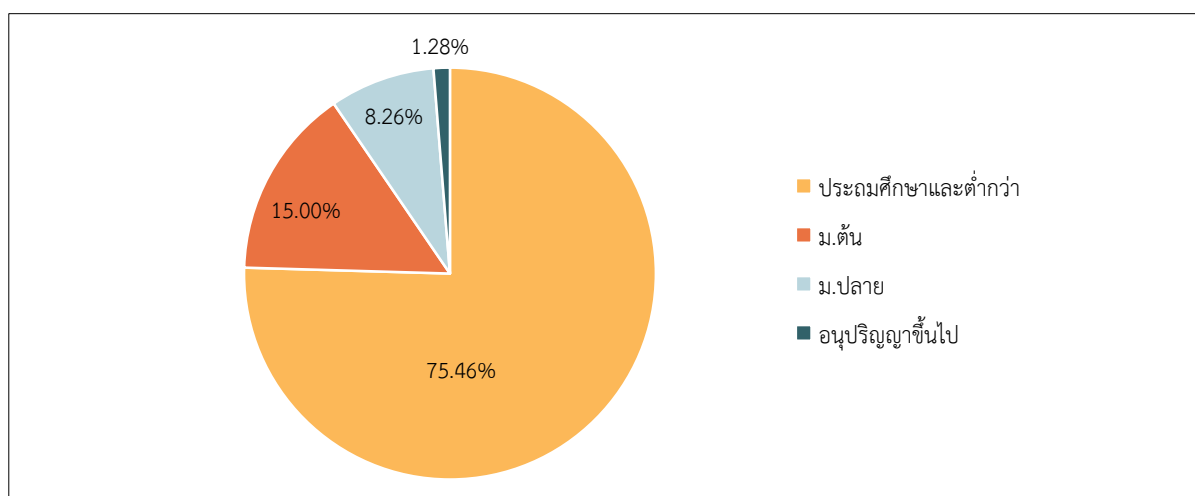
ภาพที่ 1.18 สัดส่วนคนจน (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป) จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

เมื่อพิจารณาโครงสร้างคนจนตามระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า คนจนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.46) ได้รับความศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และรองลงมาเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 15.00)

ภาพที่ 1.19 โครงสร้างคนจน (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป) จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2566

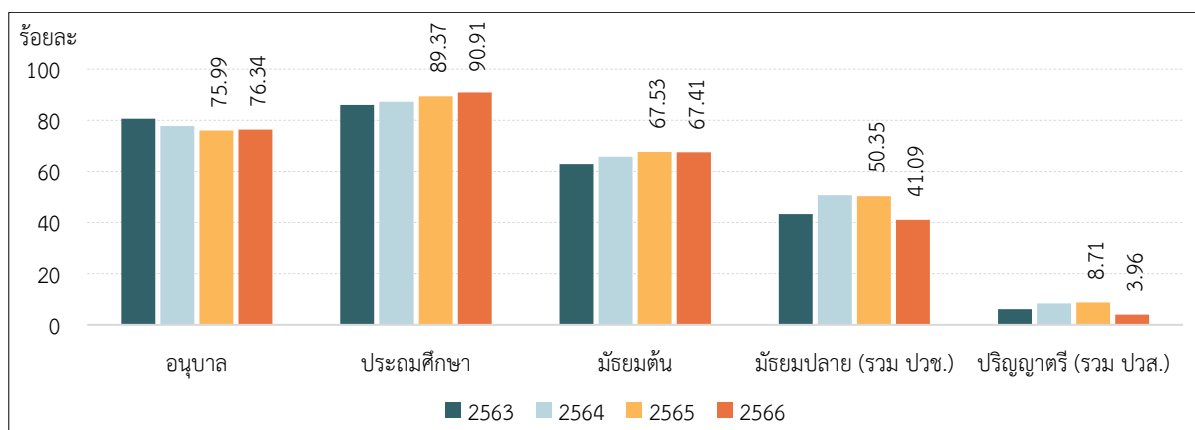

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า รวมถึงการศึกษาอื่นและไม่ทราบ

เด็กยากจนยังคงมีโอกาเข้าถึงการศึกษาระดับสูงได้น้อย ในปี 2566 มีเด็กวัยเรียน (อายุ 3-21 ปี) ที่อยู่ในครัวเรือนยากจนจำนวนประมาณ 7.53 แสนคน โดยอัตราการเข้าเรียนสุทธิในระดับประถมศึกษาอยู่ที่ร้อยละ 90.91 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปีก่อนหน้า แต่อัตราการเข้าเรียนสุทธิของเด็กยากจนกลับลดลงตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ที่ร้อยละ 67.41 สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เหลือเพียงร้อยละ 41.09 และระดับปริญญาตรี อยู่ที่ร้อยละ 3.96 เท่านั้น สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสในการศึกษากับสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

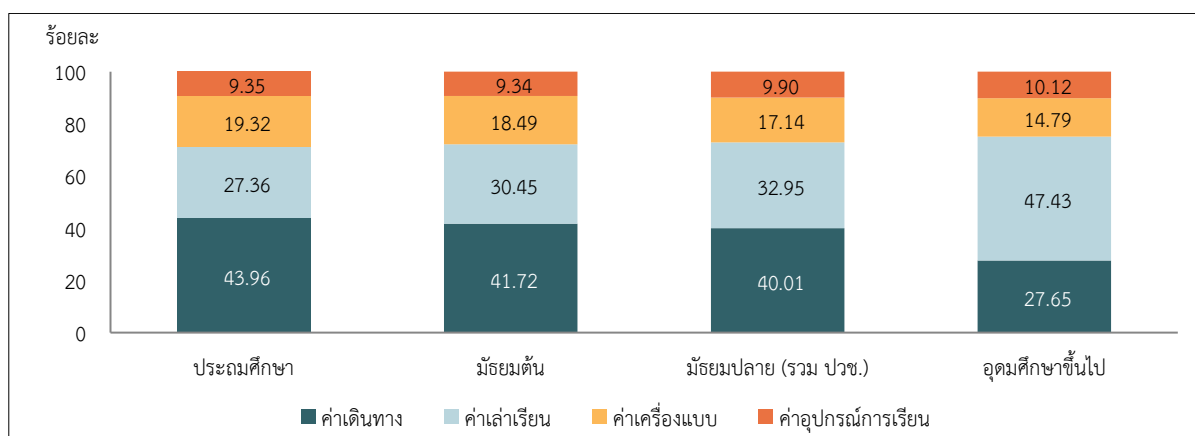
ภาพที่ 1.20 อัตราการเข้าเรียนสุทธิของเด็กยากจน ปี 2563 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็กยากจนคือค่าเดินทาง เมื่อพิจารณาโครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของนักเรียนยากจน พบว่า ค่าเดินทางมีสัดส่วนสูง โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ทั้งนี้ โครงสร้างค่าใช้จ่ายของนักเรียนยากจนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวมประกาศนียบัตรวิชาชีพ หรือ ปวช.) มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีค่าเดินทางสูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 43.96 ร้อยละ 41.72 และร้อยละ 40.01 ตามลำดับ รองลงมาเป็นค่าเล่าเรียน ค่าเครื่องแบบ และค่าอุปกรณ์การเรียน แตกต่างจากโครงสร้างค่าใช้จ่ายของนักเรียนยากจนตั้งแต่ระดับอุดมศึกษาขึ้นไป ซึ่งค่าเล่าเรียนมีสัดส่วนสูงที่สุด โดยคิดเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาทั้งหมด รองลงมาเป็นค่าเดินทาง ค่าเครื่องแบบ และค่าอุปกรณ์การเรียน ปัจจัยสำคัญเป็นผลมาจากโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เรียนฟรี 15 ปี) ที่ช่วยสนับสนุนค่าเล่าเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำให้ครัวเรือนไม่ต้องออกค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าเล่าเรียน ดังนั้น ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในส่วนที่ครัวเรือนต้องออกเอง (Out of Pocket) ส่วนใหญ่จึงเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางเป็นหลัก นอกจากนี้ การศึกษาในระดับอุดมศึกษา ส่วนมากนักเรียน/นักศึกษาจะพักอาศัยอยู่ในหอพักหรือมีที่พักใกล้กับมหาวิทยาลัย ทำให้สัดส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางมีแนวโน้มต่ำกว่าค่าเล่าเรียนอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหน้าพบว่า สัดส่วนค่าเดินทางมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุกระดับการศึกษาสวนทางกับสัดส่วนค่าเล่าเรียนที่ลดลง

ภาพที่ 1.21 โครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็กยากจน จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

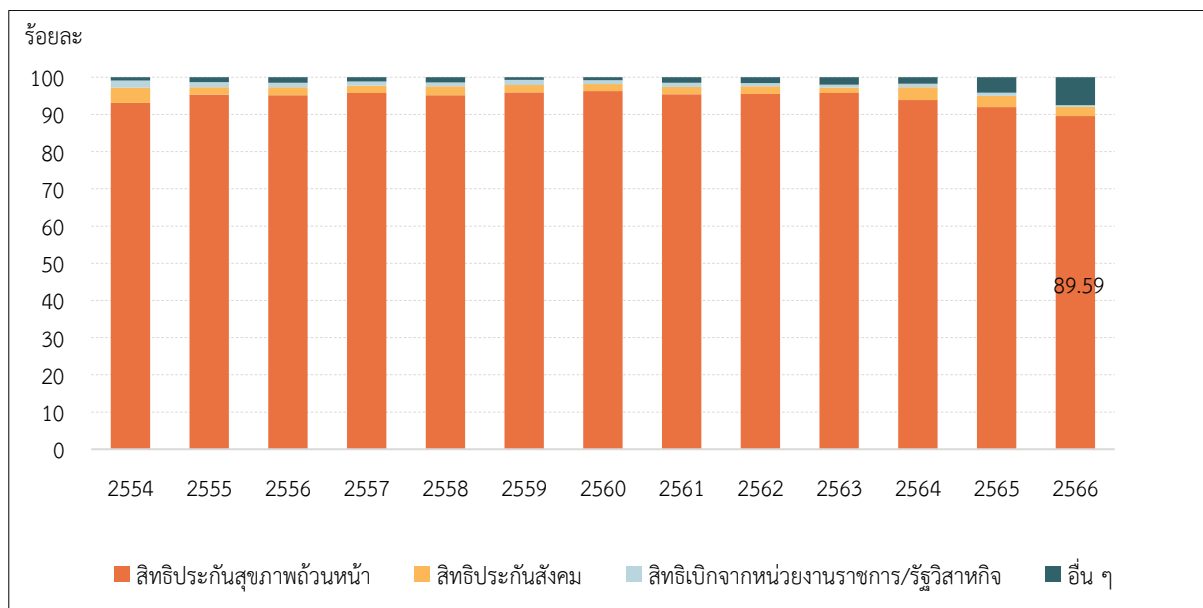
1.7 คนจนกับการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ

สวัสดิการภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้คนจนหลุดพ้นจากวงจรความยากจนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยทำหน้าที่บรรเทาภาระค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ อาทิ สิทธิการรักษาพยาบาลช่วยให้คนจนเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องค่าใช้จ่าย บัตรสวัสดิการแห่งรัฐช่วยผู้มีรายได้น้อยลดค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการที่จำเป็น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุช่วยให้ผู้สูงอายุยากจนดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ สวัสดิการเหล่านี้จะช่วยให้คนจนมีรายได้คงเหลือมากขึ้น ซึ่งสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวได้ อาทิ การซื้ออาหารที่มีคุณภาพ การเข้าถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น การพัฒนาฝีมือแรงงาน การสร้างโอกาสในทางธุรกิจ

1.7.1 สิทธิการรักษาพยาบาล

คนจนในประเทศไทยเกือบทั้งหมดสามารถเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลจากภาครัฐ ในปี 2566 คนจนร้อยละ 97.53 ได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลจากภาครัฐในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยสิทธิการรักษาพยาบาลที่คนจนเข้าถึงมากที่สุด คือ สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 89.59 รองลงมาเป็นสิทธิอื่น ๆ (อาทิ สิทธิประกันอุบัติเหตุนักเรียน สิทธิประกันสุขภาพเอกชน สวัสดิการจัดโดยนายจ้าง) ร้อยละ 7.53

ภาพที่ 1.22 โครงสร้างการเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลของคนจน ปี 2554 - 2566

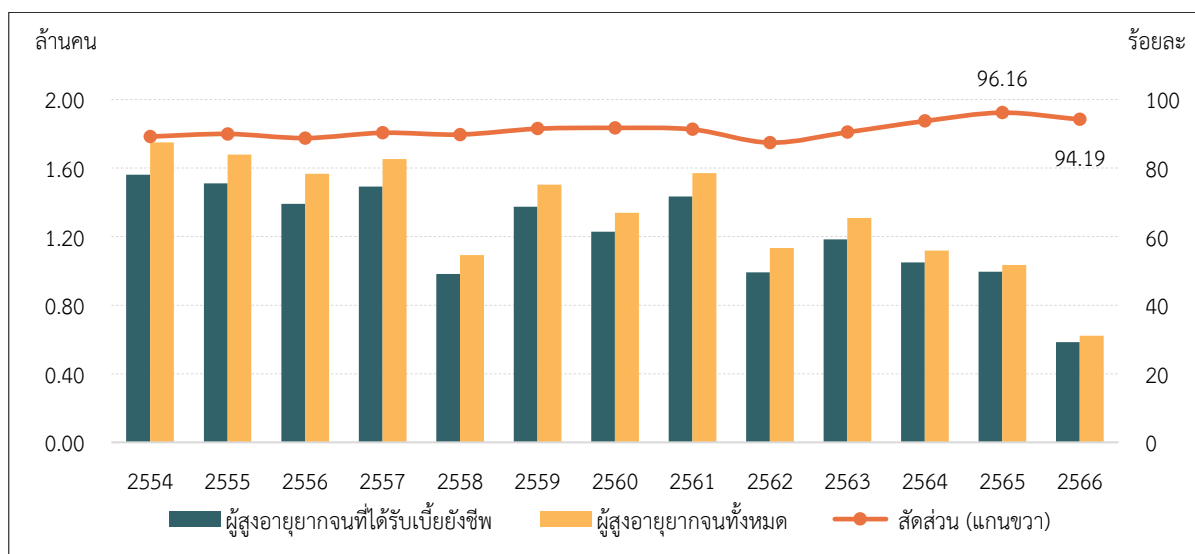

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.7.2 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

สัดส่วนผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุลดลงเล็กน้อย จากร้อยละ 96.16 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 94.19 ในปี 2566 สะท้อนให้เห็นว่า ยังมีผู้สูงอายุยากจนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สาเหตุอาจมาจากผู้สูงอายุบางกลุ่มไม่ทราบหรือไม่มีช่องทางในการเข้าถึงระบบการลงทะเบียน ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญกับการค้นหาและติดตามผู้สูงอายุยากจนที่ตกหล่นให้ได้รับการลงทะเบียน และเข้าถึงสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมากขึ้น

ภาพที่ 1.23 ผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ปี 2554 - 2566

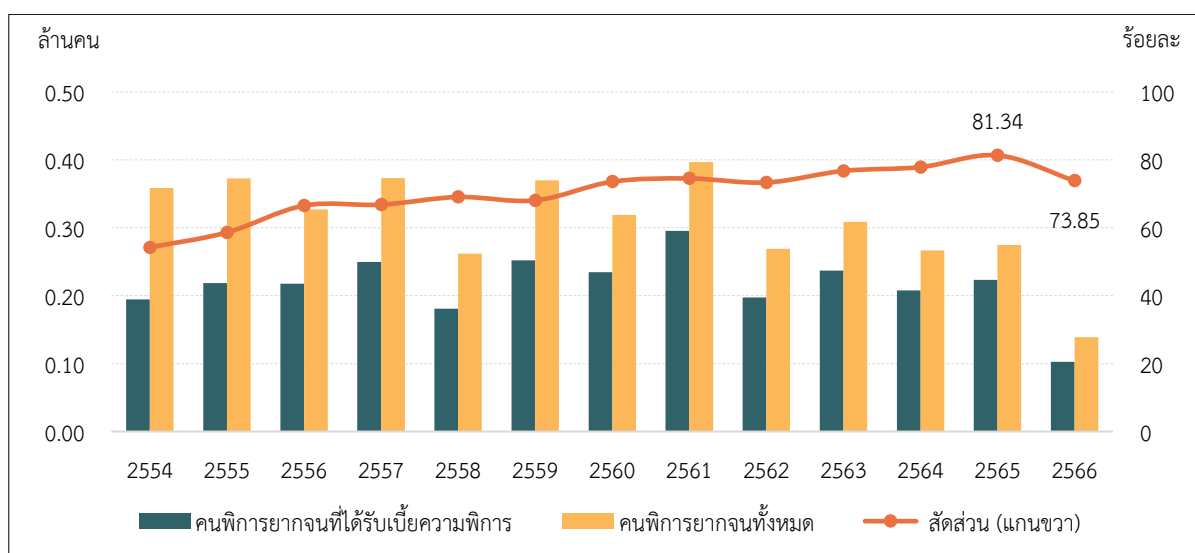

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.7.3 เบี้ยความพิการ

สัดส่วนคนพิการยากจนที่ได้รับเบี้ยความพิการลดลงอย่างมาก จากร้อยละ 81.34 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 73.85 ในปี 2566 ขณะที่สัดส่วนคนพิการทั้งหมดที่ได้รับเบี้ยความพิการกลับเพิ่มขึ้น อาจเป็นไปได้ว่าคนพิการยากจนที่ยังเข้าไม่ถึงเบี้ยความพิการเป็นกลุ่มคนจนเรื้อรังที่เข้าไม่ถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งค้นหาและติดตามคนพิการยากจนที่ยังคงตกหล่น ให้ได้รับการลงทะเบียนและเข้าถึงสวัสดิการเบี้ยความพิการ

ภาพที่ 1.24 คนพิการยากจนที่ได้รับเบี้ยความพิการ ปี 2554 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.8 คนจนกับการเข้าถึงบริการพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี และการลดความยากจน การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น อาทิ ไฟฟ้า น้ำประปา และสัญญาณอินเทอร์เน็ต เป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ให้พวกเขาสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุข การศึกษา และโอกาสทางเศรษฐกิจได้ง่ายขึ้น คนจนที่ไม่สามารถเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานย่อมมีโอกาสน้อยมากที่จะหลุดพ้นจากวงจรความยากจน หรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีเทียบเท่ากับคนทั่วไป

ครัวเรือนยากจนเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานได้แตกต่างกันตามพื้นที่อยู่อาศัย โดยในปี 2566 ครัวเรือนยากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงน้ำประปา โทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน) และสัญญาณอินเทอร์เน็ต มีสัดส่วนถึงร้อยละ 19.02 ร้อยละ 25.03 และร้อยละ 31.18 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างเขตการปกครอง พบว่าครัวเรือนยากจนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีแนวโน้มเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานได้มากกว่าครัวเรือนยากจนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล สะท้อนให้เห็นถึง ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานระหว่างพื้นที่ และความจำเป็นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ครัวเรือนยากจนทั้งหมดสามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานที่จำเป็น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ตารางที่ 1.2 สัดส่วนการเข้าถึงบริการพื้นฐานของครัวเรือนยากจน จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2566

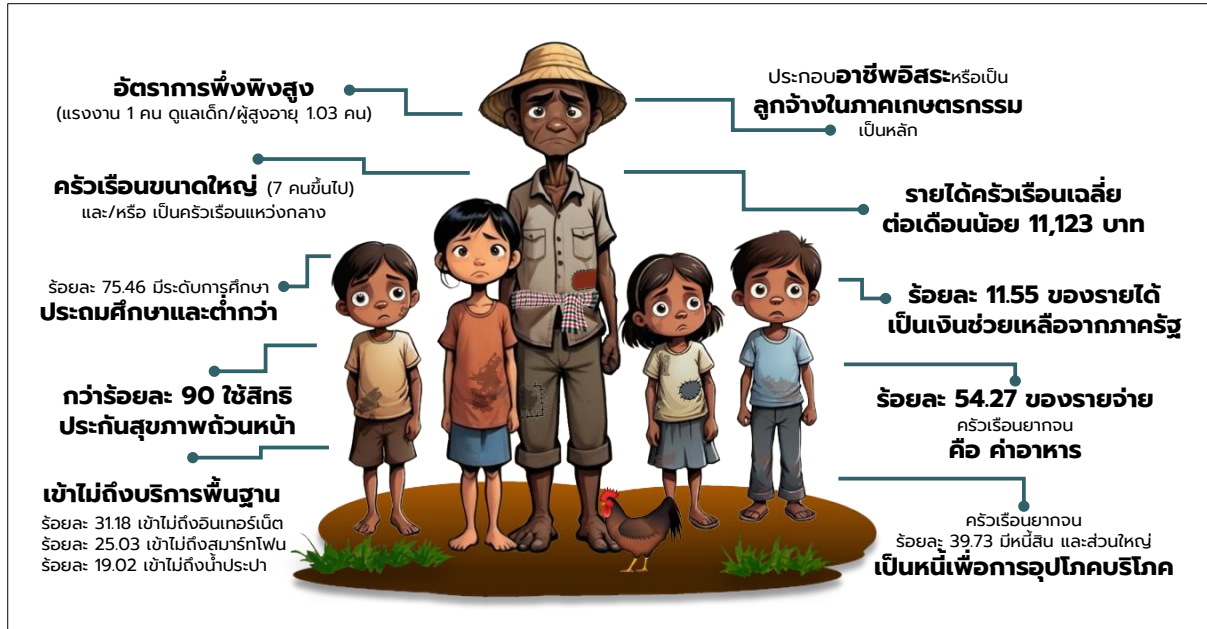
หน่วย : ร้อยละ

	ครัวเรือนยากจน			ครัวเรือนไม่ยากจน		
	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
ไฟฟ้าภายในบ้าน	99.77	98.51	99.07	99.98	99.96	99.97
น้ำประปา	90.06	73.69	80.98	94.99	87.20	92.04
โทรศัพท์เคลื่อนที่ (ปุ่มกด)	26.19	24.00	24.98	8.26	14.67	10.69
โทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน)	75.26	74.73	74.97	94.93	90.96	93.42
คอมพิวเตอร์	0.63	0.31	0.45	20.81	10.75	17.00
อินเทอร์เน็ต	69.26	68.46	68.82	93.26	87.57	91.10

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจน ลักษณะของครัวเรือนยากจน การประกอบอาชีพ และโอกาสทางเศรษฐกิจของคนจน รวมถึงการเข้าถึงบริการพื้นฐานของคนจน ตลอดจนความยากจนในมิติอื่น ๆ อาทิ การศึกษา การเข้าถึงสวัสดิการ รายได้ สามารถสะท้อนภาพรวมและลักษณะของคนจน ได้ดังภาพที่ 1.25

ภาพที่ 1.25 ภาพรวมลักษณะของคนจน

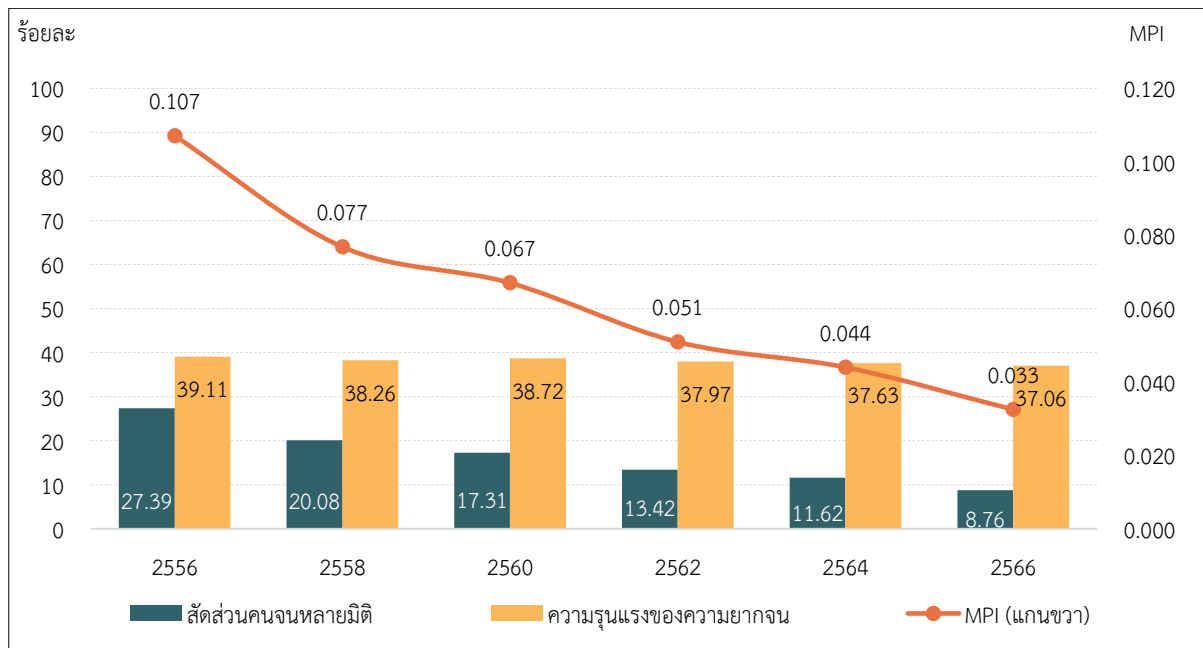
ที่มา : รวบรวมและประมวลผลโดย สศช.

1.9 ความยากจนมิติอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน

ความยากจนไม่ได้จำกัดอยู่แค่มิติตัวเงินเท่านั้น แต่ยังมีมิติอื่น ๆ อีกด้วย ดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multi-dimensional Poverty Index: MPI) เป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินความยากจนได้อย่างครอบคลุม โดยพิจารณาทั้งสัดส่วนคนจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน ในมิติต่าง ๆ จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2566 พบว่า สถานการณ์ความยากจนหลายมิติในประเทศไทย เป็นดังนี้

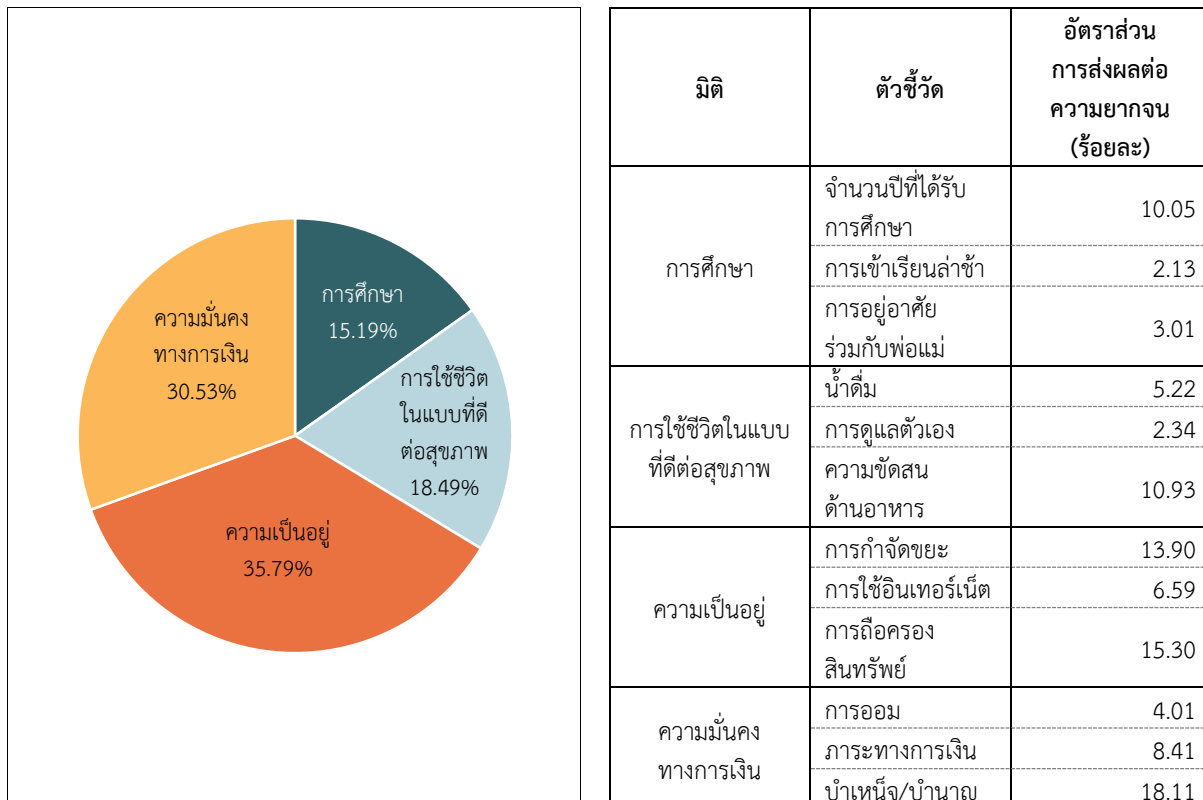
ความยากจนหลายมิติของประเทมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2566 ดัชนีความยากจนหลายมิติมีค่าเท่ากับ 0.032 โดยสัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมดอยู่ที่ร้อยละ 8.76 คิดเป็นจำนวนคนจนหลายมิติประมาณ 6.14 ล้านคน และระดับความรุนแรงของความยากจนอยู่ที่ร้อยละ 37.06 ถึงแม้ว่าสัดส่วนคนจนหลายมิติได้ลดน้อยลงอย่างต่อเนื่องในตลอดช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมา แต่ระดับความรุนแรงของความยากจนยังคงมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ชี้ให้เห็นว่า แม้ประเทศไทยจะมีความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาความยากจนหลายมิติ แต่ก็ยังคงมีความท้าทายอยู่มาก

ภาพที่ 1.26 ดัชนีความยากจนหลายมิติของประเทศไทย ปี 2556 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 1.27 อัตราส่วนการส่งผลต่อความยากจนหลายมิติ จำแนกรายมิติและตัวชี้วัด ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

มิติความเป็นอยู่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนหลายมิติของคนไทยมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 35.79 ตามมาด้วยมิติความมั่นคงทางการเงิน และมิติการใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ โดยมีมิติการศึกษามีผลต่อความยากจนหลายมิติน้อยที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.19 สำหรับตัวชี้วัดที่คนจนหลายมิติเผชิญกับความขัดสนมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ บำเหน็จ/บำนาญ การถือครองทรัพย์สิน และการกำจัดขยะ ตามลำดับ

อัตราการส่งผลกระทบต่อความยากจนข้างต้นสอดคล้องกับสัดส่วนคนจนหลายมิติที่มีความขัดสนในแต่ละตัวชี้วัด (Censored Headcount) กล่าวคือ ตัวชี้วัดที่มีปัญหามากที่สุด คือ การมีบำเหน็จ/บำนาญ โดยมีสัดส่วนคนจนหลายมิติที่ขัดสนในตัวชี้วัดนี้ร้อยละ 7.06 จากคนจนทั้งหมด รองลงมาเป็นความขัดสนในด้านการถือครองทรัพย์สิน และการกำจัดขยะ โดยมีสัดส่วนคนจนร้อยละ 5.96 และร้อยละ 5.42 ตามลำดับ ในขณะที่ ตัวชี้วัดที่มีปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ การเข้าเรียนซ้ำ การดูแลตัวเอง และการอยู่อาศัยร่วมกับพ่อแม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นตัวชี้วัดในมิติด้านการศึกษา

ตารางที่ 1.3 สัดส่วนการขัดสน (Uncensored Headcount) และสัดส่วนคนจนหลายมิติที่ขัดสน (Censored Headcount) ในแต่ละตัวชี้วัด

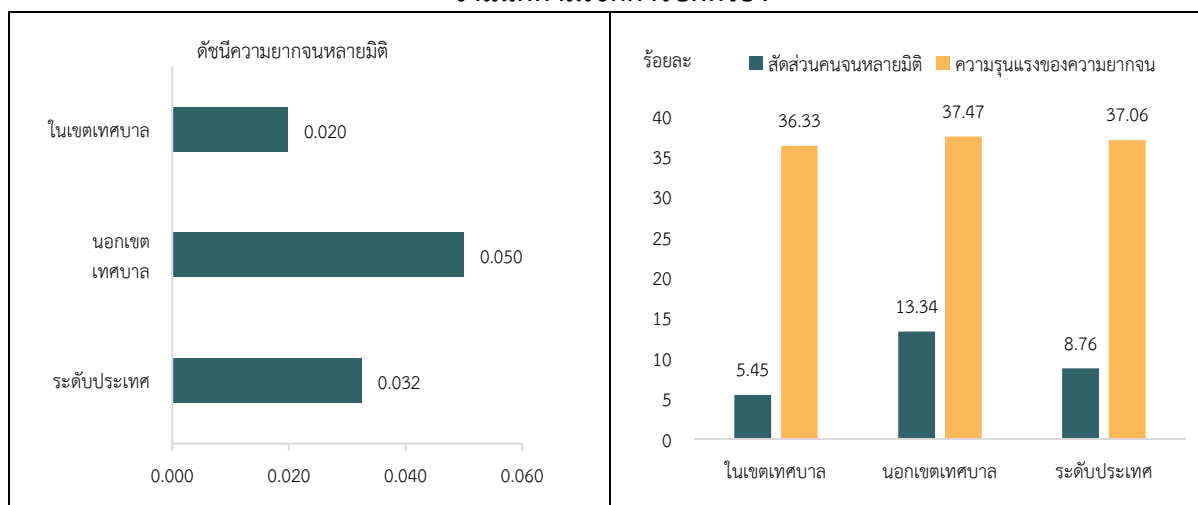
หน่วย : ร้อยละ

มิติ	ตัวชี้วัด	Uncensored	Censored
การศึกษา (Education)	จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา	16.80	3.92
	การเข้าเรียนล่าช้า	1.81	0.83
	การอยู่อาศัยร่วมกับพ่อแม่	4.02	1.17
การใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ (Healthy Living)	น้ำดื่ม	4.28	2.03
	การดูแลตัวเอง	2.59	0.91
	ความขัดสนด้านอาหาร	10.49	4.26
ความเป็นอยู่ (Living Conditions)	การกำจัดขยะ	20.15	5.42
	การใช้อินเทอร์เน็ต	5.83	2.57
	การถือครองสินทรัพย์	25.82	5.96
ความมั่นคงทางการเงิน (Financial Security)	การออม	4.63	1.56
	ภาระทางการเงิน	11.16	3.28
	บำเหน็จ/บำนาญ	46.20	7.06

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ความยากจนหลายมิติในเขตเทศบาลต่ำกว่านอกเขตเทศบาล โดยดัชนีความยากจนหลายมิติของนอกเขตเทศบาล เท่ากับ 0.050 สูงกว่าในเขตเทศบาลที่ 0.020 ซึ่งลักษณะปัญหาความยากจนหลายมิติของนอกเขตเทศบาล เผชิญกับปัญหาทั้งในมิติของสัดส่วนคนจนหลายมิติ และความรุนแรงของความยากจนหลายมิติ

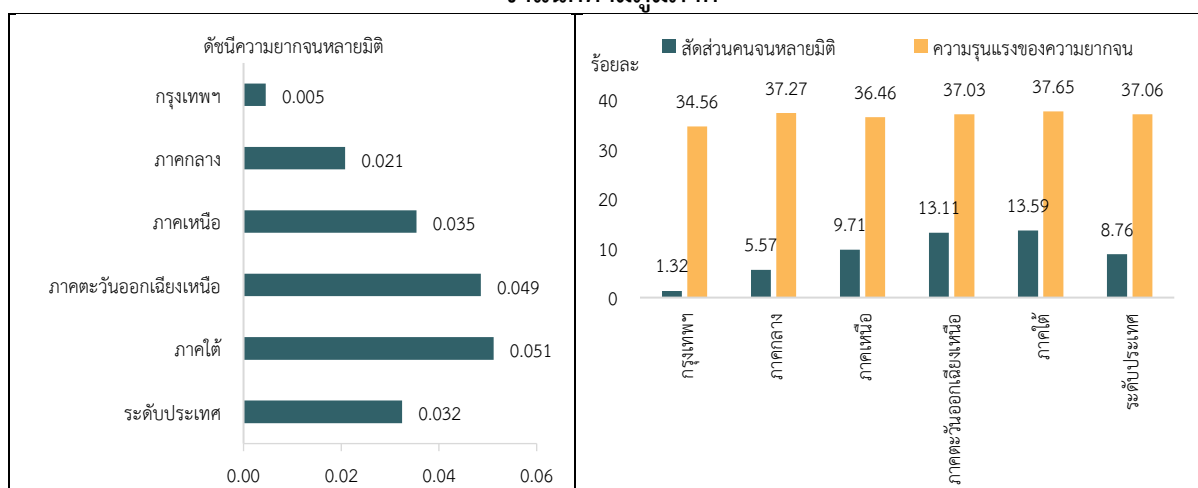
ภาพที่ 1.28 ดัชนีความยากจนหลายมิติ สัดส่วนคนจนหลายมิติ และความรุนแรงของความยากจนหลายมิติ
จำแนกตามเขตการปกครอง

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค พบว่า โครงสร้าง ความยากจนหลายมิติในระดับภูมิภาค สอดคล้องกับความยากจนด้านตัวเงิน โดยภาคใต้มีปัญหาความยากจนหลายมิติและความยากจนด้านตัวเงิน สูงที่สุด ซึ่งมีระดับดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) เท่ากับ 0.051 สูงกว่าระดับประเทศค่อนข้างมาก และเผชิญ ปัญหาความยากจนหลายมิติทั้งในด้านสัดส่วนคนจนหลายมิติและด้านความรุนแรงของปัญหา สะท้อนว่า ภาคใต้ เป็นภูมิภาคที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหา รองลงมาเป็น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ที่มีดัชนีความยากจนหลายมิติ เท่ากับ 0.049 และ 0.035 ตามลำดับ ในขณะที่ กรุงเทพมหานคร มีระดับดัชนีความยากจนหลายมิติต่ำที่สุด เท่ากับ 0.005 โดยมีสัดส่วนคนจนหลายมิติเพียงร้อยละ 1.32 และความรุนแรงของความยากจนหรือความขัดสนต่ำที่สุด ที่ร้อยละ 34.56 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ

ภาพที่ 1.29 ดัชนีความยากจนหลายมิติ สัดส่วนคนจนหลายมิติ และความรุนแรงของความยากจนหลายมิติ
จำแนกตามภูมิภาค

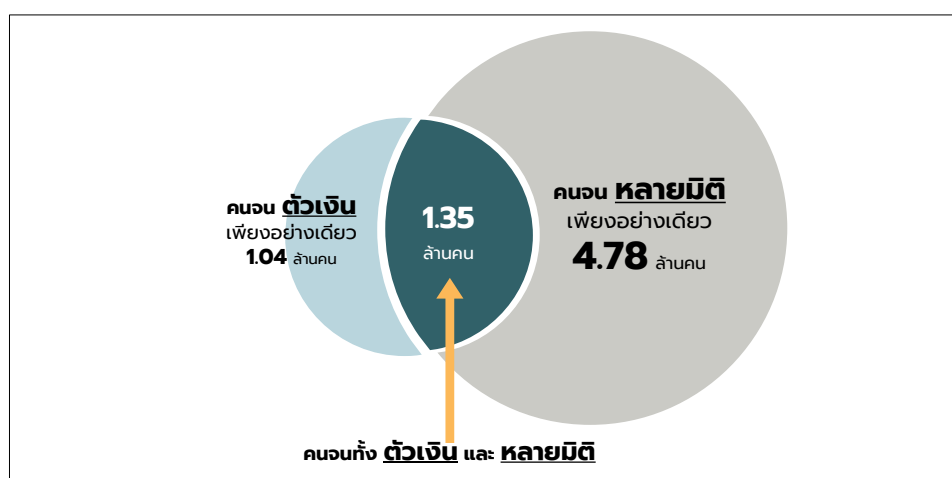

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.10 ความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน

แม้คนจนในประเทศไทยจะมีจำนวนลดลง แต่ปัญหาความยากจนหลายมิติยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ในปี 2566 มีคนไทยที่ประสบปัญหาความยากจน จำนวนทั้งสิ้น 7.17 ล้านคน โดยสามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มคนจนด้านตัวเงินเพียงอย่างเดียว 1.04 ล้านคน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจน แต่ไม่ได้ประสบปัญหาความยากจนในมิติอื่น ๆ (2) กลุ่มคนจนด้านตัวเงินและคนจนหลายมิติ 1.35 ล้านคน และ (3) กลุ่มคนจนหลายมิติเพียงอย่างเดียว 4.78 ล้านคน หรือกลุ่มที่เผชิญความขัดสนในมิติต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน ซึ่งพิจารณาจากตัวชี้วัดทั้งหมดใน 4 มิติ ได้แก่ มิติการศึกษา มิติการใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ มิติความเป็นอยู่ และมิติความมั่นคงทางการเงิน

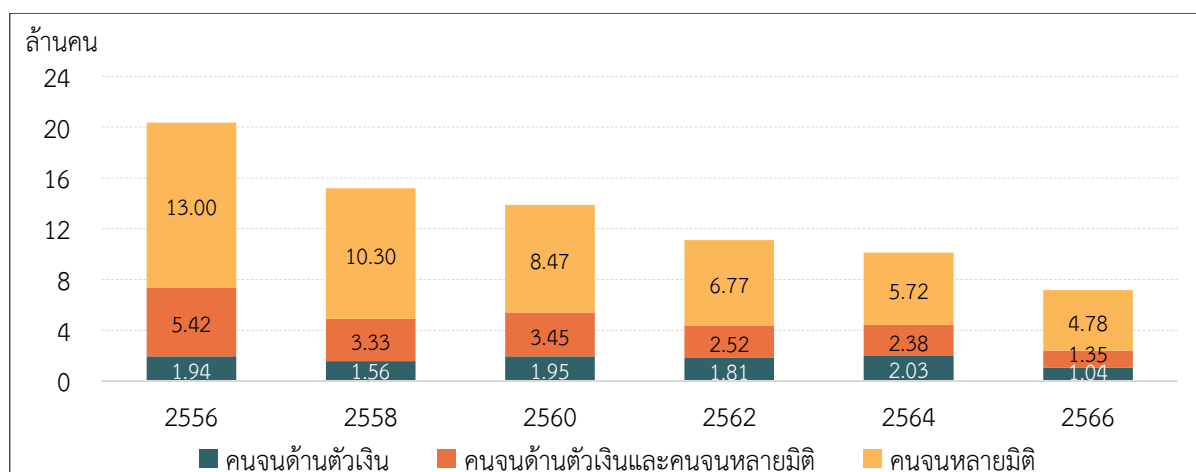
ภาพที่ 1.30 ความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

แม้ว่าแนวโน้มจำนวนคนจนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินจะปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะกลุ่มคนจนด้านตัวเงินเพียงอย่างเดียวที่มีอัตราการลดลงมากที่สุด แต่คนจนหลายมิติที่มีปัญหาความขัดสนในมิติต่าง ๆ ยังคงอยู่ในระดับสูง สะท้อนว่า แนวทางการดำเนินงานของภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านรายได้นั้นยังไม่ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ของคนจนอย่างรอบด้าน

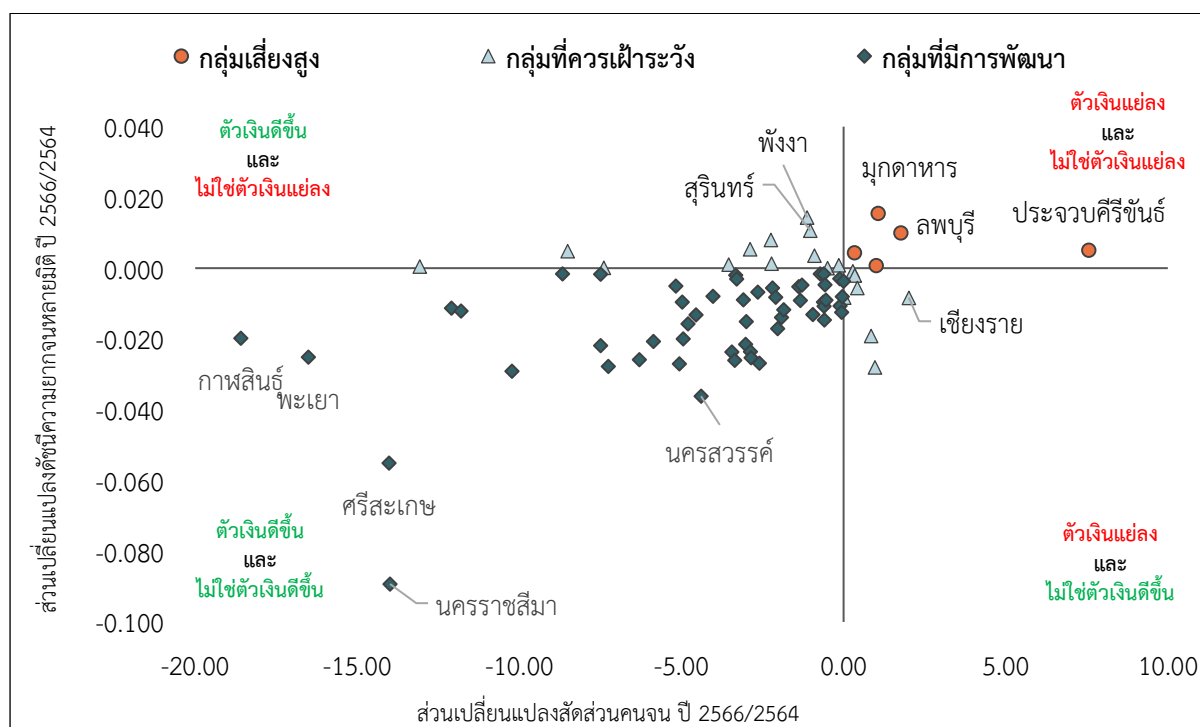
ภาพที่ 1.31 จำนวนคนจนทั้งจากด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ปี 2556 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หากพิจารณาแนวโน้มความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินเปรียบเทียบระหว่างปี 2564 และปี 2566 ในระดับจังหวัด และจำแนกจังหวัดออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีการพัฒนา กลุ่มเสี่ยงสูง และกลุ่มที่ควรเฝ้าระวัง พบว่า แนวโน้มสถานการณ์ความยากจนทั้งตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินของจังหวัดส่วนใหญ่ดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยมี 53 จังหวัด หรือคิดเป็นร้อยละ 68.83 ของจังหวัดทั้งหมดที่อยู่ใน “กลุ่มที่มีการพัฒนา” เช่น กาฬสินธุ์ พะเยา ศรีสะเกษ นครราชสีมา นครสวรรค์ เป็นต้น เพราะมีทิศทางของแนวโน้มความยากจนดีขึ้นทั้งในส่วนของสัดส่วนคนจน (ความยากจนตัวเงิน) และดัชนีความยากจนหลายมิติ (ความยากจนที่ไม่ใช่ตัวเงิน) ซึ่งสะท้อนให้เห็นผลลัพธ์การพัฒนาที่ดีในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม แม้ว่า “กลุ่มเสี่ยงสูง” จะมีเพียง 5 จังหวัด ได้แก่ ลพบุรี ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ พิษณุโลก และมุกดาหาร แต่เป็นกลุ่มที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากประสบปัญหาแนวโน้มความยากจนที่เกิดขึ้นทั้งในมิติของความยากจนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ส่วน “กลุ่มที่ควรเฝ้าระวัง” เป็นจังหวัดที่มีปัญหาการเพิ่มขึ้นของความยากจนในมิติที่เป็นตัวเงินหรือไม่ใช้ตัวเงินด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น มีจำนวน 19 จังหวัด โดยจังหวัดในกลุ่มนี้ภาครัฐควรวิเคราะห์เพิ่มเติมถึงด้านที่จังหวัดมีความขัดสนสูง เพื่อนำไปสู่การมุ่งเน้นการแก้ปัญหาดังกล่าวและลดความขัดสนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 1.32 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ปี 2566 เทียบกับปี 2564

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

บทที่ 2

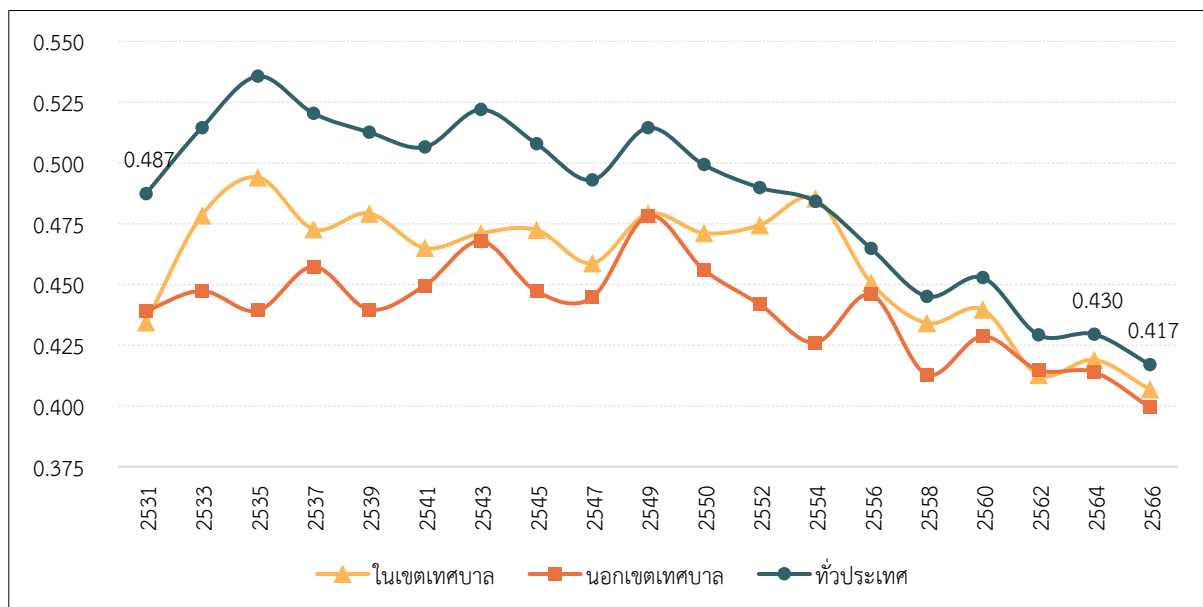
สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2566

ความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาเรื้อรังที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทย แม้ว่าประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าในการลดสัดส่วนคนจน แต่ความเหลื่อมล้ำในหลายด้านยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ รายงานบทนี้จะนำเสนอภาพรวมของความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยโดยพิจารณาจากหลายมิติ ทั้งรายได้ รายจ่าย ความมั่งคั่ง การศึกษา การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ การเข้าถึงสวัสดิการสังคม การเข้าถึงที่ดินและแหล่งเงินทุน การเข้าถึงบริการพื้นฐาน รวมถึงการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำต่อไป

2.1 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้น ค่าสัมประสิทธิ์จินี (Gini coefficient) ซึ่งเป็นดัชนีวัดความไม่เสมอภาค ลดลงจาก 0.430 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.417 ในปี 2566 โดยแนวโน้มการปรับตัวลดลงของความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ดังกล่าวสอดคล้องกับการฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากภาคเกษตรกรรมที่ผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ทำงาน ยังคงขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมที่ผู้มีรายได้สูงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกลับปรับตัวลดลงจากช่วงก่อนหน้านี้ ทำให้ภาพรวมของประชากรกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (Decile 9 - 10) มีระดับอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า (Decile 1 - 8) อย่างชัดเจน ซึ่งนำไปสู่การลดลงของช่องว่างความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีรายได้สูงและกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ

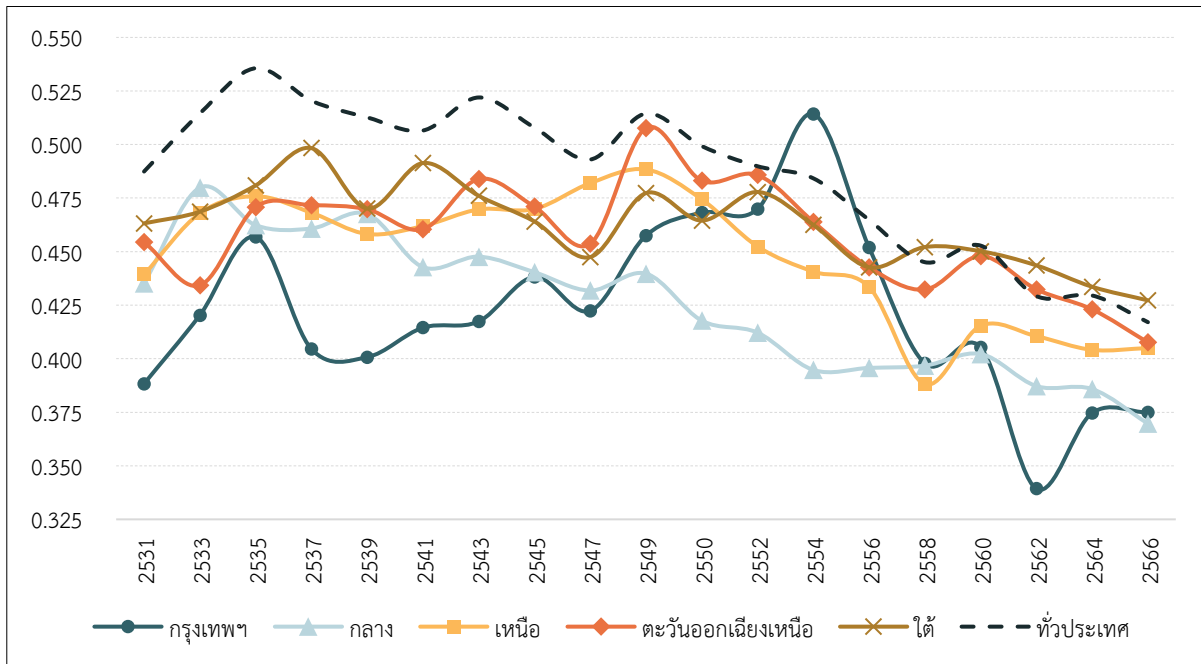
ภาพที่ 2.1 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2531 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

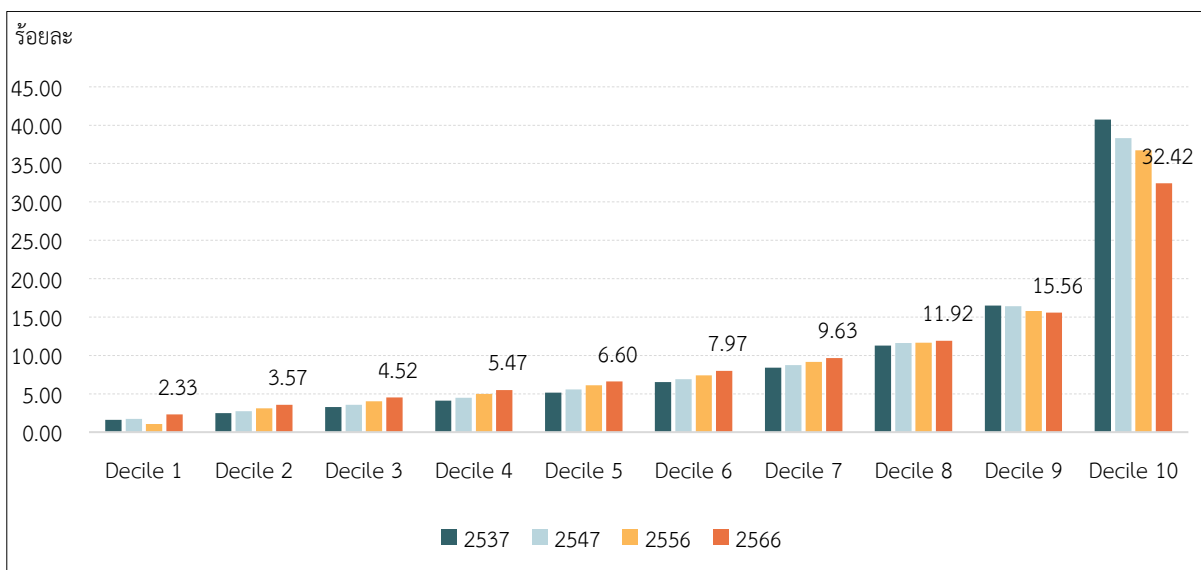
หากวิเคราะห์จำแนกตามเขตการปกครอง พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาลมีแนวโน้มดีขึ้น อย่างไรก็ตาม พื้นที่ในเขตเทศบาลยังคงมีความเหลื่อมล้ำสูงกว่าเล็กน้อย และเมื่อพิจารณาในระดับภูมิภาค พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้โดยรวมมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ยังคงมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค โดยภาคเหนือมีแนวโน้มความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ขณะที่ภาคใต้ยังคงมีความเหลื่อมล้ำสูงสุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ

ภาพที่ 2.2 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ จำแนกภูมิภาค ปี 2531 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 2.3 ส่วนแบ่งรายได้ของประชากร จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2537 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของรายได้ จำแนกเป็น 10 กลุ่มประชากร พบว่า ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (Decile 9 - 10) มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า (Decile 1 - 8) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งบ่งชี้ถึงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ที่ลดลง อย่างไรก็ตาม ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดยังคงอยู่ในระดับที่สูงมาก โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 10 (Decile 10) ซึ่งมีส่วนแบ่งรายได้ถึงร้อยละ 32.42 ของรายได้รวมทั้งประเทศ ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด ร้อยละ 10 (Decile 1) มีส่วนแบ่งรายได้เพียงแค่อ้อยู่ที่ 2.33 เท่านั้น สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ที่ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ

นอกจากนี้ หากพิจารณาข้อมูลเงินได้พึงประเมินของผู้ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จากฐานข้อมูลภาษี ปี 2565 จะยังเห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ที่ชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือ กลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 1 (Top 1) หรือมีเงินได้พึงประเมินตั้งแต่ 4 ล้านบาทขึ้นไป มีส่วนแบ่งรายได้ถึงร้อยละ 11.7 ของเงินได้พึงประเมินทั้งประเทศ ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 20 (Bottom 20) หรือมีเงินได้พึงประเมินในช่วง 0 - 150,000 บาท มีส่วนแบ่งรายได้เพียงร้อยละ 3.47 เท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่ม Top 1 ยังสามารถใช้ประโยชน์จากการหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนได้มากกว่ากลุ่มรายได้อื่น ๆ กล่าวได้ว่า ระบบภาษีเงินได้ของประเทศไทยยังทำหน้าที่เป็นกลไกในการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร

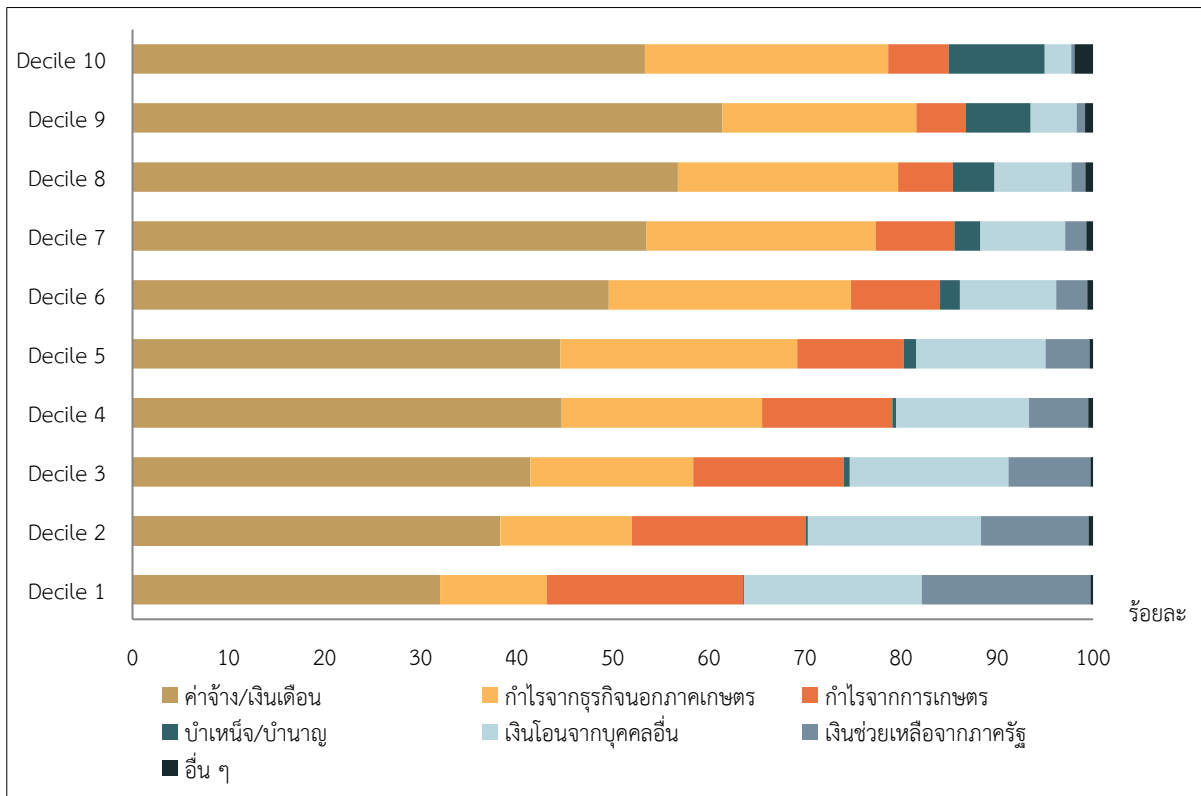
ตารางที่ 2.1 ข้อมูลแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
จำแนกตามระดับเงินได้พึงประเมิน ปี 2565

ระดับ เงินได้พึงประเมิน (บาทต่อคนต่อปี)	สัดส่วน ผู้ยื่นแบบฯ (ร้อยละ)	เงินได้พึงประเมิน เฉลี่ยของผู้ยื่นแบบฯ (บาทต่อคนต่อปี)	ส่วนแบ่ง เงินได้พึงประเมินฯ (ร้อยละ)	สัดส่วนเงินได้สุทธิ ต่อเงินได้พึงประเมิน ที่นำไปคำนวณภาษี (ร้อยละ)
0 - 150,000	20	85,068	3.47	0.85
150,001 - 300,000	28	221,040	12.91	14.80
300,001 - 500,000	23	391,003	18.52	28.00
500,001 - 750,000	14	606,677	17.00	36.40
750,001 - 1,000,000	6	858,888	10.47	41.79
1,000,001 - 2,000,000	6	1,356,148	16.62	44.36
2,000,001 - 4,000,000	2	2,686,843	8.77	50.39
4,000,001 ขึ้นไป	1	8,370,892	11.70	45.05

ที่มา : ข้อมูลภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามแบบแสดงรายการ ภ.ง.ด. 90 และ ภ.ง.ด. 91 กรมสรรพากร ประมวลผลโดย สศช.

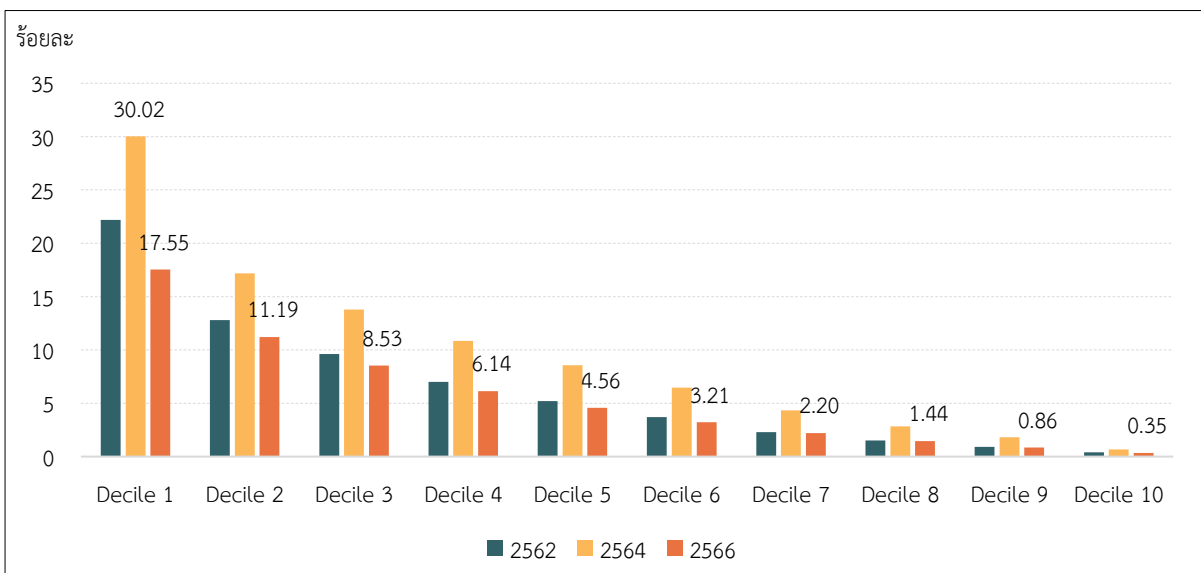
เมื่อเปรียบเทียบโครงสร้างของรายได้ที่เป็นตัวเงิน จำแนกเป็น 10 กลุ่มประชากร ตามระดับรายได้ พบว่า รายได้หลักของทุกกลุ่มประชากรมาจากรายได้จากการทำงาน ซึ่งประกอบด้วยค่าจ้าง/เงินเดือน กำไรจากธุรกิจนอกภาคเกษตร และกำไรจากการเกษตร อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีรายได้ต่ำมีแนวโน้มพึ่งพาเงินโอนจากบุคคลอื่นและเงินช่วยเหลือจากภาครัฐในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูง ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้สูง มีสัดส่วนรายได้จากบำเหน็จ/บำนาญที่สูงกว่า ซึ่งสะท้อนถึงความมั่นคงทางการเงินที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มรายได้

ภาพที่ 2.4 โครงสร้างรายได้ที่เป็นตัวเงิน จำแนกเป็น 10 กลุ่ม
ตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 2.5 สัดส่วนรายได้ที่มาจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐต่อรายได้ที่เป็นตัวเงินทั้งหมด
จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2562 - 2566

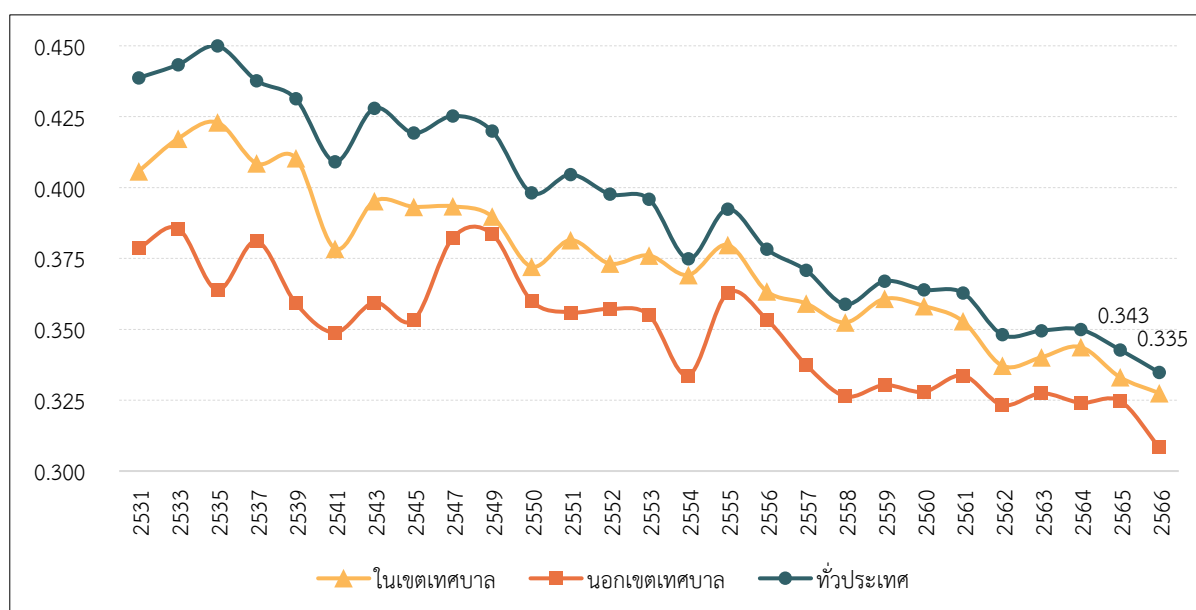
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

สัดส่วนรายได้ที่มาจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐของทุกกลุ่มรายได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับปี 2564 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำสุด (Decile 1) ซึ่งได้รับผลกระทบจากวิกฤตดังกล่าวอย่างรุนแรง พบว่า สัดส่วนรายได้ที่ได้รับจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐลดลงถึงร้อยละ 12.47 สะท้อนให้เห็นถึงการสิ้นสุดลงของมาตรการเยียวยาของรัฐบาล นอกจากนี้ สัดส่วนและระดับรายได้ที่มาจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐมีแนวโน้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญเมื่อระดับรายได้รวมทั้งหมดเพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้โดยการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยเป็นหลัก

2.2 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย

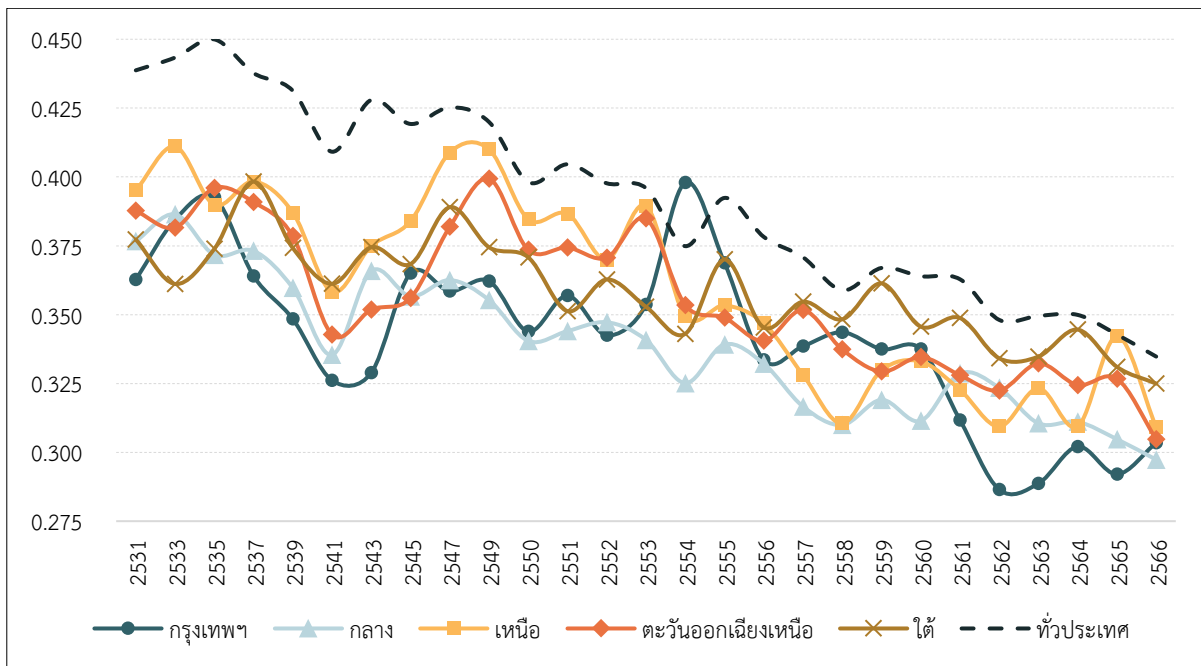
สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายของประเทศไทยมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายลดลงจาก 0.343 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 0.335 ในปี 2566 เมื่อพิจารณาจำแนกตามเขตการปกครอง พบว่า ทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาลต่างมีแนวโน้มความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายลดลง โดยในเขตเทศบาลยังคงมีระดับความรุนแรงสูงกว่านอกเขตเทศบาล และในระดับภูมิภาค พบว่า ในภาพรวมมีแนวโน้มดีขึ้น แต่กรุงเทพมหานครกลับมีความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น ขณะที่ภาคใต้เป็นภูมิภาคที่มีความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายสูงที่สุด

ภาพที่ 2.6 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2531 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

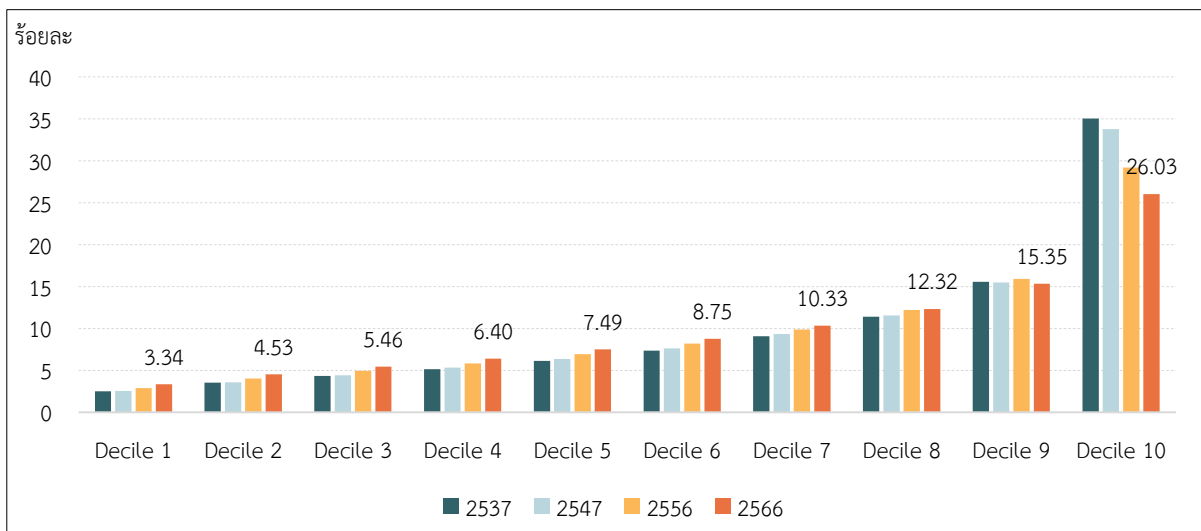
ภาพที่ 2.7 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย จำแนกรายภาค ปี 2531 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ส่วนแบ่งรายจ่ายของประชากรจำแนกตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค มีทิศทางที่ดีขึ้น โดยส่วนแบ่งรายจ่ายของกลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุด (Decile 10) มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ส่วนแบ่งรายจ่ายของกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำ (Decile 1 - 8) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสถานการณ์โดยรวมจะดีขึ้น ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ โดยกลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุด ยังคงมีส่วนแบ่งรายจ่ายสูงถึงร้อยละ 26.03 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำสุด ร้อยละ 10 (Decile 1) ที่มีส่วนแบ่งรายจ่ายเพียงแค่อ้อยละ 3.34 เท่านั้น คิดเป็น 7.79 เท่า

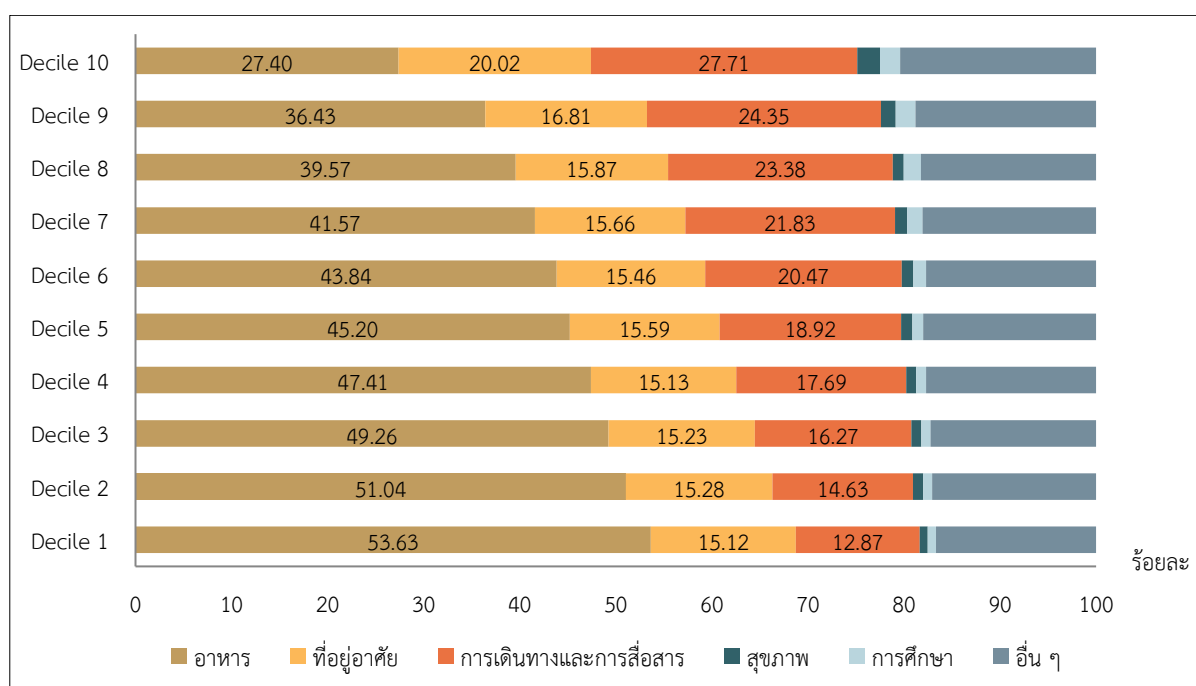
ภาพที่ 2.8 ส่วนแบ่งรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชากร จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2537 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

แม้กลุ่มประชากรที่มีรายจ่ายต่ำจะมีส่วนแบ่งการใช้จ่ายรวมเพิ่มขึ้น แต่การใช้จ่ายส่วนใหญ่กลับมุ่งเน้นไปยังสินค้าจำเป็นเพื่อการยังชีพเป็นหลัก หากพิจารณาโครงสร้างการใช้จ่ายของประชากรตามระดับรายจ่าย พบว่า กลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำสุดร้อยละ 20 (Decile 1 และ 2) ใช้จ่ายเงินไปกับอาหารและเครื่องดื่มมากถึงกว่าครึ่งหนึ่งของรายจ่ายทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่า ประชากรกลุ่มนี้ต้องใช้จ่ายเงินส่วนใหญ่ไปเพื่อความอยู่รอด ในขณะที่กลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุดร้อยละ 10 (Decile 10) กลับใช้จ่ายเงินส่วนใหญ่ไปกับสินค้าและบริการอื่นที่ไม่ใช่ปัจจัยพื้นฐาน อาทิ การครอบครองและบำรุงรักษายานพาหนะ เทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย การท่องเที่ยว การบริการสุขภาพเอกชนที่สะดวกรวดเร็ว และการศึกษาขั้นสูง ทั้งนี้ ความแตกต่างในการใช้จ่ายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดี โดยกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะที่มีคุณภาพ การบริการสุขภาพที่ทันทั่วถึง รวมถึงโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งในระยะยาวอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และโอกาสในการก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้สูงสามารถเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ได้สะดวกสบายมากขึ้น ช่วยให้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นยิ่งขึ้นไปอีก

ภาพที่ 2.9 โครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

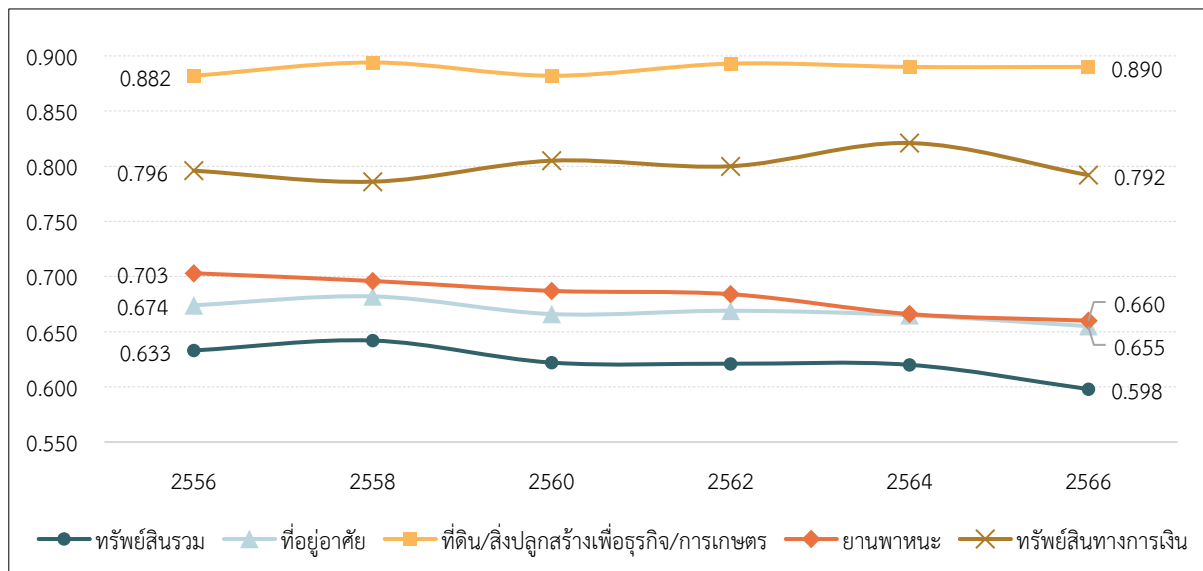
2.3 ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง

การศึกษาความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์การถือครองทรัพย์สิน 4 ประเภทหลัก ได้แก่ ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประกอบธุรกิจ/การเกษตร ยานพาหนะ และทรัพย์สินทางการเงิน โดยอาจพิจารณาจาก 2 มุมมอง คือ (1) ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวม ซึ่งหมายถึงมูลค่ารวมของทรัพย์สินทั้งหมดที่บุคคลหนึ่งถือครอง โดยไม่คำนึงถึงหนี้สิน และ (2) ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิ ซึ่งเป็นการนำมูลค่าหนี้สินมาหักออกจากมูลค่าทรัพย์สินทั้งหมด เพื่อสะท้อนภาพที่แท้จริงของความมั่งคั่งที่บุคคลหนึ่งมีหลังจากชำระหนี้สินแล้ว

2.3.1 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวม

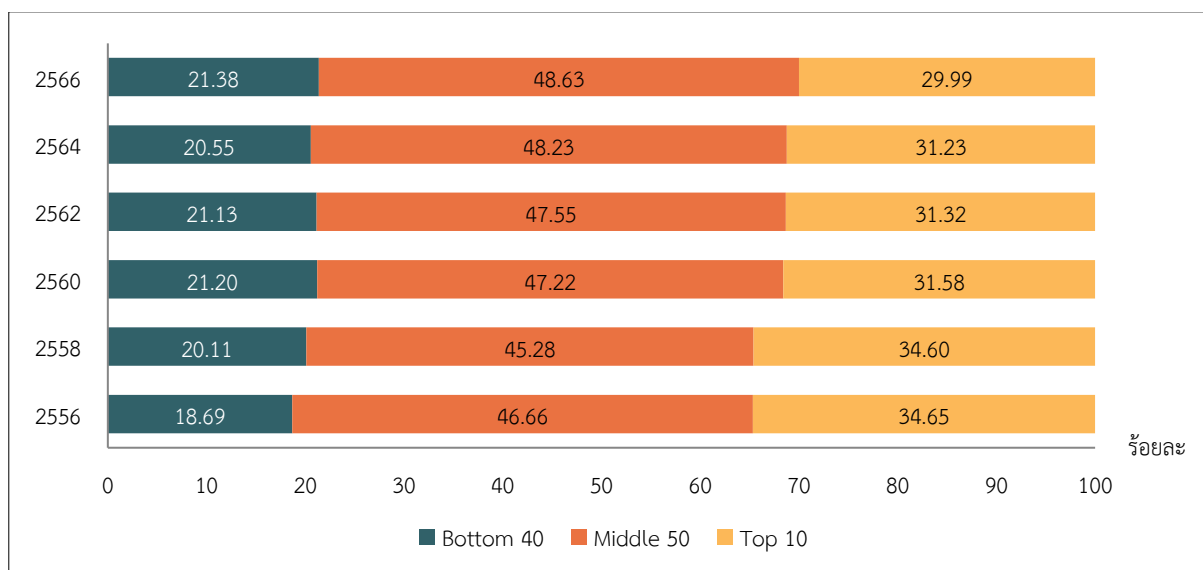
ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แม้สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมของไทยจะมีแนวโน้มดีขึ้นเล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละประเภททรัพย์สิน พบว่า ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่อยู่อาศัยและยานพาหนะมีแนวโน้มลดลง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำโดยรวม ในขณะเดียวกัน ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินทางการเงินยังคงอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงเดิม และความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประกอบธุรกิจ/การเกษตรกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

ภาพที่ 2.10 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวม จำแนกตามประเภททรัพย์สิน ปี 2556 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 2.11 ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวม จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2556 - 2566

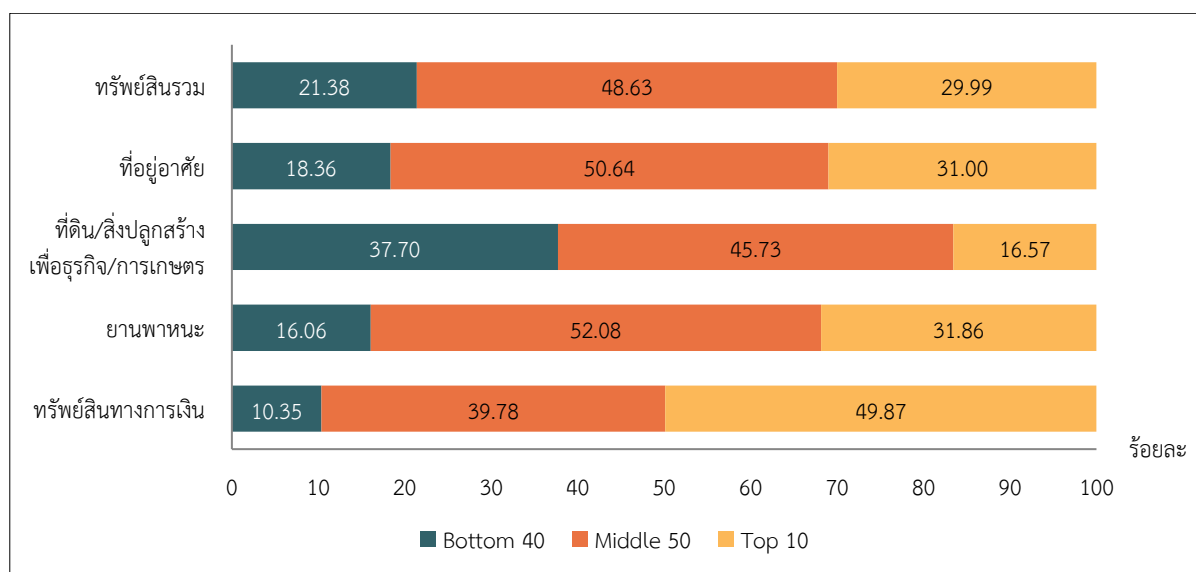

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

เมื่อพิจารณาส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวมจำแนกตามระดับรายได้ พบว่า ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวมของกลุ่มที่มีรายได้สูง (Top 10) ลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 34.65 ในปี 2556 มาอยู่ที่ร้อยละ 29.99 ขณะที่ ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวมของกลุ่มที่มีรายได้น้อย (Bottom 40) และกลุ่มที่มีรายได้ปานกลาง (Middle 50) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งบ่งชี้ว่า มีการกระจายความมั่งคั่งจากกลุ่มคนรวยไปสู่กลุ่มคนที่มีรายได้น้อยและรายได้ปานกลางมากขึ้น นับเป็นสัญญาณบวกที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งของประเทศที่ลดลง

หากพิจารณาส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินจำแนกรายประเภท ในปี 2566 พบว่า กลุ่มที่มีรายได้สูงมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินเกือบทุกประเภทสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพย์สินทางการเงิน ซึ่งกลุ่มที่มีรายได้สูงมีส่วนแบ่งการถือครองสูงถึงร้อยละ 49.87 ของมูลค่าทั้งหมด ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้น้อยถือครองเพียงร้อยละ 10.35 เท่านั้น นอกจากนี้ กลุ่มที่มีรายได้สูงยังมีส่วนแบ่งการถือครองยานพาหนะและที่อยู่อาศัยสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยอย่างมีนัยสำคัญ อยู่ที่ร้อยละ 31.86 และ 31.00 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีรายได้น้อยกลับมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อธุรกิจและการเกษตรสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูง ทั้งนี้ ความแตกต่างในการถือครองทรัพย์สินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มที่มีรายได้สูงมีโอกาสเข้าถึงทรัพย์สินที่หลากหลายและมีมูลค่าสูงกว่า ซึ่งสามารถสร้างผลตอบแทนได้ดีกว่าและเพิ่มพูนความมั่งคั่งได้ในระยะยาว ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้น้อยมักมีโอกาสจำกัดอยู่เพียงทรัพย์สินที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้ขาดโอกาสในการลงทุนและเพิ่มพูนฐานะทางเศรษฐกิจ

ภาพที่ 2.12 ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรายประเภททรัพย์สิน จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2566

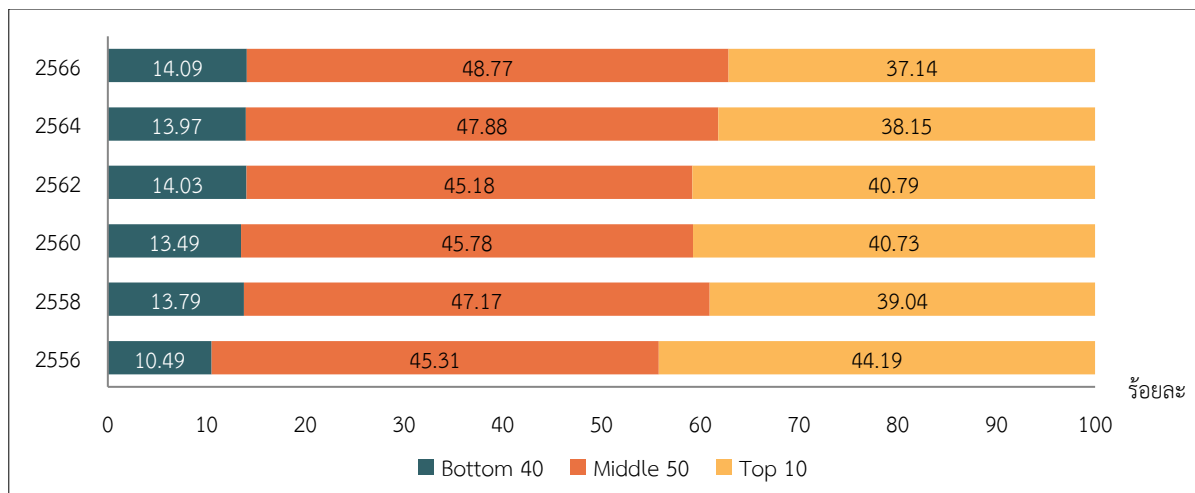
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.3.2 ภาระหนี้สิน

การวิเคราะห์ภาระหนี้สินของประชากรจำแนกตามระดับรายได้ พบว่า ส่วนแบ่งภาระหนี้สินของกลุ่มที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มปรับตัวลดลง โดยในปี 2566 อยู่ที่ร้อยละ 37.14 ของมูลค่าหนี้สินทั้งหมด ในขณะที่ส่วนแบ่งภาระหนี้สินของกลุ่มที่มีรายได้น้อยและรายได้ปานกลางกลับมีแนวโน้มสูงขึ้น แม้ว่าส่วนแบ่งภาระหนี้สินจะไม่ใช่อัตราชี้วัดความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งโดยตรง แต่ก็มีแนวโน้มเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ภาระหนี้สิน

ที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้มูลค่าทรัพย์สินรวมสุทธิของแต่ละบุคคลลดลง ซึ่งจะยิ่งตอกย้ำความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มที่มีรายได้สูงและกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ

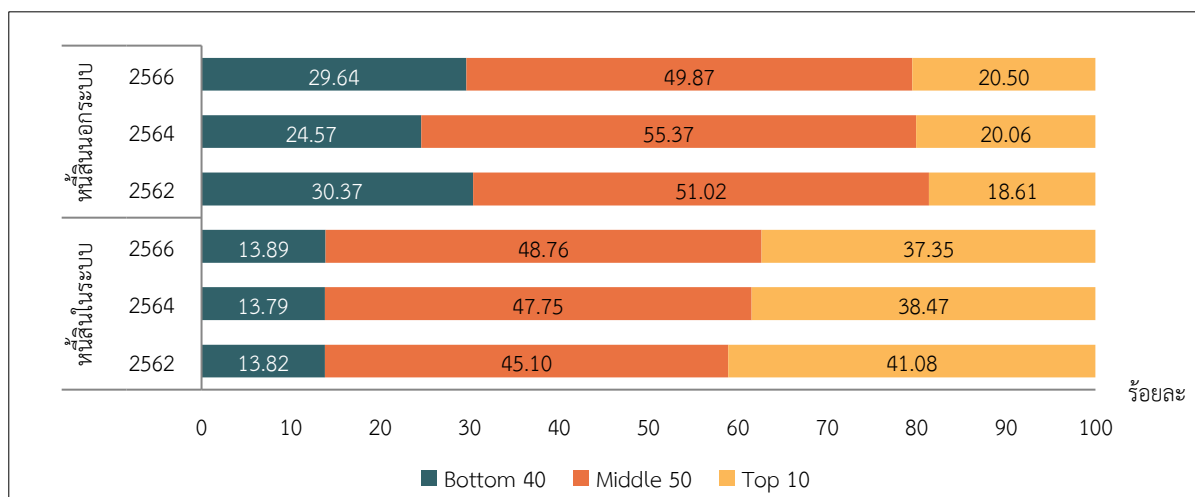
ภาพที่ 2.13 ส่วนแบ่งภาระหนี้สิน จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income)
ปี 2556 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาระหนี้สินสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) หนี้สินในระบบ และ (2) หนี้สินนอกระบบ¹³ ซึ่งเกิดจากการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ กลุ่มที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มเข้าถึงสินเชื่อในระบบได้มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อย เนื่องจากมีความสามารถในการชำระหนี้และมีหลักประกันที่น่าเชื่อถือ ทำให้สถาบันการเงินเชื่อมั่นใจปล่อยสินเชื่อให้

ภาพที่ 2.14 ส่วนแบ่งภาระหนี้ จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) และแหล่งที่มา
ปี 2564 - 2566

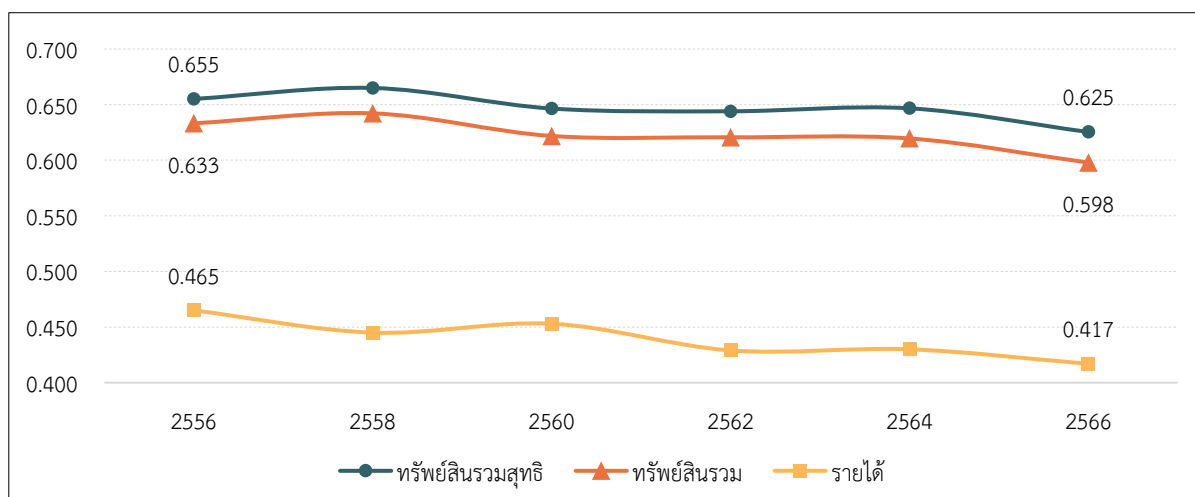
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

¹³ ข้อมูลหนี้สินจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ จะจำแนกประเภทของหนี้สินออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) หนี้สินในระบบ เป็นหนี้ที่กู้ยืมจากธนาคาร สถาบันการเงิน สหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ และ (2) หนี้สินนอกระบบ เป็นหนี้ที่กู้ยืมจากบุคคลทั่วไป หรือบุคคลอื่นภายนอกครัวเรือน รวมแชร์ที่เปียแล้ว

2.3.3 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิ

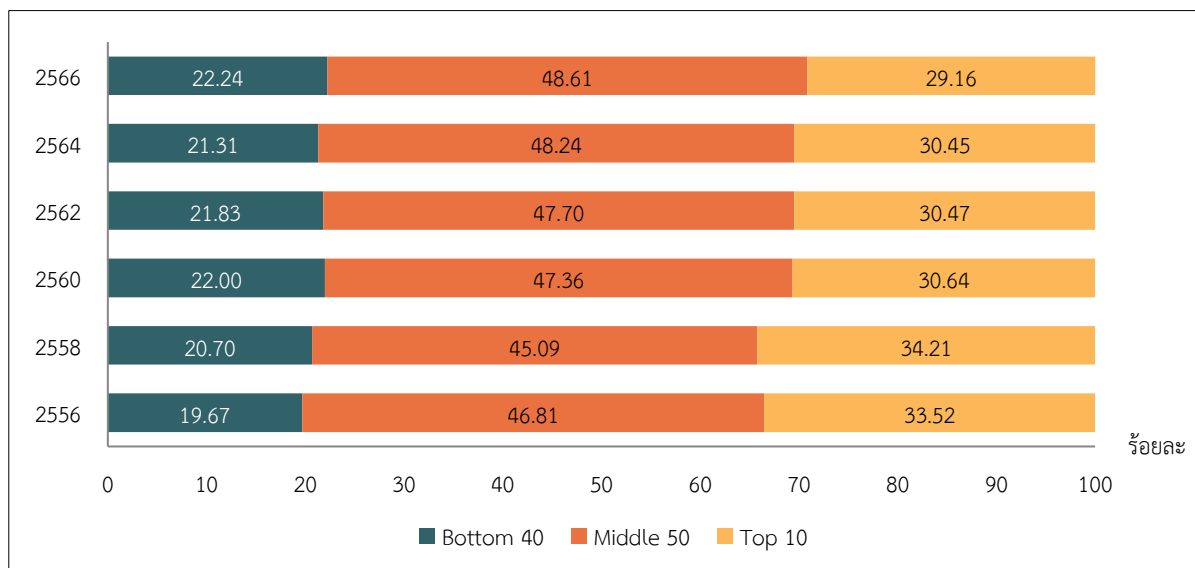
แม้ว่าค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการถือครองทรัพย์สินสุทธิจะมีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมา โดยอยู่ที่ระดับ 0.625 ในปี 2566 แต่ระดับความเหลื่อมล้ำดังกล่าวยังคงสูงกว่าระดับความเหลื่อมล้ำด้านรายได้อย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มคนจำนวนน้อย ขณะที่ประชากรส่วนใหญ่มักมีทรัพย์สินน้อย หรืออาจมีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สิน

ภาพที่ 2.15 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิ ทรัพย์สินรวม และด้านรายได้ ปี 2556 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 2.16 ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิ จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2556 - 2566

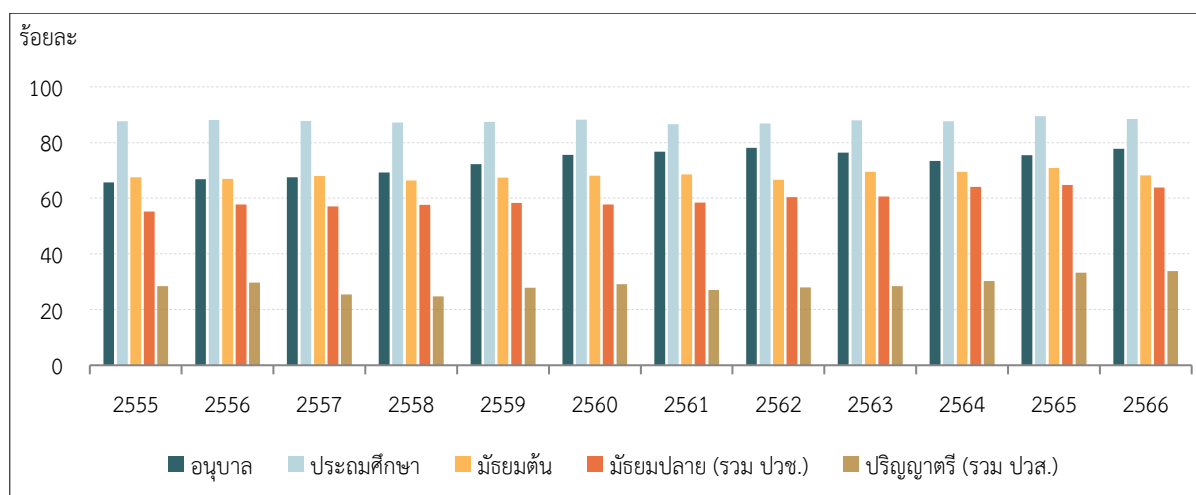
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.4 ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา

2.4.1 ภาพรวมของการเข้าถึงการศึกษา

ภาพรวมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยยังคงใกล้เคียงกับปีที่ผ่านมา โดยอัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrollment Rate: NER) ในระดับอนุบาลและประถมศึกษา (รวม ปวส.) ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ในขณะที่ระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาลดลงเล็กน้อย ซึ่งอัตราการเข้าเรียนสุทธิสูงสุดยังคงเป็นระดับประถมศึกษาและจะมีแนวโน้มลดลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากแนวโน้มอัตราการเข้าเรียนสุทธิของแต่ละระดับการศึกษาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า **ประเทศไทยมีความก้าวหน้าในการเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ดี** โดยในระดับปริญญาตรี อัตราการเข้าเรียนสุทธิเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2562 และสูงสุดในรอบ 15 ปี แต่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกลับเผชิญกับปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษา โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีอัตราการเข้าเรียนสุทธิในปี 2566 ลดลงจากปี 2565 มากที่สุด คือลดลงร้อยละ 2.59 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับประถมศึกษา ที่มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิลดลงจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 0.98 และร้อยละ 0.96 ตามลำดับ

ภาพที่ 2.17 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ จำแนกตามระดับชั้น ปี 2555 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

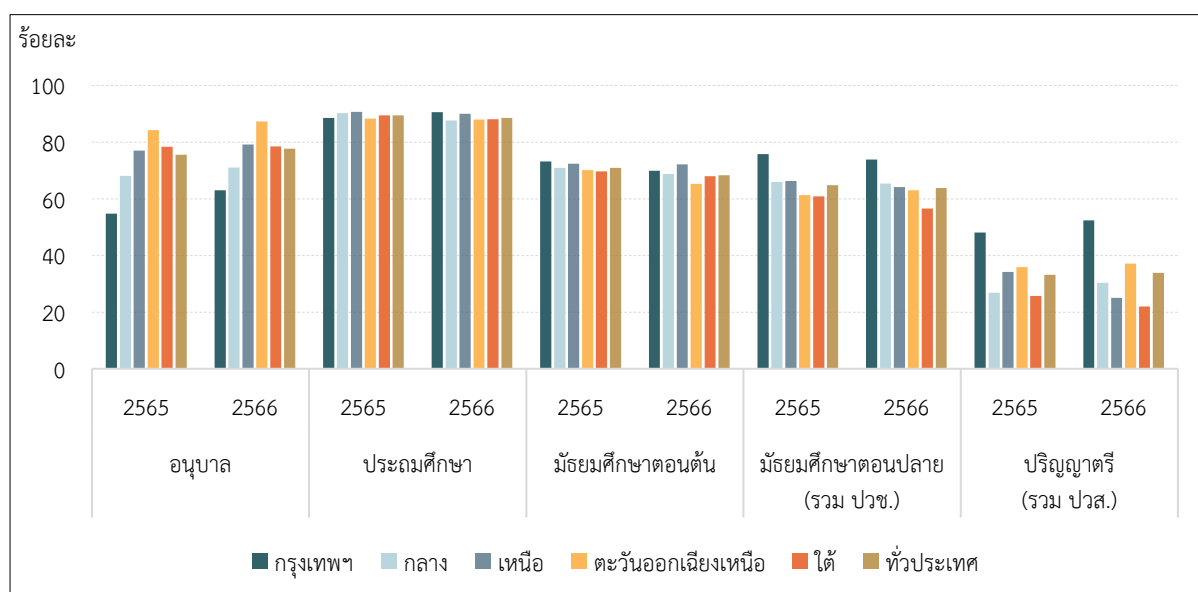
หมายเหตุ : อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate)¹⁴ หมายถึง อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับการศึกษาตามช่วงอายุระดับการศึกษา กับจำนวนประชากรตามช่วงอายุระดับการศึกษา โดยปรับฐานให้เป็น 100

¹⁴ อัตราเข้าเรียนสุทธิตะดับอนุบาล = จำนวนนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาอายุ 3-5 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 3-5 ปี
อัตราเข้าเรียนสุทธิตะดับประถมศึกษา = จำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาอายุ 6-11 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 6-11 ปี
อัตราเข้าเรียนสุทธิตะดับมัธยมต้น = จำนวนนักเรียนระดับมัธยมต้นอายุ 12-14 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 12-14 ปี
อัตราเข้าเรียนสุทธิตะดับมัธยมปลาย (รวม ปวช.) = จำนวนนักเรียนระดับมัธยมปลายและ ปวช. อายุ 15-17 ปี คูณ 100หาร ประชากรอายุ 15-17 ปี
อัตราเข้าเรียนสุทธิตะดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) = จำนวนนักเรียนระดับปริญญาตรีและ ปวส. อายุ 18-21 ปี คูณ 100หาร ประชากรอายุ 18-21 ปี

2.4.2 ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาระหว่างภูมิภาค

การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทยยังคงมีความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาค โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา โดยการเข้าถึงการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับพบความแตกต่างระหว่างภูมิภาคค่อนข้างน้อย แต่เมื่อเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา พบว่ามีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคสูงขึ้น กล่าวคือ กรุงเทพมหานครมีอัตราการเข้าเรียนสูงกว่าภูมิภาคอื่นอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ภาคใต้มีอัตราการเข้าเรียนต่ำที่สุด นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระดับการศึกษาขั้นสูง กรุงเทพมหานครมีอัตราการเข้าเรียนสูงกว่าภูมิภาคอื่น ขณะที่ระดับอนุบาลกลับมีอัตราการเข้าเรียนต่ำกว่าภูมิภาคอื่น อาจมีความเป็นไปได้ว่าโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาในระดับอนุบาลของกรุงเทพมหานครอาจยังไม่ตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองและเด็กได้อย่างตรงจุด

ภาพที่ 2.18 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ ในแต่ละระดับชั้น จำแนกภูมิภาค ปี 2565 - 2566

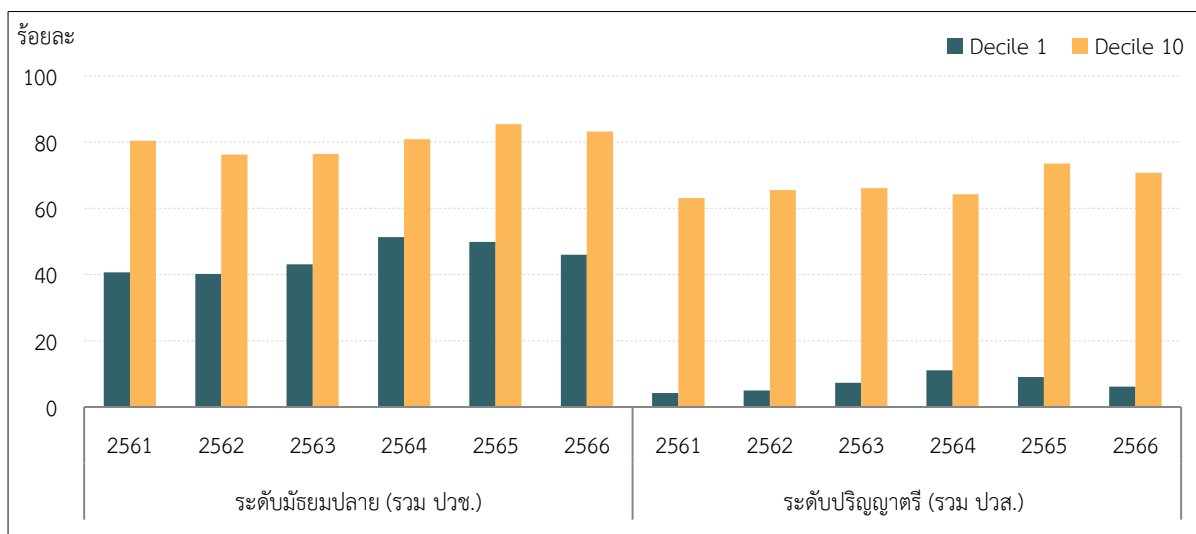

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.4.3 ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษา จำแนกตามระดับรายจ่าย

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษาระหว่างกลุ่มเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันยังคงเป็นปัญหาที่น่ากังวล สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ในปี 2566 อัตราการเข้าเรียนสุทธิของเด็กในกลุ่มเศรษฐกิจต่าง ๆ ปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากปีก่อนหน้า แต่เด็กที่มีเศรษฐกิจดีที่สุด (Decile 10) ยังคงมีอัตราการเข้าศึกษาต่อสูงกว่าเด็กที่มีเศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) อยู่ที่ 1.81 เท่า ทำให้ช่องว่างดังกล่าวมีแนวโน้มกว้างขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า เนื่องจากอัตราการเข้าเรียนสุทธิของเด็กที่มีเศรษฐกิจต่ำที่สุดลดลงมากกว่าเด็กที่มีเศรษฐกิจดีที่สุดในแง่หนึ่งบ่งชี้ว่าเด็กในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีจะขาดโอกาสมากยิ่งขึ้นในการเข้าสู่ระบบการศึกษาซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในการทำงาน นอกจากนี้ ในระดับอุดมศึกษา แม้ว่าภาพรวมของอัตราการเข้าเรียนสุทธิจะปรับตัวดีขึ้นจากปีที่ผ่านมา แต่ช่องว่างในการเข้าถึงการศึกษาของทั้งสองกลุ่มกลับยิ่งขยายกว้างขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเด็กที่มีเศรษฐกิจดีที่สุดมีโอกาสเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีสูงกว่าเด็กที่มีเศรษฐกิจต่ำที่สุดถึง 11.44 เท่า เพิ่มขึ้นจาก 8.10 เท่า ในปี 2565

ภาพที่ 2.19 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ ระดับมัธยมปลายและระดับปริญญาตรี
จำแนกตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2561 - 2566

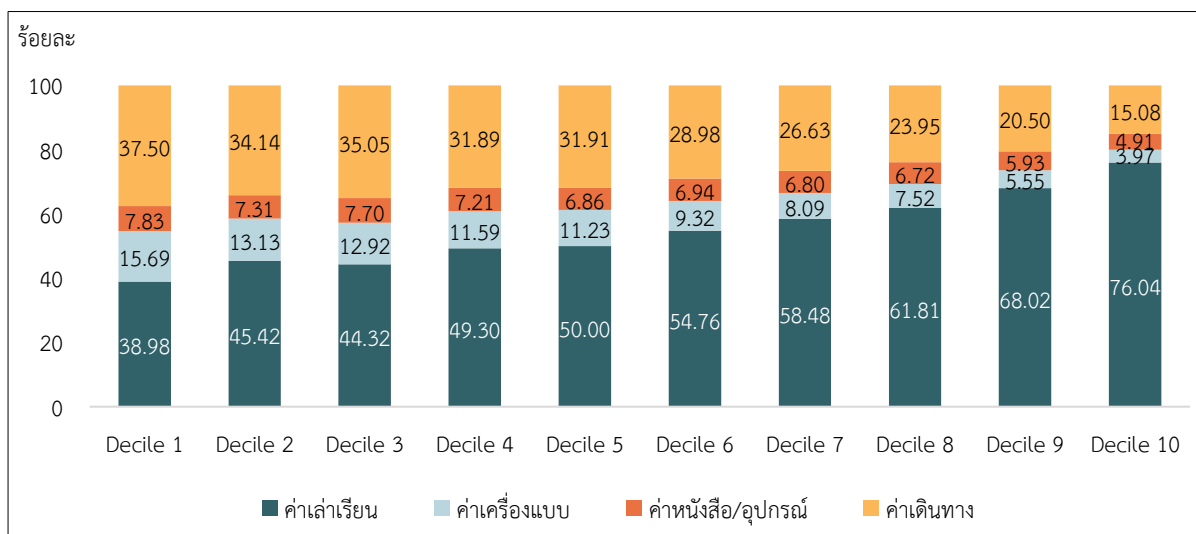

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.4.4 โครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็ก จำแนกตามระดับรายจ่าย

เด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะดีกว่ามีสัดส่วนการใช้จ่ายค่าเล่าเรียนสูงกว่าครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะดีที่สุด (Decile 10) ซึ่งใช้จ่ายค่าเล่าเรียนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 76.04 ของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด ขณะที่เด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำ (Decile 1 - 4) มีค่าใช้จ่ายค่าเล่าเรียนเป็นสัดส่วนน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด และต้องแบกรับภาระค่าเดินทางเพื่อการศึกษาในสัดส่วนที่สูงกว่า ส่วนหนึ่งเป็นเพราะรัฐสนับสนุนงบประมาณทางการศึกษาผ่านโครงการเรียนฟรี 15 ปี เป็นพื้นฐานสำหรับเด็กทุกคนส่งผลให้ครัวเรือนเป็นผู้รับผิดชอบเฉพาะค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่มเท่านั้น หรือค่าใช้จ่ายสำหรับการเพิ่มคุณภาพหรือผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาให้สูงขึ้น ในขณะเดียวกัน เด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำมักจะมีทางเลือกโรงเรียนน้อยกว่าเด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะสูงกว่า เพราะถูกจำกัดด้วยความสามารถในการจ่ายเพื่อการศึกษาที่ต่ำกว่า กล่าวได้ว่า ความแตกต่างของโครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะดีก็มีโอกาสเข้าศึกษาในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง หรือเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะต่าง ๆ ที่มีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เปิดโอกาสให้พวกเขาสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ในอนาคต ขณะที่เด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำอาจต้องเผชิญกับอุปสรรคในการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านี้ ส่งผลให้โอกาสในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นลดลง

ภาพที่ 2.20 โครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็ก จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566

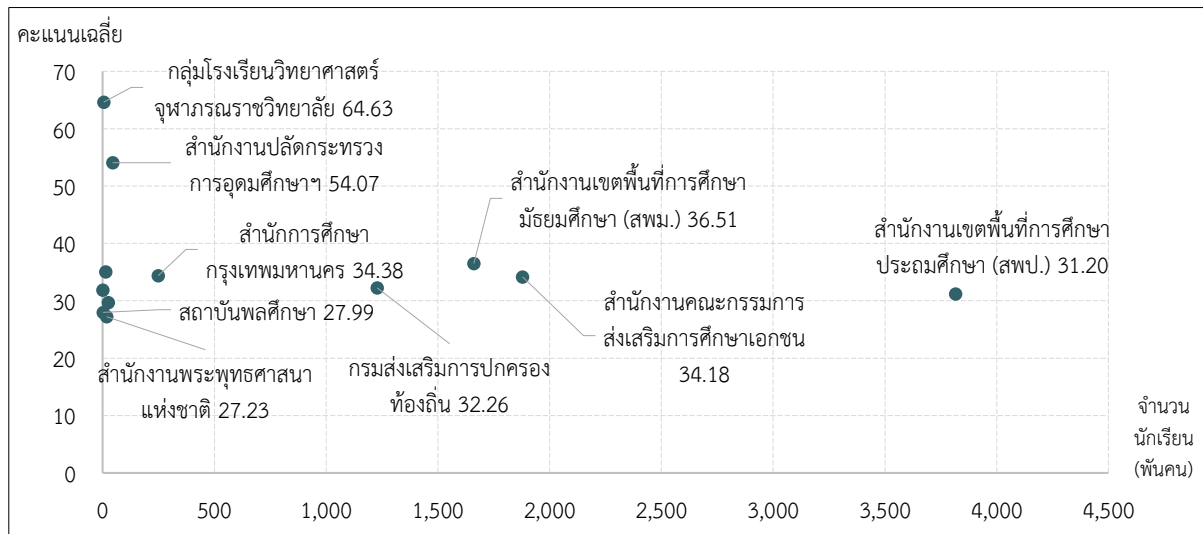
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.4.5 ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา

1) การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (O-NET)

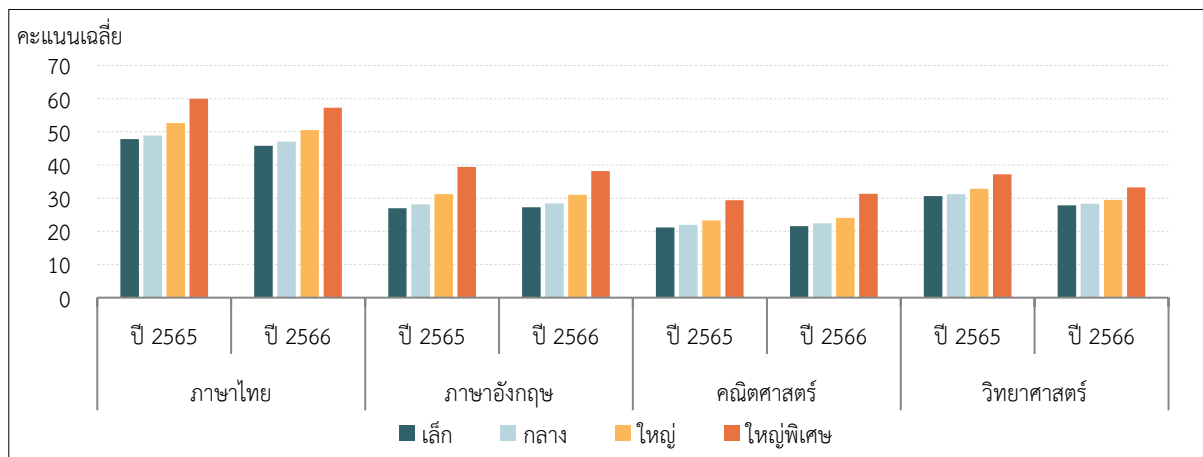
ผลการทดสอบ O-NET ปี 2566 ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาไทยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 โรงเรียนต่างสังกัดมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัย ซึ่งมีจุดเด่นด้านวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกวิชา และสูงกว่าค่ามาตรฐานที่ 50 คะแนน ตามมาด้วยกลุ่มโรงเรียนในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งมีผลการสอบในวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษสูงกว่าค่ามาตรฐาน โรงเรียนใน 2 สังกัดนี้ มักเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงและคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถสูงเข้าศึกษา ทำให้มีผลการทดสอบโดยรวมที่สูงกว่าโรงเรียนสังกัดอื่น อย่างไรก็ตาม เด็กในกลุ่มโรงเรียนเหล่านี้คิดเป็นสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 1 ของนักเรียนทั้งประเทศ ในทางตรงกันข้าม กลุ่มโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ มีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกวิชาต่ำกว่าค่ามาตรฐาน โดยกลุ่มโรงเรียนในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสถาบันพลศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกวิชาต่ำที่สุด และมีคะแนนเฉลี่ยในวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าค่ามาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญ ความแตกต่างดังกล่าวอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา อาทิ งบประมาณที่ได้รับ คุณภาพของครูผู้สอน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนต่างสังกัดมีปัจจัยเหล่านี้แตกต่างกันไป ทำให้นักเรียนจากโรงเรียนต่างสังกัดได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียน และอาจมีผลต่อโอกาสในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นในอนาคต

ภาพที่ 2.21 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามสังกัดโรงเรียน ปี 2566

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

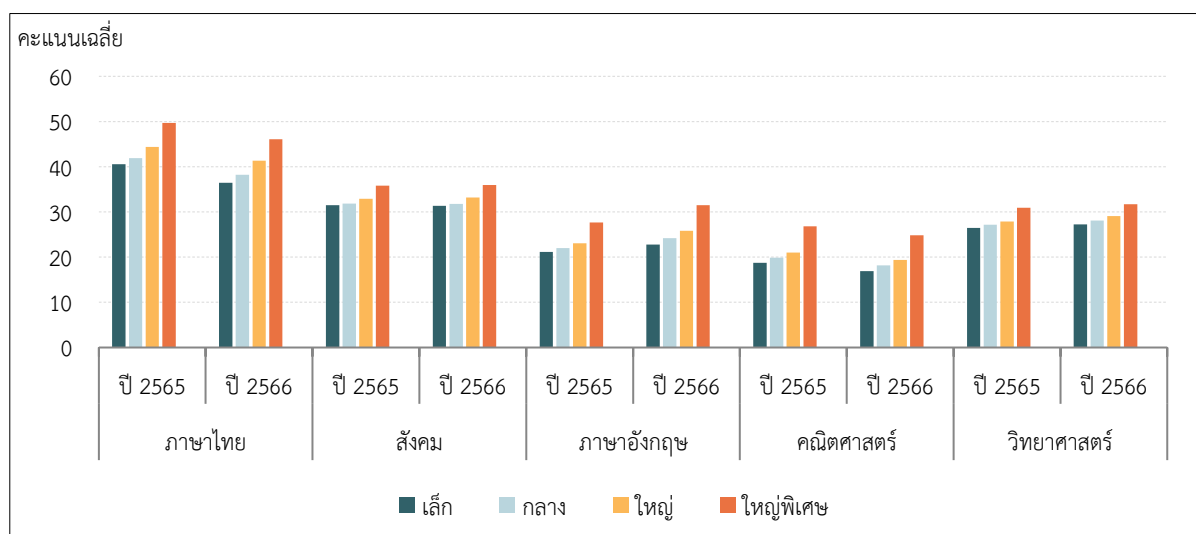
ภาพที่ 2.22 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ปี 2565 - 2566

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

นอกจากนี้ ผลการทดสอบ O-NET ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาที่สัมพันธ์กับขนาดของโรงเรียน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกวิชา ทั้งในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 รองลงมาคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ตามลำดับ สาเหตุหลักของความเหลื่อมล้ำนี้มาจากนโยบายการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาที่มักอิงตามขนาดของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กว่าได้รับทรัพยากรที่มากกว่า โดยเฉพาะบุคลากรทางการศึกษา ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดในการจัดหาครูผู้สอนที่มีคุณภาพ สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งรูปแบบการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาที่พิจารณาเป็นรายหัว ซึ่งไม่สอดคล้องกับต้นทุนการจัดการศึกษาที่โรงเรียนขนาดเล็กมักจะมีต้นทุนต่อหัวสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่ได้รับประโยชน์จากการประหยัดจากขนาดของกระบวนการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีปริมาณมาก

ภาพที่ 2.23 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
จำแนกตามขนาดโรงเรียน ปี 2565 - 2566

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

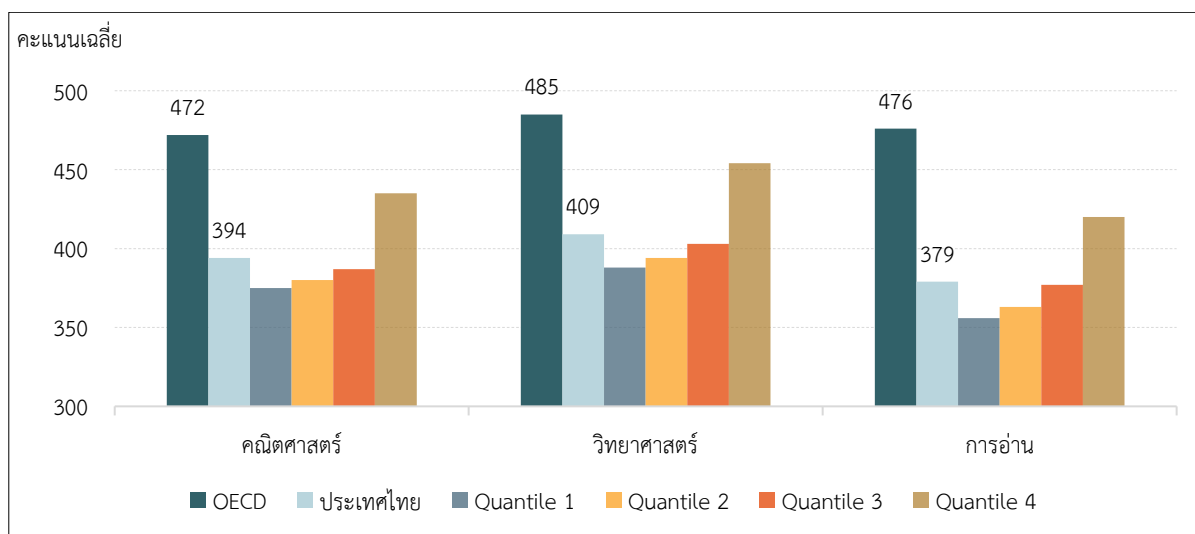
2) โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA)

ผลการประเมิน PISA ปี 2565 สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาของไทยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากประเภทของโรงเรียนและเศรษฐกิจของครัวเรือน ภาพรวมคะแนนทักษะทางวิชาการของไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องเมื่อเทียบกับผลการประเมินที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของประเทศ

เมื่อพิจารณาผลการประเมิน PISA ตามกลุ่มโรงเรียน พบว่า กลุ่มโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มีคะแนนทักษะทางวิชาการสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) รองลงมา คือ กลุ่มโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD ขณะที่กลุ่มโรงเรียนอื่น ๆ มีคะแนนทักษะทางวิชาการต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD

นอกจากนี้ ผลการประเมิน PISA ยังพบความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางวิชาการกับระดับเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยนักเรียนจากครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจดีกว่ามีคะแนนเฉลี่ยในทุกด้านสูงกว่านักเรียนจากครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจต่ำกว่าอย่างชัดเจน อีกทั้งมีแนวโน้มที่จะมีความคาดหวังในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาและมีการรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพยายามและความมุ่งมั่นในการเรียนรู้สูงกว่าด้วย

ภาพที่ 2.24 ผลคะแนน PISA 2022 จำแนกตามเศรษฐกิจ ปี 2565

ที่มา : กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

2.5 ความเหลื่อมล้ำด้านบริการสาธารณสุข

2.5.1 ความครอบคลุมในการเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพ

ประเทศไทยได้บรรลุความครอบคลุมในการเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพในระดับสูง โดยในปี 2566 ประชากรไทยกว่าร้อยละ 99.56 ได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน สะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าของระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ยังมีประชากรกลุ่มน้อยที่ยังไม่ได้ลงทะเบียนสิทธิ หรืออยู่ในกลุ่มที่ต้องมีการยืนยันสิทธิเพิ่มเติม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ไม่อยู่ในทะเบียนบ้าน หรือคนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ

สิทธิหลักประกันสุขภาพในประเทศไทยมีความหลากหลาย โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือสิทธิบัตรทอง ซึ่งเป็นสิทธิที่ประชากรเข้าถึงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.16 (2) สิทธิประกันสังคม ร้อยละ 19.21 (3) สิทธิข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ข้าราชการการเมือง ร้อยละ 7.95 (4) สิทธิสวัสดิการพนักงานส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 1.02 และ (5) สิทธิอื่น ๆ ซึ่งรวมถึง สิทธิทหารผ่านศึก สิทธิครูเอกชน สิทธิของบุคคลที่มีปัญหาสถานะสิทธิ (ยังไม่สามารถพิสูจน์สัญชาติได้) และสิทธิคนพิการ ร้อยละ 1.66 นอกจากนี้ จากข้อมูลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2566 สำนักงานสถิติแห่งชาติ หากเปรียบเทียบประชากรในแต่ละภูมิภาคจำแนกตามสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลที่ได้รับ พบว่า มีความแตกต่างกันค่อนข้างสูงสำหรับประชากรในแต่ละภูมิภาค โดยผู้ที่อยู่ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มากกว่า 8 ใน 10 ของประชากรทั้งหมด เป็นกลุ่มที่มีสวัสดิการรักษายาบาลจากหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ในขณะที่ ประชากรในกรุงเทพมหานครและภาคกลาง มีสัดส่วนร้อยละ 52.5 และร้อยละ 64.3 ตามลำดับ ที่มีสวัสดิการจากหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ รองลงมาเป็นสิทธิประกันสังคม สิทธิข้าราชการฯ และประกันสุขภาพกับบริษัทประกัน จะเห็นได้ว่า แม้ว่าสิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือหลักประกันสุขภาพแห่งชาติจะมีสัดส่วนที่สูงสำหรับการให้บริการรักษายาบาลแก่ประชากรทั้งหมด แต่ในเชิงพื้นที่ความแตกต่างระหว่างภูมิภาคค่อนข้างชัดเจน โดยภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่ามีแนวโน้มการใช้สิทธิรักษายาบาลจากประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะประกันสุขภาพกับบริษัทประกันที่มีสัดส่วนร้อยละ 13.0 และร้อยละ 8.4 ในกรุงเทพมหานคร และภาคกลาง ตามลำดับ

2.5.2 ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพของบริการสาธารณสุข

ข้อมูลจากรายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข ประจำปี 2566 สะท้อนให้เห็นว่า **ความเหลื่อมล้ำ** ในการกระจายตัวของบุคลากรทางการแพทย์และเครื่องมือทางการแพทย์ระหว่างภูมิภาคยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ โดยกรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่ ได้แก่ เชียงใหม่ ภูเก็ต สมุทรสาคร พิษณุโลก ขอนแก่น ชลบุรี นนทบุรี สงขลา และปทุมธานี มีสัดส่วนแพทย์ 1 คนต่อประชากรสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ภูมิภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอย่างมาก หมายความว่า แพทย์ 1 คนต้องดูแลประชากรจำนวนมาก

ตารางที่ 2.2 สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ 1 คนต่อประชากร จำแนกตามประเภทและภูมิภาค ปี 2566

ภูมิภาค	แพทย์	ทันตแพทย์	เภสัชกร	พยาบาลวิชาชีพ
กรุงเทพมหานคร	1 : 462	1 : 5,510	1 : 1,674	1 : 134
กลาง	1 : 1,642	1 : 8,219	1 : 3,690	1 : 356
เหนือ	1 : 1,678	1 : 6,696	1 : 4,113	1 : 363
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1 : 2,569	1 : 10,138	1 : 5,566	1 : 446
ใต้	1 : 1,880	1 : 8,211	1 : 4,429	1 : 361
เฉลี่ยทั้งประเทศ	1 : 1,536	1 : 8,076	1 : 3,905	1 : 334

ที่มา : รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

แนวโน้มการกระจายตัวของบุคลากรทางการแพทย์ระหว่างจังหวัดทรงตัวใกล้เคียงเดิม โดยค่าสัมประสิทธิ์การแปรผันของสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากร (Coefficient of Variation: CV) จำแนกตามประเภทบุคลากรทางการแพทย์ ไม่ได้แตกต่างจากปีก่อนหน้าอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนว่าความเหลื่อมล้ำทางด้านโครงสร้างบุคลากรทางการแพทย์ยังคงเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ ซึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลาง และจังหวัดที่มีความเจริญสูง อาทิ เชียงใหม่ พิษณุโลก ขอนแก่น สงขลา ชลบุรี มีสัดส่วนบุคลากรทางแพทย์ 1 คนต่อประชากรค่อนข้างสูง แปลว่า บุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร และพยาบาลวิชาชีพ ค่อนข้างมีความครอบคลุมและมีระดับภาระงานในการดูแลประชากรในพื้นที่ได้เหมาะสมมากกว่าพื้นที่จังหวัดอื่น ทำให้ประชากรภายในพื้นที่มีแนวโน้มในการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขในการดูแลรักษาได้ดีกว่า

ตารางที่ 2.3 ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน (Coefficient of Variation: CV)¹⁵

ของสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ 1 คนต่อประชากร ระหว่างจังหวัด ปี 2563 - 2566

	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565	ปี 2566
CV ของสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร	0.43	0.38	0.37	0.38
CV ของสัดส่วนทันตแพทย์ต่อประชากร	0.33	0.27	0.28	0.27
CV ของสัดส่วนเภสัชกรต่อประชากร	0.32	0.26	0.26	0.26
CV ของสัดส่วนพยาบาลวิชาชีพต่อประชากร*	0.32	0.24	0.24	0.23

ที่มา : รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : *มีการตัดข้อมูลบางจังหวัดออกเนื่องจากข้อมูลดังกล่าวมีลักษณะผิดปกติไปจากกลุ่มข้อมูล (Outlier) ทำให้การประมวลผลค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน (CV) มีความคลาดเคลื่อน

¹⁵ ค่าสัมประสิทธิ์ของความผันแปร (coefficient of variation) เป็นอีกดัชนีหนึ่งที่นิยมใช้วัดความเหลื่อมล้ำ นอกเหนือจากค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) โดยอิงค่าความแปรปรวน (variance) ว่าเป็นกึ่งเท่าของค่าเฉลี่ย (mean value)

นอกจากบุคลากรทางการแพทย์แล้ว เครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย เช่น เครื่อง CT Scan เครื่อง MRI และเครื่องอัลตราซาวด์ มักจะกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ ส่งผลให้ประชากรในพื้นที่ห่างไกลต้องเผชิญกับความยากลำบากในการเข้าถึงการตรวจวินิจฉัยที่แม่นยำและรวดเร็ว การเดินทางไกลเพื่อเข้ารับบริการสุขภาพไม่เพียงแต่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย แต่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางโอกาสในการรักษาพยาบาลที่เหมาะสมและทันเวลาที่

ตารางที่ 2.4 สัดส่วนครุภัณฑ์การแพทย์ที่สำคัญต่อประชากร ปี 2566

ภูมิภาค	CT scan	MRI	เครื่องอัลตราซาวด์	รพพยาบาล
กรุงเทพมหานคร	1 : 28,634	1 : 49,845	1 : 3,152	1 : 9,002
กลาง	1 : 78,824	1 : 328,938	1 : 9,455	1 : 11,136
เหนือ	1 : 97,097	1 : 309,661	1 : 8,937	1 : 9,029
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1 : 157,219	1 : 493,096	1 : 10,625	1 : 12,087
ใต้	1 : 104,913	1 : 295,067	1 : 11,847	1 : 10,730

ที่มา : รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

ความเหลื่อมล้ำในการกระจายตัวของทรัพยากรทางการแพทย์ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากรอย่างมีนัยสำคัญ ประชากรในพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางการแพทย์จำกัด โดยเฉพาะกลุ่มที่มีเศรษฐกิจต่ำมีแนวโน้มจะประสบปัญหาการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ครบวงจรและมีคุณภาพสูง ส่งผลให้โอกาสในการป้องกันรักษา และฟื้นฟูสุขภาพเป็นไปอย่างจำกัด เมื่อเทียบกับประชากรในพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางการแพทย์พร้อมสรรพ

2.6 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงสวัสดิการ

สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดสรรให้แก่ประชาชนนับเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่เท่าเทียมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กแรกเกิด ผู้สูงอายุ และคนพิการ เป็นต้น สวัสดิการสังคม อาทิ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และเบี้ยความพิการ ไม่เพียงแต่ช่วยบรรเทาความยากลำบากในชีวิตประจำวัน แต่ยังเป็นการส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และสามารถพัฒนาตนเองให้เติบโตอย่างเต็มศักยภาพ

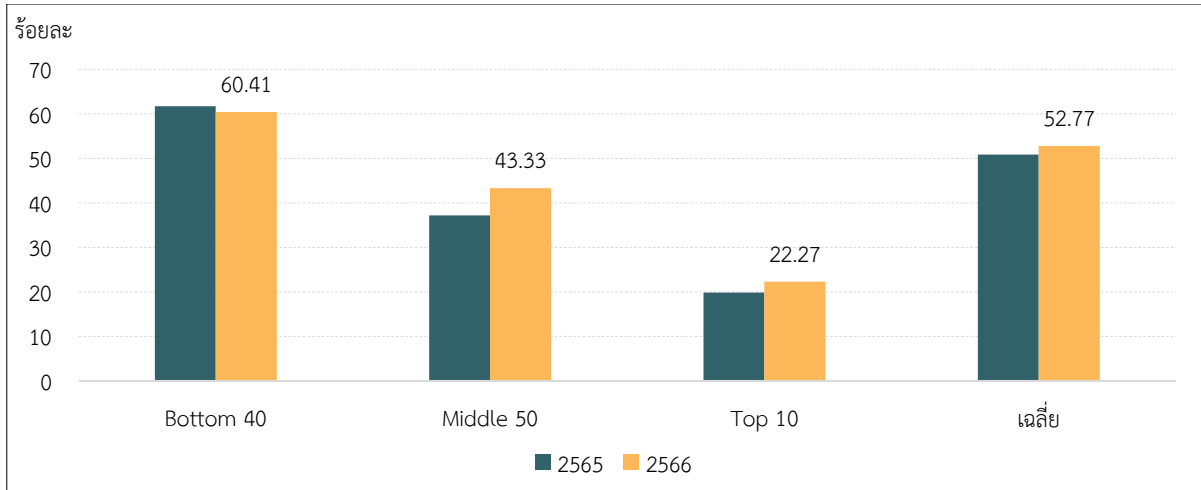
2.6.1 เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด

ในปี 2566 อัตราการตกหล่นของเด็กที่อยู่ในเงื่อนไขการได้รับเงินอุดหนุนแต่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนสูงถึงร้อยละ 41.98 แม้ว่าจะเป็นสัดส่วนที่ลดลงเมื่อเทียบกับร้อยละ 51.64 ในปี 2564¹⁶ แต่ก็ถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูงมากเมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศที่มีรายได้ใกล้เคียงกับประเทศไทย ซึ่งมีอัตราการตกหล่นของกลุ่มเป้าหมายภายใต้โครงการสวัสดิการสังคมอยู่ที่ประมาณร้อยละ 10 - 20 และเด็กแรกเกิดในครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจต่ำสุดร้อยละ 40 (Bottom 40) ได้รับเงินอุดหนุนน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ขณะที่เด็กแรกเกิดในครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจปานกลาง (Middle 50) และเศรษฐกิจสูง (Top 10) ซึ่งมีใช้กลุ่มเป้าหมายหลัก กลับได้รับเงินอุดหนุนในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเพิ่มจากร้อยละ 37.22 และร้อยละ 19.84 ในปี 2565 มาอยู่ที่

¹⁶ ประมวลผลจากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) สำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยพิจารณาจากเงื่อนไขการได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด (1) เด็กอายุ 0 - 6 ปี (ครบ 6 ปีบริบูรณ์) และ (2) รายได้เฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือน ไม่เกิน 100,000 บาทต่อคนต่อปี

ร้อยละ 43.33 และร้อยละ 22.27 ในปี 2566 ตามลำดับ สถานการณ์นี้บ่งชี้ว่าการดำเนินงานโครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดอาจยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กในครัวเรือนยากจนได้อย่างทั่วถึงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ภาพที่ 2.25 สัดส่วนเด็กที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด
จำแนกตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2565 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

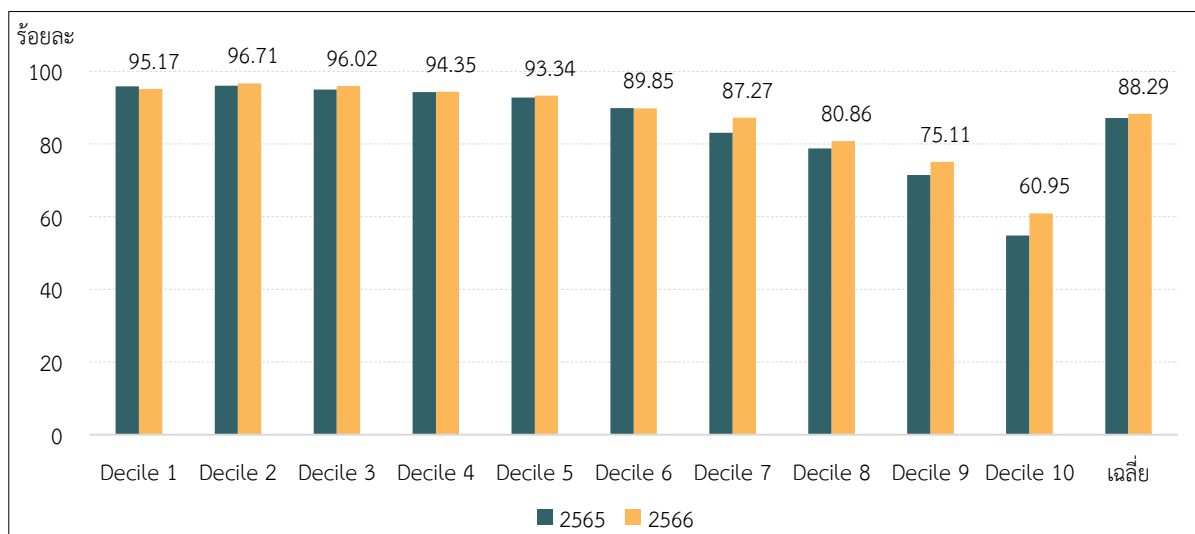
2.6.2 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ในภาพรวม สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) กลับมีสัดส่วนการเข้าถึงเบี้ยยังชีพลดลงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า แม้ว่าจะมีสัดส่วนการเข้าถึงเบี้ยยังชีพสูงถึงร้อยละ 95.17 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศก็ตาม

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า แม้ว่าผู้สูงอายุในกลุ่มที่มีเศรษฐานะดี (Decile 7 - 10) จะมีแนวโน้มสัดส่วนผู้ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากปีก่อน แต่โดยเปรียบเทียบระหว่างเศรษฐานะในปี 2566 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเศรษฐานะดีกว่ามีสัดส่วนที่ได้รับเบี้ยยังชีพต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ มีความเป็นไปได้ว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้อาจเลือกไม่ขอรับสิทธิ เนื่องจากมูลค่าของเบี้ยยังชีพในปัจจุบันซึ่งเป็นอัตราเดิมตั้งแต่ปี 2554 นั้นต่ำเกินไปเมื่อเทียบกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเส้นความยากจนของไทย ในปี 2566 ที่ 3,043 บาทต่อคนต่อเดือน และเส้นความยากจนระหว่างประเทศสำหรับกลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับบน ซึ่งอยู่ที่ 6.85 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อวัน หรือ 7,090 บาทต่อคนต่อเดือน¹⁷

¹⁷ ที่อัตราแลกเปลี่ยน 34.50 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ

ภาพที่ 2.26 สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2565 - 2566

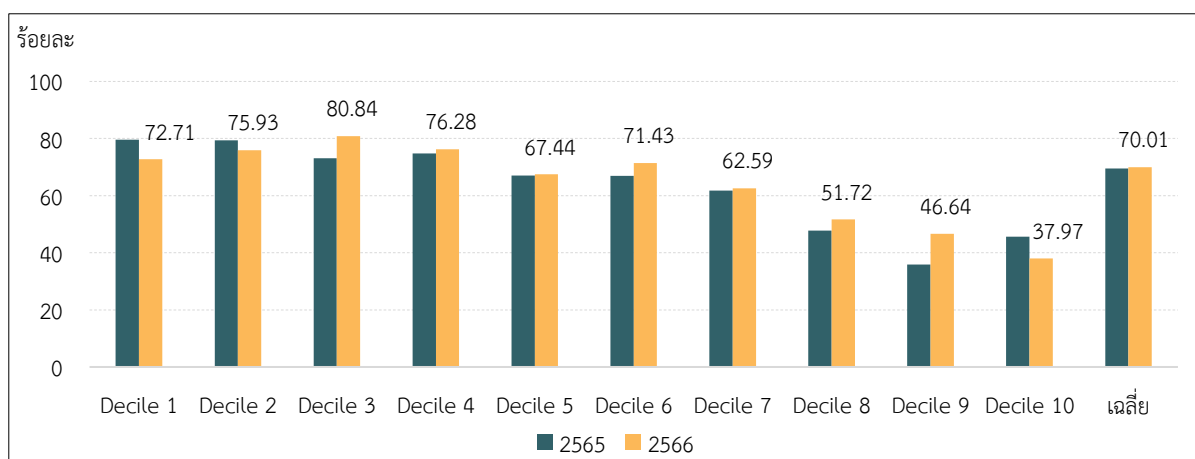

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.6.3 เบี้ยความพิการ

ในปี 2566 แม้ว่าจำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัวและได้รับเบี้ยความพิการจะเพิ่มขึ้น แต่ยังคงมีคนพิการจำนวนมากที่ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนและเข้าถึงสวัสดิการดังกล่าว เมื่อจำแนกคนพิการเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย พบว่า แม้คนพิการที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) จะมีสัดส่วนที่ได้รับเบี้ยความพิการสูงกว่าค่าเฉลี่ย แต่สัดส่วนร้อยละ 72.71 นั้นยังถือว่าต่ำเกินไป สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐของกลุ่มคนพิการที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับกลุ่มคนพิการที่มีเศรษฐานะดีกว่า (Decile 2 - 4) สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะขาดข้อมูล ขาดทักษะในการติดต่อราชการ หรือมีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ในการเดินทางไปติดต่อขอรับสิทธิ เพื่อแก้ไขปัญหานี้ รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการณรงค์ให้คนพิการที่มีเศรษฐานะต่ำตระหนักถึงสิทธิของตนเอง อำนวยความสะดวกในการขอรับสิทธิ และจัดสรรงบประมาณเพื่อให้บริการสนับสนุนเพิ่มเติม

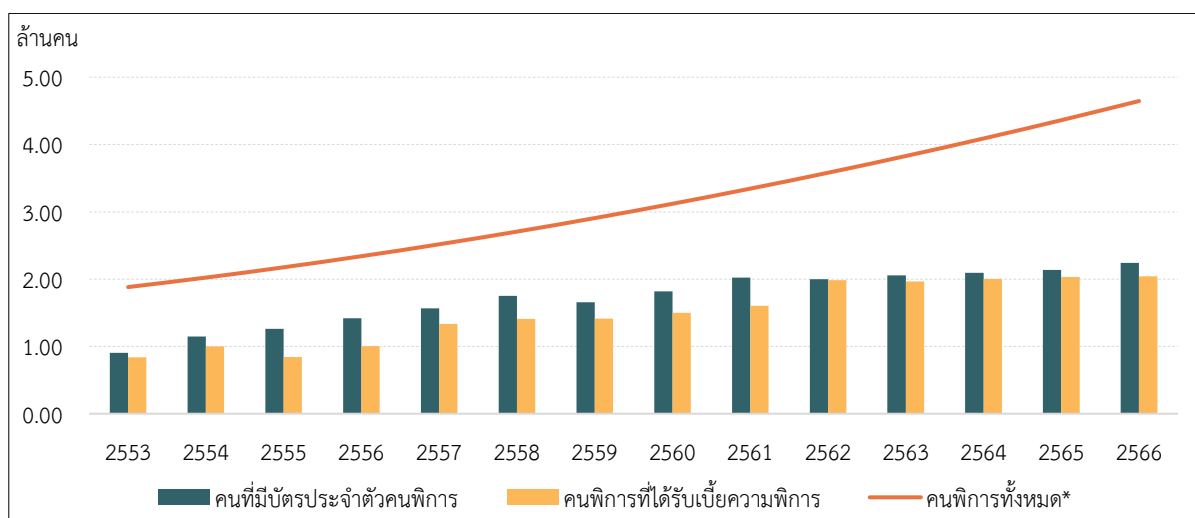
ภาพที่ 2.27 สัดส่วนคนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการ จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2565 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

การคาดประมาณจำนวนคนพิการทั้งหมดจากรายงานการสำรวจความพิการ พ.ศ. 2565 พบว่า ในปี 2566 คนพิการในประเทศไทยทั้งหมดมีจำนวนประมาณ 4.65 ล้านคน หรือร้อยละ 7.03 ของประชากรทั้งหมด แต่มีเพียง 2.24 ล้านคน ที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ และ 2.04 ล้านคน ที่ได้รับเบี้ยความพิการ สะท้อนให้เห็นว่า ยังมีช่องว่างในการเข้าถึงสวัสดิการสำหรับคนพิการอีกเป็นจำนวนมาก สาเหตุประการหนึ่งมาจากกระบวนการประเมินความพิการที่ยังไม่สอดคล้องกับนิยามของคนพิการ ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และหลักการสากล โดยในทางปฏิบัติ ยังคงให้ความสำคัญกับความบกพร่องทางกายภาพมากกว่าความสามารถในการทำกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในสังคม

ภาพที่ 2.28 จำนวนคนพิการทั้งหมด คนที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ และคนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการ ปี 2553 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และข้อมูลจากการสำรวจความพิการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : *จำนวนคนพิการทั้งหมดรายปีเป็นการประมาณการจากข้อมูลการสำรวจความพิการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งดำเนินการสำรวจเป็นประจำทุก 5 ปี โดยข้อมูลการสำรวจล่าสุด คือ การสำรวจความพิการ พ.ศ. 2565

สวัสดิการเบี้ยความพิการในปัจจุบันยังไม่สามารถสนับสนุนคนพิการได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เนื่องจากมูลค่าเบี้ยความพิการไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่เกิดจากความพิการ อาทิ ค่ายา ค่าอุปกรณ์ช่วยเหลือ และค่าผู้ดูแล นอกจากนี้ การจ่ายเบี้ยความพิการโดยไม่คำนึงถึงระดับความพิการที่แตกต่างกัน อาจทำให้คนพิการที่มีความต้องการในการดูแลเป็นพิเศษไม่ได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอ และประสบปัญหาทางการเงินมากกว่าคนพิการกลุ่มอื่น

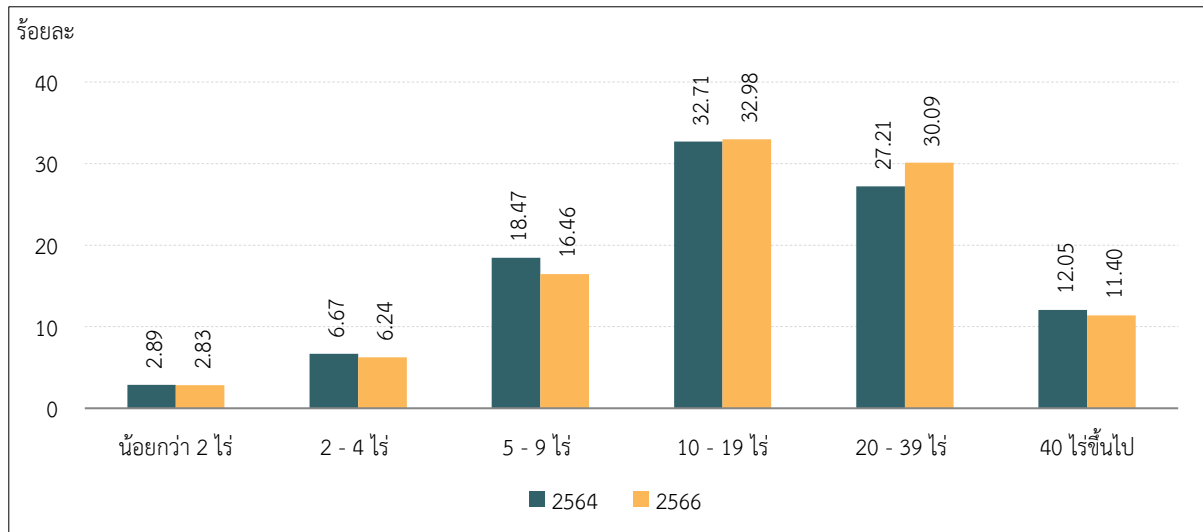
2.7 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงที่ดินและแหล่งทุน

2.7.1 การเข้าถึงที่ดิน

สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายย่อยมีแนวโน้มลดลง ขณะที่สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่ถือครองที่ดิน 10 - 39 ไร่ สาเหตุหลักมาจากปัญหาหนี้สินที่เกิดจากหลายปัจจัย อาทิ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ และสภาพอากาศที่ผันผวน ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ส่งผลให้ต้องสูญเสียที่ดินไป สอดคล้องกับข้อมูลของ

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.) ซึ่งพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูหนี้สิน มีหนี้สินค้ำประกันด้วยที่ดิน และไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ส่งผลให้ต้องถูกยึดทรัพย์สินที่สุด

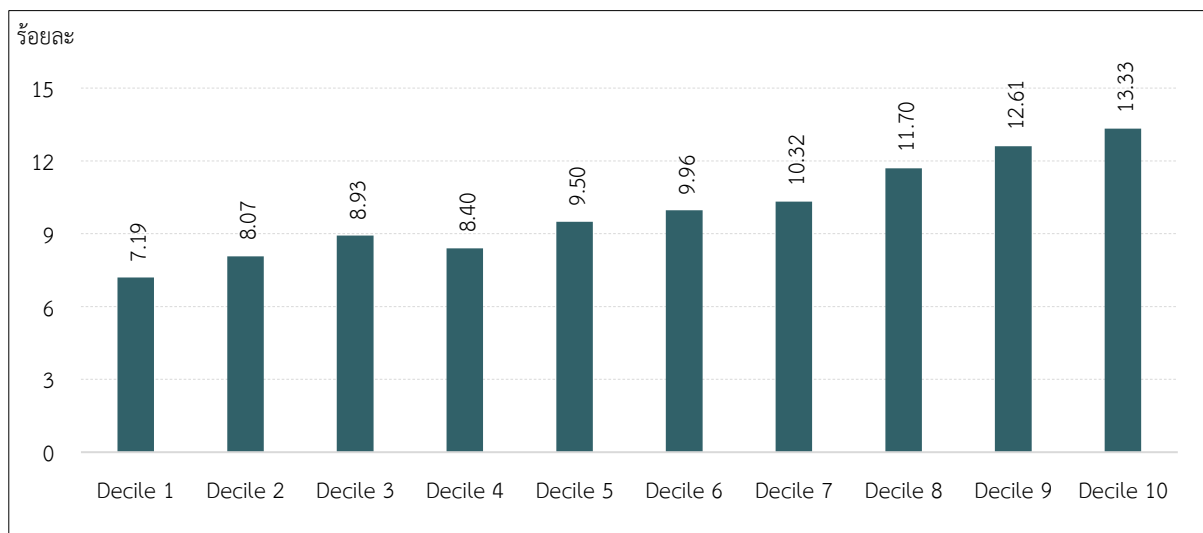
ภาพที่ 2.29 สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง ปี 2564 - 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

เมื่อพิจารณาสัดส่วนการถือครองที่ดินของประชากรตามระดับรายจ่าย พบว่า **เกษตรกรที่มีเศรษฐกิจต่ำกว่าจะมีโอกาสเข้าถึงและถือครองที่ดินได้มากกว่าอย่างมีนัยสำคัญ** โดยในปี 2566 เกษตรกรในครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) มีสัดส่วนการถือครองที่ดินเพียงร้อยละ 7.19 ขณะที่เกษตรกรในครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจดีที่สุด (Decile 10) มีสัดส่วนการถือครองที่ดินถึงร้อยละ 13.33

ภาพที่ 2.30 สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกร จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566

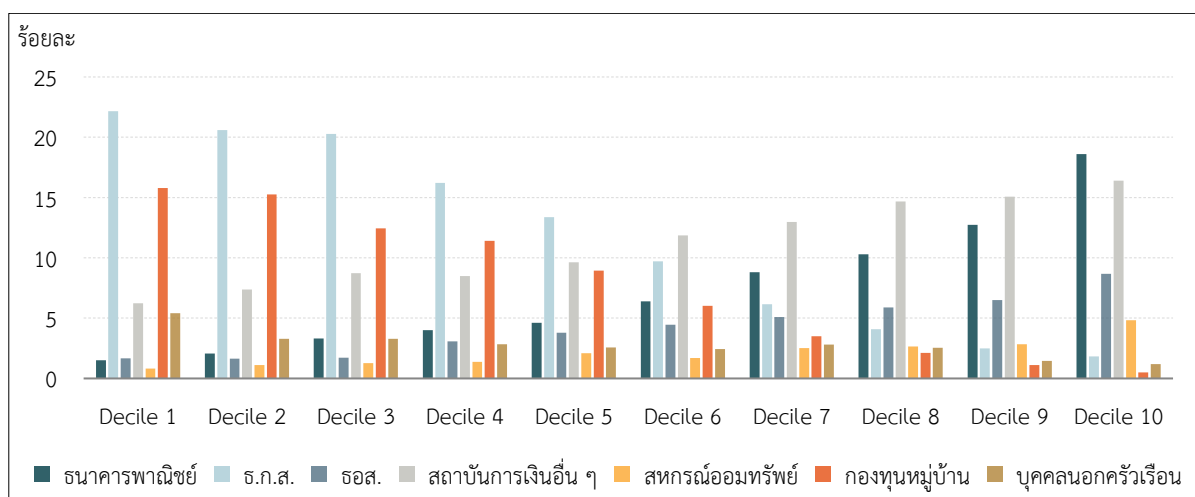
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.7.2 การเข้าถึงแหล่งทุน

การเข้าถึงแหล่งเงินกู้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มประชากรที่มีเศรษฐานะต่างกัน โดยกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำ (Decile 1 - 4) มักพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภาครัฐ อาทิ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมักมีข้อจำกัดของวงเงินและเงื่อนไขการกู้ ขณะที่กลุ่มที่มีเศรษฐานะดี (Decile 7 - 10) สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากภาคเอกชน เช่น ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินอื่น ๆ ได้ง่ายกว่า เนื่องจากธนาคารพาณิชย์มักพิจารณาสินเชื่อจากหลักประกันและความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้เป็นหลัก ทำให้ผู้ที่มีความมั่งคั่งทางรายได้สูงได้รับอนุมัติสินเชื่อได้ง่ายกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย

การนำนวัตกรรมสตาร์ทอัพมาประยุกต์ใช้ในภาคการเกษตรได้สร้างโอกาสใหม่ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับเกษตรกร โดยพัฒนารูปแบบการให้สินเชื่อที่หลากหลายมากขึ้น เช่น แพลตฟอร์ม HappyFarmers ที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรอินทรีย์สามารถระดมทุนจากสาธารณะ และแพลตฟอร์ม Ricult ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงเกษตรกรกับผู้ให้สินเชื่อ โดยนำเสนอสินเชื่อในรูปแบบของปัจจัยการผลิต อาทิ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ซึ่งเป็นการขยายช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับเกษตรกรรายย่อย

ภาพที่ 2.31 สัดส่วนแหล่งเงินกู้ของประชากร จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

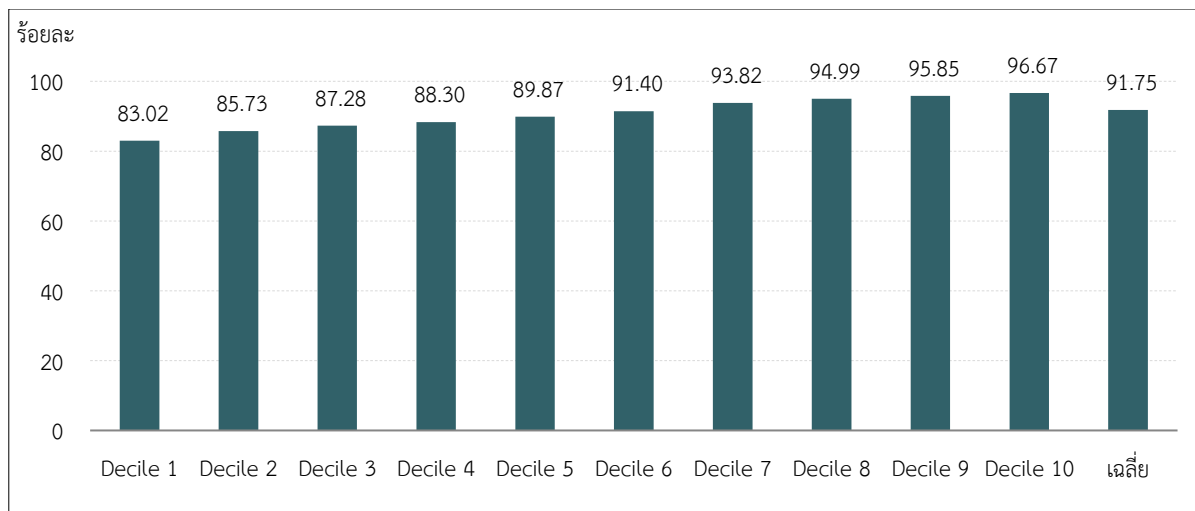
2.8 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน

การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานของไทยมีความก้าวหน้าอย่างมาก โดยเฉพาะบริการไฟฟ้าและโทรศัพท์เคลื่อนที่ ความสำเร็จในการขยายระบบไฟฟ้าให้ครอบคลุมทั่วประเทศ ทำให้การเข้าถึงบริการไฟฟ้าของประชากรทุกระดับเศรษฐานะมีความเท่าเทียมกันสูง โดยกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) สามารถเข้าถึงบริการไฟฟ้าได้ถึงร้อยละ 99.52 ซึ่งใกล้เคียงกับกลุ่มที่มีเศรษฐานะสูงสุด (Decile 10) ที่มีอัตราการเข้าถึงอยู่ที่ร้อยละ 100.00

การเข้าถึงบริการน้ำประปาภายในบ้านยังคงมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มที่มีเศรษฐานะแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำมีอัตราการเข้าถึงน้ำประปาดำกว่ากลุ่มที่มีเศรษฐานะดีกว่าอย่างเห็นได้ชัด สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำมักอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ ทำให้ต้องพึ่งพาแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น น้ำบาดาล หรือน้ำฝน เป็นต้น นอกจากนี้จากการเข้าถึงแล้ว คุณภาพของน้ำประปา

ที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจในหลายพื้นที่ก็เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการส่งเสริมให้ประชาชนหันมาใช้น้ำประปาเป็นหลัก เนื่องจากความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัย

ภาพที่ 2.32 สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงบริการน้ำประปาภายในบ้าน จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566

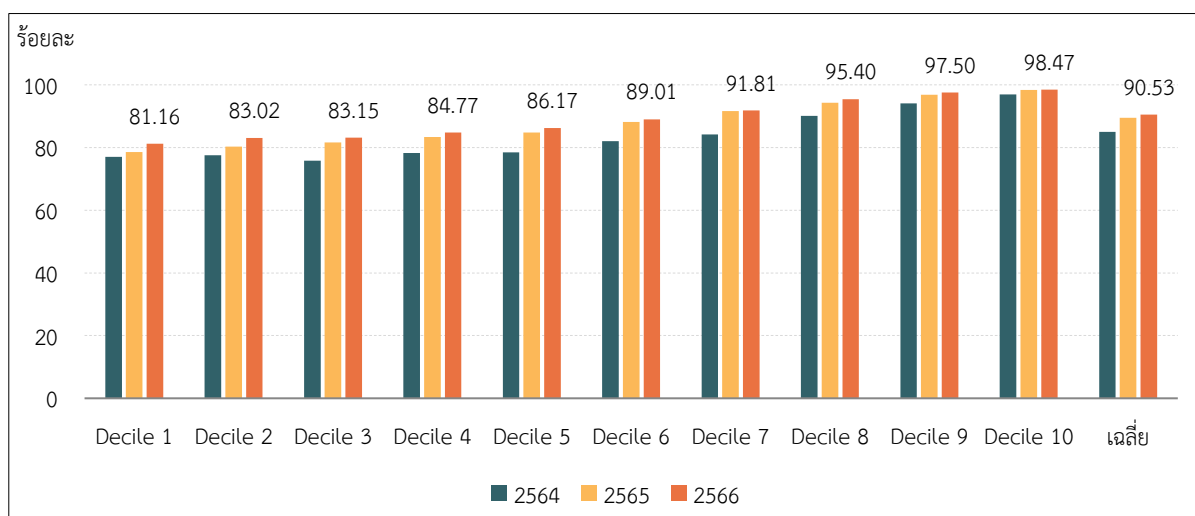

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

การเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศไทยมีความครอบคลุมสูงและกระจายตัวได้อย่างทั่วถึงในทุกระดับเศรษฐกิจ แม้กระทั่งกลุ่มที่มีเศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) ก็สามารถเข้าถึงได้ถึงร้อยละ 94.13 ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนให้การเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นไปอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ราคาที่ถูกลงอย่างต่อเนื่อง และฟังก์ชันการใช้งานที่หลากหลายที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล

แม้ว่าการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจ โดยกลุ่มที่มีเศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) ยังคงมีอัตราการเข้าถึงต่ำกว่ากลุ่มที่มีเศรษฐกิจสูงที่สุด (Decile 10) อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ประชากรในทุกระดับเศรษฐกิจไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้อย่างเท่าเทียม เนื่องจากกลุ่มที่มีเศรษฐกิจต่ำจะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในสัดส่วนที่สูงกว่า โดยการเข้าไม่ถึงอินเทอร์เน็ตในปัจจุบันจะส่งผลให้ประชากรกลุ่มรายได้น้อยเข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารหรือโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น และนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากโอกาสในการเข้าถึงสารสนเทศที่ไม่เท่าเทียมกัน (Digital Divide) ซึ่งภาครัฐควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ประชากรทุกกลุ่มเศรษฐกิจโดยเฉพาะกลุ่มที่มีเศรษฐกิจต่ำสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้อย่างทั่วถึงในฐานะโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของการดำรงชีพในยุคปัจจุบัน รวมทั้งการกำกับดูแลการให้บริการอินเทอร์เน็ตต่าง ๆ มีคุณภาพและราคาที่เหมาะสม เพื่อเอื้อกลุ่มที่มีเศรษฐกิจต่ำสามารถเข้าถึงได้ง่ายและไม่เป็นภาระที่สูงเกินไป

ภาพที่ 2.33 สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2564 - 2566

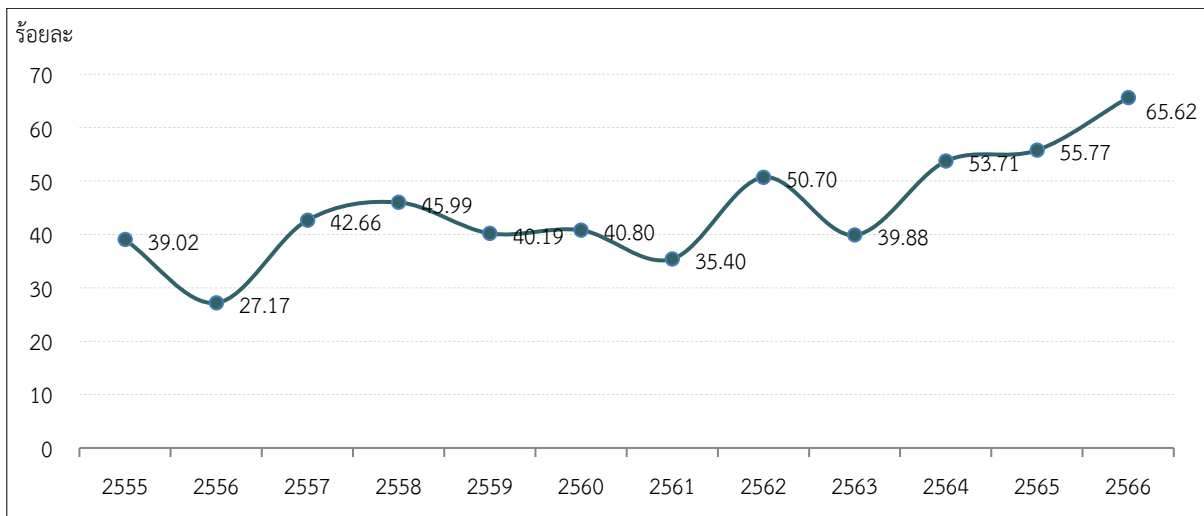
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.9 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

แม้ว่าการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางไม่ให้ประชาชนทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้น้อย ซึ่งต้องเผชิญกับค่าใช้จ่ายทางกฎหมายที่สูงเกินกว่าจะแบกรับไหว

กองทุนยุติธรรมมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือประชาชนที่มีรายได้น้อยให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ผ่านการสนับสนุน (1) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี อาทิ ค่าจ้างทนาย ค่าธรรมเนียมศาล และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (2) การขอล้อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย (3) การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และ (4) การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ทั้งนี้ ผลการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรม ในปีงบประมาณ 2566 ได้แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย โดยมีผู้ยื่นขอรับความช่วยเหลือจำนวน 5,233 ราย และสัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลือเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา อยู่ที่ร้อยละ 65.62 นับเป็นสัดส่วนสูงสุดตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกองทุนยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ยังคงมีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้รับการอนุมัติ เนื่องจากขั้นตอนการพิจารณาที่ซับซ้อนและใช้เวลานาน บ่งชี้ถึงความจำเป็นในการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็วและเท่าเทียม

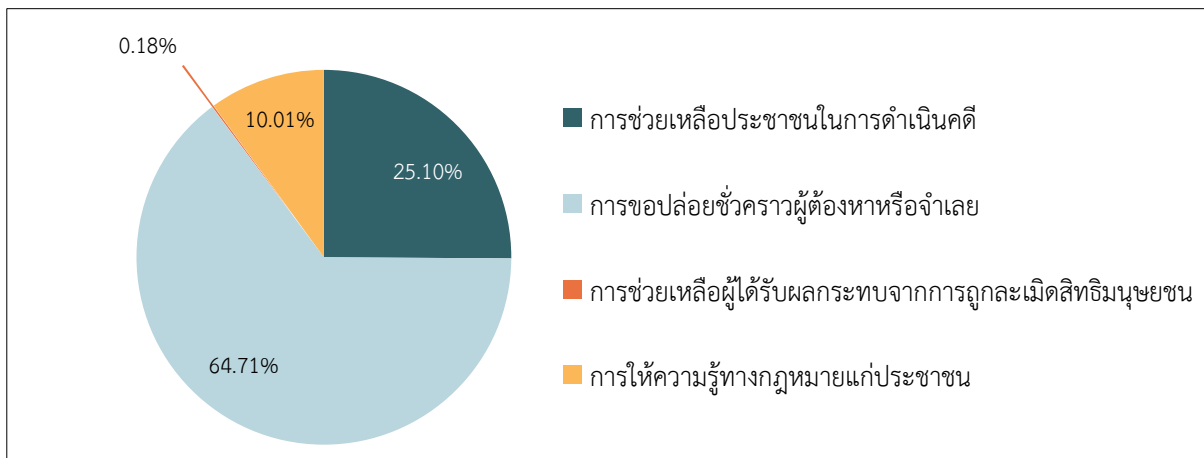
ภาพที่ 2.34 สัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลือของกองทุนยุติธรรม ปี 2555 - 2566

ที่มา : รายงานประจำปี 2566 สำนักงานกองทุนยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

เมื่อพิจารณาข้อมูลการใช้จ่ายของกองทุนยุติธรรม พบว่า ในปี 2566 ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ในการขอล้อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย คิดเป็นร้อยละ 64.71 รองลงมาคือค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และการให้ความรู้ทางกฎหมาย อยู่ที่ร้อยละ 25.10 และร้อยละ 10.01 ตามลำดับ

ภาพที่ 2.35 สัดส่วนการใช้จ่ายของกองทุนยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ ปี 2566

ที่มา : ผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 สำนักงานกองทุนยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

บทที่ 3

ความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย

กว่า 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งนำไปสู่แนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องส่งผลให้สัดส่วนคนจนลดลงอย่างชัดเจนจากร้อยละ 65.17 ในปี 2531 เหลือเพียง ร้อยละ 3.41 ในปี 2566 โดยปัจจัยสำคัญดังกล่าวทำให้ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้สูงขึ้น และคุณภาพชีวิตดีขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านการส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดขนาดใหญ่ อาทิ กรุงเทพมหานคร ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา โดยแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยเชิงพื้นที่ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ความหนาแน่นทางเศรษฐกิจในแต่ละพื้นที่ที่มากขึ้นจะนำไปสู่ผลได้ต่อขนาด (Return to scale) ที่ดีกว่า ผลิตภาพที่สูงกว่า และการเติบโตที่มากกว่า หรือเรียกว่า “การประหยัดจากการรวมกลุ่ม (Agglomeration Effects)” เนื่องจากความหลากหลายของสินค้าและบริการ ต้นทุนต่อหน่วยในการผลิตลดลงจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนการผลิต และการประหยัดค่าส่งสินค้าในพื้นที่หนาแน่น ทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้กระจายไปสู่ทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน โดยกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมักจะเป็นกลุ่มเดิม ๆ และอาจไม่ได้แก้ไขปัญหาความยากจนอย่างแท้จริงและยั่งยืน แต่กลับส่งผลให้เกิดช่องว่างการพัฒนา ระหว่างพื้นที่ และความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในด้านอื่น ๆ ของสังคมตามมา

การพัฒนาเชิงพื้นที่ในระดับจังหวัดหรือการรวมกลุ่มระหว่างจังหวัดต่าง ๆ เป็นแนวทางการพัฒนา และขับเคลื่อนที่สำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะการพัฒนาคลัสเตอร์หรือการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ที่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ หรือตามแนวระเบียงเศรษฐกิจชายแดนสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 หมายความว่า 8 ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เติบโตได้อย่างยั่งยืน แต่แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาดังกล่าวอาจนำไปสู่การกระจุกตัวของทรัพยากรและการสร้างความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ระหว่างจังหวัดไปพร้อมกัน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ภาครัฐควรต้องมีแนวทางเพื่อช่วยให้เกิดการกระจายตัวของการพัฒนาไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่ไม่ใช่พื้นที่เป้าหมายอย่างเหมาะสม โดยการศึกษาในบทนี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation) ของการรวมกลุ่มระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งจะอาศัยเครื่องมือทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ของจังหวัดที่มีบริเวณใกล้เคียงกันผ่านตัวแปรทางรายได้เฉลี่ยต่อคนของแต่ละจังหวัด และชี้ให้เห็นลักษณะของกลุ่มจังหวัดที่มีการดึงดูดทรัพยากรจากพื้นที่รอบข้างมาใช้หรือส่งเสริมให้พื้นที่รอบข้างเติบโตไปด้วยกัน

นอกจากนี้ ยังมีการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มจังหวัด เพื่อช่วยให้เข้าใจสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจะมุ่งเน้นประเด็นที่เกี่ยวกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ความยากจน ค่าครองชีพ การประกอบอาชีพ เป็นต้น และปัจจัยทางด้านการศึกษา อาทิ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน สถานศึกษา คะแนนการทดสอบ O-NET เนื่องจากผลการศึกษายานงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยดังกล่าวต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ

ของประเทศ โดยเฉพาะปัจจัยทางด้านลักษณะของครัวเรือน (Household Attributes) ที่มีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย¹⁸

3.1 กลุ่มจังหวัดภายใต้แนวคิดความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation)

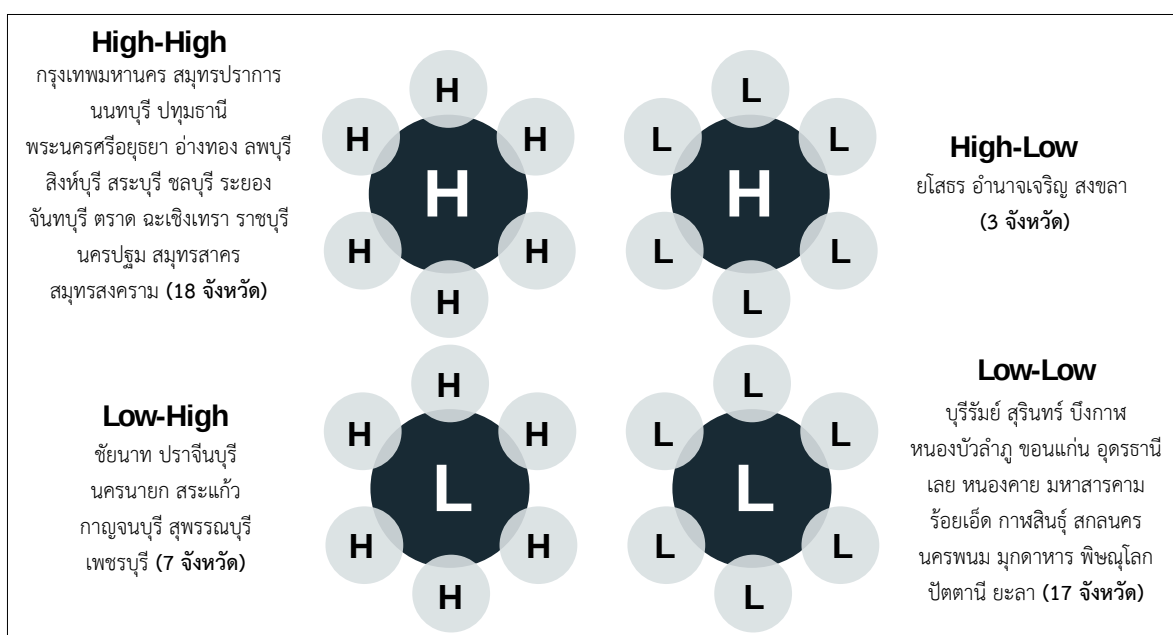
แนวคิดการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Spatial Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ดำเนินการบนแผนที่ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้านภูมิศาสตร์ Geographic Information System (GIS) เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูลระหว่างตำแหน่งต่าง ๆ บนแผนที่ โดยจะคำนวณค่าทางสถิติผ่านการใช้ฟังก์ชันทางภูมิศาสตร์ในรูปของจุด (point) รูปหลายเหลี่ยม (polygon) หรือเส้น (line) เป็นตัวแปรหนึ่งในการคำนวณค่าทางสถิติต่าง ๆ โดยอาศัย (1) **แนวคิดความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation)** กล่าวคือ ตามกฎข้อที่ 1 ของภูมิศาสตร์ที่ทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวข้องกับสิ่งอย่างอื่น ซึ่งสิ่งที่อยู่ใกล้กันย่อมเกี่ยวข้องกันมากกว่าสิ่งที่อยู่ไกลออกไป *“Everything is related to everything else, but near things are more related than distant things”* ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดระยะทางระหว่างตำแหน่งของตัวแปรอิสระในการหาความสัมพันธ์ของข้อมูลตัวแปรอิสระที่ผูกพันกับระยะทาง และ (2) **การวิเคราะห์รูปแบบเชิงพื้นที่ (Spatial Patterns Analysis)** เป็นการวิเคราะห์สถิติเชิงพื้นที่เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ในการเกาะกลุ่มกันของจังหวัดต่าง ๆ โดยจะใช้การวิเคราะห์ในระดับบริเวณเฉพาะเจาะจง (Local) จากการคำนวณค่าความสัมพันธ์แอนซีลินโลคัลของมอแรน (Anselin Local Moran's I: LISA) หรือการวิเคราะห์การเป็นกลุ่มและส่วนที่อยู่นอก (Cluster and Outlier Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ดังกล่าวที่อ้างอิงจากข้อมูลพิกัดและข้อมูลเชิงคุณลักษณะสำหรับการประเมินลักษณะของข้อมูลเชิงพื้นที่ว่ามีการเกาะกลุ่ม หรือ ไม่เกาะกลุ่ม หรือ กระจัดตัว

การนำแนวคิดความสัมพันธ์เชิงพื้นที่มาใช้ในการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ (Spatial Inequality) จะช่วยสะท้อนให้เห็นรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ประกอบกับความเหลื่อมล้ำของผลลัพธ์จากการพัฒนา ดังกล่าวที่เกิดจากปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่อาจพิจารณาจากความแตกต่างของระดับการพัฒนาระหว่างพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบท ระหว่างจังหวัด หรือระหว่างภูมิภาคเท่านั้น ทำให้สามารถฉายภาพรวมของสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำได้อย่างจำกัด แต่การพิจารณาแบบความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มจังหวัดที่ได้มีการจัดกลุ่มใหม่ตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่จากข้อมูลรายได้จะช่วยทำให้เห็นถึงอิทธิพลของพื้นที่ใกล้เคียงกันในการช่วยผลักดันการเจริญเติบโต ตลอดจนผลกระทบเชิงพื้นที่ระหว่างกลุ่มจังหวัดข้างเคียงที่ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ สำหรับวิธีการประมวลผลได้กำหนดรูปแบบการจัดกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่จากการใช้สถิติสหสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของ Moran's I เพื่อระบุรูปแบบความสัมพันธ์ (มีค่าตั้งแต่ -1 ถึง 1) รวมทั้งการวิเคราะห์การเป็นกลุ่มและการอยู่นอกกลุ่มของข้อมูล (LISA) จาก (1) ข้อมูลทางด้านภูมิศาสตร์ของจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกันและระยะทางห่างกันไม่เกิน 200 กิโลเมตร และ (2) ข้อมูลของรายได้เฉลี่ยต่อคนรายจังหวัด ในปี 2566 เพื่อสะท้อนความเป็นอยู่ที่ดีทางเศรษฐกิจโดยรวมของประชากรในพื้นที่ รวมถึงผลลัพธ์ของการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

¹⁸ องค์ประกอบและโครงสร้างความยากจนและความเหลื่อมล้ำของไทยในช่วง 13 ปีที่ผ่านมา, รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563

ผลการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของจังหวัดทั้งหมดมีแนวโน้มในการมีรูปแบบความสัมพันธ์แบบกลุ่ม (cluster) หรือจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงจะล้อมรอบไปด้วยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูง ในขณะที่จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำจะล้อมรอบไปด้วยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำ โดยจังหวัดที่มีรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ มีประมาณ 45 จังหวัด จากทั้งหมด 77 จังหวัด และระดับค่าความสัมพันธ์ของ Moran's I อยู่ที่ 0.325 สะท้อนว่า แนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศค่อนข้างเป็นรูปแบบการพัฒนาที่เกาะกลุ่มกัน โดยจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียง (ห่างกันไม่เกิน 200 กิโลเมตร) มีแนวโน้มที่จะแบ่งปัน/ดึงดูดทรัพยากรระหว่างกันเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ แต่อาจยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่ารูปแบบการแบ่งปันทรัพยากรหรือเชื่อมโยงระหว่างกันจะเป็นลักษณะใด มีเพียงการเน้นย้ำถึงประเด็นความไม่เท่าเทียมกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของระหว่างกลุ่มจังหวัดที่ค่อนข้างชัดเจน ทั้งนี้ รูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่แบบกลุ่มดังกล่าวนำไปสู่การวิเคราะห์และจำแนกจังหวัดออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยสามารถออกเป็น 4 กลุ่ม¹⁹ ได้แก่ (1) จังหวัดรูปแบบ High-High (HH) คือ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงและมีจังหวัดใกล้เคียงที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูง (2) จังหวัดรูปแบบ Low-Low (LL) คือ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำและมีจังหวัดใกล้เคียงที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำ (3) จังหวัดรูปแบบ Low-High (LH) คือ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำและมีจังหวัดใกล้เคียงที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูง และ (4) จังหวัดรูปแบบ High-Low (HL) คือ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงและมีจังหวัดใกล้เคียงที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำ (กลุ่ม HL)

ภาพที่ 3.1 การจัดกลุ่มจังหวัดตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ โดย LISA

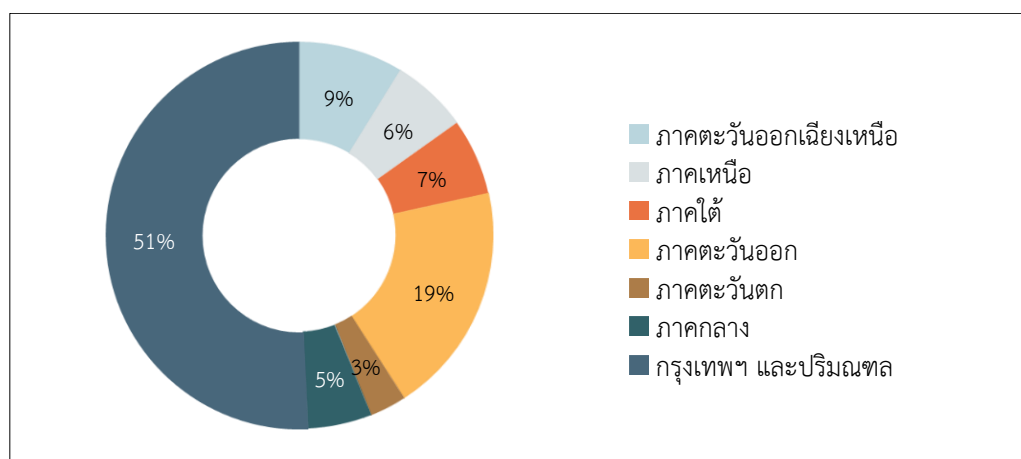

ที่มา : รวบรวมและประมวลผลโดย สศช.

¹⁹ จำแนกตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างจังหวัดหนึ่งกับจังหวัดใกล้เคียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงและล้อมรอบด้วยจังหวัดที่มีรายได้สูง (จังหวัดรูปแบบ High-High) ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล บางส่วนในภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาอย่างยิ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ส่วนใหญ่จังหวัดในกลุ่มดังกล่าวมีความหนาแน่นของประชากรสูง โดย 5 จังหวัดที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงสุดในกลุ่ม High-High ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (5,793 คนต่อ ตร.กม.) นนทบุรี (2,999 คนต่อ ตร.กม.) สมุทรปราการ (2,355 คนต่อ ตร.กม.) สมุทรสาคร (1,259 คนต่อ ตร.กม.) และ ปทุมธานี (1,224 คนต่อ ตร.กม.) ตามลำดับ ซึ่งจังหวัดในกลุ่ม High-High ทั้งหมด มีสัดส่วนประชากรแฝงรวมสูงถึงร้อยละ 80.26 ของประชากรแฝงทั้งประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรแฝงกลางวันเข้ามาทำงานในพื้นที่ สะท้อนว่า กลุ่มจังหวัด High-High เป็นพื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงจากปัจจัยของความเป็นเมือง (Urbanization) และการย้ายถิ่นของประชากรเข้ามาสู่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ที่กระตุ้นให้เกิดการกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมและบริการ อย่างไรก็ตาม การเติบโตและการย้ายถิ่นดังกล่าวอาจทำให้เกิดลักษณะโครงสร้างทางสังคมและประชากรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และนำไปสู่ความไม่สมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3.2 ผลผลิตมวลรวมสาขาการผลิตอุตสาหกรรมและบริการ จำแนกรายภาค ปี 2565

ที่มา : สศช.

จังหวัดรูปแบบ High-Low สะท้อนถึงการดึงดูดทรัพยากรจากจังหวัดใกล้เคียงมาสู่การพัฒนาพื้นที่ของตนเองอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีจังหวัดยโสธร อำนาจเจริญ และสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงและล้อมรอบไปด้วยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำ ซึ่งปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการสร้างระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่งในพื้นที่ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและทั่วถึงยิ่งขึ้น และนำไปสู่การเพิ่มโอกาสในการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม รวมถึงประเด็นเชิงที่ตั้งตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดที่เอื้อต่อการส่งเสริมการพัฒนา เช่น (1) อำนาจเจริญและยโสธร มีการขยายถนนสาย 202 ช่วงจังหวัดยโสธร - อำนาจเจริญ เพื่อเป็นศูนย์กลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเชื่อมโยงสู่ภูมิภาคอินโดจีน รวมถึงมีการสนับสนุนการท่องเที่ยว²⁰ และการค้าชายแดน (เปิดจุดผ่อนปรนการค้าหลังจากช่วงโควิด-19) และ (2) สงขลา เป็นจังหวัดที่ติดกับชายฝั่งทะเลและประเทศมาเลเซีย ทำให้มีมูลค่า

²⁰ จังหวัดอำนาจเจริญมีรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนสะสมเพิ่มขึ้นและสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ที่ร้อยละ 65.74 โดยมากเป็นรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ ส่วนจังหวัดยโสธรมีรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนสะสมเพิ่มขึ้น อยู่ที่ร้อยละ 6.85 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากผู้เยี่ยมเยือนคนไทย ทั้งนี้ รายได้หลักจากผู้เยี่ยมเยือนมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของทั้งสองจังหวัด

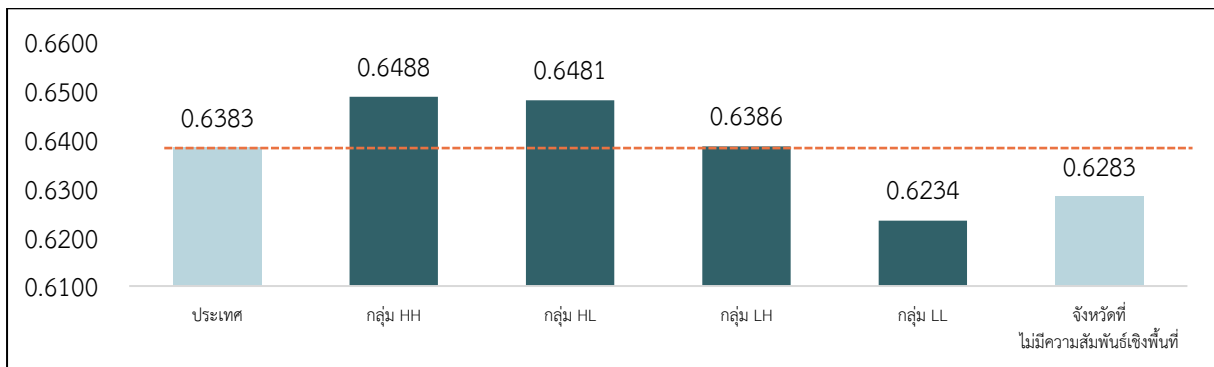
การค้าขายแดน รวมถึงการท่องเที่ยวในสัดส่วนที่สูง ในขณะที่พื้นที่รอบจังหวัดสงขลา อาทิตี พัทลุง สตูล ยะลา นราธิวาส และปัตตานี มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำกว่า เนื่องจากทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ถูกดึงดูดเข้ามาสู่จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งสะท้อนจากจำนวนการย้ายถิ่นเข้าของ จังหวัดสงขลาและการย้ายถิ่นออกของจังหวัดโดยรอบ

พื้นที่เป้าหมายเชิงนโยบายในการพัฒนาที่จะมุ่งเน้นการกระจายความเจริญอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมควรเป็นจังหวัดในกลุ่มรูปแบบ Low-Low และ Low-High เนื่องจากพื้นฐานเป็นจังหวัดที่มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนหรือโอกาสทางเศรษฐกิจต่ำอยู่แล้ว และยังมีจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำล้อมรอบด้วย ทำให้การพัฒนาเชิงพื้นที่ในรูปแบบการพึ่งพิงและแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันเป็นไปได้ยาก เพราะโอกาสทางเศรษฐกิจไม่สูงมากนักทั้งจากพื้นที่ตนเองและทรัพยากรจากพื้นที่รอบข้าง โดยจังหวัดรูปแบบ Low-Low ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นหลัก (กลุ่ม LL) ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจที่ไม่เข้มแข็งมากนัก รายได้เฉลี่ยต่อคนค่อนข้างน้อย และอยู่ห่างไกลจากจังหวัดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีความเป็นเมืองหรือความเจริญสูง ในขณะเดียวกัน จังหวัดรูปแบบ Low-High เป็นจังหวัดที่เผชิญปัญหาสูง เพราะภายในจังหวัดมีระดับรายได้ต่ำ และยังถูกดึงดูดทรัพยากรจากพื้นที่โดยรอบที่มีระดับการพัฒนาสูงอีก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดในภาคตะวันตกและบางจังหวัดในภาคกลาง เช่น สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ชัยนาท นครนายก เป็นต้น

3.2 ผลกระทบจากการพัฒนาเชิงพื้นที่

การวิเคราะห์ข้างต้น สะท้อนว่า กลุ่มจังหวัดที่มีบริเวณหรือลักษณะทางภูมิศาสตร์บางประการร่วมกัน มีแนวโน้มนำไปสู่การสร้างผลลัพธ์การพัฒนาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างกลุ่มจังหวัดที่มีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างกัน โดยจากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า **แต่ละกลุ่มจังหวัดมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกันอย่างชัดเจน** ซึ่งกลุ่มจังหวัดในรูปแบบ High-High และ High-Low มีสถานะทางเศรษฐกิจหรือรายได้เฉลี่ยของคนในพื้นที่สูงกว่าอีก 2 กลุ่มจังหวัดมาก รวมทั้งส่วนใหญ่มักอยู่ในบริเวณภาคกลาง หรือใกล้กับจังหวัดที่มีความเจริญสูง หรือเป็นพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาของภาครัฐ อาทิ เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก กรุงเทพมหานครและปริมณฑล นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำของผลลัพธ์การพัฒนาเชิงพื้นที่จากกระบวนการรวมกลุ่มกันดังกล่าว อาจสะท้อนให้เห็นได้จากผลลัพธ์การพัฒนาคนจากข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ปี 2566 ซึ่งหากพิจารณาจากค่าเฉลี่ยดัชนีความก้าวหน้าของคนจำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ จะพบว่า กลุ่มจังหวัดรูปแบบ High-High และ High-Low มีระดับการพัฒนาค่อนข้างสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ และสูงกว่ากลุ่มจังหวัดรูปแบบ Low-Low และ Low-High อย่างชัดเจน เน้นย้ำให้เห็นถึงการกระจุกตัวของความเจริญหรือการได้รับประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาประเทศที่ยังคงไม่สามารถกระจายตัวอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ภาพที่ 3.3 ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566

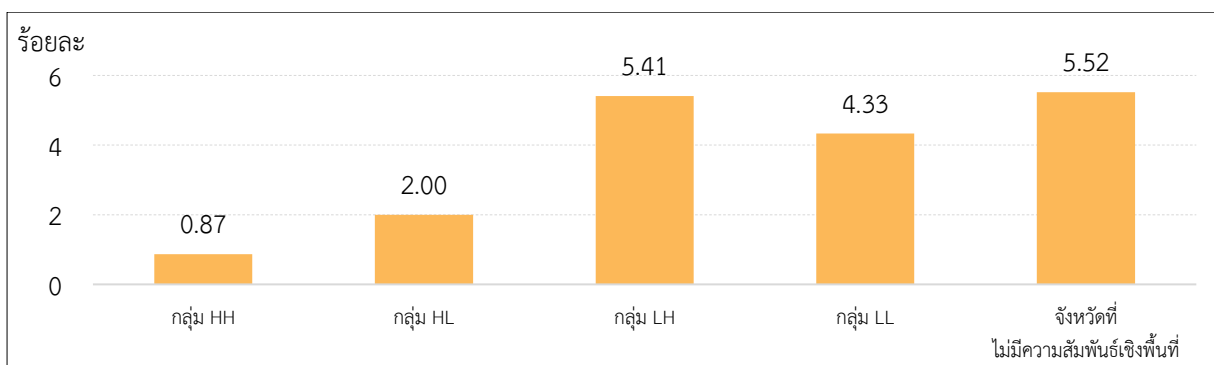
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

นอกจากนี้ ผลกระทบและความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ผ่านกระบวนการรวมกลุ่มกันของจังหวัดต่าง ๆ ยังคงสามารถแสดงให้เห็นได้จากการพิจารณาปัจจัยทางด้านความยากจน เศรษฐกิจ และการศึกษา ควบคู่ไปกับการการจำแนกกลุ่มจังหวัดตามความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ เพื่อสะท้อนให้เห็นผลกระทบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

3.2.1 สถานการณ์ความยากจนเชิงพื้นที่

กลุ่มจังหวัดรูปแบบ High-High และ High-Low มีสัดส่วนคนจนต่ำกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน โดยส่วนหนึ่งมาจากการได้รับและเข้าถึงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาดีกว่า ทำให้มีศักยภาพในการสร้างรายได้ที่สูงกว่า และนำไปสู่การเผชิญกับปัญหาความยากจนน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยกลุ่มจังหวัดในรูปแบบ Low-High และ Low-Low มีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ 5.41 และร้อยละ 4.33 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับสูงและมากกว่าเฉลี่ยของประเทศถึง 1.58 เท่า และ 1.27 เท่า ตามลำดับ นอกจากนี้ **เกินครึ่งหนึ่งของจังหวัดที่เผชิญกับปัญหาความยากจนเรื้อรัง²¹ อยู่ในกลุ่มจังหวัด Low-Low และ Low-High ได้แก่ ปัตตานี นครพนม กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์ และยะลา** อยู่ในกลุ่มจังหวัด Low-Low และชัยนาท อยู่ในกลุ่มจังหวัด Low-High ในแง่หนึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างของการเผชิญปัญหาความยากจนเรื้อรังควบคู่ไปกับอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่เนื่องจากโอกาสในการดึงดูดทรัพยากรหรือใช้ประโยชน์จากจังหวัดข้างเคียงทำได้อย่างจำกัด

ภาพที่ 3.4 สัดส่วนคนจน จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566

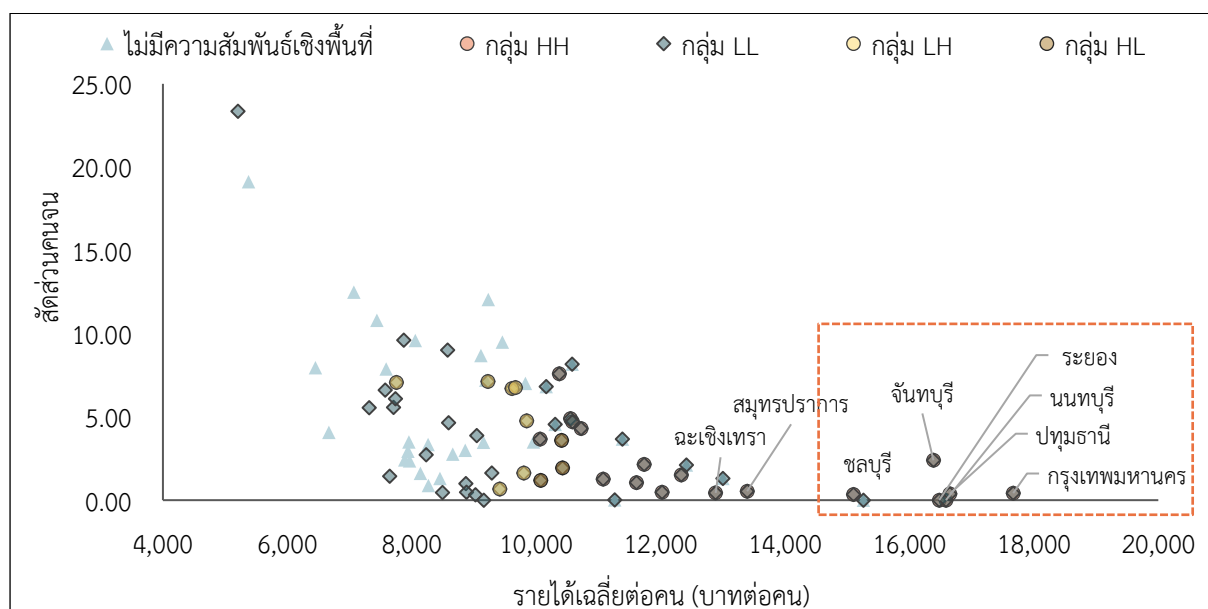

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

²¹ ในรอบ 15 ปีที่ผ่านมา (ปี 2552 - 2566) มีจำนวนความถี่ในการติด 10 อันดับของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด มากกว่า 5 ครั้ง หรือ 5 ปี

หากพิจารณาสัดส่วนคนจนกับรายได้เฉลี่ยต่อคนรายจังหวัด พบว่า **สัดส่วนคนจนมีความสัมพันธ์กับระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนภายในจังหวัด** โดยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงมักมีสัดส่วนคนจนต่ำ โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ในกลุ่มรูปแบบ High-High หรือเป็นจังหวัดที่อยู่ในปริมณฑล และภาคตะวันออก ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นภาพของกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สอดคล้องกับ “ทฤษฎีขั้วความเติบโต (Growth Pole Theory)” ที่อธิบายถึงการพัฒนาศรษฐกิจมักเริ่มต้นจากจุดศูนย์กลางหรือแกนกลางที่สำคัญ เช่น เมืองใหญ่ หรือเขตอุตสาหกรรมก่อน แล้วจึงเกิดการชักนำหรือทำให้มีการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อไปในพื้นที่รอบข้างผ่านการลงทุน การค้า และการเคลื่อนย้ายแรงงาน ตามที่แสดงให้เห็นได้จากกลุ่มจังหวัดรูปแบบ High-High อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวสามารถอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้เฉพาะกลุ่ม High-High เท่านั้น แต่ในกลุ่ม High-Low กลุ่ม Low-High และกลุ่ม Low-Low กลับสะท้อนภาพของแนวโน้มการดึงดูด/แย่งชิงทรัพยากรการพัฒนาระหว่างกันแทน ซึ่งในกลุ่มจังหวัดที่เป็น Low-High ได้แก่ สระแก้ว สุพรรณบุรี ชัยนาท กาญจนบุรี และเพชรบุรี จะแสดงให้เห็นระดับสัดส่วนคนจนที่ค่อนข้างสูง ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการถูกดึงทรัพยากรสำหรับการพัฒนาไปสู่บริเวณข้างเคียง ทำให้ผลประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ได้ตกอยู่ภายในพื้นที่ดังกล่าวอย่างเพียงพอและเหมาะสม

ภาพที่ 3.5 สัดส่วนคนจน และรายได้เฉลี่ยต่อคน จำแนกตามจังหวัดและกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566

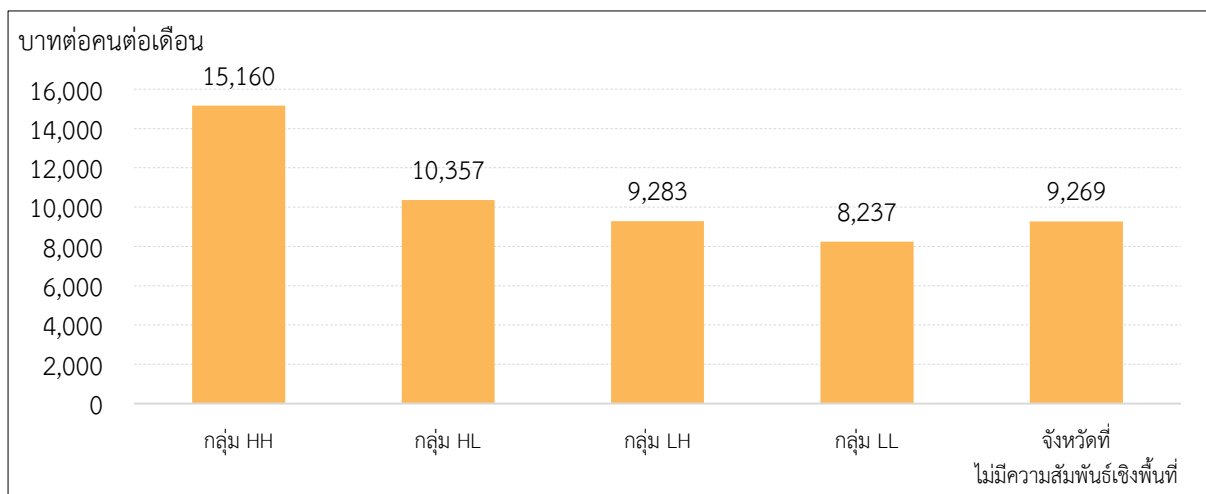
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

3.2.2 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเชิงพื้นที่

รายได้เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดระดับและพฤติกรรมการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน ซึ่งระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นมีแนวโน้มนำไปสู่การอุปโภคบริโภคที่สูงขึ้นเช่นกัน ดังนั้น การพิจารณาความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่หรือจังหวัด จึงควรสะท้อนให้เห็นความแตกต่างทั้งในมิติของรายได้และรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค โดยอาจผนวกรวมปัจจัยทางด้านค่าครองชีพควบคู่กันไปเพื่อสามารถแสดงระดับความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น **ในมิติด้านรายได้** พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อคนของแต่ละกลุ่มจังหวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งจังหวัดที่อยู่ในกลุ่มรูปแบบ High-High มีรายได้สูงกว่าจังหวัดในกลุ่มอื่นอย่างชัดเจนโดยรายได้เฉลี่ยสูงสุด อยู่ที่ 15,160 บาทต่อคนต่อเดือน สูงกว่ากลุ่ม High-Low กลุ่ม Low-High และกลุ่ม Low-Low ประมาณ 1.46 เท่า 1.63 เท่า และ 1.84 เท่า ตามลำดับ และหากพิจารณา

จากส่วนแบ่งรายได้ พบว่า กลุ่มรูปแบบ High-High มีส่วนแบ่งรายได้มากกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้ทั้งประเทศ (ร้อยละ 50.29) ขณะที่กลุ่มที่เหลือมีส่วนแบ่งรายได้เพียง 1 ใน 5 ของรายได้ทั้งหมด (High-Low ร้อยละ 3.17 Low-High ร้อยละ 4.77 และ Low-Low ร้อยละ 13.99) หรือคิดเป็นกลุ่มรูปแบบ High-High มีส่วนแบ่งรายได้สูงกว่ากลุ่ม Low-Low ถึง 3.60 เท่า ลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า **ความเหลื่อมล้ำทางด้านการรายได้ระหว่างกลุ่มจังหวัดตามความสัมพันธ์เชิงพื้นที่อยู่ในระดับสูง** โดยความแตกต่างระหว่างพื้นที่ อาทิ ปัจจัยแวดล้อมทางด้านภูมิศาสตร์ โครงสร้างเศรษฐกิจ ความหนาแน่นของประชากร อัตราความเป็นเมือง ล้วนมีส่วนในการนำไปสู่ระดับรายได้ที่แตกต่างกัน

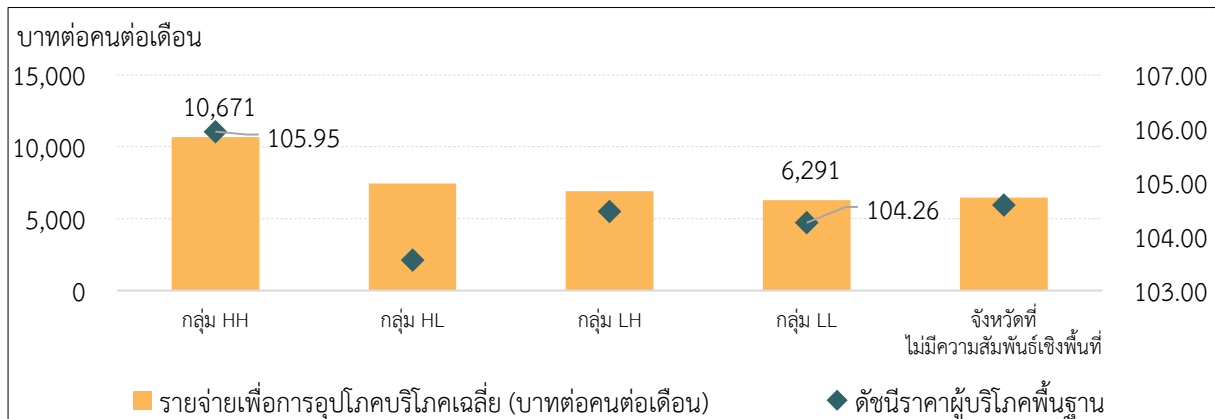
ภาพที่ 3.6 รายได้เฉลี่ยต่อคน จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ในมิติด้านรายจ่าย เป็นการวิเคราะห์ความแตกต่างของความเป็นอยู่ระหว่างกลุ่มจังหวัดต่าง ๆ โดยอาศัยเครื่องชี้สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ (1) รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค เพื่อสะท้อนศักยภาพ เศรษฐฐานะ และความสามารถในการจับจ่ายใช้สอยของคนภายในจังหวัด และ (2) ดัชนีราคาผู้บริโภคพื้นฐาน (Consumer Price Index: CPI) เพื่อสะท้อนระดับค่าครองชีพในแต่ละจังหวัดผ่านระดับราคาสินค้าและบริการในแต่ละพื้นที่ ผลการวิเคราะห์ พบว่า จังหวัดในกลุ่มรูปแบบ High-High มีระดับความเป็นอยู่สูงกว่าจังหวัดในกลุ่มอื่น ๆ อย่างชัดเจน ทั้งระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคและค่าครองชีพภายในจังหวัด โดยที่จังหวัดในกลุ่ม High-High มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่ากลุ่มอื่นมาก ในขณะที่จังหวัดในกลุ่ม High-Low กลุ่ม Low-High และกลุ่ม Low-Low มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคใกล้เคียงกัน ซึ่งหากวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของจังหวัดในกลุ่ม High-High สูงกว่ากลุ่มจังหวัดอื่น โดยอาศัยการเปรียบเทียบรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค และระดับดัชนีราคาผู้บริโภคพื้นฐาน สะท้อนว่า **จังหวัดในกลุ่มรูปแบบ High-High มีความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตสูงกว่ากลุ่มอื่นเนื่องจากระดับการบริโภคที่สูงกว่า ในขณะที่ความแตกต่างของราคาสินค้าและบริการไม่ได้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ** (ดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภคขั้นพื้นฐานของกลุ่ม High-High สูงกว่ากลุ่มอื่นเพียงเล็กน้อย) โดยรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของกลุ่ม High-High สูงกว่ากลุ่ม High-Low กลุ่ม Low-High และกลุ่ม Low-Low ประมาณ 1.43 เท่า 1.54 เท่า และ 1.70 เท่า ตามลำดับ

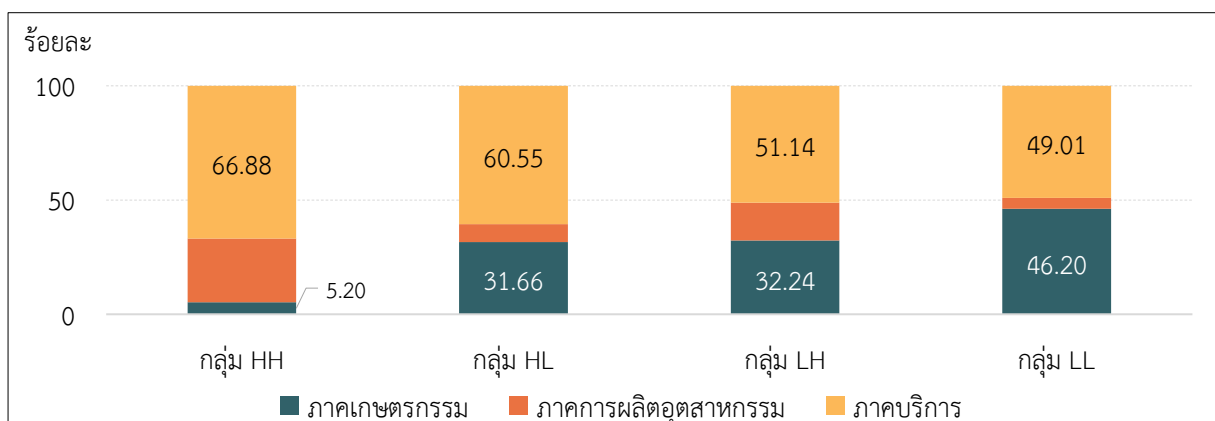
ภาพที่ 3.7 รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคและดัชนีราคาผู้บริโภคพื้นฐาน (CPI)
จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการทำงานหรือการประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ในกลุ่มจังหวัดรูปแบบต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า จังหวัดในกลุ่มรูปแบบ High-High หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคบริการเป็นหลัก รองลงมาเป็นภาคอุตสาหกรรม และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ประกอบอาชีพหรือทำงานในภาคเกษตรกรรม ในขณะที่ จังหวัดในกลุ่ม Low-Low มีสัดส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมสูงกว่ากลุ่มอื่นโดยเปรียบเทียบ อยู่ที่ร้อยละ 46.20 สะท้อนให้เห็นแนวโน้มที่ชัดเจนว่า กลุ่มจังหวัดที่มีรายได้ต่อคนเฉลี่ยต่ำมักจะมีสัดส่วนผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมที่สูง ด้วยปัจจัยทางด้านผลิตภาพแรงงานที่ต่ำกว่าภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงส่งผลให้รายได้ของคนในพื้นที่ต่ำตามไปด้วย

ภาพที่ 3.8 โครงสร้างอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามสาขาเศรษฐกิจ
และกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566

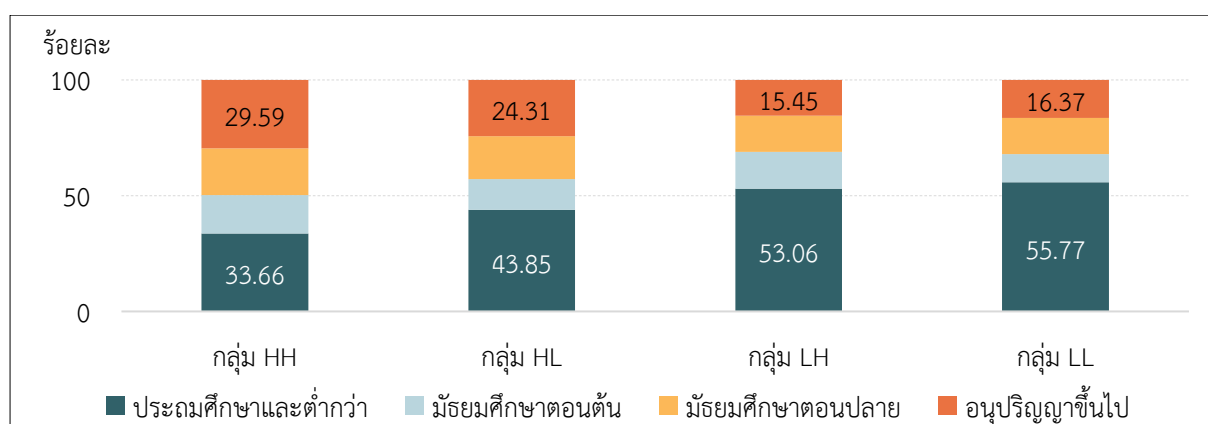
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

3.2.3 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเชิงพื้นที่

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นมิติสำคัญของการวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ โดยจากผลการศึกษาที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประเทศไทย ได้แก่ ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ภูมิภาคที่อยู่อาศัย

ประเทอุตสาหกรรม และเขตพื้นที่อยู่อาศัย²² ซึ่งในส่วนนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาเป็นหลัก โดยเฉพาะระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่จะช่วยชี้ให้เห็นถึงปัจจัยแวดล้อมทางการศึกษาภายในครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาศาชิกในครัวเรือน รวมทั้งอาจเชื่อมโยงได้กับรายได้ในอนาคตของครัวเรือนด้วยเช่นกันตามข้อค้นพบสำคัญจากงานศึกษาหลายชิ้นที่ระบุว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้ในอนาคต และเพื่อให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเชิงพื้นที่ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การวิเคราะห์ครั้งนี้อธิบายระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนโดยจำแนกออกเป็นกลุ่มจังหวัดตามความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ตามภาพด้านล่าง

ภาพที่ 3.9 โครงสร้างระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2566

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ของจังหวัดในกลุ่ม High-High มีระดับการศึกษาสูงสุดตั้งแต่อนุปริญญาขึ้นไป แตกต่างจากกลุ่ม Low-High และกลุ่ม Low-Low ที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า โดยสถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาและผลลัพธ์การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ชัดเจน กล่าวคือ ในกลุ่มจังหวัดที่มีระดับรายได้เฉลี่ยสูง (กลุ่ม High-High และกลุ่ม High-Low) เกือบครึ่งของหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาสูงกว่าการศึกษาคะบังคับ (คิดเป็นร้อยละ 49.74) ทำให้ครัวเรือนในกลุ่มจังหวัดดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะมีรายได้สูงมากกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่ กลุ่ม Low-High และกลุ่ม Low-Low นอกจากจะเผชิญปัญหากับระดับรายได้ต่ำแล้ว ยังมีโอกาสที่จำกัดมากกว่าในการเพิ่มระดับรายได้ให้แก่ครัวเรือน เนื่องจากมีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับต่ำ และกลายเป็นวัฏจักรที่ต่อเนื่องไปนำไปสู่โอกาสในการตกอยู่ในสภาวะความยากจนเรื้อรังสูง ยากต่อการหลุดพ้นจากวงจรดังกล่าว

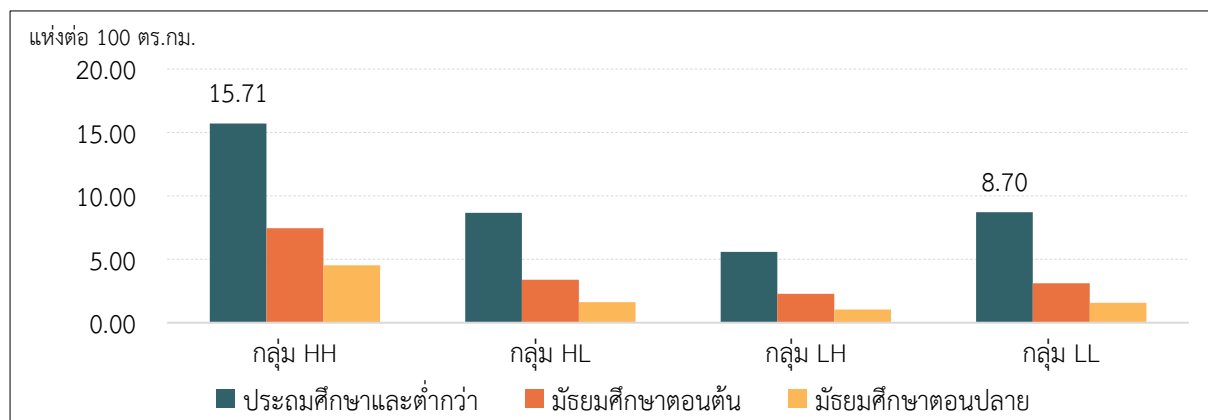
นอกเหนือจากการพิจารณาระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในฐานะผลลัพธ์ทางการศึกษา ยังควรพิจารณาประเด็นทางด้านโอกาสทางการศึกษาเชิงพื้นที่ควบคู่กันไปด้วย โดยสามารถพิจารณาได้จาก “ความหนาแน่นของสถานศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษา²³” จากการประมวลผลข้อมูลสถานศึกษารายแห่ง

²² องค์ประกอบและโครงสร้างความยากจนและความเหลื่อมล้ำของไทยในช่วง 13 ปีที่ผ่านมา รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563. สศช.

²³ ประมวลผลจากข้อมูลสถานศึกษารายแห่งของระบบศูนย์บริการแลกเปลี่ยนข้อมูลการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งคำนวณจากระดับชั้นที่มีการเปิดการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียนและจำแนกตามที่ตั้งของสถานศึกษา เพื่อสะท้อนให้เห็นจำนวนและระดับชั้นที่มีการเปิดการเรียนการสอนในแต่ละจังหวัด โดยเปรียบเทียบกับพื้นที่ของแต่ละจังหวัด เพื่อชี้ให้เห็นการกระจายตัวและความเพียงพอของสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่

จำแนกตามกลุ่มจังหวัดตามความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ พบว่า จังหวัดในกลุ่ม High-High มีระดับความหนาแน่นของสถานศึกษาสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างมีนัยสำคัญในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรปราการ และสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ในกลุ่ม High-High และมีความหนาแน่นของสถานศึกษาสูง พร้อมทั้งเป็นพื้นที่ที่ประชากรมีรายได้สูง เป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศ (กรุงเทพมหานครและปริมณฑล) และแหล่งรวมทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐ ระบบสาธารณูปโภค พื้นที่แหล่งเศรษฐกิจ และทรัพยากรทางการศึกษา

ภาพที่ 3.10 ความหนาแน่นของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2565²⁴

ที่มา : ข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการ ประมวลผลโดย สศช.

ระดับความหนาแน่นของสถานศึกษาในกลุ่มจังหวัด High-High สูงกว่ากลุ่มจังหวัด Low-Low มาก และยังระดับการศึกษาสูงขึ้นความหนาแน่นของสถานศึกษาจะยิ่งห่างกันมากขึ้น โดยความหนาแน่นของสถานศึกษาในกลุ่มจังหวัด High-High สูงกว่ากลุ่มจังหวัด Low-Low ถึง 1.81 เท่า 2.39 เท่า และ 2.89 เท่า ในระดับประถมศึกษาฯ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาหรือโรงเรียนมีการกระจุกตัวมากในกลุ่มจังหวัดที่มีความเจริญหรือความเป็นเมืองค่อนข้างสูง ซึ่งการกระจุกตัวของโรงเรียนในพื้นที่กลุ่มจังหวัด High-High ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้เด็กนักเรียนจำนวนมากเลือกย้ายเข้ามาเรียนในกลุ่มจังหวัดดังกล่าวเนื่องจากสถานศึกษามีคุณภาพและทรัพยากรต่าง ๆ ที่สูงกว่าพื้นที่อื่น สอดคล้องกับข้อมูลประชากรในประเทศไทย ปี 2565 ที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งพบว่าสัดส่วนประชากรแฝงกลางวันในกลุ่มที่เข้ามาเรียนหนังสือส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดกลุ่ม High-High

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความหนาแน่นของสถานศึกษาของแต่ละกลุ่มจังหวัดตามความสัมพันธ์เชิงพื้นที่จะช่วยสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเชิงพื้นที่ที่ชัดเจนมากขึ้น แต่ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ระยะทางในการเดินทางไปเรียนหนังสือ และขนาดของสถานศึกษา ซึ่งจากข้อวิเคราะห์ในส่วนต้นของรายงานฉบับนี้ ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า หนึ่งในอุปสรรคสำคัญสำหรับการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นของเด็กในครัวเรือนที่มีรายได้น้อย คือ การเดินทางไปเรียน เพราะจำเป็นต้องแบกรับภาระค่าเดินทางในการไปเรียนหนังสือมากกว่าครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจดีกว่าอย่างมีนัยสำคัญ โดยสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นในช่วงรอยต่อของการศึกษาจากระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ไปสู่มัธยมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากความหนาแน่น

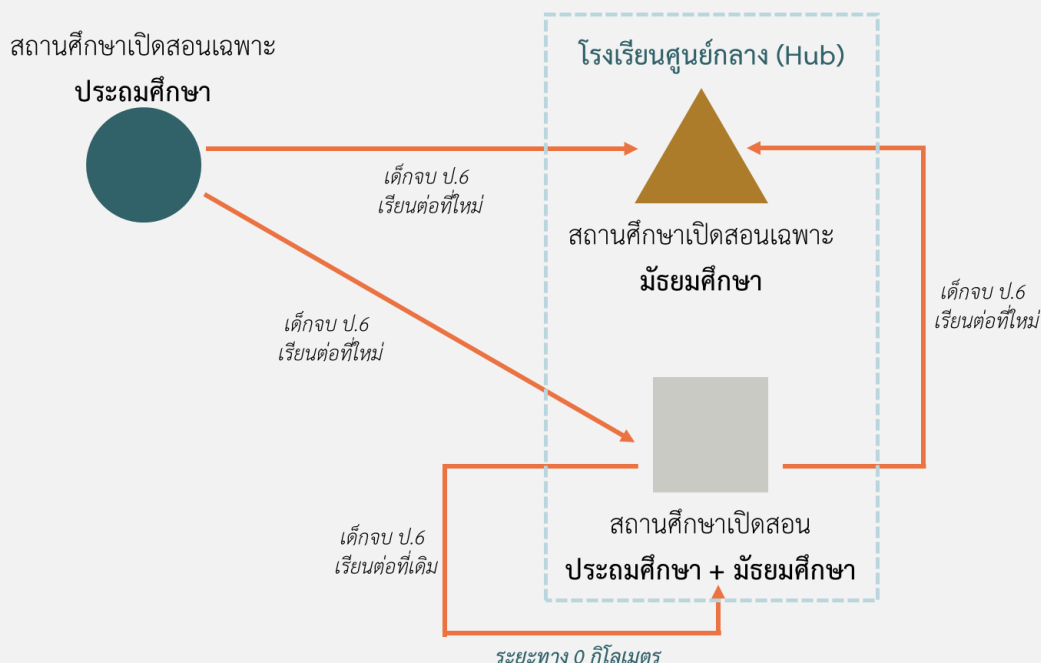
²⁴ ข้อมูลสถานศึกษารายแห่งที่นำมาใช้ประมวลผลเป็นข้อมูลในรูปแบบสต็อก (stock) ณ เดือนกรกฎาคม 2566

ของสถานศึกษาที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัดไม่ว่าจะเป็นกลุ่มจังหวัดรูปแบบใดก็ตาม ทั้งนี้ ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงอุปสรรคหนึ่งในการเดินทางไปเรียนในระดับที่สูงขึ้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติม อาทิ การกระจายตัวของสถานศึกษา ระยะทางไปยังสถานศึกษาที่จะเข้าศึกษาต่อ และขนาดของสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เห็นแนวทางในการสร้างโอกาสศึกษาต่อให้กับเด็กนักเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การกระจายตัวของสถานศึกษาสู่โอกาสและคุณภาพทางการศึกษา

การประยุกต์ใช้เครื่องมือทางด้านภูมิศาสตร์สารสนเทศในการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเชิงพื้นที่ที่จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์สถานการณ์เชิงลึกได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการใช้โปรแกรมประยุกต์ด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (QGIS) เพื่อพิจารณาระยะทางและการกระจายตัวของสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในการวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับการเดินทางไปเรียนของกลุ่มช่วงรอยต่อจากระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ไปมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะเริ่มจากการกำหนดโรงเรียนสำหรับรับเด็กนักเรียนเข้ามาเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่ หรือโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรียกว่า “โรงเรียนศูนย์กลาง (Hub)” โดยอาจเป็น (1) โรงเรียนเดียวกับที่เด็กนักเรียนจบชั้น ป.6 ในกรณีโรงเรียนดังกล่าวมีการเรียนการสอนต่อเนื่องตั้งแต่ประถมศึกษาไปจนถึงมัธยมศึกษา หรือ (2) โรงเรียนที่มีการเรียนการสอนเฉพาะมัธยมศึกษาตอนต้นก็ได้ จากนั้นจึงหาระยะทางระหว่างโรงเรียนศูนย์กลาง (โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น) กับโรงเรียนประถมศึกษา แล้ววิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของระยะทางระหว่างโรงเรียนดังกล่าวเพื่อสะท้อนให้เห็นการกระจายตัวของโรงเรียนที่สามารถรองรับการเรียนต่อในพื้นที่ รวมทั้งการประมวลผลในมิติกลุ่มจังหวัดตามความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เพื่อแสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา (โรงเรียน) ที่ชัดเจนมากขึ้น

รูปแบบเด็กนักเรียนที่เรียนต่อมัธยมศึกษาตอนต้นตามประเภทของสถานศึกษา

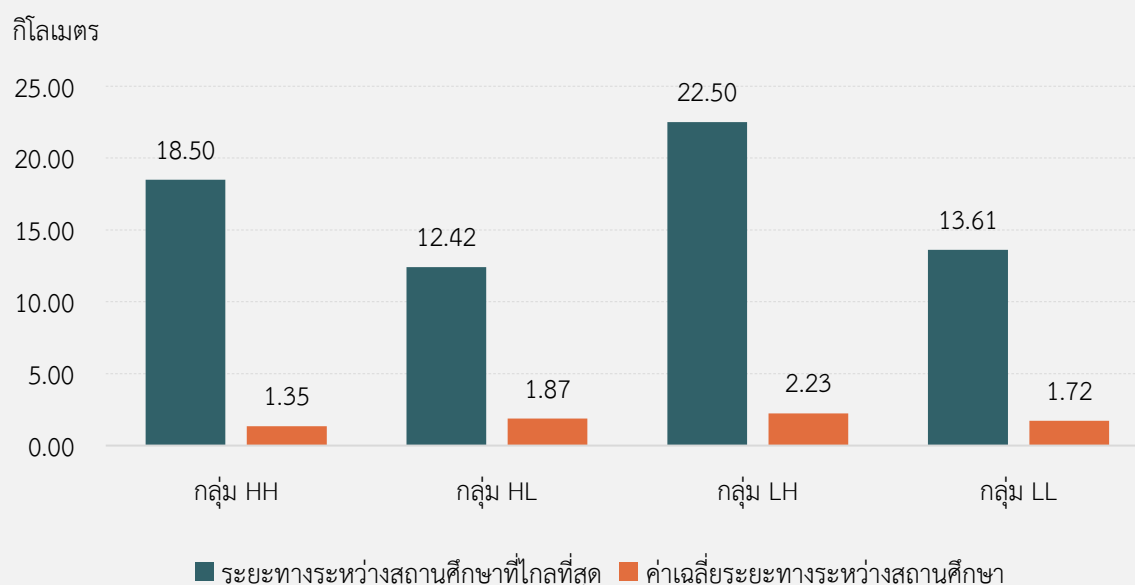

ที่มา : ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : ในกรณีที่โรงเรียนมีการเรียนการสอนต่อเนื่องจากประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาจะถือว่าระยะทางระหว่างโรงเรียนเท่ากับ 0 กิโลเมตร

ระยะทางเฉลี่ยระหว่างโรงเรียนหรือสถานศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้นของแต่ละกลุ่ม มีระยะทางใกล้เคียงกันอยู่ในช่วง 1.35 ถึง 2.23 กิโลเมตร สะท้อนให้เห็นว่า **กลุ่มจังหวัดส่วนใหญ่มีความครอบคลุมของสถานศึกษาในการรองรับการเข้าศึกษาต่อในระดับสูงและไม่ไกลจากสถานศึกษาเดิมมาก** จะมีเพียงบางพื้นที่เท่านั้นที่มีระยะทางระหว่างสถานศึกษาดังกล่าวมากกว่า 10 กิโลเมตรขึ้นไป ซึ่งส่วนใหญ่เผชิญกับข้อจำกัดทางภูมิประเทศเป็นหลัก เช่น แม่ฮ่องสอน ตาก ประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี เป็นต้น

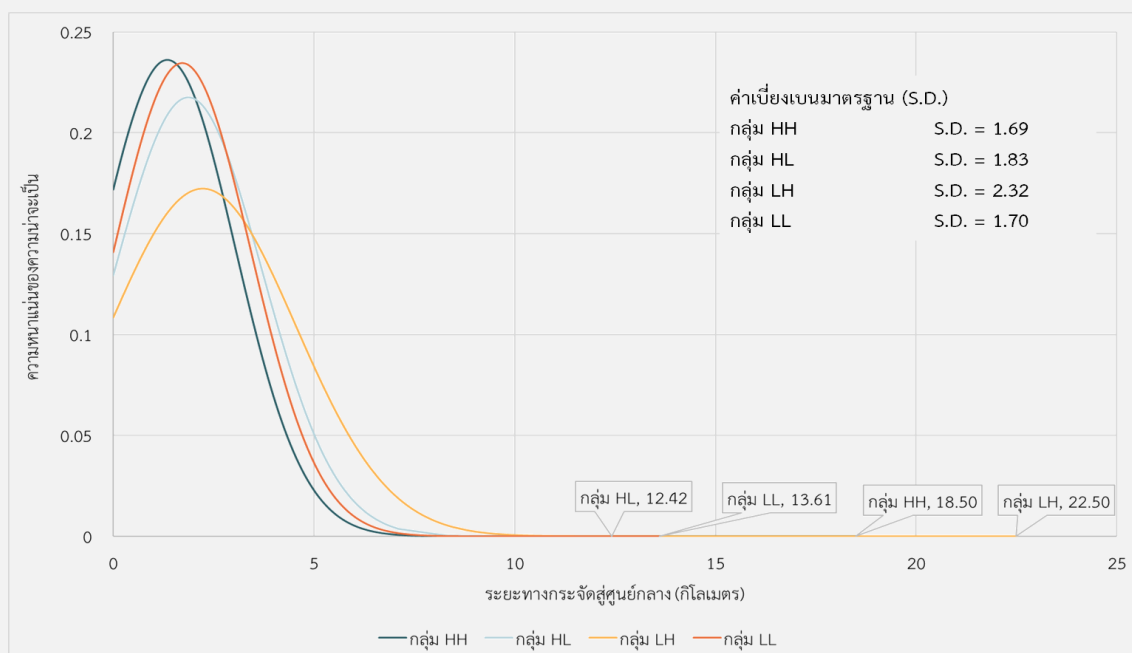
ระยะทางระหว่างสถานศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น
จำแนกตามความสัมพันธ์เชิงพื้นที่

ที่มา : ข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการ ประมวลผลโดย สศช.

อย่างไรก็ตาม **กลุ่มจังหวัด Low-High** มีระยะทางในการเดินทางไปเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ณ **สถานศึกษาแห่งใหม่ มากที่สุด** หรือประมาณ 22.50 กิโลเมตร รวมทั้งมีการกระจายตัวของข้อมูลระยะทางระหว่างสถานศึกษามากที่สุด (S.D. = 2.32) สะท้อนว่า สถานที่ตั้งของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีรูปแบบการกระจายตัวที่หลากหลาย โดยสถานศึกษาบางแห่งอยู่ใกล้กันมาก ขณะที่บางแห่งไกลกันมาก ซึ่งอาจส่งผลต่อการพิจารณาเลือกศึกษาต่อของนักเรียนได้

การกระจายตัวของระยะทางระหว่างสถานศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น
จำแนกตามกลุ่มความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ปี 2565

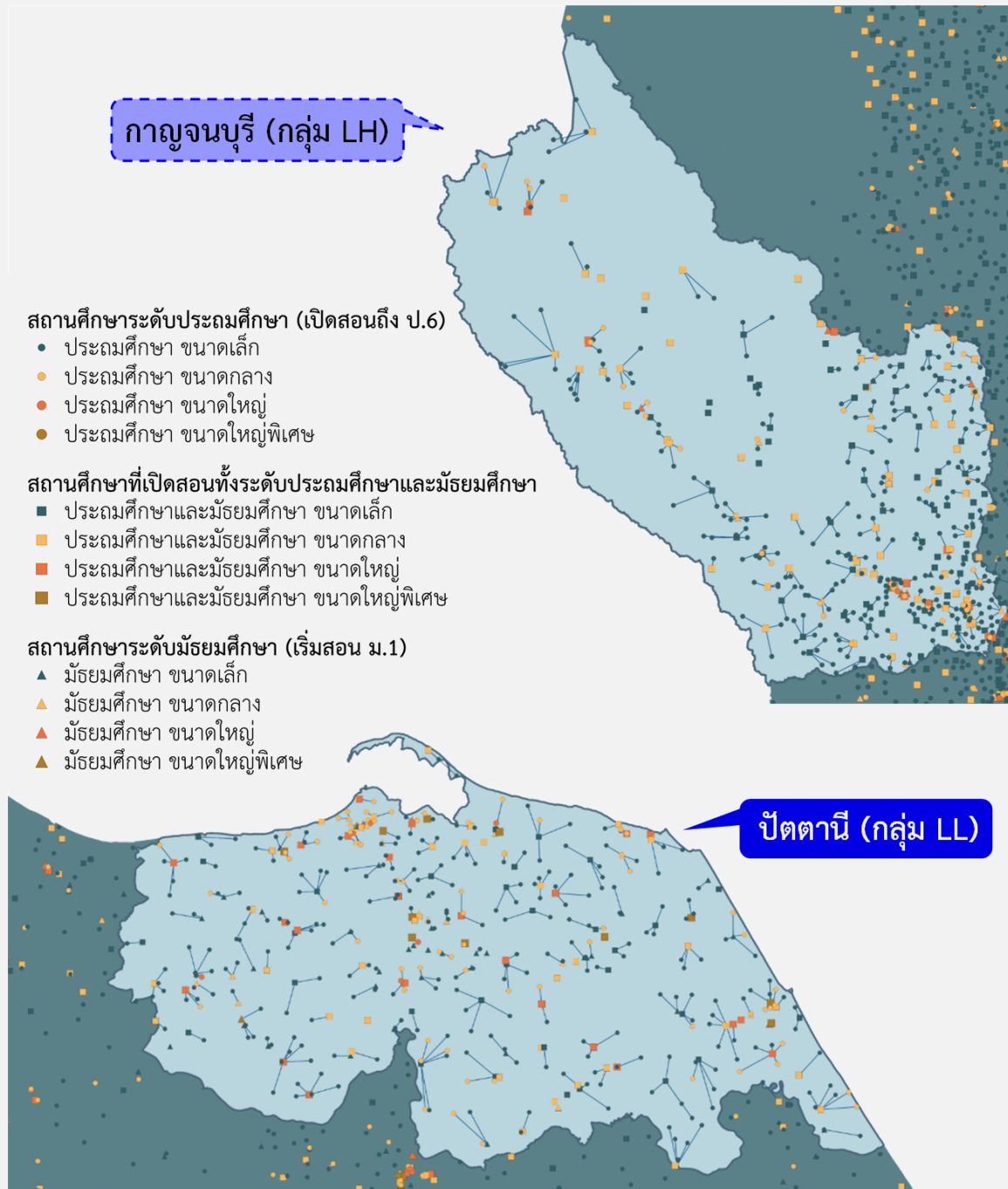

ที่มา : ข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการ ประมวลผลโดย สศช.

ในมิติด้านคุณภาพการศึกษา ที่สะท้อนผ่านผลคะแนน O-NET ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า กลุ่ม High-High มีคะแนนเฉลี่ยของ 4 วิชา (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์) สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างชัดเจน ในขณะที่กลุ่ม High-Low และ Low-High มีคะแนนเฉลี่ยของทั้ง 4 วิชา ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนกลุ่ม Low-Low มีคะแนนเฉลี่ยรวมต่ำที่สุด โดยกลุ่มจังหวัดที่ควรเป็นเป้าหมายการพัฒนาเชิงพื้นที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มจังหวัด Low-High และ Low-Low เพราะมีระดับคะแนน O-NET ค่อนข้างต่ำ และขาดแคลนปัจจัยเชิงพื้นที่ในการพัฒนา โดยจังหวัดที่มีคะแนนเฉลี่ย O-NET ม.3 ของกลุ่มจังหวัด Low-Low ต่ำที่สุด ได้แก่ ปัตตานี อยู่ที่ 27.44 คะแนน ขณะที่ กลุ่ม Low-High จังหวัดที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ กาญจนบุรี อยู่ที่ 32.10 คะแนน

นอกจากนี้ หากวิเคราะห์รูปแบบการกระจายตัวของโรงเรียนที่รับเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของจังหวัดปัตตานีและกาญจนบุรีเพิ่มเติม พบว่า ปัตตานีมีโรงเรียนที่สามารถรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด และมีระยะทางในการเดินทางไปศึกษาต่อในสถานศึกษาแห่งใหม่ใกล้กว่ากาญจนบุรีที่มีระยะทางระหว่างสถานศึกษามากกว่า (ค่า S.D. ของปัตตานีต่ำกว่ากาญจนบุรี) ส่วนหนึ่งเป็นผลจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของปัตตานีที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล ในขณะที่กาญจนบุรีมีลักษณะทางภูมิศาสตร์หลากหลาย อาทิ ภูเขาสูง ที่ราบเชิงเขา

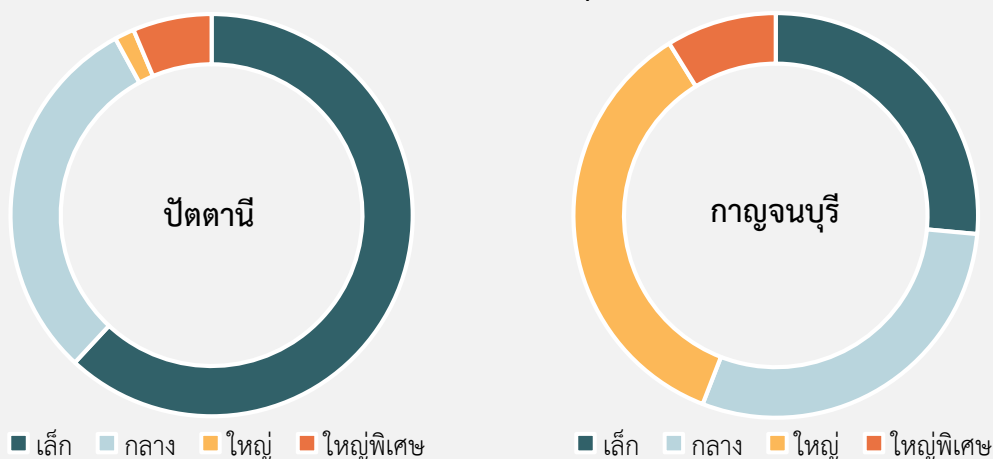
สถานศึกษาในการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดปัตตานีและกาญจนบุรี

ที่มา : ข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการ ประมวลผลโดย สศช.

ปัจจัยทางด้านการครอบคลุมและระยะทางระหว่างสถานศึกษาอาจไม่สามารถอธิบายความแตกต่างทางด้านคุณภาพการศึกษา²⁵ ระหว่างปัตตานีและกาญจนบุรีได้อย่างชัดเจนมากนัก แต่หากพิจารณาจากรูปแบบและขนาดของสถานศึกษา พบว่า ในจังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่เริ่มเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเป็นหลัก แตกต่างจากกาญจนบุรีที่โรงเรียนในกลุ่มสถานศึกษาดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ รวมทั้งยังมีสัดส่วนของสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในกลุ่มสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาฯ มากกว่าปัตตานี ถึง 1.39 เท่า ซึ่งลักษณะและจำนวนโรงเรียนขนาดใหญ่-ใหญ่พิเศษที่มีมากกว่าของกาญจนบุรีนั้นได้กลายปัจจัยหนึ่งในการอธิบายความแตกต่างของคุณภาพทางการศึกษาระหว่างทั้งสองจังหวัดที่สะท้อนจากระดับคะแนนเฉลี่ย O-NET เนื่องจากโรงเรียนขนาดใหญ่-ใหญ่พิเศษจะมีทรัพยากรทางการศึกษามากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นจำนวนครู/อาจารย์ งบประมาณในการสนับสนุนการศึกษา ห้องเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นต้น

สัดส่วนสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่เริ่มเปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของจังหวัดปัตตานี และกาญจนบุรี จำแนกตามขนาด

ที่มา : ข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการ ประมวลผลโดย สศช.

3.3 ข้อค้นพบสำคัญ

1) แนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ผ่านมามีส่วนสำคัญทำให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์แบบกลุ่มจังหวัด (Cluster) และส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดที่แตกต่างกัน โดย 1 ใน 4 ของจังหวัดทั้งหมดมีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะ High-High หรือเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยสูงและล้อมรอบไปด้วยจังหวัดที่มีรายได้สูงเช่นกัน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และภาคตะวันออกเป็นหลัก โดยเฉพาะเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ในขณะที่ อีก 1 ใน 4 มีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะ Low-Low ที่มีรายได้เฉลี่ยของคนในจังหวัดต่ำและจังหวัดบริเวณโดยรอบก็มีรายได้ต่ำสะท้อนให้เห็นถึงการเผชิญกับปัญหาการขาดทรัพยากรในการพัฒนาพื้นที่ รวมทั้งข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกับจังหวัดข้างเคียง

²⁵ รูปแบบสถานศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โดยเปิดการเรียนการสอนสูงสุดถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (2) กลุ่มสถานศึกษาระดับประถมศึกษาต่อเนื่องถึงมัธยมศึกษาตอนต้น และ (3) กลุ่มสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยเริ่มเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2) การพัฒนาเชิงพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับจังหวัดในกลุ่มรูปแบบ Low-Low และ Low-High เพื่อนำไปสู่การกระจายความเจริญอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพราะจังหวัดในกลุ่มดังกล่าวต้องเผชิญกับปัญหารายได้เฉลี่ยต่ำและการขาดแคลนทรัพยากรในการพัฒนาพื้นที่ไปพร้อมกัน รวมถึงการถูกดึงดูดทรัพยากรจากจังหวัดรอบข้างที่มีรายได้เฉลี่ยสูงโดยเฉพาะในกลุ่ม Low-High ทำให้ระดับการพัฒนาของกลุ่มจังหวัดทั้งสองค่อนข้างจำกัดและแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและการศึกษาที่จะเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการนำไปสู่การเพิ่มรายได้ในอนาคตและยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

3) ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่สามารถสะท้อนได้จากระยะทางระหว่างจังหวัดหนึ่ง ๆ กับเมืองหลัก การกระจุกตัวของความเป็นเมืองอยู่ในบางพื้นที่ทำให้การกระจายตัวของทรัพยากรไม่ครอบคลุมทุกจังหวัดอย่างเหมาะสม โดยจังหวัดที่อยู่ใกล้เมืองหลักจะได้รับประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานที่ดีกว่า รวมถึงการเข้าถึงทรัพยากรการผลิตที่จำเป็นได้ดีกว่า อาทิ แหล่งเงินทุน แรงงาน ซึ่งจะเอื้อให้สามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ได้อย่างเข้มข้น และสร้างโอกาสในการทำธุรกิจและการประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย อีกทั้งยังเข้าถึงปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เช่น ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข ระบบขนส่งมวลชน เป็นต้น ในขณะที่จังหวัดที่อยู่ไกลจากเมืองหลักมีผลตอบแทนและความคุ้มค่าจากการลงทุนพัฒนาในพื้นที่นั้น ๆ น้อยกว่า ส่งผลให้ความแตกต่างของระดับการพัฒนาระหว่างจังหวัดและภูมิภาครุนแรงมากยิ่งขึ้น

4) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มจังหวัดต่าง ๆ สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างชัดเจน โดยกลุ่มจังหวัด High-High มีระดับการพัฒนาทางด้านการศึกษาที่ดี ทั้งระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ความครอบคลุมและเพียงพอของสถานศึกษาในแต่ละระดับชั้น และคุณภาพทางการศึกษาของเด็กนักเรียนในกลุ่มจังหวัด ในขณะที่กลุ่มจังหวัด Low-High และ Low-Low หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาเพียงประถมศึกษา และความหนาแน่นของสถานศึกษาต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบ อย่างไรก็ตาม การเพิ่มจำนวนสถานศึกษาเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างกลุ่มจังหวัด ปัจจัยสำคัญอื่น ๆ ที่ต้องพิจารณาประกอบ ได้แก่ ระยะทางและสภาพเส้นทางคมนาคมในการเดินทางไปยังสถานศึกษาในระดับที่สูงขึ้น รวมถึงขนาดและทรัพยากรที่มีอยู่ในสถานศึกษาเหล่านั้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อของนักเรียน และส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของแต่ละพื้นที่

魚翅-燕
SHARK'S FIN- BIRD

中國

銀都魚翅酒樓

รุ่งทรัพย์การท่องเที่ยว

ตราเอตีย

振

成

豐

ไทยธัญญา

奕泰燕窩

塔牌

紹興酒

ROONGSARP TRAVEL

奕泰燕窩

ทองใบ

利興大行

北京同仁堂

ฮั่วเป่-ฮอง

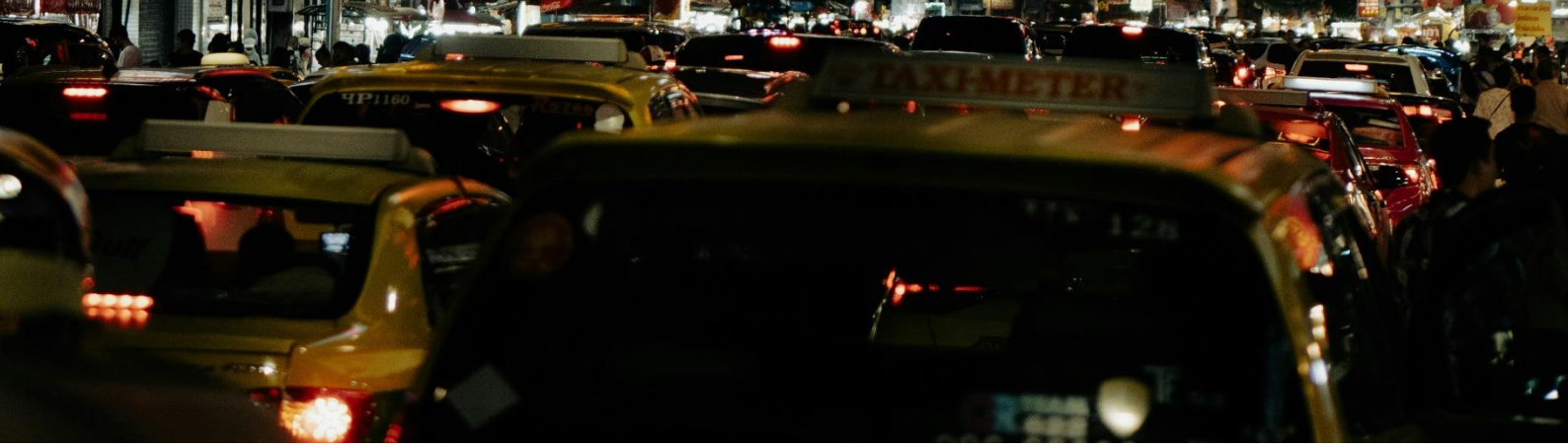
和成興大金行

錦成興大金行

ฮั่วเป่-ฮอง

和成興

Hotel Royal

บทที่ 4

นโยบายและช่องว่างการดำเนินนโยบาย ในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งเน้นการสร้างนโยบายที่มีความสัมพันธ์กับการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ การทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ไม่เพียงช่วยลดความเหลื่อมล้ำและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนที่มีรายได้น้อยเท่านั้น แต่เพื่อให้ประชาชนทุกคนในทุกช่วงวัยมีโอกาสและสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยเสมอภาคกัน

4.1 นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ปี 2566

ในปีงบประมาณ 2566 ภาครัฐได้ดำเนินงานนโยบายอย่างต่อเนื่องเพื่อขับเคลื่อนโครงการที่สอดคล้องกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ โดยนโยบายต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ จำแนกออกเป็น 8 ด้าน ประกอบด้วย (1) **ด้านการบรรเทาภาระค่าครองชีพ/เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย** เป็นการช่วยเหลือค่าครองชีพแก่ผู้มีรายได้น้อยผ่านโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด รวมทั้งโครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุที่ช่วยส่งเสริมการประกอบอาชีพและการมีงานทำของผู้สูงอายุ (2) **ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน** อาทิ การขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (3) **ด้านการกระจายการถือครองทรัพย์สิน/การพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท** โดยการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรและครัวเรือนยากจน การพัฒนาที่อยู่อาศัยผ่านโครงการบ้านมั่นคงและบ้านพอเพียง (4) **ด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ** โดยการสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาแก่นักเรียนหรือนักศึกษา การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (5) **ด้านการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ** โดยการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ การพัฒนารูปแบบบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก การพัฒนาระบบบริการรักษาพยาบาลทางไกล โดยใช้ Telemedicine, Telepharmacy, Telenursing, Video Call และระบบบริการของทีมแพทย์ประจำครอบครัว รวมทั้งโครงการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (6) **ด้านการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม** เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชนผ่านโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน รวมถึงจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลและยกระดับการทำงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ (7) **ด้านการส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน** ผ่านการดำเนินโครงการเน็ตประชารัฐ และโครงการขยายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน/หมู่บ้าน โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล รวมถึงสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลออนไลน์ และ (8) **ด้านการสร้างโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม** โดยมีกองทุนยุติธรรมซึ่งเป็นกลไกให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยและขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การบริการให้คำแนะนำ คำปรึกษาด้านกฎหมาย รวมทั้งการรับเรื่องราวร้องเรียน ร้องทุกข์ ปัญหาความไม่เป็นธรรมและให้ความช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนในพื้นที่จังหวัดผ่านโครงการยุติธรรมเคลื่อนที่ โดยสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ในภาคผนวก ก

ตารางที่ 4.1 นโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาคาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ปีงบประมาณ 2566

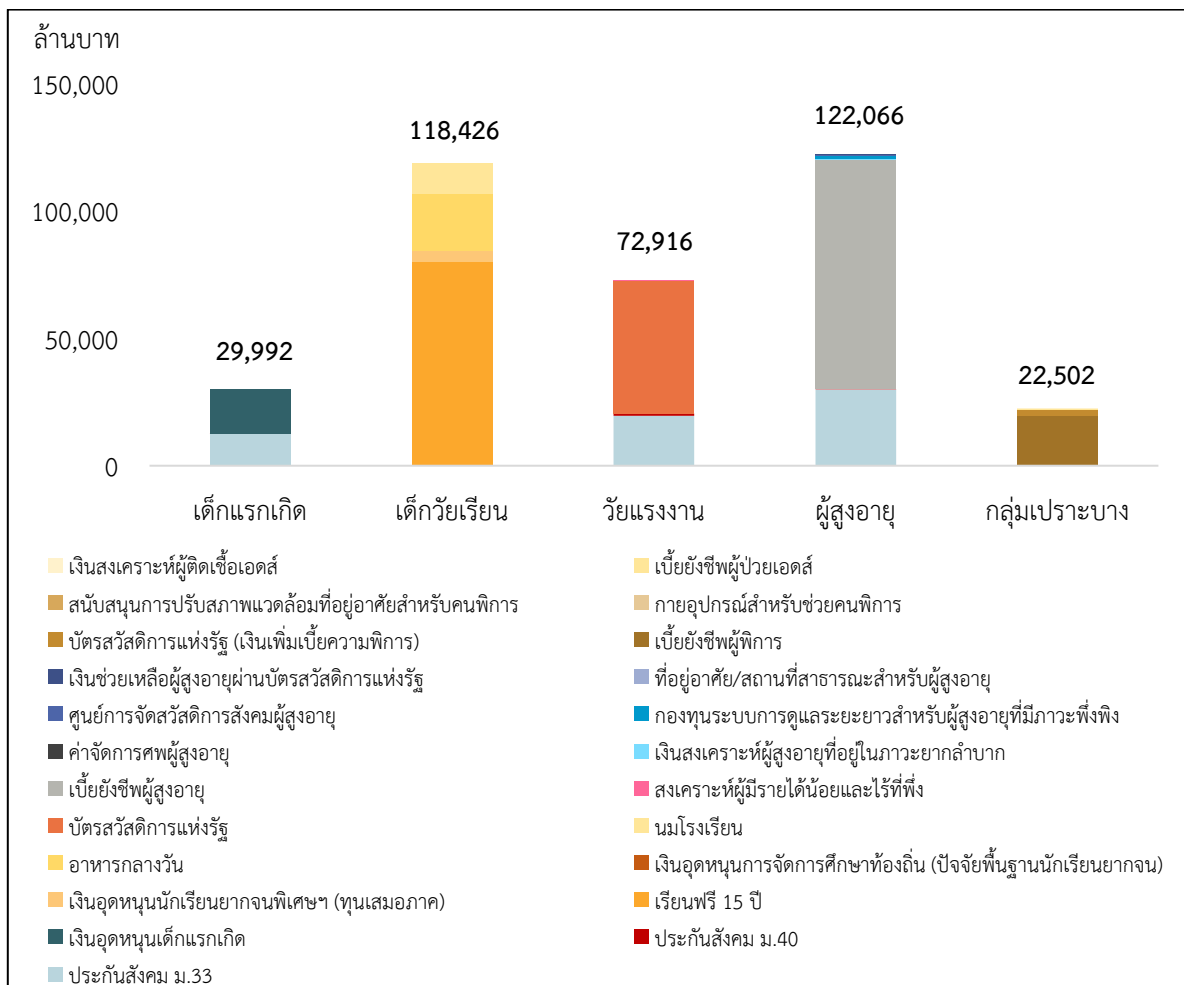
มิติการแก้ไข้ปัญหา	นโยบาย/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	กลุ่มเป้าหมาย
1. การบรรเทาภาระค่าครองชีพ/ เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย	บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	กองทุนประชารัฐสวัสดิการเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคม	ผู้ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 14.6 ล้านคน
	เงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี	กรมกิจการเด็กและเยาวชน	ผู้ที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด 2,691,132 คน
	เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และเทศบาลเมืองพัทยา	ผู้สูงอายุที่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 12,698,362 คน
	เบี้ยยังชีพคนพิการ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และเทศบาลเมืองพัทยา	คนพิการที่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการ 1,898,682 คน
	เบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และเทศบาลเมืองพัทยา	ผู้ป่วยเอดส์ที่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์ 81,744 คน
	ขยายโอกาสการมีงานทำให้กับผู้สูงอายุ	กรมการจัดหางาน	1. ส่งเสริมการประกอบอาชีพให้ผู้สูงอายุ ได้แก่ (1) ส่งเสริมอาชีพ 875 คน (2) ส่งเสริมให้ประกอบอาชีพ/มีรายได้ 755 คน และ (3) อบรมให้ความรู้ 765 คน 2. ส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ มีผู้สูงอายุสมัครขอรับบริการทั้งสิ้น 1,171 คน
2. การแก้ไขปัญหาความยากจน	ขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยฯ	สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (สป./พช./ปค./ กทม./ทุกจังหวัด)	ช่วยเหลือครัวเรือนเป้าหมายตามระบบ TPMP 197,766 ครัวเรือน
	พัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (SEDZ)	สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (สป. ทุกจังหวัด)	พื้นที่เป้าหมาย/พื้นที่ปฏิบัติการ 20,125 แปลง 313,641 ไร่ 65 ตารางวา พร้อมดำเนินการ 19,435 แปลง มีผู้เข้าร่วมโครงการ 19,471 ราย
	พัฒนาพื้นที่ต้นแบบฯ โคก หนอง นา โมเดล	กรมพัฒนาชุมชน (พช. 72 จังหวัด)	พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ระดับตำบล 337 แปลง และพัฒนาพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบ ระดับครัวเรือน 24,820 แปลง ในพื้นที่ 72 จังหวัด
	การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	กระทรวงมหาดไทย (พช./สป. ทุกจังหวัด)	1. การพัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ใน 76 จังหวัด 3,800 กลุ่ม/ราย ประเภทผ้าและหัตถกรรม 300 คน และการพัฒนาศักยภาพ (Coaching) รวมทั้งสิ้น 450 คน
			2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ได้แก่ (1) กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา Quadrant D 1,900 ผลิตภัณฑ์ (2) OTOP Premium 300 ผลิตภัณฑ์ และ (3) Knowledge - Based OTOP 1,520 ผลิตภัณฑ์
			3. การส่งเสริมช่องทางการตลาด ทั้งในระดับจังหวัด ภูมิภาค และประเทศ 66,259 ครั้ง
			4. การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประเภท “Brighten Star” หรือประเภท “Attractive” 50 ชุมชน
			5. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเกษตรกรปลอดภัย 20 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มิติการแก้ไขปัญหา	นโยบาย/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	กลุ่มเป้าหมาย
3. การกระจาย การถือครองทรัพย์สิน/ การพัฒนาที่อยู่อาศัย ผู้มีรายได้น้อยในเมือง และชนบท	จัดการที่ดินทำกินแก่เกษตรกร	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	กลุ่มเกษตรกรรายย่อยและผู้ด้อยโอกาส 25,441 ราย
	การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน	กระทรวงมหาดไทย (ทต. ทุกจังหวัด)	จัดราษฎรเข้าทำประโยชน์ในที่ดินทำกิน 11,102 แปลง และจัดทำข้อมูลผู้ครอบครองที่ดินและระวางแผนที่ ในฐานข้อมูล 11,000 ราย 21,498 ระวาง
	บ้านมั่นคง	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	กลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย 4,143 ครัวเรือน 146 ชุมชน ใน 14 จังหวัด
	บ้านพอเพียง	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	การซ่อมแซม ปรับปรุง สร้างที่อยู่อาศัย 25,655 ครัวเรือน 2,248 ตำบล ใน 77 จังหวัด
	บ้านเคหะสุขประชา	การเคหะแห่งชาติ	บ้านเคหะสุขประชา (ร่มเกล้า) 270 หน่วย และบ้านเคหะสุขประชา (คลองกรุง) 302 หน่วย
	บ้านเคหะสุขเกษม	การเคหะแห่งชาติ	การพัฒนาที่อยู่อาศัย “บ้านเคหะสุขเกษม” แบ่งเป็น 4 ระยะ รวมทั้งสิ้น 4,089 หน่วย
4. การสร้างโอกาส ทางการศึกษาและบริการ ศึกษาที่มีคุณภาพ	เงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา	กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา	ผู้กู้ยืมเงินกองทุนเพื่อการศึกษาทั้งหมด 6,809,339 ราย
	ทุนเสมอภาค	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	เด็กในวัยเรียนระดับอนุบาล - ม.3 ที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 3,000 บาท
	ทุนสายอาชีพขั้นสูง	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	นักเรียนระดับชั้น ม.3 ม.6 หรือ ปวช.3 หรือเทียบเท่า ที่มีศักยภาพ แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และสนใจ เรียนต่อจนจบประกาศนียบัตรชั้นสูง (ปวส.) / อนุปริญญา
	ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	เยาวชนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ แต่มีใจรักและจิตวิญญาณความเป็นครู และ มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ห่างไกล
	เรียนฟรี 15 ปี	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	นักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 6,627,264 คน
	พาน้องกลับมาเรียน	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	เด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา 2,835 คน และได้ติดตามกลับเข้ามาเรียนแล้ว
	โรงเรียนคุณภาพ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา 1,622 โรงเรียน และเครือข่าย 5,818 โรงเรียน โรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา 178 โรงเรียน และเครือข่าย 1,036 โรงเรียน โรงเรียนคุณภาพแบบ Stand Alone มีทั้งหมด 89 โรงเรียน
	พัฒนาการศึกษาทางไกล	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	จัดสรรครุภัณฑ์ทดแทนห้องเรียน DLTV ให้โรงเรียนขนาดเล็ก 7,914 โรงเรียน
	อาชีวะ เรียนฟรี มีอาชีพ	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	ขยายสถานศึกษารับผู้เรียนเข้าร่วมโครงการ 169 แห่ง ทั่วประเทศ
5. การสร้างโอกาส การเข้าถึงบริการ สาธารณสุขอย่างทั่วถึงและ มีคุณภาพ	หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)	มีผู้ลงทะเบียนสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติแล้ว 46.934 ล้านคน
	พัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ	สำนักสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ	การขึ้นทะเบียนหน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่าย 3,702 หน่วย มีแพทย์ในโรงพยาบาลประสานการ ทำงานดูแลประชาชนที่บ้านและชุมชน 38,554,618 คน
	พัฒนาศักยภาพ อสม. มีหมอประจำตัว 3 คน	กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ	การพัฒนาศักยภาพ อสม. หมอประจำบ้าน 108,825 คน และมีผู้สูงอายุได้รับการคัดกรอง 7,200,174 คน
	อสม. วิทยาศาสตร์ชุมชน	กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์	การจัดฝึกอบรม เพื่อเป็น อสม.วิทยาศาสตร์ชุมชน 6,308 คน
	พัฒนาระบบและบริการรักษาพยาบาลทางไกล	กรมการแพทย์	อบรมการพัฒนาศักยภาพสมองในผู้สูงอายุสำหรับทีมบุคลากรทางสุขภาพ 71 คน อบรมหลักสูตร การจัดการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม 168 คน และอบรมการพัฒนาศักยภาพสมองในผู้สูงอายุ ที่ไม่มีปัญหาความจำ 84 คน

มิติการแก้ไขปัญหา	นโยบาย/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	กลุ่มเป้าหมาย
	พัฒนาบริการโรคหลอดเลือดสมอง	กรมการแพทย์	มีโรงพยาบาลที่ให้บริการรักษา 47 โรงพยาบาล ซึ่งมีผู้ป่วยที่มีอาการไม่เกิน 4.5 ชั่วโมง ได้รับการรักษา 5,305 ราย และมีอาการไม่เกิน 72 ชั่วโมง ได้รับการรักษา 62,163 ราย
	โรคมะเร็งไปรับบริการที่ไหนก็ได้ ที่พร้อม	กรมการแพทย์	มีผู้ป่วยโรคมะเร็งเข้ารับบริการ 1,272,354 ครั้ง หรือ 217,662 คน ในหน่วยบริการที่มีศักยภาพดูแล 187 แห่ง
	พัฒนาบริการการแพทย์ไทย และการแพทย์ทางเลือก	กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	มีหน่วยบริการปฐมภูมิ 304 แห่ง และหน่วยบริการฝังเข็ม 331 แห่ง รวมทั้ง มีการตรวจวินิจฉัยโรคหลอดเลือดสมองอัมพฤกษ์ อัมพาต 20,822 คน
	ลดการฆ่าตัวตาย เพิ่มการเข้าถึงระบบบริการฯ	กรมสุขภาพจิต	มีการเฝ้าระวังผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายเข้าถึงบริการ 32,709 คน และได้รับการช่วยเหลือป้องกันไม่กลับมาพยายามฆ่าตัวตายซ้ำ 32,204 คน
	เจ็บป่วย อุกเหิน มีสิทธิทุกที่	สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ	มีเรื่องร้องเรียนเข้าสู่ระบบบริการ 209 เรื่อง ซึ่งมีผู้ป่วยฉุกเฉินที่เข้าระบบ 288,400 ราย
	ลดความเหลื่อมล้ำ 3 กองทุน	กองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ	ปรับปรุงสิทธิประโยชน์กลางการดูแลปฐมภูมิของระบบหลักประกันสุขภาพ 3 ระบบ
6. การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม	จัดสวัสดิการชุมชน	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	มีการสมทบงบประมาณกองทุน 1,663 กองทุน ครอบคลุมสมาชิก 1,130,315 คน
	พัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบาง	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	กลุ่มเปราะบางรายครัวเรือน 895,940 ครัวเรือน และมีการบันทึกข้อมูลครัวเรือนเปราะบางลงในระบบสมุดพก MSO-Logbook 931,285 ครัวเรือน
	ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล	สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ 7,964 แห่ง โดยมีกลุ่มเปราะบาง 235,907 ครัวเรือน
	ช่วยเหลือคุ้มครองผู้ประสบปัญหาทางสังคม	สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กลุ่มผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การตั้งครรภ์ไม่พร้อม การค้ามนุษย์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาบุคคลขอทาน เร่ร่อน และคนไร้ที่พึ่ง
7. การส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐาน	โครงการเน็ตประชารัฐ	สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	โครงการเน็ตประชารัฐ 24,700 หมู่บ้าน พื้นที่ชายขอบ 3,920 หมู่บ้าน และในพื้นที่ชนบท 15,723 หมู่บ้าน
	ขยายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนต่อขยายจากโครงข่ายภายใต้โครงการเน็ตประชารัฐ มีการดำเนินการในพื้นที่ โรงเรียนและโรงพยาบาลในพื้นที่เป้าหมาย 1,671 แห่ง
8. การสร้างโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม	กองทุนยุติธรรม	สำนักงานกองทุนยุติธรรม	มีคำขอรับความช่วยเหลือ 5,233 เรื่อง
	ศูนย์ยุติธรรมสร้างสุข	สำนักงานยุติธรรมจังหวัด	ช่วยเหลือประชาชน 81 แห่ง 2,483 คดี 6,384 เรื่อง และมีหน่วยงานร่วม 1,056 แห่ง
	โครงการยุติธรรมเคลื่อนที่	สำนักงานยุติธรรมจังหวัด กระทรวงยุติธรรม	กิจกรรมที่ดำเนินการเอง 4,029 ครั้ง ร่วมออกหน่วย 2,778 ครั้ง และการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น 21,992 ครั้ง โดยมีผู้ขอรับบริการ 2,478,120 คน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ พบว่า การดำเนินงานนโยบาย/โครงการ แก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำมีความครอบคลุมประชากรในทุกกลุ่มและทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กแรกเกิด เด็กวัยเรียน วัยแรงงาน วัยผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบาง อาทิ คนพิการ และผู้ป่วย/ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่ (1) เด็กแรกเกิด อาทิ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด (2) เด็กวัยเรียน อาทิ เงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษแบบมีเงื่อนไข (ทุนเสมอภาค) เงินอุดหนุนสำหรับส่งเสริมศักยภาพการจัดการศึกษาท้องถิ่น (ค่าปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน) (3) วัยแรงงาน อาทิ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ การสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง (4) วัยผู้สูงอายุ อาทิ เงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะยากลำบาก การสนับสนุนค่าจัดการศพผู้สูงอายุตามประเพณี (5) คนพิการ อาทิ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (เงินเพิ่มเบี้ยความพิการ) และ (6) ผู้ป่วย/ผู้ติดเชื้อเอชไอวี อาทิ เงินสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอชไอวีและครอบครัว (ดังภาพที่ 4.1) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการดำเนินนโยบาย/โครงการฯ ให้กับประชาชนอย่างครอบคลุม ทุกกลุ่มและทุกช่วงวัย แต่ก็ยังมีความท้าทายในหลายด้าน อาทิ การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาระบบคัดกรอง และการติดตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการได้รับความช่วยเหลือ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิผลในการแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเพียงพอของความช่วยเหลือต่าง ๆ

ภาพที่ 4.1 งบประมาณของนโยบายสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ
จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย ปี 2566

ที่มา : รวบรวมและประมวลผลโดย สศช.

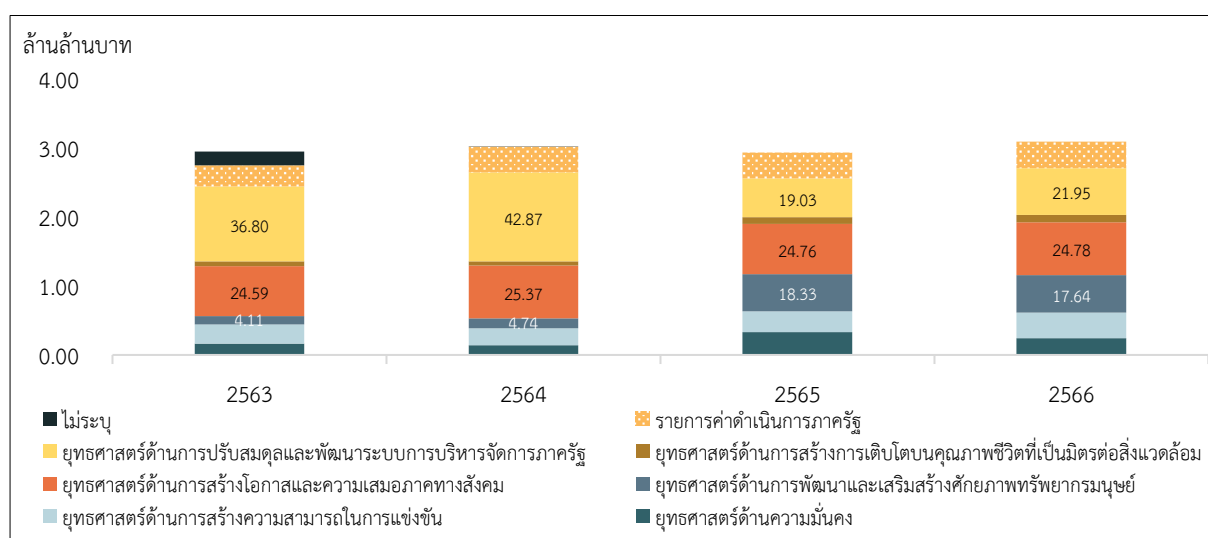
การใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐในการดำเนินนโยบายและโครงการต่าง ๆ สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ มีมูลค่ามากที่สุด โดยงบประมาณสำหรับการดำเนินการนโยบายและโครงการต่าง ๆ ของกลุ่มผู้สูงอายุ อยู่ที่ 122,066 ล้านบาท รองลงมาเป็นกลุ่มวัยเรียน และกลุ่มเด็กแรกเกิด อยู่ที่ 118,426 ล้านบาท และ 29,992 ล้านบาท ตามลำดับ

4.2 การใช้จ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ

งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2566 ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการวางแผนและจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ตามแนวทางการพัฒนาของ ยุทธศาสตร์ชาติ โดยกำหนดนโยบายและแนวทางการจัดทำงานงบประมาณที่สำคัญ ได้แก่ (1) ดำเนินนโยบาย งบประมาณขาดดุล (2) เสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดทำ งบประมาณให้ครอบคลุมทุกแหล่งเงิน (4) ให้ความสำคัญกับการดำเนินการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การระบาดของโรคโควิด-19 และ (5) ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมและความต้องการของประชาชน ซึ่งภาพรวมงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2566 อยู่ที่ 3.19 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.74 จากปีก่อนหน้า และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.09 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

เมื่อพิจารณาภาพรวมการเบิกจ่ายงบประมาณ ตั้งแต่ ปี 2563 - 2566 พบว่า ภาครัฐให้ความสำคัญ กับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของคนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนจากสัดส่วนการเบิกจ่ายงบประมาณ ในยุทธศาสตร์ดังกล่าวต่องบประมาณทั้งหมด มีแนวโน้มสูงขึ้นนับตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา และเพิ่มสูงขึ้น อย่างมากในปี 2565 ขณะที่ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ มีสัดส่วนการเบิกจ่ายงบประมาณลดลง นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค ทางสังคม มีสัดส่วนงบประมาณค่อนข้างคงที่ในระดับสูง และเป็นด้านที่มีสัดส่วนการเบิกจ่ายงบประมาณ สูงที่สุดในช่วงปี 2565 - 2566 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาครัฐให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความยากจนและ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมมาโดยตลอด

ภาพที่ 4.2 การเบิกจ่ายงบประมาณของภาครัฐ จำแนกตามยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2566

ที่มา : ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMS) ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : ตัวเลขในแผนภูมิแท่งเป็นร้อยละของแต่ละยุทธศาสตร์ต่องบประมาณทั้งหมดในแต่ละปี

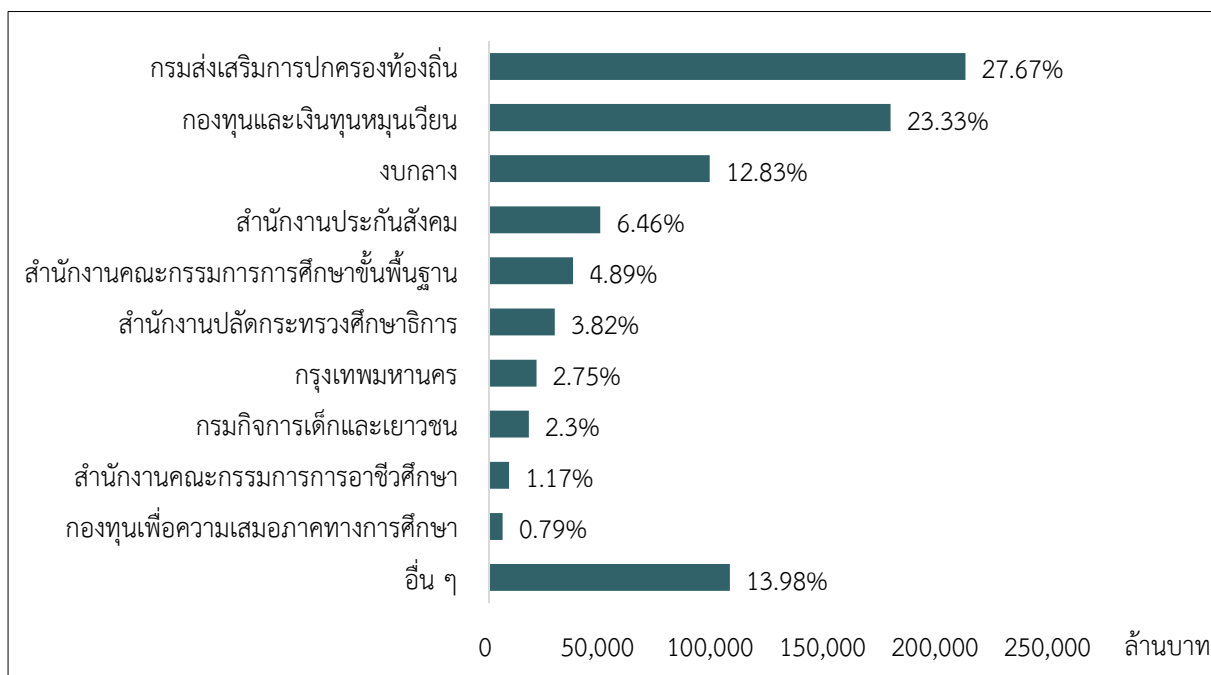
ในปี 2566 การเบิกจ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมมีสัดส่วนสูงที่สุด โดยมีมูลค่าการเบิกจ่ายทั้งสิ้น 765,272.47 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 24.78 ของงบประมาณทั้งหมด ซึ่งมีการดำเนินโครงการและมาตรการต่าง ๆ จำนวนทั้งสิ้น 1,025 โครงการ ซึ่งเชื่อมโยงกับนโยบายแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ อาทิ โครงการกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ โครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เรียนฟรี 15 ปี) โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐภายใต้กองทุนประชารัฐสวัสดิการเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคม โครงการส่งเสริมและจัดสวัสดิการเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี โครงการสร้างหลักประกันด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุ (เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ) และโครงการสนับสนุนการเสริมสร้างสวัสดิการทางสังคมให้แก่คนพิการหรือทุพพลภาพ (เบี้ยยังชีพคนพิการและผู้ป่วยเอดส์) โครงการลดความเหลื่อมล้ำของ 3 กองทุน โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน โครงการพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้ประสบปัญหาทางสังคม โครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ โครงการบ้านมั่นคง โครงการบ้านเคหะสุขประชา โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ภายใต้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โครงการบริหารจัดการที่ดินทำกินแก่เกษตรกรรายย่อยและผู้ด้อยโอกาส และโครงการศึกษาต่าง ๆ ภายใต้กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

เมื่อพิจารณาการเบิกจ่ายงบประมาณดังกล่าวจำแนกตามหน่วยงาน พบว่า หน่วยงานหลักที่มีการเบิกจ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ได้แก่ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น²⁶ และกองทุนและเงินทุนหมุนเวียน²⁷ ซึ่งจะมุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงหลักประกันทางด้านสุขภาพ และด้านการศึกษา รวมถึงลดความเสี่ยงจากการเผชิญกับความยากจนเป็นสำคัญ

²⁶ เป็นรายจ่ายสำหรับการจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยโครงการที่มีมูลค่าการเบิกจ่ายงบประมาณสูงที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) เงินอุดหนุนสำหรับสนับสนุนการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ (2) เงินอุดหนุนสำหรับดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และภารกิจถ่ายโอน (3) เงินอุดหนุนสำหรับสนับสนุนการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพความพิการ (4) เงินอุดหนุนสำหรับสนับสนุนอาหารกลางวัน ระดับประถมศึกษา (5) เงินเดือน ค่าตอบแทน เงินเพิ่มค่าครองชีพชั่วคราว และสวัสดิการ สำหรับข้าราชการครูผู้ดูแลเด็ก พนักงานจ้างผู้ดูแลเด็ก (6) ค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาพยาบาลของข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น และลูกจ้าง (7) เงินอุดหนุนสำหรับสนับสนุนอาหารเสริม (นม) ระดับประถมศึกษา (8) เงินอุดหนุนสำหรับสนับสนุนอาหารกลางวัน เด็กปฐมวัย (9) เงินอุดหนุนสำหรับการจัดการศึกษาภาคบังคับ (ค่าเงินเดือนครู และค่าจ้างประจำ) และ (10) เงินอุดหนุนสำหรับการดำเนินงานตามแนวทางโครงการพระราชดำริด้านสาธารณสุข ตามลำดับ (เรียงจากมากไปน้อย)

²⁷ ส่วนใหญ่ของการเบิกจ่ายงบประมาณของกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และ กองทุนประชารัฐสวัสดิการเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคมเป็นหลัก โดยค่าบริการทางการแพทย์สำหรับผู้มีสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (กองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ) มีสัดส่วนร้อยละ 55.38 ของการเบิกจ่ายในกลุ่มกองทุนและเงินทุนหมุนเวียน และรายจ่ายสำหรับการจัดสรรสวัสดิการให้แก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ร้อยละ 19.89

ภาพที่ 4.3 การเบิกจ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
จำแนกตามหน่วยงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

ที่มา : ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMS) ประมวลผลโดย สศช.

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาการใช้จ่ายของภาครัฐทั้งหมดในระดับจังหวัด²⁸ โดยประมวลผลจากแหล่งที่มาของเงิน 2 ส่วน ได้แก่ (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น²⁹ (อปท.) และ (2) งบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งจำแนกออกเป็นอีก 3 ส่วน คือ 1) งบประมาณรายจ่ายประจำปี (เฉพาะส่วนภูมิภาค) 2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสฯ และ 3) แผนงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัด³⁰ พบว่า **บทบาทสำคัญของการใช้จ่ายของภาครัฐในการพัฒนาเชิงพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก** โดยส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 80 ของจังหวัดทั้งหมด มีการใช้จ่ายที่มาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าร้อยละ 50 ของการใช้จ่ายทั้งหมด โดยเฉพาะจังหวัดที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงและเศรษฐกิจดี จะมีแนวโน้มที่องค์กรปกครอง

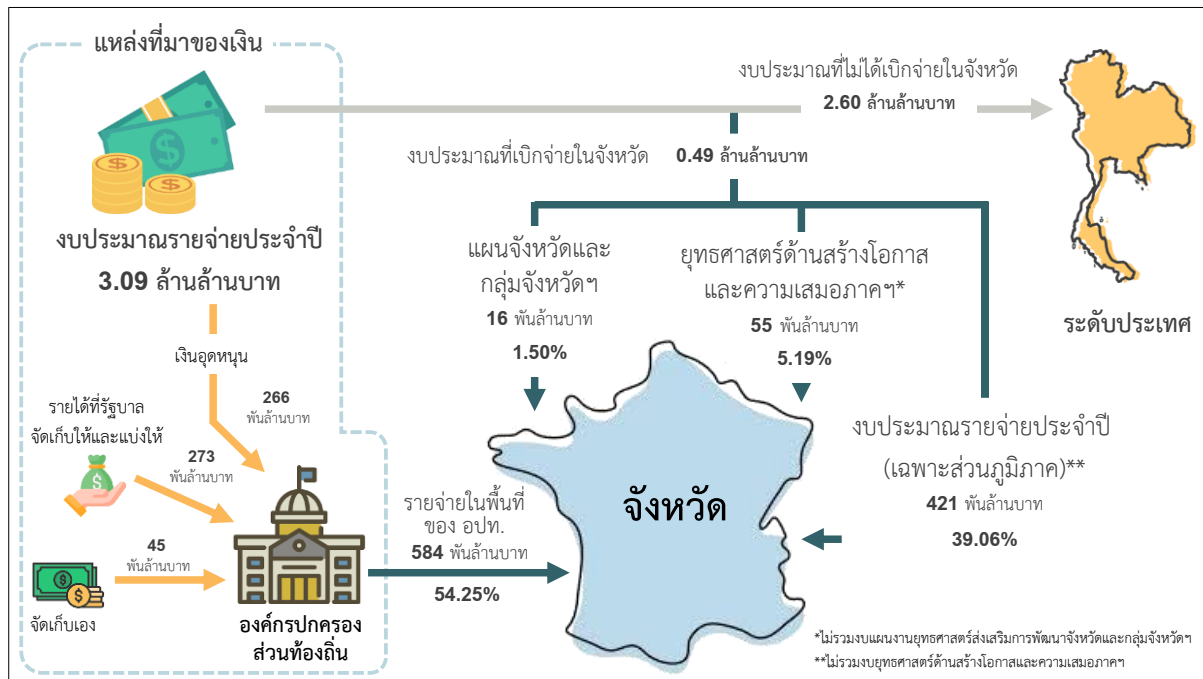
²⁸ ในการวิเคราะห์รายจ่ายภาครัฐเชิงพื้นที่ที่จะไม่รวมกรุงเทพมหานครและการเบิกจ่ายของส่วนกลางมาพิจารณาร่วมด้วย

²⁹ รายจ่ายของภาครัฐภายในจังหวัดที่มาจากเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะประมาณการจากรายได้รวมทั้งหมดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปี 2565 เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลการเบิกจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลรายจ่ายที่แท้จริงมาประมวลผลได้ จึงต้องอาศัยประมาณการจากรายได้เป็นหลัก โดยมีสมมติฐานว่ารายได้เท่ากับรายจ่าย ซึ่งในส่วนจากรายได้ของ อปท. จะประกอบด้วย (1) รายได้ที่รัฐบาลจัดเก็บให้และแบ่งให้ (2) เงินอุดหนุนจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี และ (3) รายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง

³⁰ 1) งบประมาณรายจ่ายประจำปี (เฉพาะส่วนภูมิภาค) คำนวณจากงบประมาณรายจ่ายตามยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเจริญเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ และรายการดำเนินการภาครัฐ 2) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค เป็นงบประมาณของแผนงานอื่น ๆ ทั้งหมดภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสฯ ยกเว้นแผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ และ 3) แผนงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดฯ เป็นงบประมาณเฉพาะแผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ

ส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บรายได้เองได้มากขึ้น³¹ ทำให้มีความสามารถในการใช้จ่ายงบประมาณที่จัดเก็บได้ในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม อาทิ สมุทรปราการ สมุทรสาคร ภูเก็ต และนนทบุรี

ภาพที่ 4.4 การใช้จ่ายภาครัฐในระดับจังหวัด ปีงบประมาณ 2566

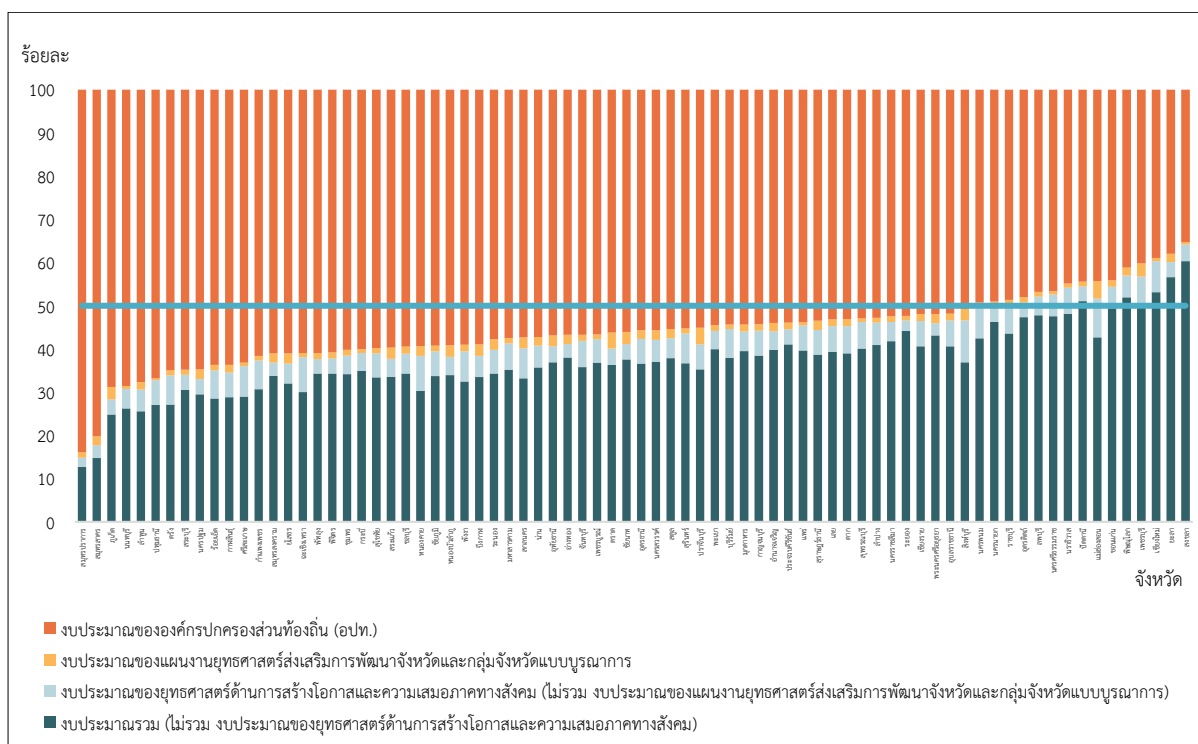

ที่มา : รวบรวมและประมวลผลโดย สศช.

นอกจากนี้ รายจ่ายจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยังมีสัดส่วนรายจ่ายที่ไม่สูงมากนัก (ร้อยละ 2.17 – 9.69) โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนสูงสุด 3 จังหวัดแรก ได้แก่ สิงห์บุรี แม่ฮ่องสอน และฉะเชิงเทรา ซึ่งมากกว่าครึ่งหนึ่งของงบประมาณที่ได้รับเป็นการใช้ในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา (โครงการเรียนฟรี 15 ปี) และการจัดบริการสาธารณสุข อาทิ เงินอุดหนุนการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เงินอุดหนุนสำหรับสนับสนุนอาหารกลางวัน เงินอุดหนุนการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพความพิการ รวมถึงการก่อสร้างและปรับปรุงถนน และการจัดสรรอุปกรณ์ทางการแพทย์ ในขณะที่รายจ่ายของภาครัฐในเชิงพื้นที่ที่มาจากแผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ มีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับแหล่งอื่น (สูงสุดไม่เกินร้อยละ 5.00) จะเห็นได้ว่า กลไกในการใช้งบประมาณรายจ่ายจากแผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ เพื่อช่วยลดช่องว่างความแตกต่างของระดับการพัฒนาในแต่ละพื้นที่อาจยังไม่เพียงพอสำหรับการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก

³¹ รายได้ที่ อปท. จัดเก็บเอง ประกอบด้วย รายได้ที่ได้จากภาษีอากรและรายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากร โดยแบ่งเป็น (1) รายได้ที่ได้จากภาษีอากร ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย อากรฆ่าสัตว์ อากรรังนกอีแอ่น ภาษีบำรุง อบจ. จากยาสูบ และน้ำมัน และค่าธรรมเนียมบำรุง อบจ. จาก ผู้เข้าพักในโรงแรม และ (2) รายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากร ได้แก่ ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ใบอนุญาต รายได้จากทรัพย์สิน รายได้จากสาธารณูปโภค รายได้เบ็ดเตล็ด และรายได้จากทุน (ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

ภาพที่ 4.5 โครงสร้างการเบิกจ่ายงบประมาณรายจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

ที่มา : ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMS) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประมวลผลโดย สศช.

4.3 ช่องว่างการดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

แม้ว่าภาครัฐจะประสบความสำเร็จในการลดสัดส่วนคนจนให้เหลือเพียงร้อยละ 3.41 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงมีมิติการพัฒนาที่ภาครัฐจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานเพิ่มเติม โดยเฉพาะมิติความยากจนที่เชื่อมโยงกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เพื่อตัดวงจรปัญหาความยากจนข้ามรุ่น รวมถึงมิติการลดความเหลื่อมล้ำที่เชื่อมโยงกับระบบการบริหารจัดการด้านงบประมาณ ระบบสวัสดิการภาครัฐ ระบบฐานข้อมูล และระบบการติดตามประเมินผลโครงการ ซึ่งเมื่อพิจารณาสถานการณ์การพัฒนา นโยบาย และการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำที่ผ่านมา พบว่า มีช่องว่างการดำเนินนโยบาย (Policy Gaps) ที่ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ดังนี้

1) นโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ในปัจจุบันยังไม่สามารถกระจายผลประโยชน์ไปสู่พื้นที่อย่างทั่วถึง เนื่องจากมุ่งเน้นการพัฒนาในเขตเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจหลักเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้เกิดการกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ที่มีการพัฒนาสูงและพื้นที่เกษตรกรรม นอกจากนี้ การกระจุกตัวของทรัพยากรในบางพื้นที่ได้ก่อให้เกิดการดึงดูดทรัพยากรระหว่างพื้นที่ นำไปสู่ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในพื้นที่อื่น ๆ กลายเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ทำอุตสาหกรรมและบริการกับพื้นที่เกษตรกรรม และยิ่งขยายวงกว้างไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข และการคมนาคมขนส่ง

2) **การใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ** ยังไม่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของความเหลื่อมล้ำอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าการใช้จ่ายภาครัฐ 1 ใน 4 จะถูกใช้ภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม แต่โครงสร้างรายจ่ายส่วนใหญ่กลับเป็นงบเงินอุดหนุน โดยเฉพาะการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ/เบี้ยยังชีพความพิการ การสนับสนุนอาหารกลางวัน และงบลงทุนสำหรับการก่อสร้างและปรับปรุงถนน รองลงมา เป็นงบรายจ่ายอื่นที่ดำเนินงานภายใต้กองทุนสำคัญ ได้แก่ กองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กองทุนประชารัฐสวัสดิการเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคม และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาในระยะสั้นเท่านั้น โดยเฉพาะการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายสำหรับกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ ของสังคม นอกจากนี้ งบลงทุนที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างและขยายโอกาสให้แก่คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างเหมาะสมและเท่าเทียม กลับมีเพียงร้อยละ 1.96 ของยุทธศาสตร์ด้านดังกล่าว และส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ การสร้างและปรับปรุงถนน เขื่อน อาคาร โครงข่ายไฟฟ้า และการจัดซื้อครุภัณฑ์ ทำให้ขาดการลงทุนเชิงโครงสร้างทางสังคมที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระยะกลางและระยะยาวอย่างเป็นระบบ

3) **การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษามีความแตกต่างกันตามขนาดและสังกัดโรงเรียน ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพของการศึกษา** โดยทั้งการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาและการจัดสรรบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่อาศัยจำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์หลัก ซึ่งเอื้อต่อโรงเรียนขนาดใหญ่มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน อีกทั้งยังมีความแตกต่างด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างสังกัดโรงเรียนที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรการเรียนรู้คุณภาพครู และการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งโรงเรียนเน้นวิทยาศาสตร์ และโรงเรียนในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีอิสระและศักยภาพในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาได้มากกว่า นอกจากนี้ การสนับสนุนค่าเล่าเรียนและทุนการศึกษา ยังไม่ครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน สะท้อนได้จากอัตราการเข้าเรียนที่ลดลงตามระดับชั้นที่สูงขึ้น และปัญหาการหลุดออกนอกระบบการศึกษา

4) **ปัญหาการกระจายตัวของบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ห่างไกลเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพของบริการสาธารณสุข** สาเหตุหลักเกิดจากการขาดแคลนบุคลากรเนื่องจากปรากฏการณ์ “สมองไหล” ที่บุคลากรทางการแพทย์มักย้ายไปปฏิบัติงานในเมืองใหญ่หรือพื้นที่ที่มีโอกาสทางวิชาชีพมากกว่า ส่งผลให้โรงพยาบาลในพื้นที่ห่างไกลขาดแคลนบุคลากรอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การขาดแรงจูงใจและสวัสดิการที่เพียงพอในการปฏิบัติงานในพื้นที่ห่างไกลเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรเหล่านี้ย้ายออกไปจากพื้นที่เดิม ทั้งนี้ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เอื้ออำนวยในพื้นที่ห่างไกล ยังเป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้บุคลากรไม่ประสงค์ที่จะทำงานในพื้นที่ดังกล่าวในระยะยาว ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการให้บริการทางการแพทย์ในพื้นที่ห่างไกลอย่างมาก ทำให้ประชาชนในพื้นที่เข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้ยากขึ้น และอาจได้รับบริการที่ไม่ครอบคลุมหรือล่าช้า นอกจากนี้ ยังเป็นภาระแก่บุคลากรที่เหลืออยู่ เนื่องจากต้องรับผิดชอบงานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจส่งผลต่อคุณภาพของการให้บริการในที่สุด

5) **การขาดฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงข้อมูลประชาชนจากทุกหน่วยงานเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมของประเทศ** ข้อมูลเกี่ยวกับประชาชน เช่น รายได้ สุขภาพ และการศึกษา ยังกระจัดกระจายอยู่ในหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขาด

การบูรณาการข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์และใช้ประโยชน์ในการวางแผนและดำเนินนโยบาย ส่งผลให้การจัดสรรสวัสดิการสังคมไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจาก (1) การจัดสรรที่ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย การขาดข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นปัจจุบันทำให้การระบุกลุ่มประชาชนที่ควรได้รับสวัสดิการเป็นไปอย่างยากลำบาก อาจเกิดการให้สวัสดิการแก่ผู้ที่มีคุณสมบัติไม่ตรงตามเกณฑ์ หรือผู้ที่มีสิทธิกลับไม่ได้รับสวัสดิการ (2) การซ้ำซ้อนในการลงทะเบียน ประชาชนต้องเสียเวลาในการลงทะเบียนขอรับสวัสดิการหลายครั้งในแต่ละหน่วยงาน ทำให้เกิดความยุ่งยากและความไม่สะดวก และ (3) การขาดข้อมูลในการวางแผน อาจนำไปสู่การขาดแคลนงบประมาณในบางส่วน หรือการจัดสรรงบประมาณที่เกินความจำเป็นในบางส่วน

6) การมุ่งลดจำนวนคนจนเพียงอย่างเดียวไม่อาจแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน เพราะยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน คือ ประชากรที่อยู่ในภาวะเปราะบางต่อความยากจน กลุ่มคนเหล่านี้ อาจยังไม่เข้าข่ายเป็นคนจนในขณะนี้ แต่มีความเสี่ยงสูงที่จะตกอยู่ในภาวะยากจนในอนาคตอันใกล้ได้ เนื่องจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ เช่น รายได้ไม่แน่นอน การขาดทรัพยากร การขาดการศึกษา หรือสุขภาพที่ไม่ดี การมองข้ามกลุ่มเปราะบางนี้จะนำไปสู่ปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้นในระยะยาว เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มักขาดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ยากต่อการฟื้นตัวเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ เช่น การสูญเสียรายได้หรือภัยพิบัติ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันไม่ให้กลุ่มเปราะบางตกอยู่ในภาวะยากจนควบคู่ไปกับการช่วยเหลือกลุ่มคนจนในปัจจุบัน

7) ระบบภาษีของไทยในปัจจุบันยังขาดความเป็นธรรมในการกระจายภาระภาษี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่จัดเก็บในอัตราที่แตกต่างกันตามประเภทของรายได้ เช่น อัตราภาษีรายได้จากการทำงานที่ร้อยละ 0 - 35 อัตราภาษีรายได้จากดอกเบี้ยที่ร้อยละ 15 และอัตราภาษีรายได้จากเงินปันผลที่ร้อยละ 10 ทำให้ผู้มีรายได้เท่ากันแต่มีแหล่งที่มาของรายได้ต่างกันต้องเสียภาษีในอัตราที่ไม่เท่ากัน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมและกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบภาษี นอกจากนี้ ระบบภาษีที่ยังไม่เป็นธรรมยังส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ของรัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการนำไปใช้พัฒนาระบบสวัสดิการและบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนทุกคน เช่น การลงทุนด้านการศึกษา สาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันให้แก่คนในสังคม

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.1 บทสรุป

ในปี 2566 สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยปรับตัวดีขึ้น โดยจำนวนคนจนลดลงจาก 3.79 ล้านคน ในปี 2565 มาอยู่ที่ 2.39 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนจนร้อยละ 3.41 ลดลงจากร้อยละ 5.43 ในปีที่ผ่านมา แนวโน้มการปรับตัวดีขึ้นของสถานการณ์ความยากจนดังกล่าว เป็นผลมาจากการขยายตัวต่อเนื่องของเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นภาคการผลิตที่มีสัดส่วนแรงงานยากจนสูงที่สุด ประกอบกับโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 ที่เป็นการลงทะเบียนรอบใหม่ ซึ่งเปิดโอกาสให้คนจนโดยเฉพาะผู้ที่เคยตกหล่นจากการลงทะเบียนรอบก่อนหน้านี้ สามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่าง ๆ ของภาครัฐมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาพรวมสถานการณ์ความยากจนจะมีทิศทางที่ดีขึ้น แต่ประเด็นเกี่ยวกับกลุ่มคนเปราะบางต่อความยากจนยังคงต้องให้ความสนใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความไม่แน่นอนสูงในการกลายเป็นคนจน เพราะมีระดับความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับเส้นความยากจน รวมทั้งยังต้องเผชิญกับปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความเสี่ยงได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมภายในครัวเรือน การประกอบอาชีพ และการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ในมิติทางด้านพื้นที่ ส่วนใหญ่ประชากรนอกเขตเทศบาลเผชิญกับภาวะยากจนสูงกว่าประชากรในเขตเทศบาลอย่างชัดเจน รวมทั้งภาคใต้ยังเป็นภูมิภาคที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด โดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง

ประชากรที่มีการศึกษาระดับต่ำเผชิญปัญหาความยากจนมากที่สุด โดยประชากรที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีสัดส่วนคนจนมากที่สุด อยู่ที่ร้อยละ 9.51 และแนวโน้มสัดส่วนคนจนดังกล่าวจะปรับตัวลดลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ในด้านการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ คนจนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงสวัสดิการการรักษายาบาลอย่างน้อยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 97.53 ของคนจนทั้งหมด สัดส่วนผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุยังลดลงเล็กน้อย จากร้อยละ 96.16 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 94.19 ในปี 2566 ขณะที่สัดส่วนคนพิการยากจนที่ได้รับเบี้ยความพิการลดลงมาก จากร้อยละ 81.34 ในปี 2565 เป็นร้อยละ 73.85 ในปี 2566 สำหรับการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ครัวเรือนยากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงน้ำประปา โทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ตโฟน) และสัญญาณอินเทอร์เน็ต มีสัดส่วนถึงร้อยละ 19.02 ร้อยละ 25.03 และร้อยละ 31.18 ตามลำดับ

ความยากจนหลายมิติของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2566 ดัชนีความยากจนหลายมิติมีค่าเท่ากับ 0.032 โดยสัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมดอยู่ที่ร้อยละ 8.76 คิดเป็นจำนวนคนจนหลายมิติประมาณ 6.14 ล้านคน และระดับความรุนแรงของความยากจนอยู่ที่ร้อยละ 37.06 โดยมิติที่ส่งผลต่อความยากจนหลายมิติมากที่สุด คือ มิติความเป็นอยู่ ที่ร้อยละ 35.79 ในขณะที่มิติการศึกษามีผลต่อความยากจนหลายมิติน้อยที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.19 นอกจากนี้ แนวโน้มสถานการณ์ความยากจนทั้งตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินของจังหวัดส่วนใหญ่ดีขึ้นอย่างชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 68.83 ของจังหวัดทั้งหมด อย่างไรก็ตาม มี “กลุ่มเสี่ยงสูง” ได้แก่ ลพบุรี ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ พิษณุโลก และมุกดาหาร เนื่องจากมีแนวโน้มความยากจนที่เพิ่มขึ้นทั้งในมิติของความยากจนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน

ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ปรับตัวดีขึ้น โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ ลดลงจาก 0.430 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.417 ในปี 2566 สอดคล้องกับการฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ภาคเกษตรกรรมที่มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ทำงาน ยังคงขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง

ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมที่มีรายได้อันดับสูงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกลับปรับตัวลดลงจากช่วงก่อนหน้า นำไปสู่การลดลงของช่องว่างความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีรายได้สูงและกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ เช่นเดียวกับความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายโดยรวมปรับตัวดีขึ้น โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายลดลงจาก 0.343 ในปี 2565 มาอยู่ที่ 0.335 ในปี 2566 อย่างไรก็ตาม การใช้จ่ายส่วนใหญ่ของกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำสุดร้อยละ 20 (Decile 1 และ 2) กลับมุ่งเน้นไปยังสินค้าจำเป็นเพื่อการยังชีพเป็นหลัก ขณะที่กลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุดร้อยละ 10 (Decile 10) ใช้จ่ายเงินส่วนใหญ่ไปกับสินค้าและบริการอื่นที่ไม่ใช่ปัจจัยพื้นฐาน

ในด้านความมั่งคั่ง แม้ว่าสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมของไทยจะมีแนวโน้มดีขึ้นเล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง กลุ่มที่มีรายได้สูงมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินเกือบทุกประเภทสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพย์สินทางการเงิน อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีรายได้ต่ำกลับมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อธุรกิจและการเกษตรสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูง (Decile 10)

ภาพรวมความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษา พบว่า ช่องว่างของอัตราการเข้าเรียนสุทธิระหว่างเด็กจากครัวเรือนที่มีเศรษฐานะดีที่สุด (Decile 10) กับเด็กจากครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) เพิ่มขึ้นทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ เด็กในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะดีกว่ามีสัดส่วนการใช้จ่ายค่าเล่าเรียนสูงกว่าครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ด้านความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษา พบว่า มีความเชื่อมโยงกับสังกัดโรงเรียน ขนาดโรงเรียน และเศรษฐานะของครัวเรือน โดยกลุ่มโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์โรงเรียน หรือโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ รวมถึงนักเรียนจากครัวเรือนที่มีเศรษฐานะดีกว่ามีคุณภาพการศึกษาที่ดีกว่านักเรียนจากครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำกว่าอย่างชัดเจน สะท้อนผ่านคะแนนการทดสอบ O-NET และ PISA ด้านสาธารณสุข ยังคงมีความเหลื่อมล้ำทางด้านคุณภาพการบริการระหว่างพื้นที่จากการกระจุกตัวของบุคลากรและเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัยในเมืองใหญ่ ความเหลื่อมล้ำทางการเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐ พบว่า (1) เด็กแรกเกิดในครัวเรือนที่มีเศรษฐานะต่ำสุดร้อยละ 40 (Bottom 40) ได้รับเงินอุดหนุนที่สัดส่วนร้อยละ 60.41 สูงกว่ากลุ่มที่มีเศรษฐานะปานกลาง (Middle 50) และเศรษฐานะสูง (Top 10) (2) ในภาพรวมสัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าผู้สูงอายุที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) มีสัดส่วนการเข้าถึงเบี้ยยังชีพลดลงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (3) จำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการเพิ่มขึ้น โดยในกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) จะมีสัดส่วนที่ได้รับเบี้ยความพิการสูงกว่าค่าเฉลี่ย และ (4) ประชาชนที่มีรายได้น้อยได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายของกองทุนยุติธรรมเพิ่มขึ้น โดยมีสัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลืออยู่ที่ร้อยละ 65.62 เป็นสัดส่วนสูงสุดตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกองทุนยุติธรรม

ในด้านการเข้าถึงที่ดินและแหล่งทุน สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายย่อยมีแนวโน้มลดลง ขณะที่สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนการเข้าถึงบริการน้ำประปาภายในบ้าน และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ยังคงมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มที่มีเศรษฐานะแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำมีอัตราการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวต่ำกว่ากลุ่มที่มีเศรษฐานะดีกว่าอย่างเห็นได้ชัด

การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย โดยใช้แนวคิดความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation) พบว่า กลุ่มจังหวัด High-High เป็นพื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงจากปัจจัยของความเป็นเมือง (Urbanization) และการย้ายถิ่นของประชากรเข้ามาสู่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ หรือเป็นจังหวัดที่มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงและรายล้อมไปด้วยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงเช่นกัน กลุ่มจังหวัด High-Low สะท้อนกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ในการดึงดูดทรัพยากร

จากจังหวัดใกล้เคียงมาสู่การพัฒนาพื้นที่ของตนเองอย่างมีนัยสำคัญและชัดเจน ขณะที่ **กลุ่มจังหวัดในรูปแบบ Low-Low และ Low-High เป็นพื้นที่เป้าหมายเชิงนโยบายในการพัฒนาที่จะมุ่งเน้นการกระจายความเจริญอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม** ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชายแดนภาคใต้ ภาคตะวันตก และบางจังหวัดในภาคกลาง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ อาทิ ความยากจน ค่าครองชีพ การประกอบอาชีพ และปัจจัยทางการศึกษา อาทิ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน สถานศึกษา (การเข้าถึงการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1) คุณภาพการศึกษา (คะแนนการทดสอบ O-NET) และปัจจัยทางด้านลักษณะของครัวเรือน (Household Attributes) ควบคู่ไปกับการจำแนกกลุ่มจังหวัดตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ พบว่า **แต่ละกลุ่มจังหวัดมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกันอย่างชัดเจน** ซึ่งสะท้อนให้เห็นผลกระทบจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในกลุ่มจังหวัด Low-Low และ Low-High มีปัญหาความยากจนเรื้อรังที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังมีอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรและปัจจัยแวดล้อมที่จำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนามากกว่ากลุ่มจังหวัดในรูปแบบอื่น ๆ

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันหลายมิติ ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการมองภาพที่เชื่อมโยงกันทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม อาทิ การกระจายรายได้ การจัดสรรงบประมาณภาครัฐ และโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการทางสังคม ระบบคมนาคมและการสื่อสาร เป็นต้น โดยการจัดบริการเหล่านี้ต้องเป็นไปอย่างเสมอภาคและทั่วถึงทุกพื้นที่ รวมถึงการขับเคลื่อนในการแก้ปัญหาควรต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกันตั้งแต่ระดับพื้นที่จนถึงระดับนโยบาย เพื่อให้การกำหนดนโยบายสามารถตอบโจทย์ปัญหาได้อย่างตรงจุด ซึ่งจากการพิจารณาสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ นโยบายและช่องว่างการดำเนินนโยบาย สามารถสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ดังนี้

1) **การทบทวนหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่** อาทิ การปรับเพิ่มน้ำหนักของตัวชี้วัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรงบประมาณ การนำตัวชี้วัดสังคมอื่น ๆ เช่น ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPIs) มาประกอบการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณเชิงพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนงาน/โครงการที่จะช่วยยกระดับครัวเรือนยากจนให้หลุดพ้นจากวงจรความขัดสน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2) **การส่งเสริมการจัดการศึกษาในรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ (Learn to Earn)** เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสเรียนรู้และทำงานไปพร้อมกัน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ยากจนเพื่อไม่ให้หลุดออกนอกระบบการศึกษา โดยสามารถดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ (1) **การออกแบบมาตรการจูงใจให้ภาคเอกชนเข้าร่วมในการพัฒนาทักษะ** อาทิ การลดหย่อนภาษีสำหรับบริษัทที่มีโครงการฝึกงาน หรือการให้เงินสนับสนุนค่าจ้างผู้ฝึกงานสำหรับบริษัทที่รับผู้ฝึกงาน (2) **การพัฒนากระบวนการสะสมและเทียบโอนผลลัพธ์การเรียนรู้และประสบการณ์ โดยใช้ระบบธนาคารหน่วยกิต** เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Flexible Learning Pathway) ไร้รอยต่อ (Seamless) สำหรับผู้เรียนทุกเงื่อนไขของชีวิต ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้อย่างการทำงาน และประสบการณ์ต่าง ๆ จะสามารถนำไปใช้ต่อยอดทางการศึกษาหรืออาชีพในอนาคต และ (3) **พัฒนาระบบแพลตฟอร์มกลางเพื่อใช้ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพรวมไว้ในที่เดียว**

เพื่อช่วยเสริมสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ การเพิ่มทักษะ (Upskill) และการพัฒนาทักษะใหม่ (Reskill) เพื่อส่งต่อผู้เรียนให้เข้าสู่ระบบการเรียนรู้และการจ้างงานอย่างเหมาะสม

3) การปฏิรูประบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาที่เน้นความจำเป็นของสถานศึกษา และความแตกต่างกันของพื้นที่มากกว่าการจัดสรรตามรายหัว โดยการจัดสรรงบประมาณควรนำข้อมูล ความจำเป็นของผู้เรียน สถานศึกษา รวมถึงบริบทของพื้นที่ มาพิจารณาร่วมด้วยนอกเหนือจากการจัดสรร เป็นรายหัว เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงและเพียงพอในการจัดการศึกษา ให้มีคุณภาพ

4) การจัดทำกรอบทิศทางและแนวทางการลงทุนในการขยายศักยภาพของสถานพยาบาล แต่ละระดับของทุกเขตสุขภาพ เพื่อให้มีการจัดลำดับความสำคัญและเป็นทิศทางในการจัดสรรงบประมาณ ที่สอดคล้องกับความจำเป็นและความคุ้มค่าในการดำเนินการในแต่ละเขตสุขภาพ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงการสร้าง การมีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปแบบ PPP (Public-Private Partnership) และการร่วมจัดบริการจากภาคส่วน ต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุม และทั่วถึง

5) การปฏิรูประบบการบริหารจัดการบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขทั้งระบบ โดยการมี ระบบข้อมูลสารสนเทศกลางที่สามารถนำไปสู่การวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการบุคลากร ทางทางการแพทย์และสาธารณสุขทั้งในระดับประเทศและในระดับพื้นที่ รวมทั้งวางแผนทางในการบริหารจัดการ บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขในระดับพื้นที่ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ตลอดจนการดูแลสวัสดิภาพการทำงาน ค่าตอบแทน และสิทธิประโยชน์ของบุคลากรในทุกระดับ

6) การปรับปรุงระบบการจัดสวัสดิการทางสังคมแบบมุ่งเป้าบนฐานความยั่งยืนทางการคลัง โดยการเชื่อมโยงฐานข้อมูลสวัสดิการของบุคคลให้ครอบคลุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ อาทิ ฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์ (มท.) บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (กค.) เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ เบี้ยความพิการ (พม.) กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) กองทุนประกันสังคม และกองทุนบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ เพื่อให้ทุกหน่วยงานสามารถทำงานบนฐานข้อมูลเดียวกัน และนำไปเป็นฐานในการทบทวน โครงการที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มเติมโครงการที่ยังเป็นช่องว่างของสิทธิประโยชน์ โดยการจัดบริการควรมุ่งเป้าไปยัง กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางที่มีความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในภาวะยากจนในอนาคต

7) การปฏิรูประบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากแบบแยกส่วน (Multiple Income Tax System) ให้เป็นแบบบูรณาการ (Integrated Income Tax System) โดยกำหนดให้ผู้ยื่นแบบภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดาต้องรายงานเงินได้ทุกประเภทที่ได้รับในการยื่นแบบคราวเดียวกัน ทั้งเงินเดือน ดอกเบี้ย เงินปันผล ค่าเช่า รายได้จากการรับเหมา กิจกรรมธุรกิจแบบปัจเจกบุคคลหรือนิติบุคคล เพื่อให้การคำนวณและ การจ่ายภาษีตามขั้นเงินได้ของอัตราภาษีแบบก้าวหน้าอยู่ในระบบเดียวกัน ซึ่งจะทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มสำหรับ นำไปลงทุนในการพัฒนาสวัสดิการสังคมและบริการสาธารณะรองรับสังคมสูงวัยของประเทศในระยะยาว

ภาพที่ 5.1 ความเชื่อมโยงระหว่างข้อค้นพบ ช่องว่าง และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ที่มา : รวบรวมและประมวลผลโดย สศช.

ตารางสถิติ (Statistical Tables)

ตารางข้อมูลความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

ตารางที่ 1 เส้นความยากจน สัดส่วน และจำนวนคนจนและเกือบจน (ด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค)
ปี 2533 – 2566

ปี พ.ศ.	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	สูงกว่า เส้นความยากจน ไม่เกินร้อยละ 20 (บาท/คน/เดือน)	สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	สัดส่วน คนเกือบจน/ กลุ่มเสี่ยง (ร้อยละ)	จำนวนคนจน (พันคน)	จำนวน คนเกือบจน/ กลุ่มเสี่ยง (พันคน)	จำนวน ประชากร (พันคน)
2533	960	1,153	57.97	11.11	31,623	6,060	54,549
2535	1,086	1,304	50.04	11.98	27,796	6,655	55,550
2537	1,157	1,388	42.54	12.35	24,070	6,990	56,581
2539	1,306	1,567	35.25	13.04	20,286	7,508	57,557
2541	1,533	1,840	38.63	12.81	22,668	7,518	58,673
2543	1,555	1,866	42.33	13.14	25,788	8,003	60,916
2545	1,606	1,927	32.44	13.41	19,859	8,210	61,214
2547	1,719	2,063	26.76	13.25	16,549	8,196	61,840
2549	1,934	2,321	21.94	11.70	13,780	7,353	62,820
2550	2,006	2,408	20.04	12.09	12,718	7,670	63,452
2551	2,172	2,606	20.43	11.62	13,116	7,456	64,186
2552	2,174	2,609	17.88	11.31	11,624	7,353	65,027
2553	2,285	2,742	16.37	11.43	10,801	7,545	65,982
2554	2,415	2,898	13.22	11.52	8,752	7,630	66,214
2555	2,492	2,990	12.65	10.81	8,441	7,213	66,745
2556	2,572	3,087	10.96	10.03	7,360	6,737	67,156
2557	2,648	3,178	10.52	9.06	7,109	6,120	67,568
2558	2,645	3,174	7.19	8.36	4,889	5,682	67,980
2559	2,668	3,201	8.60	8.53	5,869	5,824	68,243
2560	2,689	3,227	7.83	7.89	5,397	5,435	68,885
2561	2,714	3,257	8.30	8.12	5,738	5,611	69,107
2562	2,763	3,315	6.26	7.77	4,336	5,382	69,315
2563	2,762	3,315	6.83	7.39	4,748	5,138	69,509
2564	2,803	3,363	6.32	6.91	4,405	4,817	69,688
2565	2,997	3,596	5.43	6.64	3,793	4,640	69,851
2566	3,043	3,652	3.41	5.67	2,391	3,972	70,041

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : จน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน

เกือบจน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

ตารางที่ 2 สัดส่วนและจำนวนคนจน จนมาก จนน้อย และเกือบจน (วัดจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค)

ปี พ.ศ.	สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)				จำนวนคนจน (พันคน)				โครงสร้างของคนจน (ร้อยละ)	
	จน	จนมาก	จนน้อย	เกือบจน	จน	จนมาก	จนน้อย	เกือบจน	จนมาก	จนน้อย
2537	42.54	25.63	17.03	12.37	24,070	14,500	9,635	6,997	60.08	39.92
2539	35.25	19.58	15.72	13.03	20,286	11,271	9,050	7,501	55.46	44.54
2541	38.63	22.32	16.41	12.91	22,668	13,093	9,626	7,574	57.63	42.37
2543	42.33	26.53	16.10	13.10	25,788	15,880	9,637	7,842	62.23	37.77
2545	32.44	17.98	14.55	13.43	19,859	10,845	8,776	8,101	55.27	44.73
2547	26.76	13.89	12.98	13.24	16,549	8,491	7,934	8,094	51.70	48.30
2549	21.94	10.68	11.33	11.69	13,780	6,658	7,063	7,288	48.52	51.48
2550	20.04	9.20	10.89	12.09	12,718	5,803	6,873	7,627	45.78	54.22
2551	20.43	8.91	11.55	11.65	13,116	5,696	7,385	7,451	43.54	56.46
2552	17.88	7.69	10.24	11.32	11,624	4,991	6,643	7,343	42.90	57.10
2553	16.37	6.95	9.44	11.41	10,801	4,583	6,229	7,531	42.39	57.61
2554	13.22	5.15	8.07	11.52	8,752	3,411	5,340	7,630	38.98	61.02
2555	12.65	5.07	7.58	10.81	8,441	3,384	5,057	7,213	40.09	59.91
2556	10.96	4.07	6.88	10.03	7,360	2,736	4,623	6,737	37.18	62.82
2557	10.52	3.78	6.74	9.06	7,109	2,552	4,557	6,120	35.90	64.10
2558	7.19	2.23	4.96	8.36	4,889	1,517	3,372	5,682	31.03	68.97
2559	8.60	2.88	5.72	8.53	5,869	1,963	3,906	5,824	33.44	66.56
2560	7.83	2.69	5.15	7.89	5,397	1,851	3,545	5,435	34.31	65.69
2561	8.30	2.76	5.54	8.12	5,738	1,907	3,831	5,611	33.24	66.76
2562	6.26	1.83	4.43	7.77	4,336	1,268	3,068	5,382	29.24	70.76
2563	6.83	2.30	4.53	7.39	4,748	1,597	3,152	5,138	33.62	66.38
2564	6.32	1.95	4.37	6.91	4,405	1,358	3,047	4,817	30.82	69.18
2565	5.43	1.49	3.94	6.64	3,793	1,038	2,755	4,640	27.36	72.64
2566	3.41	0.90	2.52	5.67	2,391	628	1,763	3,972	26.25	73.75

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : จน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน

จนมาก คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20

จนน้อย คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

เกือบจน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

ตารางที่ 3 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน จำนวนคนจน และโครงสร้างของคนจน จำแนกตามเขตพื้นที่ ปี 2537 – 2566

ปี พ.ศ.	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)			สัดส่วนคนจน (ร้อยละของประชากร)			จำนวนคนจน (พันคน)			โครงสร้างของคนจน (ร้อยละของคนจน)		
	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
2537	1,457	1,028	1,157	23.93	50.51	42.54	4,060	20,010	24,070	16.87	83.13	100
2539	1,638	1,162	1,306	19.09	42.25	35.25	3,321	16,965	20,286	16.37	83.63	100
2541	1,882	1,380	1,533	20.34	46.68	38.63	3,646	19,022	22,668	16.08	83.92	100
2543	1,911	1,394	1,555	22.21	51.43	42.33	4,214	21,574	25,788	16.34	83.66	100
2545	1,953	1,430	1,606	17.03	40.22	32.44	3,498	16,361	19,859	17.62	82.38	100
2547	2,061	1,526	1,719	14.60	33.62	26.76	3,256	13,293	16,549	19.67	80.33	100
2549	2,258	1,731	1,934	11.83	28.31	21.94	2,873	10,906	13,780	20.85	79.15	100
2550	2,314	1,801	2,006	11.34	25.85	20.04	2,880	9,839	12,718	22.64	77.36	100
2551	2,459	1,970	2,172	10.69	27.31	20.43	2,839	10,278	13,116	21.64	78.36	100
2552	2,452	1,967	2,174	10.23	23.59	17.88	2,844	8,780	11,624	24.46	75.54	100
2553	2,546	2,078	2,285	8.69	22.44	16.37	2,532	8,269	10,801	23.44	76.56	100
2554	2,677	2,198	2,415	9.00	16.71	13.22	2,701	6,051	8,752	30.86	69.14	100
2555	2,754	2,264	2,492	8.79	15.99	12.65	2,726	5,715	8,441	32.30	67.70	100
2556	2,826	2,342	2,572	7.70	13.92	10.96	2,463	4,897	7,360	33.46	66.54	100
2557	2,896	2,413	2,648	7.12	13.75	10.52	2,343	4,766	7,109	32.96	67.04	100
2558	2,891	2,400	2,645	5.48	8.89	7.19	1,855	3,034	4,889	37.94	62.06	100
2559	2,901	2,426	2,668	6.57	10.71	8.60	2,282	3,587	5,869	38.88	61.12	100
2560	2,920	2,439	2,689	5.92	9.92	7.83	2,126	3,271	5,397	39.39	60.61	100
2561	2,944	2,453	2,714	6.46	10.40	8.30	2,375	3,363	5,738	41.39	58.61	100
2562	2,986	2,498	2,763	4.69	8.11	6.26	1,763	2,573	4,336	40.67	59.33	100
2563	2,974	2,501	2,762	5.35	8.66	6.83	2,051	2,697	4,748	43.20	56.80	100
2564	3,004	2,545	2,803	5.19	7.77	6.32	2,029	2,375	4,405	46.07	53.93	100
2565	3,204	2,720	2,997	4.19	7.07	5.43	1,672	2,120	3,793	44.09	55.91	100
2566	3,247	2,761	3,043	2.55	4.61	3.41	1,034	1,357	2,391	43.26	56.74	100

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : เส้นความยากจน (Poverty Line) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของปัจเจกบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าบริการที่จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดความยากจนและการกระจายรายได้ ปี 2551 – 2566

ตัวชี้วัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566
ช่องว่างความยากจน	4.04	3.51	3.24	2.42	2.38	1.93	1.85	1.14	1.42	1.27	1.37	0.96	1.09	0.97	0.79	0.39
ความรุนแรงปัญหาความยากจน	1.22	1.06	0.97	0.70	0.70	0.54	0.51	0.30	0.38	0.33	0.37	0.26	0.28	0.24	0.19	0.08
เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	2,172	2,174	2,285	2,415	2,492	2,572	2,648	2,645	2,668	2,689	2,714	2,763	2,762	2,803	2,997	3,043
สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	20.43	17.88	16.37	13.22	12.65	10.96	10.52	7.19	8.60	7.83	8.30	6.26	6.83	6.32	5.43	3.41
จำนวนคนจน (ล้านคน)	13.12	11.62	10.80	8.75	8.44	7.36	7.11	4.89	5.87	5.40	5.74	4.34	4.75	4.40	3.79	2.39
สัดส่วนครัวเรือนยากจน (ร้อยละ)	18.54	15.81	14.50	11.64	10.75	9.26	9.09	6.05	7.31	6.31	7.10	5.05	5.51	4.79	4.14	2.56
จำนวนครัวเรือนยากจน (พันครัวเรือน)	3,620	3,170	3,010	2,486	2,354	2,107	2,080	1,446	1,747	1,546	1,753	1,307	1,401	1,238	1,118	686
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) ของรายได้	n.a.	0.490	n.a.	0.484	n.a.	0.465	n.a.	0.445	n.a.	0.453	n.a.	0.429	n.a.	0.430	n.a.	0.417
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) ของรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค	0.405	0.398	0.396	0.375	0.392	0.378	0.371	0.359	0.367	0.364	0.363	0.348	0.350	0.350	0.343	0.335
ความเหลื่อมล้ำในรายได้กลุ่มรายสุด ร้อยละ 20 สุดท้าย ต่อกลุ่มจนสุด ร้อยละ 20 แรก (เท่า)	n.a.	12.30	n.a.	11.81	n.a.	12.61	n.a.	10.32	n.a.	10.18	n.a.	8.88	n.a.	8.95	n.a.	8.13
ความเหลื่อมล้ำในรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคกลุ่มรายจ่ายมากที่สุด ร้อยละ 20 สุดท้าย ต่อกลุ่มรายจ่ายน้อยสุด ร้อยละ 20 แรก (เท่า)	7.41	7.18	7.09	6.26	6.97	6.51	6.30	5.84	6.13	6.09	6.08	5.59	5.72	5.70	5.52	5.26
ประชากรทั่วประเทศ (ล้านคน)	64.19	65.03	65.98	66.21	66.74	67.16	67.57	67.98	68.24	68.89	69.11	69.31	69.51	69.69	69.85	70.04
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (พันครัวเรือน)	19,526	20,058	20,764	21,346	21,906	22,744	22,891	23,910	23,897	24,503	24,707	25,889	25,440	25,818	27,004	26,863

ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

: ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นไป ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน มีการบันทึกข้อมูลรายได้ติดลบหรือขาดทุน

: n.a. ไม่มีข้อมูล

หมายเหตุ: **ช่องว่างความยากจน (Poverty Gap Ratio)** หมายถึง ช่องว่างระหว่างรายจ่ายของคนที่ยังอยู่ใต้เส้นความยากจนกับเส้นความยากจน เพื่อบ่งชี้ว่าคนจนเหล่านี้ มีระดับรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากน้อยเพียงใด โดยเป็นการหาค่าเฉลี่ยร้อยละของช่องว่างระหว่างเส้นความยากจนกับรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของครัวเรือนยากจน คนจนที่มีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากก็จะมีค่าความยากลำบากมากกว่าผู้ที่มีรายจ่ายใกล้เส้นความยากจน

เส้นความยากจน (Poverty Line) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากต้นทุนหรือมูลค่าในการได้มาซึ่งอาหาร (Food) และสินค้าบริการในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร (Non-food) ที่เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม

จำนวนคนจน หมายถึง จำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจน

ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) เป็นเครื่องมือในการวัดความไม่เท่าเทียมในรูปของสัดส่วน (Gini Ratio) ซึ่งค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ยิ่งค่าเข้าใกล้ 1 มากเท่าไร แสดงว่าความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ยิ่งมีมากขึ้น โดยคำนวณจากการใช้ค่าของพื้นที่ระหว่าง Lorenz Curve ของการกระจายรายได้กับเส้นการกระจายรายได้สมบูรณ์เป็นตัวยึด และค่าของพื้นที่ใต้เส้นการกระจายรายได้สมบูรณ์ทั้งหมดเป็นตัวหาร

ตารางที่ 5 รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2537 – 2566

กลุ่มประชากรตามระดับรายได้	2537	2539	2541	2543	2545	2547	2549	2550	2552	2554	2556	2558	2560	2562	2564	2566
รายได้เฉลี่ยของประชากร (บาท/คน/เดือน)																
กลุ่ม 10% ที่ 1 (รายได้น้อยที่สุด)	352	483	563	510	635	787	763	939	1,123	1,246	959	1,483	1,760	2,050	2,102	2,635
กลุ่ม 10% ที่ 2	549	762	881	826	1,015	1,230	1,403	1,610	1,945	2,442	2,813	3,130	3,091	3,361	3,574	4,047
กลุ่ม 10% ที่ 3	720	994	1,154	1,089	1,340	1,603	1,911	2,126	2,543	3,105	3,656	3,960	3,970	4,263	4,519	5,119
กลุ่ม 10% ที่ 4	909	1,256	1,446	1,373	1,691	2,011	2,446	2,697	3,186	3,815	4,511	4,865	4,878	5,203	5,486	6,189
กลุ่ม 10% ที่ 5	1,145	1,565	1,788	1,724	2,109	2,503	3,082	3,376	3,917	4,620	5,507	5,903	5,975	6,308	6,624	7,472
กลุ่ม 10% ที่ 6	1,443	1,959	2,237	2,169	2,644	3,108	3,869	4,224	4,862	5,624	6,715	7,171	7,303	7,727	8,002	9,030
กลุ่ม 10% ที่ 7	1,859	2,525	2,847	2,831	3,387	3,931	4,951	5,371	6,135	6,930	8,295	8,748	8,985	9,477	9,825	10,908
กลุ่ม 10% ที่ 8	2,503	3,406	3,802	3,884	4,544	5,228	6,561	6,968	7,934	8,748	10,565	10,944	11,334	11,792	12,229	13,494
กลุ่ม 10% ที่ 9	3,660	4,935	5,580	5,775	6,495	7,397	9,284	9,741	11,068	12,098	14,284	14,780	15,292	15,556	16,302	17,614
กลุ่ม 10% ที่ 10 (รายได้มากที่สุด)	9,021	11,890	13,250	13,646	15,564	17,247	22,835	23,564	26,673	31,449	33,284	32,818	34,126	32,497	34,463	36,706
รวม	2,217	2,978	3,356	3,383	3,942	4,505	5,710	6,061	6,939	8,007	9,059	9,380	9,671	9,823	10,313	11,321

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : รายได้ หมายถึง รายได้ประจำที่ไม่รวมรายรับอื่น ๆ (เช่น เงินทุนการศึกษา มรดก พินัยกรรม ของขวัญ ประกันสุขภาพ ประกันภัยและประกันชีวิต/ประกันสังคม เงินถูกสลาก
เงินรางวัล ค่านายหน้าและเงินได้จากการพนัน เป็นต้น)

ตารางที่ 6 สัดส่วนคนจน เมื่อวัดรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกรายจังหวัด ปี 2551 - 2566

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566
กรุงเทพมหานคร	กรุงเทพมหานคร	2.33	2.36	2.25	7.74	1.91	1.13	1.64	2.01	1.36	1.12	0.99	0.58	0.49	0.57	1.37	0.42
	รวม	2.33	2.36	2.25	7.74	1.91	1.13	1.64	2.01	1.36	1.12	0.99	0.58	0.49	0.57	1.37	0.42
ภาคกลาง	นครปฐม	6.22	3.93	7.05	6.69	5.28	0.81	0.31	1.47	1.57	1.60	2.65	0.63	0.82	2.68	1.49	0.49
	นนทบุรี	0.99	2.15	1.33	1.20	0.77	0.83	0.19	0.62	0.70	0.75	0.21	0.24	0.54	0.00	0.00	0.00
	ปทุมธานี	1.54	4.72	0.94	3.64	0.16	0.11	0.11	0.26	0.11	0.00	0.12	0.24	0.47	0.98	0.32	0.39
	สมุทรปราการ	4.52	4.19	1.52	1.86	0.88	1.04	1.02	0.37	0.29	0.04	0.05	0.56	0.19	1.08	0.18	0.54
	สมุทรสาคร	14.85	7.31	8.98	3.43	5.99	5.08	3.06	1.04	2.07	0.57	3.98	0.81	1.23	5.16	2.36	2.16
	ชัยนาท	27.21	18.29	16.69	9.98	21.80	12.91	22.78	19.64	28.34	26.21	26.12	17.89	15.05	15.37	15.26	6.71
	พระนครศรีอยุธยา	9.67	7.08	5.57	6.87	3.97	1.60	2.74	2.04	3.36	2.49	7.57	2.19	4.62	1.56	3.35	1.51
	ลพบุรี	21.41	20.46	25.38	21.70	12.49	8.81	12.32	7.83	10.52	10.37	14.06	10.13	6.29	2.95	4.83	4.71
	สระบุรี	12.25	12.85	13.64	8.27	4.54	6.10	6.03	4.97	3.57	1.56	3.78	0.90	2.34	3.30	1.84	1.06
	สิงห์บุรี	22.15	14.72	22.42	9.46	8.80	2.87	6.02	6.08	9.92	10.05	14.71	9.08	7.55	5.21	6.33	4.31
	อ่างทอง	28.01	13.34	16.74	14.33	9.84	8.78	13.76	14.52	14.54	16.48	17.22	17.32	15.03	15.10	11.10	7.60
	จันทบุรี	13.36	10.35	10.36	11.85	13.54	13.00	8.66	3.69	3.69	6.12	2.80	8.85	6.54	4.43	4.65	2.39
	ฉะเชิงเทรา	12.51	9.56	12.58	7.95	3.10	1.84	3.77	2.44	4.53	0.97	2.21	5.38	1.40	0.54	0.69	0.44
	ชลบุรี	2.10	1.54	2.07	2.43	0.08	0.08	0.39	0.61	0.03	2.12	0.45	1.17	0.04	0.00	0.00	0.34
	ตราด	30.16	24.97	26.57	19.98	20.60	18.38	11.05	11.37	14.01	8.12	8.50	9.73	11.21	6.19	4.26	4.91
	นครนายก	23.98	20.25	22.22	12.24	11.96	12.38	9.18	7.55	8.25	4.49	7.60	8.36	2.51	3.26	2.03	0.67
	ปราจีนบุรี	11.70	10.41	7.87	14.78	10.03	8.25	5.77	1.68	10.91	6.20	1.88	3.52	3.52	2.97	4.17	1.63
	ระยอง	4.54	6.13	3.58	3.62	2.12	2.81	0.32	0.54	2.17	1.88	1.60	0.76	0.47	0.12	0.00	0.00
	สระแก้ว	46.25	41.73	40.70	26.91	15.25	13.42	12.52	11.04	15.62	19.00	16.79	18.74	9.83	12.02	12.92	7.07
	ราชบุรี	15.99	21.08	18.84	30.10	16.79	14.83	9.40	13.70	8.90	8.46	8.56	10.83	4.61	4.80	4.24	1.26
	กาญจนบุรี	19.84	16.37	15.27	32.19	17.82	12.38	17.48	17.79	14.04	11.33	13.37	8.28	9.52	5.92	6.81	6.77
	สุพรรณบุรี	28.58	30.48	24.77	26.76	24.31	13.66	12.72	8.89	12.71	10.68	14.44	11.56	11.00	10.48	5.08	7.12
	สมุทรสงคราม	12.77	1.64	11.55	6.74	3.02	4.13	2.24	2.56	3.60	3.24	4.37	6.09	6.45	4.63	3.55	3.67

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566
	เพชรบุรี	24.76	16.92	12.19	8.35	7.97	7.81	2.44	3.04	5.12	4.23	6.07	6.23	3.43	4.42	4.87	4.76
	ประจวบคีรีขันธ์	17.65	15.85	25.82	12.84	7.02	8.53	4.21	6.38	10.72	6.22	6.46	3.17	3.73	1.93	4.56	9.49
	รวม	12.83	11.18	10.77	10.36	6.96	5.31	4.85	4.22	5.04	4.35	4.97	4.22	3.24	3.08	2.64	2.09
ภาคเหนือ	เชียงใหม่	15.50	10.91	9.27	7.85	17.51	21.58	6.87	5.24	6.85	6.82	9.15	5.31	2.94	5.43	3.09	2.11
	ลำพูน	15.27	11.25	12.53	9.58	6.92	4.85	7.85	5.48	4.44	2.85	4.90	3.00	1.68	2.12	6.56	0.02
	ลำปาง	30.73	32.80	28.17	12.42	17.13	15.97	10.73	9.83	13.22	8.68	18.43	5.18	5.88	7.43	7.49	4.55
	อุตรดิตถ์	32.84	34.67	30.69	18.33	23.94	18.06	10.88	8.45	12.35	10.49	13.82	6.34	11.32	10.08	8.07	7.21
	แพร่	27.18	25.43	19.44	13.13	19.52	15.85	13.17	9.06	10.35	16.02	11.34	7.10	9.64	9.79	9.26	3.49
	น่าน	31.42	25.32	29.16	18.89	20.84	23.89	29.29	21.71	23.53	18.82	17.83	10.53	10.19	5.15	7.90	2.93
	พะเยา	31.73	24.60	22.80	11.12	16.99	21.91	16.36	10.83	12.03	13.74	8.74	6.27	16.45	18.13	11.41	1.62
	เชียงราย	38.14	28.84	25.39	17.74	24.58	21.91	26.68	16.75	15.56	11.02	10.76	8.75	8.32	5.96	10.96	7.97
	แม่ฮ่องสอน	70.39	74.39	70.39	58.85	62.95	65.34	45.74	31.88	38.61	33.01	46.54	24.53	28.59	24.59	24.64	12.49
	นครสวรรค์	37.13	25.15	22.10	13.36	17.34	13.21	9.64	2.76	8.48	8.21	6.25	4.68	6.03	5.70	4.62	1.30
	อุทัยธานี	34.70	17.48	20.44	24.11	13.91	18.89	11.23	3.68	5.94	7.34	5.98	3.55	11.64	6.52	8.87	3.50
	กำแพงเพชร	15.55	15.02	14.72	13.96	14.38	8.44	5.98	4.45	2.23	5.03	4.87	3.63	1.17	2.13	0.61	2.42
	ตาก	39.70	37.61	45.87	43.50	35.93	34.06	36.59	24.60	27.45	27.16	29.60	21.25	18.65	13.04	21.73	9.60
	สุโขทัย	35.71	25.84	25.75	13.40	9.52	16.92	15.55	7.53	9.14	15.33	14.67	7.76	13.20	15.28	11.75	3.49
	พิษณุโลก	26.02	18.92	20.07	13.58	10.59	5.17	9.12	5.15	3.93	5.01	5.22	4.81	1.29	0.64	0.84	1.64
	พิจิตร	13.62	9.07	5.51	6.82	3.89	1.21	1.22	3.02	1.80	2.92	1.34	0.93	1.21	1.48	1.27	0.88
	เพชรบูรณ์	35.60	27.70	29.36	23.25	11.05	10.81	4.40	4.15	3.53	5.59	5.20	5.82	2.84	5.41	3.55	2.77
	รวม	29.05	23.38	22.33	16.09	17.49	16.83	13.31	8.84	9.98	9.90	10.74	6.78	6.84	6.77	6.80	3.64
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	นครราชสีมา	23.63	16.44	22.20	14.64	16.05	17.43	17.06	11.55	8.97	13.58	12.87	13.57	21.20	21.01	9.78	7.02
	บุรีรัมย์	42.84	47.18	32.82	33.67	31.61	25.45	39.13	23.34	24.32	20.99	21.03	14.06	15.85	8.61	6.64	2.74
	สุรินทร์	32.79	25.52	17.03	25.90	18.42	10.82	14.40	9.79	9.37	13.53	12.74	7.50	13.82	6.60	10.49	5.57
	ศรีสะเกษ	54.87	58.73	55.79	35.89	36.18	19.39	13.89	3.01	10.80	8.37	17.32	6.99	16.72	18.10	16.03	4.07
	อุบลราชธานี	26.83	20.04	21.47	7.39	10.58	24.25	13.26	11.54	13.69	10.60	7.28	11.92	11.98	15.15	9.59	7.89
	ยโสธร	27.07	35.70	26.21	32.45	22.35	21.07	14.64	17.32	16.73	15.29	14.18	10.41	6.96	2.57	1.79	1.19
	ชัยภูมิ	39.63	35.88	26.88	23.74	16.32	15.83	9.48	5.64	5.74	3.32	5.77	3.04	4.68	2.98	1.17	2.36
	อำนาจเจริญ	29.86	21.89	19.06	14.80	22.12	19.49	17.67	14.26	24.00	14.12	19.20	4.53	16.06	6.90	4.96	3.60

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566
	บึงกาฬ	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	3.87	3.03	4.05	2.22	7.82	5.32	7.73	1.17	4.88	2.31	1.79	0.47
	หนองบัวลำภู	22.39	24.77	19.58	13.95	30.18	27.38	16.17	9.71	10.10	11.82	17.15	13.15	9.38	18.12	18.16	9.61
	ขอนแก่น	14.00	15.88	16.26	9.31	11.05	7.30	12.46	5.42	9.32	1.82	5.07	2.01	1.15	0.58	1.58	-
	อุดรธานี	23.32	19.72	8.12	11.00	10.29	7.22	9.36	4.59	12.13	8.36	9.11	3.97	11.00	9.45	6.26	4.65
	เลย	27.87	31.39	25.83	14.16	10.45	6.59	9.94	9.61	4.04	3.60	0.30	4.08	0.32	0.97	0.58	0.48
	หนองคาย	23.73	13.36	14.90	7.99	9.35	8.87	6.49	4.28	3.77	3.53	3.15	1.91	3.40	5.55	3.87	0.99
	มหาสารคาม	33.98	30.60	22.45	12.36	20.32	17.55	17.44	10.12	15.15	11.97	10.20	3.63	3.75	2.24	4.79	0.33
	ร้อยเอ็ด	31.86	22.34	20.55	9.42	11.65	12.63	8.64	2.80	5.36	7.77	8.41	2.57	8.83	6.62	5.42	1.44
	กาฬสินธุ์	57.00	51.18	51.64	28.55	39.97	30.84	42.80	17.66	31.68	32.87	28.60	19.86	23.14	25.20	18.26	6.61
	สกลนคร	28.18	22.29	28.90	24.41	34.25	22.38	23.47	17.07	14.42	8.60	12.14	8.48	8.63	6.82	10.32	6.10
	นครพนม	40.82	37.06	46.41	32.11	34.93	31.51	25.05	16.59	30.60	29.47	16.85	13.18	19.65	12.95	9.77	5.55
	มุกดาหาร	26.91	21.16	17.90	9.97	30.63	29.52	23.87	13.15	20.32	14.24	10.41	10.89	8.08	2.82	11.16	3.88
	รวม	31.19	27.71	25.26	18.11	19.80	17.42	17.08	10.32	13.00	11.54	11.65	8.36	11.50	10.20	7.81	4.16
ภาคใต้	นครศรีธรรมราช	14.86	10.36	10.67	11.24	10.87	10.32	11.54	11.85	8.08	14.05	12.49	12.70	9.70	13.16	10.27	8.18
	กระบี่	21.33	8.33	13.34	5.32	10.33	8.49	4.71	3.13	6.31	5.04	4.52	5.69	2.47	8.06	3.17	3.00
	พังงา	2.05	6.11	1.40	4.61	6.72	2.46	2.21	8.09	4.73	3.08	3.72	2.04	1.02	4.47	7.75	3.35
	ภูเก็ต	0.09	0.00	0.60	5.79	1.41	0.00	0.75	0.67	0.39	0.05	2.54	0.40	0.00	0.63	1.79	-
	สุราษฎร์ธานี	3.33	5.40	3.84	4.14	1.01	1.40	2.79	2.02	1.14	2.69	4.37	4.96	3.00	3.65	3.23	3.67
	ระนอง	16.55	12.32	14.48	9.20	19.66	15.54	16.24	12.35	16.55	17.42	20.75	16.88	21.94	19.90	14.57	6.83
	ชุมพร	17.07	7.54	3.64	2.96	3.80	2.96	4.91	5.87	5.36	3.96	4.05	3.03	6.38	4.40	3.15	1.30
	สงขลา	7.79	8.22	8.20	3.17	3.47	1.51	5.71	2.07	7.95	3.11	6.47	5.96	6.04	5.97	3.05	1.94
	สตูล	10.75	17.81	10.93	11.48	3.26	5.08	6.83	7.66	5.96	10.26	11.96	14.82	7.33	9.83	9.60	10.80
	ตรัง	10.66	13.31	15.67	8.23	11.77	9.28	11.09	7.96	17.10	12.03	15.06	9.93	14.26	11.55	13.34	8.70
	พัทลุง	19.63	19.38	10.73	8.42	17.96	15.52	18.00	13.24	14.50	20.30	26.98	18.96	15.03	12.12	13.09	12.06
	ปัตตานี	51.07	49.65	54.26	33.39	46.80	37.95	39.20	35.01	36.21	34.55	33.22	29.86	44.20	30.85	24.23	23.36
	ยะลา	29.45	38.66	22.63	13.38	21.87	22.37	32.39	20.91	21.05	12.99	21.52	14.04	17.39	19.25	17.16	9.01
	นราธิวาส	40.13	54.94	35.24	24.73	42.73	35.30	45.20	19.55	37.44	34.48	26.74	25.76	24.99	18.69	19.25	19.12
	รวม	16.77	17.03	14.24	10.12	13.28	11.06	13.75	9.88	12.33	11.82	12.92	11.30	11.65	10.94	9.30	7.48
ทั่วประเทศ		20.43	17.88	16.37	13.22	12.65	10.96	10.52	7.19	8.60	7.83	8.30	6.26	6.83	6.32	5.43	3.41

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ตารางที่ 7 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrolment Rate) ในระดับมัธยมศึกษา (รวม ปวช.) จำแนกกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by Expenditure) ปี 2552 – 2566

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่าย	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566
กลุ่ม 10% ที่ 1 (รายจ่ายน้อยที่สุด)	38.3	37.6	35.5	33.9	34.5	37.3	38.8	38.1	40.7	40.7	40.2	43.1	51.4	49.9	46.0
กลุ่ม 10% ที่ 2	44.1	43.7	48.7	41.2	51.1	46.0	48.3	51.7	46.1	46.0	53.4	50.5	55.0	56.2	53.7
กลุ่ม 10% ที่ 3	54.0	54.3	46.7	46.1	56.5	48.7	51.3	50.9	53.7	54.0	55.2	56.6	63.9	59.6	59.8
กลุ่ม 10% ที่ 4	51.4	55.1	47.3	53.9	53.9	56.0	57.0	58.8	56.4	54.3	54.6	65.1	58.5	65.4	60.3
กลุ่ม 10% ที่ 5	58.5	56.1	57.3	55.9	58.9	51.7	59.6	59.0	64.2	59.9	64.3	61.0	65.1	67.8	66.1
กลุ่ม 10% ที่ 6	59.9	56.8	62.6	57.3	61.7	61.3	60.0	58.9	58.0	59.5	69.3	63.2	67.9	65.0	68.2
กลุ่ม 10% ที่ 7	61.4	63.4	60.8	59.9	63.1	59.8	63.7	65.8	62.6	64.1	68.8	67.1	71.4	71.0	71.2
กลุ่ม 10% ที่ 8	70.4	66.4	67.0	68.4	61.0	66.1	64.8	63.2	64.0	69.2	65.5	68.3	72.0	74.0	72.4
กลุ่ม 10% ที่ 9	70.6	74.3	69.5	70.7	70.0	75.6	75.4	71.8	74.0	76.3	72.2	74.1	76.8	79.7	81.8
กลุ่ม 10% ที่ 10 (รายจ่ายมากที่สุด)	72.7	72.6	76.2	70.2	75.2	84.5	69.5	79.0	75.3	80.4	76.3	76.4	80.9	85.5	83.2
รวม	57.5	57.6	56.0	55.2	57.7	57.1	57.6	58.3	57.7	58.4	60.3	60.7	64.1	64.8	63.8

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ตารางที่ 8 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrolment Rate) ในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) จำแนกกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by Expenditure) ปี 2552 – 2566

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่าย	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566
กลุ่ม 10% ที่ 1 (รายจ่ายน้อยที่สุด)	1.4	2.6	2.4	3.9	3.5	3.5	3.5	4.1	4.0	4.2	5.0	7.4	11.1	9.1	6.2
กลุ่ม 10% ที่ 2	5.4	9.1	7.1	6.2	7.4	7.3	6.8	11.2	10.1	11.6	10.7	11.0	16.0	12.0	12.4
กลุ่ม 10% ที่ 3	6.3	10.2	8.2	8.5	9.1	6.0	10.6	13.5	15.9	7.9	10.9	13.6	18.0	18.9	11.9
กลุ่ม 10% ที่ 4	12.4	12.5	15.4	14.2	12.0	9.2	11.7	16.3	15.5	18.3	19.6	18.6	21.5	22.0	17.3
กลุ่ม 10% ที่ 5	15.1	17.7	15.0	15.2	16.4	16.0	17.6	18.0	19.3	18.8	20.2	20.2	25.8	28.1	21.4
กลุ่ม 10% ที่ 6	21.0	16.6	21.4	21.8	21.6	19.8	23.8	22.1	27.6	23.8	22.8	24.6	30.0	29.2	26.4
กลุ่ม 10% ที่ 7	26.2	25.4	25.0	31.0	31.0	30.7	27.8	30.1	28.3	22.4	30.8	32.1	33.6	29.7	36.7
กลุ่ม 10% ที่ 8	29.6	27.9	32.3	44.5	43.8	38.2	36.3	37.5	39.2	40.7	39.5	38.7	37.8	45.3	46.8
กลุ่ม 10% ที่ 9	43.8	45.1	42.8	53.6	53.1	53.2	45.7	51.1	53.0	47.0	54.6	54.7	51.5	59.2	67.1
กลุ่ม 10% ที่ 10 (รายจ่ายมากที่สุด)	59.3	51.7	45.0	65.5	67.4	58.6	62.5	66.4	66.5	63.1	65.5	66.2	64.3	73.6	70.7
รวม	23.9	23.1	21.9	28.5	29.7	25.4	24.8	27.9	29.1	27.0	28.0	28.4	30.2	33.2	33.9

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ตารางที่ 9 คะแนนเฉลี่ยการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2566 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค

รูปแบบการจำแนก	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	คะแนนเฉลี่ย ปี 2565	คะแนนเฉลี่ย ปี 2566	คะแนนเฉลี่ย ปี 2565	คะแนนเฉลี่ย ปี 2566	คะแนนเฉลี่ย ปี 2565	คะแนนเฉลี่ย ปี 2566	คะแนนเฉลี่ย ปี 2565	คะแนนเฉลี่ย ปี 2566
ขนาดโรงเรียน								
เล็ก	47.85	45.81	26.98	27.31	21.20	21.52	30.68	27.84
กลาง	48.92	47.02	28.16	28.42	21.93	22.43	31.22	28.34
ใหญ่	52.69	50.49	31.21	30.98	23.29	24.11	32.89	29.43
ใหญ่พิเศษ	60.01	57.30	39.40	38.14	29.38	31.32	37.21	33.26
ที่ตั้ง								
ในเมือง	57.23	54.63	37.21	36.57	27.88	29.50	35.73	32.21
นอกเมือง	50.84	48.84	29.51	29.44	22.65	23.38	32.13	28.93
ภูมิภาค								
กรุงเทพมหานคร	61.26	59.06	44.00	44.07	30.99	33.36	37.73	34.60
กลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)	53.93	51.27	32.59	32.09	24.55	25.37	33.57	30.04
ตะวันออก	56.07	53.14	34.45	33.98	25.23	26.20	34.31	30.73
เหนือ	55.92	53.68	33.06	32.86	25.57	26.98	34.59	30.96
ตะวันออกเฉียงเหนือ	50.86	49.39	29.75	29.78	23.06	23.99	32.32	29.22
ใต้	50.55	48.18	31.00	30.58	23.80	24.88	32.60	29.48
ตะวันตก	52.95	49.58	30.77	30.01	24.10	24.05	33.07	29.36
ระดับประเทศ	52.95	50.73	32.05	31.76	24.39	25.38	33.32	30.00

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 10 คะแนนเฉลี่ยการสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2566 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค

รูปแบบการจำแนก	ภาษาไทย		สังคมศึกษา		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	คะแนนเฉลี่ย ปี 2565	คะแนนเฉลี่ย ปี 2566	คะแนนเฉลี่ย ปี 2565	คะแนนเฉลี่ย ปี 2566	คะแนนเฉลี่ย ปี 2565	คะแนนเฉลี่ย ปี 2566	คะแนนเฉลี่ย ปี 2565	คะแนนเฉลี่ย ปี 2566	คะแนนเฉลี่ย ปี 2565	คะแนนเฉลี่ย ปี 2566
ขนาดโรงเรียน										
เล็ก	40.57	36.45	31.47	31.35	21.14	22.76	18.72	16.91	26.45	27.23
กลาง	41.93	38.21	31.84	31.77	21.99	24.21	19.86	18.16	27.14	28.05
ใหญ่	44.35	41.32	32.90	33.21	23.04	25.82	20.98	19.36	27.91	29.06
ใหญ่พิเศษ	49.67	46.08	35.80	35.92	27.64	31.50	26.80	24.81	30.94	31.69
ที่ตั้ง										
ในเมือง	46.75	43.40	34.81	34.70	26.70	29.84	25.33	23.60	29.61	30.82
นอกเมือง	43.23	39.92	32.39	32.58	22.36	25.03	20.37	18.77	27.59	28.54
ภูมิภาค										
กรุงเทพมหานคร	52.46	45.93	38.62	36.93	33.72	33.04	33.01	30.28	32.65	32.45
กลาง (ยกเว้น กรุงเทพมหานคร)	44.58	42.04	33.26	33.36	24.16	26.05	22.32	20.78	28.53	29.73
ตะวันออก	46.91	43.11	34.28	34.67	25.43	30.03	23.71	21.72	29.63	30.99
เหนือ	46.68	43.33	34.34	34.27	24.24	27.88	23.13	21.34	29.20	30.18
ตะวันออกเฉียงเหนือ	43.68	40.14	32.58	32.60	22.21	25.24	20.38	18.54	27.60	28.61
ใต้	40.98	38.59	31.52	32.20	22.41	25.23	20.01	19.17	26.82	28.09
ตะวันตก	44.07	40.85	32.93	33.28	23.45	26.01	21.39	19.81	28.25	28.98
ระดับประเทศ	44.09	40.78	33.00	33.09	23.44	26.19	21.61	19.96	28.08	29.09

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 11 คะแนนเฉลี่ยการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2566 จำแนกตามสังกัด

สังกัด	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	282,551	51.62	280,150	31.42	282,249	25.62	280,781	30.18
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.)	186,903	53.77	184,549	33.43	186,719	27.59	185,173	31.26
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.)	95,648	47.42	95,601	27.55	95,530	21.76	95,608	28.08
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	69,767	48.37	69,221	33.61	69,721	25.06	69,397	29.69
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา	3,306	66.18	3,287	58.06	3,305	49.07	3,294	42.97
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ	3,025	43.22	3,023	26.85	3,026	20.33	3,024	27.13
สำนักการศึกษาเมืองพัทยา	1,017	53.11	1,017	33.40	1,012	23.86	1,017	29.74
โหมสคู	2	52.42	2	59.38	2	27.38	2	32.50
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	30,076	48.32	29,920	29.22	30,003	22.89	29,957	28.60
สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร	4,158	54.35	4,156	31.17	4,160	23.00	4,156	28.99
สถาบันพลศึกษา	486	39.34	486	25.86	486	19.93	486	26.81
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ปวช.)	392	50.41	390	28.25	392	20.96	392	27.84
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	3,520	36.13	3,518	25.83	3,499	20.34	3,518	26.61
กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน	168	43.32	168	25.80	168	23.20	168	26.52
กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย	1,071	71.32	1,072	58.03	1,082	74.53	1,078	54.66
รวมทุกสังกัด	398,468	50.73	395,338	31.76	398,023	25.38	396,192	30.00

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 12 คะแนนเฉลี่ยการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2566 จำแนกตามสังกัด

สังกัด	ภาษาไทย		สังคมศึกษา		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	88,676	42.33	85,734	33.75	86,424	26.49	87,777	20.60	86,573	29.59
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.)	85,594	42.51	82,693	33.84	83,383	26.61	84,720	20.72	83,530	29.66
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.)	3,082	37.21	3,041	31.32	3,041	23.08	3,057	17.24	3,043	27.46
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	20,550	35.87	19,884	30.87	20,026	25.97	19,980	18.29	20,124	27.44
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาฯ	470	55.64	441	42.04	453	51.43	473	42.61	451	41.47
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ	2,346	36.00	2,345	31.05	2,345	22.53	2,341	16.41	2,346	28.35
สำนักการศึกษา เมืองพัทยา	49	57.00	49	41.13	49	45.03	49	37.83	49	38.56
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	10,289	39.36	10,006	32.40	10,087	24.60	10,184	17.84	10,119	28.43
สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร	520	40.33	517	34.03	517	25.98	517	20.90	517	28.58
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย	109	54.94	109	43.94	109	48.24	109	62.57	109	46.57
สถาบันพลศึกษา	358	29.85	345	26.96	345	20.49	363	15.66	350	24.87
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	2,005	32.93	1,997	30.59	2,000	21.65	1,997	15.85	2,005	25.51
กลุ่มโรงเรียนเน้นวิทยาศาสตร์	1,104	60.03	1,025	43.58	1,072	46.34	1,116	47.11	1,061	43.58
- กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย	1,086	59.91	1,007	43.45	1,054	45.69	1,098	46.48	1,043	43.28
- โรงเรียนกำเนิดวิทย์	16	65.91	16	50.83	16	85.32	16	86.72	16	59.80
- โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์	2	76.10	2	53.38	2	78.43	2	78.13	2	68.30
รวมทุกสังกัด	125,374	40.78	121,429	33.09	122,357	26.19	123,792	19.96	122,645	29.09

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ข้อมูลการกระจายรายได้

ตารางที่ 13 ข้อมูลการกระจายรายได้หรือความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

ปี พ.ศ.	เป้าหมายการกระจายรายได้	สัดส่วนรายได้ของประชากร ตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ (Quintile by Income) (หน่วย : ร้อยละ)						ความเหลื่อมล้ำ กลุ่ม 5 / กลุ่ม 1 (เท่า)
		กลุ่ม 1 จนสุด	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5 รวยสุด	รวม	
	แผนฯ 1 ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2507-2509)							
	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้							
	แผนฯ 2 (พ.ศ. 2510-2514)							
	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้							
	แผนฯ 3 (พ.ศ. 2515-2519)							
	พยายามลดความเหลื่อมล้ำในระดับรายได้และความแตกต่าง ในระดับความเป็นอยู่ของประชากรในชนบท							
	แผนฯ 4 (พ.ศ. 2520-2524)							
	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้							
	แผนฯ 5 (พ.ศ. 2525-2529)							
	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้							
	แผนฯ 6 (พ.ศ. 2530-2534)							
2531	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้	4.58	8.05	12.38	20.62	54.37	100.00	11.88
2533		4.29	7.54	11.70	19.50	56.97	100.00	13.28
	แผนฯ 7 (พ.ศ. 2535-2539)							
2535	ลดความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มคนในประเทศ	3.96	7.06	11.11	18.90	58.98	100.00	14.90
2537	โดยใช้นโยบายและมาตรการยกระดับรายได้ของ	4.07	7.35	11.67	19.68	57.23	100.00	14.07
2539	กลุ่มผู้มีรายได้น้อยโดยเฉพาะในชนบทเป็นกรณีพิเศษ	4.18	7.55	11.83	19.91	56.53	100.00	13.52
	แผนฯ 8 (พ.ศ. 2540-2544)							
2541	ลดช่องว่างการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มผู้มีรายได้	4.30	7.75	12.00	19.82	56.13	100.00	13.06
2543	สูงสุดและต่ำสุด โดยเน้นกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางลงมาถึง ผู้มีรายได้น้อยให้มีสัดส่วนรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อยเป็น ร้อยละ 50 ของรายได้ประชาชาติ เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8	3.95	7.28	11.51	19.85	57.42	100.00	14.54
	แผนฯ 9 (พ.ศ. 2545-2549)							
2545	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้	4.18	7.69	12.06	20.11	55.95	100.00	13.06
2547		4.48	8.02	12.46	20.33	54.71	100.00	12.22
2549		3.79	7.63	12.17	20.16	56.25	100.00	14.83
	แผนฯ 10 (พ.ศ. 2550-2554)							
2550	รายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 20 แรกมีสัดส่วน	4.21	7.96	12.53	20.35	54.95	100.00	13.06
2552	ไม่เกิน 10 เท่าของรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 20	4.42	8.26	12.65	20.28	54.39	100.00	12.30
2554	ภายในปี 2554	4.61	8.64	12.79	19.58	54.38	100.00	11.81
	แผนฯ 11 (พ.ศ. 2555-2559)							
	ลดช่องว่างรายได้ระหว่างกลุ่มคนและพื้นที่ต่าง ๆ ตัวชี้วัด - สัดส่วนรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร - สัดส่วนรายได้ระหว่างพื้นที่							

ปี พ.ศ.	เป้าหมายการกระจายรายได้	สัดส่วนรายได้ของประชากร ตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ (Quintile by income) (หน่วย : ร้อยละ)						ความเหลื่อมล้ำ กลุ่ม 5 / กลุ่ม 1 (เท่า)
		กลุ่ม 1 จนสุด	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5 รวยสุด	รวม	
2556	ลดสัดส่วนรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร	4.16	9.00	13.51	20.79	52.58	100.00	12.64
2558		4.92	9.40	13.93	20.99	50.76	100.00	10.31
2560		5.02	9.14	13.70	21.00	51.12	100.00	10.15
	แผนฯ 12 (พ.ศ. 2560-2564)							
2562	ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง	5.51	9.64	14.29	21.65	48.92	100.00	8.88
2564		5.50	9.71	14.18	21.38	49.23	100.00	8.95
	แผนฯ 13 (พ.ศ. 2566-2570)							
2566	มุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมเชิงรายได้	5.90	9.99	14.57	21.56	47.98	100.00	8.13

ที่มา : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 13, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นไป มีการบันทึกข้อมูลรายได้ติดลบหรือขาดทุน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมทางหลวง. (2565, 25 กุมภาพันธ์). ทล. เร่งขยายสาย 202 ช่วง จ.ยโสธร - บ.น้ำปลีก จ.อำนาจเจริญ ยกระดับถนนปลอดภัย กระจายความเจริญสู่ภูมิภาค เชื่อมเส้นทางกลุ่มจังหวัดอีสานสู่ประตูการค้าอินโดจีน คืบหน้า 95 % แล้วเสร็จเมษายน 2565. <https://www.doh.go.th/content/page/news/184179>
- กรมสรรพากร. (2567). หนังสือกรมสรรพากร ที่ กค 0713/499 ลงวันที่ 25 มกราคม 2567 เรื่อง ขอส่งข้อมูลภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- กระทรวงการคลัง. (2566). รายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและการซื้อส่งการนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี 1 ตุลาคม 2565 - 28 กุมภาพันธ์ 2566. ม.ป.พ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (ม.ป.ป.). รายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและซื้อส่งการนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ประจำเดือนมิถุนายน 2566 (ระหว่างวันที่ 1 - 30 มิถุนายน 2566). ม.ป.พ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2566). แผนปฏิบัติการด้านครอบครัว พ.ศ. 2566 - 2570. ม.ป.พ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2566). แผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. ม.ป.พ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, การเคหะแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการการเคหะแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2566 : โครงการเชิงยุทธศาสตร์รอบ 12 เดือน (ตุลาคม 2565 - กันยายน 2566). ม.ป.พ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (ม.ป.ป.). รายงานผลการปฏิบัติงาน ปีงบประมาณ 2566 (1 ตุลาคม 2565 - 30 กันยายน 2566). ม.ป.พ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (ม.ป.ป.). รายงานผลการดำเนินงานโครงการตามแผนปฏิบัติราชการรายปี พ.ศ. 2566 (ตุลาคม 2565 - กันยายน 2566). ม.ป.พ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (ม.ป.ป.). รายงานผลการดำเนินงาน (ตุลาคม 2565 - กันยายน 2566). ม.ป.พ.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2566). รายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล ปีงบประมาณ 2566 (1 ตุลาคม 2565 - 30 กันยายน 2566). ม.ป.พ.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2566). หนังสือกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่ ดศ 0100.4/1611 ลงวันที่ 23 มกราคม 2566 เรื่อง ขออนุมัติรายการผูกพันข้ามปีงบประมาณที่มีวงเงินตั้งแต่ 1,000 ล้านบาทขึ้นไป กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (รายการค่าใช้จ่าย

ค้ำชำระโครงการเน็ตประชารัฐ และโครงการขยายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (โครงการบ Big Rock)). กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). *แผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. ม.ป.พ.

กระทรวงมหาดไทย. (2566). หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0100/17983 ลงวันที่ 26 กันยายน 2566 เรื่อง ขออนุมัติจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

กระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.). *ผลการดำเนินงานตามภารกิจสำคัญของกระทรวงมหาดไทย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 รอบ 12 เดือน (1 ตุลาคม 2565 - 30 กันยายน 2566)*. ม.ป.พ.

กระทรวงยุติธรรม. (2567). *รายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณะรายปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. ม.ป.พ.

กระทรวงแรงงาน, กรมการจัดหางาน. (2567). *รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ 2566 (ตุลาคม 2565 - กันยายน 2566)*. ม.ป.พ.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการดำเนินงานตามโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. โรงพิมพ์อักษรไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). *แผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของกระทรวงศึกษาธิการ*. ม.ป.พ.

กระทรวงสาธารณสุข. (2565). *แผนติดตามผลการดำเนินงานโครงการสำคัญของกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. ม.ป.พ.

กระทรวงสาธารณสุข. (2567) *รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข ประจำปี 2566*. <https://spd.moph.go.th/wp-content/uploads/2024/07/Report-Health-Resource-2023-670716.pdf>

กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *ผลการดำเนินงานของกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. ม.ป.พ.

กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *รายงานผลการดำเนินงานขับเคลื่อนและเร่งรัดการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลของกระทรวงสาธารณสุข (ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2565 - 31 กรกฎาคม 2566)*. ม.ป.พ.

กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา. (ม.ป.ป.). *แผนปฏิบัติการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2566*. ม.ป.พ.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567). *การวิเคราะห์ผลการประเมิน PISA 2022 : นัยต่อการพัฒนาระบบการศึกษาไทย*. https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2024/01/วิเคราะห์ผลการประเมิน-PISA-2022_final-A.pdf

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567). *รายงานประจำปี 2566*. มาตา การพิมพ์ จำกัด.

- พรชนก เทพขาม. (2562, ธันวาคม). ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่และนัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย. https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/research/discussion-paper-and-policy-paper/Inequality_3GiniCoefficient.PDF
- พระราชล พงษ์เพียจันทร์. (2562ก). ปฏิรูปภาษีอย่างไร แก้ไขความเหลื่อมล้ำ (ฉบับที่ 1). TRF Policy Brief, 9 (5).
- พระราชล พงษ์เพียจันทร์. (2562ข). ปฏิรูปภาษีอย่างไร แก้ไขความเหลื่อมล้ำ (ฉบับที่ 2). TRF Policy Brief, 9 (6).
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2565, 5 พฤษภาคม). คนพิการที่ตกหล่น ด้วยวิธีการประเมินของไทย. <https://tdri.or.th/2022/05/disability-assessment-th/>
- สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน. (2567). รายงานของผู้สอบบัญชีและรายงานการเงิน สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2566 ของกองทุนประชารัฐสวัสดิการเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคม. ม.ป.พ.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสงขลา. (2567, กุมภาพันธ์ 5). สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-มาเลเซียและการค้าระหว่างประเทศจังหวัดสงขลา ประจำเดือน ธันวาคม 2566. <https://songkhla.moc.go.th/th/content/category/detail/id/3736/iid/36716>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). การสำรวจความพิการ พ.ศ. 2565. <https://www.unicef.org/thailand/media/11376/file/Disability%20Survey%20Report%202022.pdf>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2566.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2563. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2565. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงบประมาณ. (ม.ป.ป.). งบประมาณโดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. ม.ป.พ.
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่. (2567). รายงานสถานการณ์ความยากจน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ประสบการณ์จากโครงการวิจัยแก้จน ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส ปี 2565 - 2567. <https://pmua.or.th/wp-content/uploads/2024/06/สถานการณ์ความยากจนในพื้นที่-3-จังหวัดชายแดนใต้.pdf>
- อมรรัตน์ ลีอนาม และณัฐพงษ์ พัฒนพงษ์. (2565). ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของโรคโควิด-19 และแสงไฟกลางคืน: กรณีของประเทศไทย. งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ภาษาอังกฤษ

- Anselin, L. (1995). Local indicators of spatial association - LISA. *Geographical analysis*, 27(2), 93-115.
- Anselin, L. (2019). The Moran scatterplot as an ESDA tool to assess local instability in spatial association. In M. M. Fischer (Ed.), *Spatial analytical perspectives on GIS* (pp. 111-126). Routledge.
- ArcGIS Pro. (n.d.). *Spatial Autocorrelation (Global Moran's I) (Spatial Statistics)*. <https://pro.arcgis.com/en/pro-app/latest/tool-reference/spatial-statistics/spatial-autocorrelation.htm>
- GeoDA. (n.d.). *View on GitHub*. <https://geodacenter.github.io/documentation.html>
- Parekh, N. & Bandiera, O. (2002, June). *Do social assistance programmes reach the poor? Micro-evidence from 123 countries (IGC Growth Brief Series 023)*. London: International Growth Centre. <https://www.theigc.org/sites/default/files/2020/06/Parekh-and-Bandiera-2020-Growth-Brief.pdf>
- World Bank. (2022, 14 September). *Fact sheet: An adjustment to global poverty lines*. <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2022/05/02/fact-sheet-an-adjustment-to-global-poverty-lines#13>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายละเอียดโครงการ/มาตรการการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

ตาราง ก.1 นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ปี 2566

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
1. นโยบายด้านการบรรเทาภาระค่าครองชีพ/เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย			
โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	กองทุนประชารัฐสวัสดิการเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคม กระทรวงการคลัง	มอบให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อย ไม่เกิน 1 แสนบาทต่อปี ส่วนประโยชน์ของบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ คือ เอาไว้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลอันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ โดยวงเงินในบัตรนั้นใช้จ่ายได้ทั้งค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพ ทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ค่าน้ำค่าไฟ โดยนำบัตรไปใช้จ่ายได้ที่ร้านค้าที่เข้าร่วมกับทางภาครัฐซึ่งมีสัญลักษณ์ธงฟ้า โดยสิทธิบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 2566 ช่วยลดหย่อนสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค 200-300 บาท ค่าไฟฟ้าไม่เกิน 315 บาทต่อครอบครัว และค่าน้ำประปาไม่เกิน 100 บาทต่อครอบครัว ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ได้แก่ ค่าโดยสารรถ บขส. 500 บาทต่อเดือน ค่าโดยสารรถไฟ 500 บาทต่อเดือน ค่าโดยสารรถ ขสมก. รถไฟฟ้า (MRT/BTS/ARL) 500 บาทต่อเดือน (สำหรับผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่อาศัยอยู่ในเขต กทม. และปริมณฑล) ส่วนลดค่าซื้อก๊าซหุงต้ม 100 บาทต่อ 3 เดือน กรณีกลุ่มเปราะบางจะได้ส่วนลด 100 บาท (ต่อรอบ 3 เดือน) ค่าไฟฟ้า ไม่เกิน 315 บาทต่อครอบครัว และค่าน้ำประปาไม่เกิน 100 บาทต่อครอบครัว เงินพิเศษคนพิการ 200 บาท ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่เป็นพ่อค้าแม่ค้า หาบเร่แผงลอย ร้านค้าขนาดเล็กจะได้ส่วนลดก๊าซหุงต้มฟื้ที่ (ปตท.) 100 บาท ที่ร้านจำหน่ายที่ร่วมรายการ เงินพิเศษผู้สูงอายุ 50 ถึง 100 บาทขึ้นอยู่กับเกณฑ์รายได้	คุณสมบัติผู้รับสิทธิบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2566 1) สัญชาติไทย 2) อายุ 18 ปีขึ้นไป 3) รายได้ต่อปีของบุคคลและรายได้เฉลี่ยของครอบครัวไม่เกิน 100,000 บาท ต่อคนต่อปี รวมถึงทรัพย์สินทางการเงิน อย่างเงินฝาก สลาก พันธบัตรและตราสารหนี้ของภาครัฐ ต้องไม่เกิน 100,000 บาท ต่อคนต่อปี ด้วยเช่นเดียวกัน 4) ไม่มีวงเงินกู้ หรือมีวงเงินกู้บ้าน ไม่เกิน 1.50 ล้านบาท และวงเงินกู้รถ ไม่เกิน 1 ล้านบาท 5) ไม่มีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ หรือมีกรรมสิทธิ์แต่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข 6) กรณีไม่มีครอบครัว ห้องชุดต้องไม่เกิน 35 ตร.ม. และที่ดินที่ไม่ใช่เพื่อการเกษตรไม่เกิน 1 ไร่ และใช้ในการเกษตร ไม่เกิน 10 ไร่ และมีบ้านพร้อมที่ดิน บ้านเดี่ยว ทาวน์เฮาส์ ตึกแถว ไม่เกิน 25 ตร.ว. และรวมกันหมดแล้วพื้นที่ การเกษตรไม่เกิน 10 ไร่ ในปี 2566 ผู้ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 14.6 ล้านคน
โครงการส่งเสริมและจัดสวัสดิการเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี	กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	จัดสวัสดิการเงินอุดหนุนให้กับเด็กอายุแรกเกิดถึง 6 ปี ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีรายได้น้อย หรือสมาชิกในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 100,000 บาท ต่อคนต่อปี โดยได้รับเงินอุดหนุนฯ ในอัตรา 600 บาท ต่อคนต่อเดือน	เพื่อพ่อแม่และผู้ปกครองในการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ผู้ที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จำนวน 2,691,132 คน
เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และเทศบาลเมืองพัทยา	เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่ทางภาครัฐจัดสรรให้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เพื่อช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายการดำรงชีวิตในแต่ละเดือน เนื่องจากรายได้จากอาชีพผู้สูงอายุที่ทำอยู่ในแต่ละเดือนอาจไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย โดยแต่ละปีจะมีการเปิดให้ผู้ที่มีคุณสมบัติรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุรายใหม่มาลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิ หมายความว่า การรับเงินเบี้ยผู้สูงอายุจากภาครัฐ จะต้องลงทะเบียนก่อน กระทรวงมหาดไทยปรับหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2566 โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 12 สิงหาคม 2566 ผู้มีสิทธิจะได้รับเงินเบี้ยยังชีพ	ผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปี ที่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 12,698,362 คน

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		ผู้สูงอายุต้องมีคุณสมบัติ 1) มีสัญชาติไทย 2) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) มีอายุ 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งได้ยื่นยันสิทธิขอรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) เป็นผู้ไม่มีรายได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ ตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุกำหนด สำหรับการรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 2566 ภาครัฐจะโอนเงินให้ทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน หากเดือนใดวันที่ 10 ตรงกับวันหยุดราชการจะจ่ายให้ในวันทำการก่อนวันหยุดนั้น และเป็นการจ่ายรายเดือนแบบขั้นบันได ดังนี้ ผู้สูงอายุ อายุ 60-69 ปี ได้รับ 600 บาท / ผู้สูงอายุ อายุ 70-79 ปี ได้รับ 700 บาท / ผู้สูงอายุ อายุ 80-89 ปี ได้รับ 800 บาท และผู้สูงอายุ อายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับ 1,000 บาท	
เบี้ยยังชีพคนพิการ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และเทศบาลเมืองพัทยา	คนพิการมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ได้รับเบี้ยความพิการ คนละ 800 บาทต่อเดือน และ คนพิการมีอายุ 18 ปี คนละ 1,000 บาทต่อเดือน	คนพิการที่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการ จำนวน 1,898,682 คน
เบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และเทศบาลเมืองพัทยา	เบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์ ดำเนินการให้แก่ผู้ป่วยเอดส์ที่แพทย์ได้รับรองและทำการวินิจฉัยแล้ว มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพหรือถูกทอดทิ้ง ขาดผู้อุปการะดูแล ไม่สามารถประกอบอาชีพ และเลี้ยงตนเองได้ โดยผู้ป่วยเอดส์ที่มีสิทธิจะได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 500 บาทต่อเดือน	ผู้ป่วยเอดส์ที่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์ จำนวน 81,744 คน
โครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ	กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน	1. ส่งเสริมการประกอบอาชีพให้ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ตรงตามความเหมาะสมกับวัย หรือความต้องการในท้องถิ่นชุมชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม รวมทั้ง ได้รับการเสริมสร้างภาวะทางร่างกาย จิตใจ ตระหนักถึงคุณค่า และศักยภาพของตนเอง นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี 2. ส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการมีงานทำและยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ตรงตามความต้องการ มีส่วนร่วม	การดำเนินการแนะแนวและส่งเสริมการประกอบอาชีพ รวมทั้ง ให้คำปรึกษาด้านอาชีพแก่ผู้สูงอายุ - ส่งเสริมอาชีพและทดลองปฏิบัติ จำนวน 875 คน แยกเป็น เพศชาย จำนวน 75 คน เพศหญิง จำนวน 800 คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุจากการสำรวจของกรมการจัดหางาน จำนวน 635 คน - ผู้ได้รับการส่งเสริมได้ประกอบอาชีพ/มีรายได้ จำนวน 755 คน เพศชาย จำนวน 53 คน เพศหญิง จำนวน 702 คน - อบรมให้ความรู้ด้านการประกอบการ/การตลาด/เงินทุน จำนวน 765 คน เพศชาย จำนวน 72 คน เพศหญิง จำนวน 693 คน มีผู้สูงอายุสมัครขอรับบริการทั้งสิ้น จำนวน 1,171 คน จำแนกเป็น ภาคเหนือ จำนวน 224 คน (ร้อยละ 19.13) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 288 คน (ร้อยละ 24.59)

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		ในกิจกรรมและเข้าร่วมทางสังคม รวมทั้ง ได้รับการเสริมสร้างภาวะทางร่างกาย จิตใจ ตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของตนเอง นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี	ภาคกลาง จำนวน 273 คน (ร้อยละ 23.31) ภาคใต้ จำนวน 146 คน (ร้อยละ 12.47) กรุงเทพมหานคร จำนวน 164 คน (ร้อยละ 14.01) และปริมณฑล จำนวน 76 คน (ร้อยละ 6.49)
2. นโยบายด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจน			
การขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (สป./พช./ปค./ กทผ./ทุกจังหวัด)	การขับเคลื่อนการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้นำฐานข้อมูลกลุ่มคนจนจากระบบ TPMP และ Thai QM มาใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทย รวมถึงได้นำฐานข้อมูลกลุ่มคนจน / ปัญหาความเดือดร้อนที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง จากระบบ Thai QM /กลุ่มเปราะบาง/อื่น ๆ มาใช้ขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลไก ศพพ. ในทุกระดับ และบันทึกผลการแก้ไขปัญหาระบบ TPMP Logbook โดยใช้ข้อมูลจากระบบ TPMP ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบพุ่งเป้า ควบคู่ไปกับการสำรวจ Recheck ข้อมูลปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจากระบบ Thai QM เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นการพัฒนาทุกมิติและทุกพื้นที่ในประเทศ	ในปี 2566 ได้ให้ความช่วยเหลือครัวเรือนเป้าหมายตามระบบ TPMP จำนวน 197,766 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 ของครัวเรือนเป้าหมาย (กลุ่มเป้าหมายเร่งด่วนทั้งหมด 197,289 ครัวเรือน 655,365 คน)
การขับเคลื่อนแนวทางเขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (SEDZ) ด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่	สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (สป./ทุกจังหวัด)	การขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (SEDZ) ด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่ เป็นการวางแผนแก้ไขปัญหที่เหมาสมกับสภาพปัญหา และสภาพภูมิสังคม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักทฤษฎีใหม่ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการกักเก็บน้ำและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากอย่างเป็นรูปธรรม โดยน้ำที่กักเก็บไว้สามารถนำมาใช้ในการฟื้นฟูดิน น้ำ ป่า และแปลงเกษตรของประชาชน สร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ครัวเรือนและชุมชน ทั้งยังส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวไม่ต้องประสบกับปัญหาภัยแล้ง โดยการบูรณาการจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ ผ่านกลไก 3 5 7 ประกอบด้วย “3 ระดับ” หมายถึง ระดับพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน ระดับจังหวัด และระดับประเทศ “5 กลไก” หมายถึง (1) การประสานงานภาคีเครือข่าย 7 ภาคี (2) การบูรณาการแผนงานและยุทธศาสตร์ (3) การกำกับ ติดตาม หนุนเสริม เตือนภัย และประเมินผล (4) การจัดการความรู้ พัฒนาบุคลากร และ (5) การรับฟัง และสื่อสารสังคมเชิงรุก “7 ภาคีเครือข่าย” ได้แก่ ภาครัฐ ภาคศาสนา ภาคประชาชน ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคสื่อสารมวลชน	ในปี 2566 ทางจังหวัดได้รายงานการเลือกพื้นที่เป้าหมาย/พื้นที่ปฏิบัติการ จำนวน 20,125 แปลง 313,641 ไร่ 65 ตร.ว. พร้อมดำเนินการ จำนวน 19,435 แปลง (ร้อยละ 97) โดยมีผู้แจ้งความประสงค์เข้าร่วมโครงการ จำนวน 19,471 ราย และคณะทำงานดำเนินการจัดทำผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน แบบบูรณาการและประมาณการราคาในพื้นที่จังหวัดน่านรองรับการขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (SEDZ) ด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่ ได้ดำเนินการออกแบบและจัดทำผังการใช้ประโยชน์ที่ดินฯ พื้นที่จังหวัดน่านรองรับ อำเภอองค์กรจังหวัดนครนายก จำนวน 736 ไร่ เรียบร้อยแล้ว ขณะนี้อยู่ระหว่างการประสานงานขอใช้ประโยชน์ที่ดิน (น.ส.4ง.) ที่ราชพัสดุของกระทรวงการคลัง จำนวน 123 ไร่ 1 งาน 92 ตร.ว. เพื่อใช้เป็นทางเข้า-ออกโครงการ โดยจะได้ออกแบบและจัดทำผังการใช้ประโยชน์ที่ดินฯ สำหรับพื้นที่เพิ่มเติม จำนวน 123 ไร่ และจัดทำแบบบูรณาการและประมาณราคาสำหรับพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”	กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (พช./72 จังหวัด)	ส่งเสริมการเรียนรู้การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์สู่การปฏิบัติ รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ด้วยการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับตำบลและระดับครัวเรือน และเพื่อ ฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชนผ่านการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร แรงงาน และ บัณฑิตจบใหม่ กลุ่มแรงงานที่อพยพกลับท้องถิ่น และชุมชนที่ได้รับผลกระทบจาก สถานการณ์ในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)	สร้างพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (CLM) ระดับตำบล จำนวน 337 แปลง และพัฒนาพื้นที่ ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (HLM) ระดับ ครัวเรือน จำนวน 24,820 แปลง ในพื้นที่ 72 จังหวัด
การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	กระทรวงมหาดไทย (พช./สป./ทุกจังหวัด)	1. การพัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ 4.0 ในพื้นที่ 76 จังหวัด และพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการประเภทผ้าและหัตถกรรม ตามแนวพระดำริ “ผ้าไทยใส่ให้สนุก” โดยได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพ (Coaching) ผู้ผลิต ผู้ประกอบการฯ ทั่วประเทศ	การดำเนินงานเพื่อการพัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP แบ่งออกเป็น 2 โครงการ ดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ 4.0 ดำเนินการจัด ประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP จำนวน 76 จังหวัด 3,800 กลุ่ม/ราย 2) การพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการประเภทผ้าและ หัตถกรรม ตามแนวพระดำริ “ผ้าไทยใส่ให้สนุก” เป้าหมาย จำนวน 300 คน ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพ (Coaching) ผู้ผลิต ผู้ประกอบการฯ แล้ว 6 จุดดำเนินการ รวมทั้งสิ้น 450 คน
		2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ผ่านการดำเนินการ 8 โครงการ เช่น การพัฒนา ผลิตภัณฑ์กลุ่มเป้าหมาย OTOP กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา (Quadrant D) การส่งเสริม กระบวนการเครือข่ายองค์ความรู้ (Knowledge -Based OTOP : KBO) การพัฒนารูปแบบ ผลิตภัณฑ์ผ้าบ้านดอนกอย “ดอนกอยโมเดล” สู่ตลาดสากลเป็นต้น ทั้งนี้ ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีคุณภาพมาตรฐาน จำนวน 4,290 ผลิตภัณฑ์ และอยู่ระหว่างการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มี คุณภาพมาตรฐาน 400 ผลิตภัณฑ์	1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มเป้าหมาย OTOP กลุ่มปรับตัว สู่การพัฒนา (Quadrant D) จำนวน 1,900 ผลิตภัณฑ์ มียอดจำหน่ายเพิ่มขึ้น ร้อยละ 66.16 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP Premium สู่สากล จำนวน 300 ผลิตภัณฑ์ 3) การส่งเสริมกระบวนการเครือข่ายองค์ความรู้ (Knowledge - Based OTOP : KBO) จำนวน 1,520 ผลิตภัณฑ์ มียอดจำหน่าย เพิ่มขึ้น ร้อยละ 21.56
		3. การส่งเสริมช่องทางการตลาด ได้ส่งเสริมช่องทางการตลาดแก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ให้มีช่องทางในการจำหน่ายสินค้า ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และ ระดับประเทศ จำนวน 66,259 ครั้ง	1) การจัดตลาดนัดคนไทยยิ้มได้ ในพื้นที่ 76 จังหวัด กลุ่มเป้าหมาย เกษตรกรและผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP ในพื้นที่จังหวัด/อำเภอ/ตำบล/หมู่บ้าน และกลุ่มอาชีพใน ชุมชน 2) นักการตลาดรุ่นใหม่ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 120 อัตรา

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		3) การจัดงาน OTOP ศิลปชีพ ประทับไทย OTOP ก้าวไกล ด้วยพระบารมี ดำเนินการจัดแสดงและจำหน่ายสินค้า OTOP ระดับ 3-5 ดาว กลุ่มเป้าหมาย ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และ OTOP ชวนชิม จำนวนไม่น้อยกว่า 2,000 ราย 4) การจัดงาน OTOP ภูมิภาค 2566 ดำเนินการจัดแสดง และจำหน่ายสินค้า OTOP ระดับ 1-5กลุ่มเป้าหมาย ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และ OTOP ชวนชิม 5) การจัดงานตลาดอะเมซิ่งของกินของใช้ ดำเนินการจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มออนไลน์ (Shopee.com) 4. การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี มีชุมชนท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 5. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ โดยการพัฒนากลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระดับจังหวัด 76 จังหวัด ได้ดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการประสานและขับเคลื่อนนโยบายสานพลังประชารัฐประจำจังหวัด (คสป.) จำนวน 152 ครั้ง สำหรับการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเกษตรปลอดภัยระดับจังหวัด มี 20 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ดำเนินการจัดประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานด้านเกษตรปลอดภัยและสร้างเครือข่ายเกษตรปลอดภัยระดับจังหวัดทั้ง 20 จังหวัด	3) การจัดงาน OTOP ศิลปชีพ ประทับไทย OTOP ก้าวไกล ด้วยพระบารมี ดำเนินการจัดแสดงและจำหน่ายสินค้า OTOP ระดับ 3-5 ดาว กลุ่มเป้าหมาย ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และ OTOP ชวนชิม จำนวนไม่น้อยกว่า 2,000 ราย 4) การจัดงาน OTOP ภูมิภาค 2566 ดำเนินการจัดแสดง และจำหน่ายสินค้า OTOP ระดับ 1-5กลุ่มเป้าหมาย ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และ OTOP ชวนชิม 5) การจัดงานตลาดอะเมซิ่งของกินของใช้ ดำเนินการจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มออนไลน์ (Shopee.com) 1) โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประเภทชุมชนท่องเที่ยวดาวรุ่ง “Brighten Star” หรือประเภทชุมชนท่องเที่ยวดาวเด่น “Attractive” จำนวน 50 ชุมชน 2) โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี มีเป้าหมาย จำนวน 50 ชุมชน 1) กลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ 76 จังหวัด 2) ผู้ประกอบการและเครือข่ายธุรกิจชุมชน 3) กลุ่มเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐใน 3 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มงานเกษตร กลุ่มงานแปรรูป และกลุ่มงานท่องเที่ยวโดยชุมชน 4) กลุ่มเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการพัฒนาสู่เกษตรปลอดภัยใน 20 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5) เกิดการรวมกลุ่มของผู้ผลิตหรือผู้ที่มีความพร้อมในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยในลักษณะเครือข่ายนำไปสู่การพัฒนาผลผลิตให้มีมูลค่าเพิ่มและเชื่อมโยงตลาดอาหารปลอดภัยระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภค

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
3. นโยบายด้านการกระจายการถือครองทรัพย์สิน / การพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท			
โครงการบริหารจัดการที่ดินทำกินแก่เกษตรกรรายย่อยและผู้ด้อยโอกาส	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	จัดที่ดินให้เกษตรกรได้รับสิทธิเข้าทำประโยชน์ในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน	ในปี 2566 มีกลุ่มเกษตรกรรายย่อยและผู้ด้อยโอกาสจำนวน 25,441 ราย (เป้าหมาย 24,000 ราย)
การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.)	กระทรวงมหาดไทย (ทต./ทุกจังหวัด)	การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน เป็นการจัดสรรที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้แก่ราษฎรที่ยากไร้และเกษตรกรตามแนวทางของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ โดยเป็นการปฏิรูปกระบวนการและสร้างนวัตกรรมใหม่ในการจัดที่ดินทำกินให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ไม่มีที่ดินทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่าง ๆ เช่น ที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่ป่าชายเลน ที่ราชพัสดุ ที่สาธารณประโยชน์ ที่ปฏิรูปที่ดินและที่ดินคนสร้างตนเอง ที่หมดสภาพให้มีสิทธิทำกินและอยู่อาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อเป็นการกระจายสิทธิการถือครองที่ดินทำกิน และลดความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน โดยการจัดที่ดินทำกินให้ผู้ยากไร้ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อยไม่เพียงพอ แต่ไม่ให้กรรมสิทธิ์ในรูปแบบชุมชน	1) จัดราษฎรเข้าทำประโยชน์หรือ/และอยู่อาศัยในที่ดินทำกินจำนวน 11,102 แปลง คิดเป็นร้อยละ 100.92 ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด 2) จัดทำข้อมูลผู้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดิน และระวางแผนที่ ที่จะได้รับการจัดที่ดินตามนโยบายคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ที่ได้จัดเก็บลงในฐานข้อมูลระบบภูมิสารสนเทศ จำนวน 11,000 ราย 21,498 ระวาง คิดเป็นร้อยละ 110 (จำนวนราย) และร้อยละ 716.60 (จำนวนระวาง) ซึ่งถือว่าสูงกว่าเป้าหมายกำหนด
โครงการแก้ไขปัญหที่อยู่อาศัย “บ้านมั่นคง”	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	การพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัด/ชุมชนบุกรุก โดยมีเป้าหมายแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย เพื่อสร้างชุมชนที่มั่นคงตามนโยบายของรัฐบาล นอกจากสนับสนุนการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับผู้มีรายได้น้อยแล้ว ยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้ดีขึ้น รวมถึงการจัดระบบดูแลเพื่อรักษาดินและบ้านให้มั่นคงยั่งยืน	ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มออมทรัพย์หรือสหกรณ์เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย จำนวน 4,143 ครัวเรือน 146 ชุมชน ใน 14 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 110.48 ของเป้าหมาย ทำให้ผู้มีรายได้น้อยมีความมั่นคงในการอยู่อาศัย มีคุณภาพชีวิตและการอยู่อาศัยที่ดีขึ้น
โครงการ “บ้านพอเพียง”	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	การพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับประชาชนที่มีรายได้น้อยประสบปัญหาความเดือดร้อนที่อยู่อาศัย ทั้งบ้านที่ก่อสร้างมานานแล้วมีสภาพชำรุดทรุดโทรม ก่อสร้างด้วยวัสดุที่ไม่มั่นคง ไม่ได้ปรับปรุงซ่อมแซม และครอบครัวขยายที่มีความจำเป็นต้องก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการต่อเติมซ่อมแซม ปรับปรุงต่อเติมบ้าน หรือการสร้างใหม่แทนบ้านเดิมที่มีสภาพทรุดโทรม ซึ่งอาจเป็นภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อยู่อาศัย	การซ่อมแซม ปรับปรุง สร้างที่อยู่อาศัยให้กับครัวเรือนยากจน จำนวน 25,655 ครัวเรือน 2,248 ตำบล ใน 77 จังหวัด ส่งผลให้ครัวเรือนยากจนที่มีปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในชุมชน มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและคุณภาพชีวิตในการอยู่อาศัยที่ดีขึ้น
โครงการบ้านเช่าสำหรับผู้มีรายได้น้อย “บ้านเคหะสุขประชา”	การเคหะแห่งชาติ	โครงการบ้านเคหะสุขประชา จัดขึ้นภายใต้แนวคิด “เศรษฐกิจสุขประชา” โดยการพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัย สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ภายในโครงการ ผ่านการแบ่งพื้นที่จัดประโยชน์ในโครงการออกเป็นสัดส่วน ซึ่งเป็นการจัดสร้างบ้านเช่าเพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยถึงปานกลางที่ได้รับผลกระทบทางด้านสังคมและเศรษฐกิจจากสถานการณ์	ในปี 2566 มีโครงการนำร่อง จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการบ้านเคหะสุขประชา (ร่มเกล้า) จำนวน 270 หน่วย อัตราเช่า 2,400 - 3,900 บาทต่อเดือน มีพื้นที่ใช้สอย 30 ตร.ม. ภายในโครงการจะมีศูนย์การค้าขนาดเล็ก (Community Mall) ทั้งนี้ ปัจจุบันมีผู้ได้สิทธิเช่าเข้าอยู่เต็มโครงการแล้ว

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		การแพร่ระบาดของโควิด-19 รวมถึง กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางให้สามารถเข้าบ้านได้ ในรายชื่อยอมเยา ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ	2) โครงการบ้านเคหะสุขประชา (ฉลองกรง) จำนวน 302 หน่วย อัตราเช่า 1,950 - 3,750 บาทต่อเดือน และมีพื้นที่ใช้สอยตั้งแต่ 30 - 50 ตร.ม. โดยภายในโครงการจะมีตลาดสุขประชามาร์เก็ต ฉลองกรง ซึ่งผู้อยู่อาศัยสามารถเข้าแผงตลาด เพื่อการค้าขายได้ทั้งนี้ผู้ได้สิทธิเช่าเข้าอยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 60.93
โครงการที่อยู่อาศัยบ้านผู้สูงอายุ “บ้านเคหะสุขเกษม”	การเคหะแห่งชาติ	การพัฒนาที่อยู่อาศัยโครงการนำร่อง “บ้านเคหะสุขเกษม” ซึ่งแบ่งการพัฒนาออกเป็น 4 ระยะ รวมทั้งสิ้น 4,089 หน่วย ได้แก่ ระยะที่ 1 จำนวน 225 หน่วยระยะที่ 2 จำนวน 673 หน่วย ระยะที่ 3 จำนวน 988 หน่วย และระยะที่ 4 จำนวน 2,203 หน่วย โดยมีรูปแบบที่พักอาศัย : มีลักษณะเป็นอาคารชุด 5 ชั้น ขนาดพื้นที่ 33 ตร.ม. ค่าเช่าประมาณ 2,500 - 3,000 บาท ต่อเดือน	ข้าราชการเกษียณ ลูกจ้าง พนักงานของรัฐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท และประชาชนทั่วไป ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปี หรืออายุ 60 ปีขึ้นไป เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของกลุ่มเป้าหมายให้มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยในช่วงบั้นปลายชีวิต
4. นโยบายด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษาและบริการศึกษาที่มีคุณภาพ			
โครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา	กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)	เนื่องจากพระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอนที่ 20 ก เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2566 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม 2566 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2560 เพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาให้มากขึ้น เพื่อบรรเทาภาระการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ระบบการให้ทุนการศึกษาในสาขาวิชาขาดแคลนที่ต้องได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ ปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาให้ทำงานเชิงรุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ข้อมูลแก่นักเรียนหรือนักศึกษาก่อนเลือกสาขาวิชาที่จะกู้ยืมเงินเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับอาชีพแห่งอนาคต รวมทั้งให้มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการเงินกู้ยืม เพื่อการศึกษาอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม รวมถึงกำหนดกลไกให้ผู้กู้ยืมเงินสามารถชำระเงินคืนกองทุนตามความสามารถในการหารายได้และสร้างวินัยในการชำระเงินคืนกองทุนเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่กองทุน	เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาด้วยการให้เงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาแก่นักเรียนหรือนักศึกษามีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) ขาดแคลนทุนทรัพย์ (รายได้ครอบครัวต่อปีไม่เกิน 360,000 บาท) 2) ศึกษาในสาขาวิชาที่เป็นความต้องการหลัก ซึ่งมีความชัดเจนของการผลิตกำลังคน และมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ 3) ศึกษาในสาขาวิชาขาดแคลนหรือสาขาวิชาที่กองทุนมุ่งส่งเสริมเป็นพิเศษ (กองทุนจะกำหนดให้เป็นทุนการศึกษาแทนการให้เงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาได้) 4) เรียนดีเพื่อสร้างความเป็นเลิศ ในปี 2566 มีผู้กู้ยืมเงินกองทุนเพื่อการศึกษาทั้งหมด 6,809,339 ราย อยู่ระหว่างการชำระหนี้ 3,501,935 ราย คิดเป็นร้อยละ 52 อยู่ในช่วงปลอดหนี้ 1,368,761 ราย คิดเป็นร้อยละ 20 ชำระหนี้เสร็จสิ้น 1,866,022 ราย คิดเป็นร้อยละ 27 เสียชีวิต/ทุพพลภาพ 72,621 ราย คิดเป็นร้อยละ 1
โครงการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา (ทุนเสมอภาค)	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)	การให้เงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไข (Conditional Cash Transfer : CCT) คือ กระบวนการคัดกรองความยากจนของนักเรียน โดยคุณครูและคณะกรรมการสถานศึกษาได้ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและรับรองข้อมูลสถานะของนักเรียนเป็นรายบุคคลและนำเสนอข้อมูลให้แก่ กสศ. ผ่านแอปพลิเคชันที่กำหนด เพื่อดำเนินการคัดกรองความยากจนด้วยวิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means	สนับสนุนช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนในวัยเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพด้วยการอุดหนุนด้านการศึกษาด้านความจำเป็นรายบุคคล

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		Test : PMT) โดยนักเรียนที่ได้รับจัดสรรเงินอุดหนุน หรือนักเรียนทุนเสมอภาค จะต้องรักษาอัตราการมาเรียนให้ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 80-85 และมีพัฒนาการแบบมีเงื่อนไขที่สมวัยตามเกณฑ์ เพื่อติดตามให้แน่ใจว่านักเรียนจะไม่หลุดจากระบบการศึกษาระหว่างทาง	(Demand-side Financing) โดยจัดสรรงบประมาณตรงไปที่ผู้เรียน เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาและอุปสรรคในการมาเรียน โดยเป็นนักเรียนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนไม่เกิน 3,000 บาท และผ่านการคัดกรองด้วยวิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Mean Test : PMT) ตามเกณฑ์ของ กสศ.
โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)	เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580) และนโยบายประเทศไทย 4.0 รวมถึงการตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศ โดยมีหลักสูตรและสาขาที่เปิดรับ ประกอบด้วย (1) สาขาเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศ ได้แก่ อุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ (First-Curve) และอุตสาหกรรมอนาคต (New S-Curve) (2) สาขาที่ขาดแคลนในจังหวัดหรือกลุ่มจังหวัดที่สถาบันการศึกษาตั้งอยู่ (3) สาขาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเทคโนโลยียุคดิจิทัล (STEM) โดยให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ผ่านการคัดเลือกโดยสถาบันการศึกษาแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้ ทุนประเภทที่ 1 : ทุน 5 ปี สำหรับนักเรียนชั้น ม.3 ให้เรียน ปวช. ต่อเนื่องจนถึงระดับ ปวส. ทุนประเภทที่ 2 : ทุน 2 ปี สำหรับนักเรียนชั้น ม.6 หรือ ปวช. 3 ให้เรียน ปวส. / อนุปริญญาสายอาชีพ ทุนประเภทที่ 3 : ทุน 1 ปี สำหรับนักเรียนชั้น ม.6 หรือ ปวช.3 ให้เรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรผู้ช่วยพยาบาล/ผู้ช่วยทันตแพทย์	สำหรับนักเรียนและนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับชั้น ม.3 ม.6 หรือ ปวช.3 หรือเทียบเท่า ที่มีศักยภาพ แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาสและสนใจเรียนต่อจนจบประกาศนียบัตรชั้นสูง (ปวส.) / อนุปริญญา
โครงการสร้างโอกาสทางการศึกษา สำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเป็นครูรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชน : โครงการทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)	สร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเป็นครูรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชนบ้านเกิด ช่วยลดความเหลื่อมล้ำให้กับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล และเพิ่มโอกาสให้นักเรียนจากครอบครัวที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสที่มีฐานะยากจนที่สุดร้อยละ 20 แรกของประเทศ ให้สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ (Learning Access & Learning Outcome) และกลับไปเพิ่มโอกาสให้นักเรียนในชุมชนบ้านเกิดตนเอง เพื่อลดวงจรความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ห่างไกลอย่างยั่งยืน	เยาวชนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า (อายุ 15-17 ปี) ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส แต่มีศักยภาพมีใจรักและจิตวิญญาณความเป็นครู และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ห่างไกล
โครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เรียนฟรี 15 ปี)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยปรับอัตราเงินอุดหนุนในรายการ (1) ค่าจัดการเรียนการสอน เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 2 (2) ค่าหนังสือเรียน (คงเดิม) (3) ค่าอุปกรณ์การเรียน เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 17 (4) ค่าเครื่องแบบนักเรียน เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 7 และ (5) ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 2 เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรัฐจัดสรรงบประมาณตามแผนงานยุทธศาสตร์	ในปีการศึกษา 2566 มีนักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งสิ้น 6,627,264 คน

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
โครงการป้องกันและลดปัญหาการตกหล่นและออกกลางคันของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน “พาน้องกลับมาเรียน”	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)	โครงการพาน้องกลับมาเรียน ส่งเสริมโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาเชิงรุกเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา คืนโอกาส สร้างอนาคตให้เด็กได้กลับสู่ระบบ ในปี 2566 สพฐ. ได้ทำการวิจัยเรื่อง เด็กหลุดจากระบบการศึกษาด้วยรูปแบบ Design Research in Education โดยพบ 11 สาเหตุ ที่ทำให้เด็กหลุดจากระบบการศึกษา ได้แก่ ความจำเป็นของครอบครัว การย้ายถิ่นที่อยู่ รายได้ไม่เพียงพอ ปัญหาสุขภาพหรือความพิการ ปัญหาความประพฤติหรือการปรับตัว ผลกระทบจากโควิด-19 การเสี่ยงต่อการกระทำผิด การคมนาคมไม่สะดวก และผู้ปกครองไม่ใส่ใจ	ปี 2566 มีเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา จำนวน 2,835 คน ซึ่งเป็นตัวเลขการออกกลางคันที่ลดลงและได้ติดตามกลับเข้ามาเรียนแล้ว และบางส่วนก็เป็นเด็กที่เข้ามาเรียนจากประเทศเพื่อนบ้าน ไม่กลับเข้ามาเรียนต่อ การดำเนินการดังกล่าวประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ เพราะสามารถนำเด็กกลับเข้าระบบและให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของเด็กถึง 99.66%
โครงการโรงเรียนคุณภาพ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)	โครงการโรงเรียนคุณภาพ มีการกำหนดทิศทางขับเคลื่อนโครงการภายใต้กรอบการดำเนินงานและจุดเน้น 7 ด้าน ได้แก่ (1) ความปลอดภัยของผู้เรียน (2) ระบบประกันคุณภาพ (3) การพัฒนาครู (4) การเรียนการสอน (5) การวัดและประเมินผล (6) การนิเทศกำกับและติดตาม (7) Big Data โดยมีทิศทางการพัฒนาโรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา คือ โรงเรียนประถมศึกษา หรือโรงเรียนขยายโอกาส โดยมีสภาพภูมิศาสตร์ที่มีความพร้อมและเหมาะสม มีโรงเรียนเครือข่ายโดยรอบ สามารถนำนักเรียนมาเรียนรวม เพื่อยกระดับคุณภาพให้เกิดความมั่นใจต่อชุมชนและผู้ปกครองเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และทรัพยากรร่วมกัน โรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา คือ โรงเรียนที่เปิดสอน ม.1 - 6 สภาพภูมิศาสตร์มีความพร้อมรองรับโรงเรียนประถมศึกษาที่จะมาเรียน และรับนักเรียนขยายโอกาสที่จะมาศึกษาต่อหรือมาเรียนรวม เป็นการแบ่งเบาภาระในการรับนักเรียนโรงเรียนแข่งขันสูงกลับสู่ชุมชน โรงเรียนคุณภาพแบบ Stand Alone คือ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร พื้นที่สูง บนเกาะ หรือการคมนาคมไม่สะดวก ทำให้นักเรียนไม่สามารถไปเรียนรวมกับโรงเรียนอื่นได้	โครงการโรงเรียนคุณภาพ ปี 2566 โรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา - โรงเรียนคุณภาพ จำนวน 1,622 โรงเรียน - โรงเรียนเครือข่าย จำนวน 5,818 โรงเรียน โรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา - โรงเรียนคุณภาพ จำนวน 178 โรงเรียน - โรงเรียนเครือข่าย จำนวน 1,036 โรงเรียน - โรงเรียนคุณภาพแบบ Stand Alone ทั้งหมด 89 โรงเรียน
โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLTV/DLIT)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)	การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) เป็นการจัดการศึกษาที่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ประกอบกับสภาพปัญหาและข้อจำกัดที่คล้ายคลึงกันในโรงเรียนขนาดเล็ก คือ ครูไม่ครบชั้น แต่ต้องจัดการเรียนการสอน 8 ชั้นเรียน ครูสอนไม่ตรงตามวิชาเอกครูต้องปฏิบัติงานอื่น นอกเหนือจากงานสอน ทำให้นักเรียนไม่ได้รับการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มตามหลักสูตรและเต็มเวลา	การจัดสรรครุภัณฑ์ทดแทนห้องเรียน DLTV สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 7,914 โรงเรียน โดยครุภัณฑ์สำหรับห้องเรียน DLTV ประกอบด้วย 2 รายการ ดังนี้ (1) โทรทัศน์สีชนิด Smart TV ขนาดไม่น้อยกว่า 43 นิ้ว และ (2) ชุดรับสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ประกอบด้วยจานรับสัญญาณดาวเทียมระบบ KU และเครื่องรับสัญญาณภาพดาวเทียม (IRD) ระบบ KU-BAND
โครงการอาชีวอยู่ประจำ เรียนฟรี มีอาชีพ	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ขาดโอกาสทางการศึกษาได้เข้าศึกษาต่อในสายอาชีพ เพื่อสร้างโอกาสให้แก่เด็กนักเรียนที่ตกหล่นจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับ	ปี 2566 ขยายสถานศึกษาที่มีความพร้อมในการรับผู้เรียนเข้าร่วมโครงการ จำนวน 169 แห่ง ทั่วประเทศ รวมตลอด

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
	(สอศ.)	(ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) ได้เรียนต่อ รวมทั้งให้เด็กและเยาวชนที่มีฐานะยากจน และอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ได้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาสายอาชีพ เพื่อพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ สามารถประกอบอาชีพ มีงานทำ มีรายได้ และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม	ระยะเวลาโครงการ 10 ปี สามารถสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนไม่ต่ำกว่า 116,000 คน
5. นโยบายด้านการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ			
โครงการกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)	1) การสร้างความครอบคลุมสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สิทธิบัตรทอง/ สิทธิ UC) 2) หน่วยบริการที่ขึ้นทะเบียนในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติแบ่งเป็น 4 ประเภท ประกอบด้วย หน่วยบริการปฐมภูมิในเครือข่ายของหน่วยบริการประจำ หน่วยบริการประจำ หน่วยบริการที่รับการส่งต่อทั่วไป และหน่วยบริการที่รับการส่งต่อเฉพาะด้าน ทั้งสิ้น 16,923 แห่ง 3) บริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เพื่อให้ประชาชนได้รับการด้านการแพทย์และสาธารณสุขตามสิทธิประโยชน์ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การตรวจวินิจฉัยโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพที่เป็นต่อสุขภาพ และการดำเนินชีวิต	ในปี 2566 ประชากรสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สิทธิบัตรทอง/ สิทธิ UC) จำนวน 47.22 ล้านคน ได้ลงทะเบียนสิทธิแล้ว จำนวน 46.93 ล้านคน คิดเป็นความครอบคลุมสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (Universal Coverage Scheme : UCS) ร้อยละ 99.40 โดยยังมีบุคคลที่ยังไม่ลงทะเบียนสิทธิเลือกหน่วยบริการประจำ 0.20 ล้านคน และบุคคลที่ไม่อยู่ตามทะเบียนบ้าน (รอยืนยันสิทธิ) 0.08 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 0.60
โครงการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ	สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (สำนักสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ)	เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค โดยบริการสาธารณสุขต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ ดังนั้น ในการจัดตั้งหน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิ จึงมีการกำหนดให้ระบบการแพทย์ปฐมภูมิต้องมีแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว ดูแลประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของรัฐอย่างทัดเทียม และเพื่อให้เกิดกลไกกระบวนการในการจัดระบบสุขภาพปฐมภูมิที่มีระบบและมีประสิทธิภาพ โดยวัตถุประสงค์เน้นการดูแลที่บ้านและชุมชน “ดูแลใกล้ตัว ใกล้บ้าน ใกล้ใจ” เพิ่มความครอบคลุมให้ได้รับการอย่างต่อเนื่อง ลดการเดินทาง ลดความแออัดของโรงพยาบาลขนาดใหญ่ เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และส่งต่อรักษาในโรคซับซ้อนยุ่งยาก	ในปี 2566 ได้ดำเนินการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล สำหรับบริการสุขภาพผู้ป่วยในที่บ้าน มีการขึ้นทะเบียนหน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่ายปฐมภูมิ จำนวน 3,702 หน่วย มีแพทย์ในโรงพยาบาลประสานการทำงานดูแลประชาชนที่บ้านและชุมชนครอบคลุมการดูแลประชาชนจำนวน 38,554,618 คน
โครงการพัฒนาศักยภาพ อสม. หมอประจำบ้าน เพื่อสนับสนุนนโยบายคนไทยทุกคนรอบรู้ (มีหมอประจำตัว 3 คน)	กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ	เพื่อให้ผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลจาก อสม.หมอประจำบ้าน และ อสม. มีคุณภาพชีวิตที่ดี และให้อสม. เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการจัดการสุขภาพระดับชุมชน โดยมีการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรในการพัฒนาศักยภาพ อสม. หมอประจำบ้าน โดยการเพิ่มเนื้อหาตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข เช่น การใช้แอปพลิเคชัน Smart อสม. ในการคัดกรองสุขภาพผู้สูงอายุ และพัฒนาแอปพลิเคชัน Smart อสม. ให้รองรับการปฏิบัติงาน อสม. หมอประจำบ้าน	ในปี 2566 การพัฒนาศักยภาพ อสม. หมอประจำบ้าน จำนวน 108,825 คน และมีผู้สูงอายุได้รับการคัดกรอง โดย อสม. หมอประจำบ้าน จำนวน 7,200,174 คน
โครงการพัฒนา อสม. วิทยาศาสตร์การแพทย์ชุมชน	กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์	การพัฒนาศักยภาพ อสม. ในพื้นที่เพื่อร่วมเฝ้าระวังและตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพ โดยใช้ชุดทดสอบอย่างง่ายของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ พร้อมเป็นปากเสียงในชุมชนหากตรวจสอบว่าผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในชุมชนมีสารปนเปื้อนอันตราย เพื่อความปลอดภัยต่อ	ในปี 2566 การจัดฝึกอบรมครู ก ให้เจ้าหน้าที่จาก สสจ. สสอ. รวมทั้ง โรงพยาบาลต่าง ๆ และอบรมประเมินศักยภาพ อสม. เพื่อเป็น อสม. วิทยาศาสตร์ชุมชน จำนวน 6,308 คน

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		สุขภาพและสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน ได้จัดทำหลักสูตรกลางใช้ในการอบรมพัฒนาศักยภาพ อสม. ให้เป็น อสม. วิทยาศาสตร์ชุมชน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ	
โครงการพัฒนาระบบ/รูปแบบเชิงนวัตกรรมการบริหารรักษาพยาบาลผู้สูงอายุที่บ้าน/ชุมชน รวมถึงระบบบริการรักษาพยาบาลทางไกล	กรมการแพทย์	การพัฒนาระบบ/รูปแบบเชิงนวัตกรรมการบริหารรักษาพยาบาลผู้สูงอายุที่บ้าน/ชุมชน รวมถึงระบบบริการรักษาพยาบาลทางไกล โดยใช้ Telemedicine, Telepharmacy, Telenursing, Video Call และระบบบริการของทีมแพทย์ประจำครอบครัว ได้มีการดำเนินงานดังนี้ 1) พัฒนาระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยใช้ CDC System 2) พัฒนาและเพิ่มศักยภาพของบุคลากรทางสุขภาพ โดยจัดการอบรมโปรแกรมการพัฒนาศักยภาพสมองในผู้สูงอายุที่มีการรู้คิดบกพร่องเล็กน้อย (กลุ่ม Mild Cognitive Impairment) 3) นำระบบ telemedicine ไปใช้ในการตรวจวินิจฉัย และนำระบบ Telenursing VDO Call ในระบบการดูแลต่อเนื่องในชุมชน ไปใช้ในการดูแลและจัดทำแผนการดูแลรักษาในชุมชน 4) ประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดทำแผนการดูแลรายบุคคล (Care Plan) สำหรับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมเพื่อพัฒนาสู่การนำไปใช้ในระดับพื้นที่ 5) จัดทำสื่อมัลติมีเดีย องค์ความรู้ระบบบริการรักษาพยาบาลทางไกล โดยใช้ Telemedicine, Telepharmacy, Telenursing Video Call และระบบบริการของทีมแพทย์ประจำครอบครัว	ในปี 2566 1) อบรมการพัฒนาศักยภาพสมองในผู้สูงอายุสำหรับทีมบุคลากรทางสุขภาพ จำนวน 71 คน 2) อบรมหลักสูตรระยะสั้นการจัดการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม (Dementia Care Manager : DT CM) รุ่นที่ 5 จำนวน 168 คน และ 3) อบรมการพัฒนาศักยภาพสมองในผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาความจำ (กลุ่มปกติ) สำหรับทีมบุคลากรทางสุขภาพ หมอคนที่ 2 และ หมอคนที่ 3 เป็นครู ก เพื่อถ่ายทอดต่อหมอคนที่ 1 อาสาสมัครในชุมชน 2 รุ่น จำนวน 84 คน
โครงการพัฒนาบริการโรคหลอดเลือดสมองเพื่อลดอัตราการตายของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง	กรมการแพทย์	การพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาลระดับต่าง ๆ ทั่วประเทศ ให้มีความพร้อมในการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยมีการดำเนินงาน 1) พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป 2) เผยแพร่สื่อดิจิทัล ภาพยนตร์สั้น การเตือนเฝ้าระวังสัญญาณเสี่ยง การป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง และจัดพิมพ์แผ่นพับให้ความรู้โรคหลอดเลือดสมองสำหรับกลุ่มที่ยังไม่ได้เข้าถึงสื่อออนไลน์ 3) มีการนำ Care Map for Hemorrhagic Stroke มาใช้ใน Stroke unit 111 โรงพยาบาลและหน่วยงานสามารถใช้ได้ถูกต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน ผ่านการประเมินคุณภาพประกาศนียบัตรศูนย์โรคหลอดเลือดสมองมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุข 61 โรงพยาบาล และ 4) โรงพยาบาลระดับ A, S มี Stroke Unit และ Stroke Fast Track เพื่อให้ยาละลายลิ่มเลือดครบทุกแห่ง	1) พัฒนาศักยภาพบุคลากรในการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง Stroke : Basic Course มีบุคลากรทางการแพทย์เข้าร่วมอบรม จำนวน 204 คน Stroke Nurse : Basic Course มีพยาบาลวิชาชีพเข้าร่วมอบรม จำนวน 184 คน Stroke Nurse : Advance Course มีพยาบาลวิชาชีพเข้าร่วมอบรม จำนวน 124 คน และ Stroke Nurse : Manager Course มีพยาบาลวิชาชีพเข้าร่วมอบรม จำนวน 86 คน 2) มีการรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองอุดตันเฉียบพลันด้วยวิธีการรักษาผ่านสายสวนหลอดเลือดสมอง (Mechanical Thrombectomy) โดยโรงพยาบาลที่สามารถให้บริการรักษาด้วยวิธีผ่านสายสวนหลอดเลือดสมอง จำนวน 47 โรงพยาบาล 3) ผู้ป่วยระยะเฉียบพลันที่มีอาการไม่เกิน 4.5 ชั่วโมง ได้รับการรักษาด้วยยาละลายลิ่มเลือดทางหลอดเลือดดำในเวลา 60 นาที จำนวน 5,305 ราย และผู้ป่วยที่มีอาการไม่เกิน

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
			72 ชั่วโมง ได้รับการรักษาใน Stroke Unit จำนวน 62,163 ราย
โรคมะเร็งไปรับบริการที่ไหนก็ได้ที่พร้อม (Cancer anywhere)	กรมการแพทย์	โรคมะเร็งเป็นภาวะเจ็บป่วยที่ต้องได้รับการรักษาโดยเร็ว เพื่อควบคุมระยะและการแพร่กระจายของโรค แต่ด้วยขั้นตอนการส่งตัวตามระบบเครือข่าย และความหนาแน่นของปริมาณผู้ป่วยที่แตกต่างกันในแต่ละโรงพยาบาล ทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงการรักษาได้โดยเร็ว ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ปรับปรุงระบบการดูแลผู้ป่วยโดยผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นมะเร็ง จะได้ใบรับรองและประวัติ หรือ Code เพื่อเลือกไปรับบริการผ่าน 3 ช่องทาง ดังนี้ 1) สายด่วน (สปสช.1330) 2) แอปพลิเคชัน สปสช. 3) ติดต่อหน่วยบริการที่มีความพร้อมให้บริการรักษาด้วยคิวรอคอยที่สั้นได้โดยตรง และไม่ต้องใช้ใบส่งตัวยืนยันสิทธิ นอกจากนี้ ยังมีระบบสาธารณสุขทางไกล (Telehealth) บริการปรึกษาเภสัชกรทางไกล (Telepharmacy) และการให้ยาเคมีบำบัดที่บ้าน (Home Chemotherapy)	ปี 2566 มีผู้ป่วยโรคมะเร็งเข้ารับบริการที่ไหนก็ได้ จำนวน 1,272,354 ครั้ง หรือ 217,662 คน ในหน่วยบริการที่มีศักยภาพดูแล จำนวน 187 แห่ง
การพัฒนารูปแบบบริการเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดบริการทางการแพทย์ไทยและการแพทย์ทางเลือก ในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ	กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	ส่งเสริมและพัฒนากิจการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยระยะกลาง (Intermediate Care) และผู้ป่วยระยะประคับประคอง (Palliative Care) รวมทั้ง การพัฒนาบริการการแพทย์แผนไทยในหน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิ ด้วยการตรวจ วินิจฉัย รักษาโรค และฟื้นฟูสภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	1) มีหน่วยบริการปฐมภูมิร่วมจัดบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จำนวน 304 แห่ง 2) มีหน่วยบริการขึ้นทะเบียนเพิ่มเติมศักยภาพฝังเข็ม จำนวน 331 แห่ง 3) มีการตรวจวินิจฉัยโรคหลอดเลือดสมองอัมพฤกษ์ อัมพาตระยะกลาง (Intermediate Care) จำนวน 20,822 คน 4) ผู้ป่วยนอกที่มาใช้บริการในระดับปฐมภูมิ จำนวน 12,925,809 ครั้ง และ 5) ผู้ป่วยนอกทั้งหมดที่ได้รับการตรวจ วินิจฉัย รักษาโรค และฟื้นฟูสภาพ จำนวน 26,997,737 ครั้ง
โครงการลดการฆ่าตัวตาย เพิ่มการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพจิต และจิตเวชในประชากรเปราะบางทางสังคมและเศรษฐกิจ	กรมสุขภาพจิต	1) ชี้แจงทำความเข้าใจระบบเฝ้าระวังการฆ่าตัวตาย 2) จังหวัดมีการกำหนดนโยบายเฝ้าระวัง ป้องกันการฆ่าตัวตายในบุคคลที่เป็นกลุ่มเสี่ยง 3) มีการทบทวน /จัดอบรมการใช้ 8Q และการให้ความช่วยเหลือตามการส่งต่อตามระดับความรุนแรงของ Suicidality 4) อบรมให้ความรู้แก่ญาติและผู้ดูแลกลุ่มเสี่ยงให้สามารถจับสัญญาณเตือนและให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นได้ และ 5) ผลักดันให้เกิดคณะกรรมการหลากหลายวิชาชีพในระดับจังหวัดเพื่อการช่วยเหลือปัญหาวิกฤตของผู้รอดชีวิตที่ไม่ใช่ปัญหาด้านสุขภาพ	1) อบรมการบำบัดฟื้นฟูด้านจิตใจผู้มีความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 130 คน 2) การเฝ้าระวังการฆ่าตัวตาย มีผู้ที่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่พยายามฆ่าตัวตายเข้าถึงบริการ จำนวนทั้งสิ้น 32,709 คน และได้รับการช่วยเหลือป้องกันไม่กลับมาพยายามฆ่าตัวตายซ้ำ ในระยะเวลา 1 ปี จำนวน 32,204 คน
โครงการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล “เจ็บป่วยฉุกเฉินวิกฤต มีสิทธิทุกที่” UCEP	สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ	1) จัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ เวชกิจฉุกเฉิน เจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษา เจ้าหน้าที่ประสานสื่อสาร ในการดำเนินงานให้คำแนะนำ คำปรึกษา บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง 2) จัดทำแนวทางในการดำเนินงานที่มีความถูกต้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง และ 3) จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและรับเรื่อง	มีเรื่องร้องเรียนที่รับเข้าสู่ระบบบริการ จำนวน 209 เรื่อง ซึ่งมีผู้ป่วยฉุกเฉินที่เข้าระบบ UCEP จำนวน 288,400 ราย

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		ร้องเรียนตามนโยบาย “เจ็บป่วยฉุกเฉินวิกฤต มีสิทธิทุกที่” ของสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ	
โครงการลดความเหลื่อมล้ำของ 3 กองทุน	สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (กองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ)	1) จัดทำแผนการปรับปรุงสิทธิประโยชน์กลางการดูแลปฐมภูมิของระบบหลักประกันสุขภาพ 3 ระบบ 2) ดำเนินการปรับปรุงสิทธิประโยชน์กลางการดูแลปฐมภูมิของระบบหลักประกันสุขภาพ 3 ระบบ 3) จัดทำร่างข้อเสนอการขอรับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลหรือค่าใช้จ่าย เพื่อบริการสาธารณสุขของหน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิ 4) ประชุมรับฟังความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่อร่างข้อเสนอมติ และ 5) ส่งกระทรวง นำเสนอและเผยแพร่ “ข้อเสนอการขอรับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลหรือค่าใช้จ่าย เพื่อบริการสาธารณสุขของหน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิ”	จัดทำแผนการปรับปรุงสิทธิประโยชน์กลางการดูแลปฐมภูมิของระบบหลักประกันสุขภาพ 3 ระบบ
6. นโยบายด้านการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม			
โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	การสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น บนพื้นฐาน “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานสำคัญ คือ การใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่แต่ละชุมชนเป็นฐานในการจัดสวัสดิการครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย บนฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างพลังในการพึ่งตนเองและสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนให้เกิดการจัดสวัสดิการอย่างต่อเนื่อง	ในปี 2566 มีการสมทบงบประมาณกองทุนสวัสดิการชุมชนรวม จำนวน 1,663 กองทุน ครอบคลุมสมาชิกจำนวน 1,130,315 คน
โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางรายครัวเรือน	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางรายครัวเรือน เป็นการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ประสบปัญหาทางสังคม ให้สามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการให้ครอบคลุมในทุกมิติแบบองค์รวม และมีการบันทึกข้อมูลครัวเรือนเปราะบางลงในระบบสมุดพกครอบครัวอิเล็กทรอนิกส์ (MSO-Logbook) โดยมีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 76 จังหวัด และกรุงเทพมหานคร	กลุ่มเปราะบางรายครัวเรือนที่ประสบปัญหาทางสังคม จำนวน 895,940 ครัวเรือน รวมทั้ง มีการบันทึกข้อมูลครัวเรือนเปราะบางลงในระบบสมุดพกครอบครัวอิเล็กทรอนิกส์ (MSO-Logbook) จำนวน 931,285 ครัวเรือน
โครงการศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล	สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	โครงการศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล เป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและการบริการคนทุกช่วงวัย บูรณาการบริการสวัสดิการสังคมของทุกกรมของ พ.ม. ณ จุดเดียว และเป็นองค์กรร่วม ลดความซ้ำซ้อนด้านทรัพยากรในการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมและอำนวยความสะดวกให้ประชาชนให้เข้าถึงสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมายและประชาชน	ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลทั่วประเทศจำนวน 7,964 แห่ง เพื่อยกระดับการทำงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ และให้บริการสวัสดิการสังคม ณ จุดเดียวเป็นองค์กรร่วมหรือการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว มีการจัดกิจกรรม จำนวน 4,417 แห่ง 17,284 กิจกรรม/โครงการ โดยมีการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจำนวน 235,907 ครัวเรือน รวมทั้งมีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล จำนวน 7,912 แห่ง

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
โครงการพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้ประสบปัญหาทางสังคม	สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมผ่านช่องทางสายด่วน พม.1300 เพื่อช่วยให้อาการกิจรับแจ้งเรื่องร้องทุกข์ร้องเรียน รับแจ้งเบาะแสทางสังคมและให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน ผ่านโทรศัพท์สายด่วน พม.1300 และช่องทางอื่น ๆ ตลอด 24 ชั่วโมง และมีหน่วยปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็ว ในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายให้พ้นจากปัญหาความเดือดร้อนและทันต่อเหตุการณ์บรรลุลตามภารกิจที่กำหนดไว้	กลุ่มผู้ประสบปัญหาทางสังคม : ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การตั้งครรภ์ไม่พร้อม การค้ามนุษย์ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาอาชญากรรม ปัญหาบุคคลขอทาน เร่ร่อน และคนไร้ที่พึ่ง ปัญหาบุคคลสูญหาย ปัญหาเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
7. นโยบายด้านการส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน			
โครงการเน็ตประชารัฐ	สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สดช.)	โครงการเน็ตประชารัฐ ได้ดำเนินการให้บริการอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย (Wi-Fi) สาธารณะประจำหมู่บ้าน ๆ ละ 1 จุด ที่ระดับความเร็วไม่ต่ำกว่า 100/50 Mbps (Download / Upload) ทั่วประเทศ โดยได้ดำเนินการขยายโครงข่าย Fiber Optic และติดตั้งอุปกรณ์กระจายสัญญาณ อินเทอร์เน็ตไปยังหมู่บ้าน ปัจจุบัน ยังมีผู้ลงทะเบียนและเข้าใช้งานอย่างต่อเนื่อง	มีโครงการขยายอินเทอร์เน็ตให้ครอบคลุมทั่วประเทศทั้งโครงการเน็ตประชารัฐ จำนวน 24,700 หมู่บ้านของดีเอสไอ โครงการเน็ตประชารัฐในพื้นที่ชายขอบจำนวน 3,920 หมู่บ้าน และโครงการเน็ตประชารัฐในพื้นที่ชนบท จำนวน 15,723 หมู่บ้าน ของ กสทช. โดยมีจำนวนผู้ลงทะเบียน 11,575,136 คน และมีการใช้งานโดยเฉลี่ยเดือนละประมาณ 2,450,209 อุปกรณ์
โครงการขยายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (โครงการบับ Big Rock)	สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สดช.)	โครงการขยายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (โครงการบับ Big Rock) เพื่อขยายโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และปรับปรุงโครงข่ายที่เป็นเทคโนโลยีแบบเก่า ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยเคเบิลใยแก้วนำแสง (Fiber Optic) ไปยังโรงเรียนและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ที่ยังไม่มีโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง	โครงการบับ Big Rock ส่วนต่อขยายจากโครงข่ายภายใต้โครงการเน็ตประชารัฐ ซึ่งได้มีการดำเนินการในพื้นที่โรงเรียนและโรงพยาบาล ในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 1,671 แห่ง โดยแบ่งเป็นโรงเรียนจำนวน 1,187 แห่ง และโรงพยาบาลจำนวน 484 แห่ง แต่ยังมีหมู่บ้านอยู่ 688 หมู่บ้านที่ยังไม่มีอินเทอร์เน็ตใช้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกล และใช้เพียงสัญญาณจากดาวเทียม ซึ่งความเร็วในการใช้งานอยู่ที่ 5 Mbps
8. นโยบายด้านการสร้างโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม			
กองทุนยุติธรรม	สำนักงานกองทุนยุติธรรมกระทรวงยุติธรรม	การช่วยเหลือประชาชนด้านกองทุนยุติธรรม เพื่อให้ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและลดความเหลื่อมล้ำให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม สะดวก และรวดเร็ว ตามวัตถุประสงค์ของกองทุนยุติธรรม ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอลปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน	ในปี 2566 มีคำขอรับความช่วยเหลือ จำนวน 5,233 เรื่อง เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 770 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 17.25 โดยการให้ความช่วยเหลือประเภทการปล่อยตัวชั่วคราวมีจำนวนมากที่สุด ผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้น ร้อยละ 72.68 สำหรับประเภทการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 38.53 เช่นเดียวกับการให้ความรู้ทางกฎหมายที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 52.37

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
ศูนย์บริการร่วมกระทรวงยุติธรรม (ศูนย์ยุติธรรมสร้างสุข)	กองประสานราชการ ยุติธรรมจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด	เพื่อให้เข้าถึงความช่วยเหลือด้วยความรวดเร็ว โดยไม่ต้องร้องขอภายใต้แนวคิด “ยุติธรรมสร้างสุข ยุติธรรมเชิงรุก สร้างสุขให้ประชาชน” โดยมอบหมายให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการให้ความช่วยเหลือในระดับพื้นที่ ซึ่งมีแนวทางและขั้นตอนการปฏิบัติที่มีแบบแผนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยเมื่อเกิดเหตุอาชญากรรมหรือมีผู้ได้รับความไม่เป็นธรรมในพื้นที่ ยุติธรรมจังหวัดจะมอบหมายเจ้าหน้าที่ประสานให้ความช่วยเหลือในการเข้าถึงสิทธิกระบวนการยุติธรรม ให้คำปรึกษากฎหมายการเยียวยา ด้านจิตใจและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ภายใน 24 ชั่วโมง	ผลการให้ความช่วยเหลือประชาชน ทั้งหมด 81 แห่ง (รวมสาขา) 2,483 คดี 6,384 เรื่อง และมีหน่วยงานที่บูรณาการร่วม 1,056 แห่ง ประกอบด้วย การให้คำปรึกษากฎหมาย 2,483 เรื่อง - การให้คำแนะนำด้านอื่น ๆ 2,483 เรื่อง - การช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา (สง.) 1,412 เรื่อง - กองทุนยุติธรรม 3 เรื่อง - การคุ้มครองพยานในคดีอาญา 3 เรื่อง
โครงการยุติธรรมเคลื่อนที่	สำนักงานยุติธรรมจังหวัด กระทรวงยุติธรรม	การจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัด เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทภารกิจ และผลการดำเนินงานสำคัญด้านกระบวนการยุติธรรม รวมถึงช่องทางการเข้าถึงงานบริการของกระทรวงยุติธรรม โดยให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัด รวมทั้งรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ปัญหาความไม่เป็นธรรมและให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ หรือแก้ไขปัญหาแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนในพื้นที่จังหวัด	1) ลักษณะการดำเนินการกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมที่ดำเนินการเอง 4,029 ครั้ง กิจกรรมที่ร่วมออกหน่วย 2,778 ครั้ง และการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น 21,992 ครั้ง 2) ลักษณะการขอใช้บริการ โดยมีผู้ขอรับบริการ จำนวน 2,478,120 คน 3) การใช้ประเภสื้อเพื่อสร้างการรับรู้ จำนวน 29,930,069 คน

ภาคผนวก ข การจัดทำเส้นความยากจน (Poverty Line)

การศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นเรื่องความยากจนในประเทศไทย เริ่มได้รับความสนใจในวงวิชาการ ตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา โดยงานศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คืองานศึกษาของ เอื้อย มีสุข ที่ทำร่วมกับธนาคารโลก โดยเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนาตัวชี้วัดความยากจน และเป็นเครื่องมือในการหาขนาดของชนจนอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าในระยะหลังวิธีการศึกษาดังกล่าวจะได้รับคำวิจารณ์ว่ายังมีข้อบกพร่องอยู่หลายจุด แต่การพัฒนาตัวชี้วัดในระยะต่อมาก็ยังคงยึดหลักการและแนวคิดของธนาคารโลกเป็นสำคัญ โดยเฉพาะประเด็นการมีรายได้ที่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารที่จำเป็นต่อการมีชีวิตรอด ต่อมาผู้เสนอแนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ คือ ศ.ดร. เมธี ครองแก้ว และ Prof. Nanak Kakwani ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ชื่อเดิมในขณะนั้น) จึงได้พัฒนาการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ ด้วยการเพิ่มเติมเทคนิคการคำนวณที่ละเอียดรอบคอบมากขึ้น จนกระทั่งในปี 2545 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ชื่อเดิม) ภายใต้การให้คำปรึกษาของ Prof. Nanak Kakwani จึงได้มีการปรับปรุงแนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนแนวใหม่ โดยเป็นการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหารออกจากกันอย่างชัดเจน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการประหยัดจากขนาดของภายในครัวเรือน ซึ่งวิธีการคำนวณเส้นความยากจนดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้อย่างเป็นทางการจนถึงปัจจุบัน¹

1. แนวคิดและเทคนิควิธีการจัดทำเส้นความยากจนใหม่²

การจัดทำเส้นความยากจนเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและจำแนกคนที่จนกับคนที่ไม่จน ออกจากกันจะอาศัยแนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีอรรถประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภค (Utility Theory) โดยเส้นความยากจนจะสะท้อนมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ (Minimum Standard Of Living) ของสังคม สมมติให้มาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำเท่ากับระดับอรรถประโยชน์ขั้นต่ำ คือ u^* คนที่มีอรรถประโยชน์ต่ำกว่า u^* จึงเป็นคนจน และความต้องการแคลอรีของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับการอายุและเพศเป็นหลัก ส่งผลให้ความต้องการอาหารของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน นอกจากนี้ ความต้องการบริโภคสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหารยังขึ้นอยู่กับการพื้นที่ (ภาคและเขต) ที่อาศัยอยู่ ทำให้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ (Utility Function) แตกต่างกัน

$$u = u \left[\frac{q_f}{r}, \frac{q_n}{n} \right] \quad (1)$$

โดยที่ q_f และ q_n หมายถึงปริมาณอาหารและสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหารที่บริโภค

r หมายถึง ความต้องการสารอาหาร (แคลอรี) ของแต่ละบุคคล

n หมายถึง ความต้องการสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร

สมมติว่า p_f และ p_n คือ ราคาของอาหารและสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร เราสามารถ Maximize Utility Function โดย

$$u = u \left[\frac{q_f}{r}, \frac{q_n}{n} \right] \quad (2)$$

¹ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2556), โครงการศึกษาประเด็นเชิงนโยบายด้านความยากจนและการกระจายรายได้, หน้า 6 - 7.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 80 - 86.

ในขณะที่งบประมาณจำกัด จะได้

$$p_f \cdot q_f + p_n \cdot q_n \leq x \quad (3)$$

เมื่อ x หมายถึงรายจ่ายหรือรายได้รวม ซึ่งผู้บริโภคสามารถใช้จับจ่ายใช้สอยได้

เมื่อ Maximization จะได้ Food and Non-food Demand Functions

$$q_f = r \cdot g_f(x, rp_f, np_n) \quad (4)$$

และ

$$q_n = n \cdot g_n(x, rp_f, np_n) \quad (5)$$

สมการข้างต้น คือ Marshallian Demand Functions (Marshall 1930) ถ้าแทนค่า (4) และ (5) ใน (3) จะได้ Cost Function

$$x = e(u, rp_f, np_n) \quad (6)$$

คือ ต้นทุนต่ำสุดที่บุคคลใช้เพื่อให้ได้รับอรรถประโยชน์ u

แทนสมการ (6) ใน สมการ (4) และ (5) จะได้ Hicksian Food and Non-food Demand Equations (Hicks 1957):

$$q_f = r \cdot g_f(u, rp_f, np_n) \quad (7)$$

และ

$$q_n = n \cdot g_n(u, rp_f, np_n) \quad (8)$$

แทนค่า $u = u^*$ ในสมการ (7) และ (8) จะได้เส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

$$F = p_f q_f = r \cdot p_f g_f(u^*, rp_f, np_n) \quad (9)$$

และ

$$NF = p_n q_n = n \cdot p_n g_n(u^*, rp_f, np_n) \quad (10)$$

สมการ (9) และ (10) คือ เส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร ณ จุดที่แต่ละบุคคลได้รับอรรถประโยชน์ที่ระดับ u^* ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีเส้นความยากจนที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการแคลอรีและความต้องการบริโภคสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร เส้นความยากจนรวม คือ ผลรวมของเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

จากสมการ (9) และ (10) ถ้าเรารู้ u^* เราสามารถหาเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารได้ ซึ่งทั้งสองเส้นมีลักษณะ Consistent แต่ปัญหาคือเราจะกำหนด u^* ได้อย่างไร

สมมติว่า c คือ สูตรแปลงปริมาณอาหาร (q_f) เป็นปริมาณแคลอรี ดังนั้น $c \cdot q_f$ คือแคลอรีที่ได้รับจากตะกร้าอาหาร q_f ซึ่งจะเท่ากับความต้องการแคลอรี (r) จากสมการ (9) จะได้

$$c \cdot g_f(u^*, rp_f, np_n) = 1 \quad (11)$$

กำหนดให้ r, p_f, n, p_n คงที่ ดังนั้น

$$F = p_f q_f = rp_f g_f(u^*) \quad (12)$$

เนื่องจากเส้นความยากจนด้านอาหารสามารถเขียนให้อยู่ในรูปของความต้องการแคลอรีและ Calorie Cost (ซึ่งก็คือค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร 1 แคลอรี) ดังนั้นสมการ (12) สามารถเขียนใหม่ได้ดังนี้

$$c \text{ cost} = p_f g_f(u^*) \quad (13)$$

หมายความว่า Calorie Cost ขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ ราคาอาหาร และอรรถประโยชน์ (u^*) หมายถึง ต้นทุนอาหารที่แท้จริง (Real Calorie Cost) หลังจากปรับราคาจะเท่ากับ

$$c \text{ cost}^* = g_f(u^*) \quad (14)$$

เนื่องจาก $g_f(u^*)$ เป็น Monotonically Increasing Function ของ u^* มีนัยว่าสมการ (14) เป็น Monotonically Increasing Function ของ u^* ซึ่งตรงกับ Lemma 1 (Lemma 1: ถ้าคนสองคนมีต้นทุนอาหารที่แท้จริงเท่ากัน ณ จุดที่ทั้งคู่ได้รับสารอาหารที่เหมาะสม หมายความว่าทั้งคู่ได้รับอรรถประโยชน์เท่ากัน) หมายความว่า เราสามารถกำหนดมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ u^* โดยใช้ต้นทุนอาหารที่แท้จริง (Real Calorie Cost) ซึ่งต้นทุนอาหารที่แท้จริงคำนวณได้จากผู้ที่มีรายได้ 20% ล่าง (Bottom Quintile: Quintile 1)

1.1 เส้นความยากจนด้านอาหาร

การคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารควรมีการปรับปรุงทุก 10 ปี เพื่อให้สามารถสะท้อนแบบแผนการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคจะมีผลต่อการคำนวณดัชนีราคาสินค้ารายพื้นที่ (Spatial Price Indices: SPI) และต้นทุนสารอาหาร โดยในส่วนของ การกำหนดความต้องการสารอาหารขั้นต่ำของคนไทยนั้น กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อร่วมกันกำหนดความต้องการสารอาหารขั้นต่ำของคนไทย และพบว่า แนวโน้มคนไทยมีความต้องการแคลอรีน้อยลง แต่ต้องการโปรตีนมากขึ้น ซึ่งข้อมูลความต้องการสารอาหารขั้นต่ำดังกล่าวจะกลายเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหาร

ทั้งนี้ การคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารจะอาศัยทฤษฎีการบริโภคตามที่ได้พิสูจน์มาแล้วข้างต้นว่า ควรเป็นรูปแบบการบริโภคที่ทุกคนได้รับอรรถประโยชน์เท่ากัน ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในภูมิภาคใด หรืออยู่ในเขตเมืองหรือชนบท

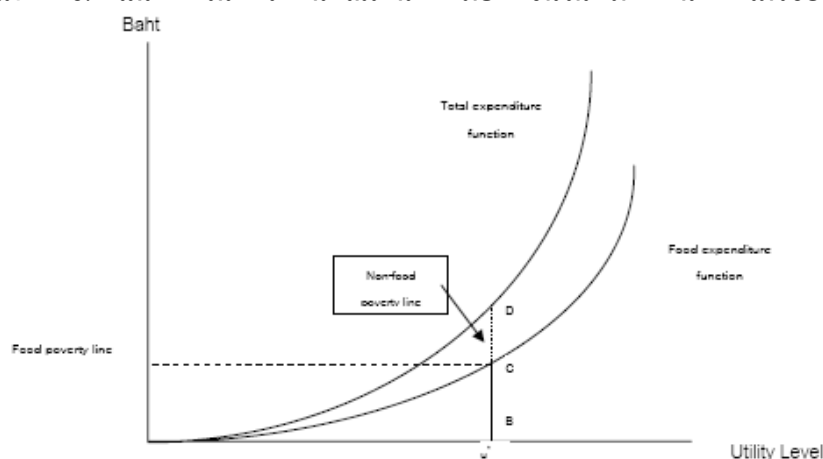
นอกจากนี้ ทฤษฎีอรรถประโยชน์นี้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่า อรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับเป็น Monotonic Increasing Function ของต้นทุนสารอาหาร ดังนั้นคนที่รู้รูปแบบการบริโภคที่แตกต่างกันย่อมมีต้นทุนสารอาหารที่ต่างกัน (หมายถึงผู้ที่บริโภคอาหารราคาแพงย่อมต้องจ่ายเงินมากกว่า) ดังนั้นการกำหนดต้นทุนสารอาหารจะทำให้เราสามารถกำหนดระดับอรรถประโยชน์สำหรับรูปแบบการบริโภคที่แตกต่างกันได้ โดยได้รับอรรถประโยชน์เท่ากันถึงแม้จะอยู่คนละพื้นที่และมีรูปแบบการบริโภคแตกต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ เส้นความยากจนด้านอาหาร จึงถูกกำหนดโดยต้นทุนสารอาหารและต้นทุนโปรตีน (Calorie Cost and Protein Cost) ของประชากร 10% ที่จนที่สุด โดยที่ต้นทุนสารอาหารนี้คำนวณโดยใช้ราคาในแต่ละภูมิภาคและเขตการปกครองของอาหารแต่ละรายการ ก่อนที่จะถ่วงน้ำหนักด้วยสัดส่วนประชากรเพื่อคำนวณหาต้นทุนเฉลี่ยระดับประเทศและใช้ดัชนีราคาอาหารรายพื้นที่ (SPI) เป็นตัวปรับความแตกต่างของพื้นที่ (ภาค/เขตการปกครอง) อีกครั้ง

1.2 เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

แนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารตามแผนภาพด้านล่าง ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอรรถประโยชน์กับค่าใช้จ่ายด้านอาหาร และค่าใช้จ่ายรวม โดยเมื่อกำหนดเส้นความยากจนด้านอาหาร (จุด C บนเส้นค่าใช้จ่ายด้านอาหาร) บุคคลจะได้อรรถประโยชน์เท่ากับ u^* ที่จุด B อรรถประโยชน์ที่จุดนี้ เราสามารถคำนวณหาค่าใช้จ่ายรวมได้ (จุด D) ซึ่งสะท้อนถึงเส้นความยากจนรวม (BD) ที่มีความคงเส้นคงวา ระหว่างเส้นความยากจนด้านอาหาร (BC) และเส้นความยากจนหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร (CD)

แผนภาพ ข.1 แนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

ในการนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ มีขั้นตอนในการคำนวณ ดังนี้ (1) คำนวณหา Food Welfare เท่ากับ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนหารเส้นความยากจนด้านอาหารคูณ 100 ถ้า Food Welfare มีค่าเท่ากับ 100 หมายความว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนเท่ากับเส้นความยากจนด้านอาหาร (2) เลือกครัวเรือนที่มีค่า Food Welfare อยู่ระหว่าง 90-110 และ (3) หาค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารของกลุ่มที่มี Food Welfare อยู่ระหว่าง 90-110 จะได้เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

โดยแบ่งกลุ่มหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารขั้นพื้นฐาน สามารถจำแนกออกเป็น 9 กลุ่ม ดังนี้ (1) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย (2) ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน (3) ค่าจ้างบุคคลที่ให้บริการครัวเรือน (4) ค่าเสื้อผ้า (5) ค่ารองเท้า (6) ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (7) ค่ารักษาพยาบาล (8) ค่าเดินทางและการสื่อสาร และ (9) ค่าใช้จ่ายการศึกษา

1.3 การประหยัดจากขนาด (Economy of Scale)

การอาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือนจะส่งผลให้เกิดการประหยัดจากขนาด โดยค่าใช้จ่ายบางรายการที่สามารถใช้ร่วมกันได้โดยไม่ทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมาก เช่น ค่าแสงสว่าง การอยู่คนเดียวหรืออยู่สองคนอาจมีค่าใช้จ่ายเท่า ๆ กันได้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม อาจมีค่าใช้จ่ายบางรายการที่ไม่สามารถใช้ร่วมกันได้ เช่น ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น หรือใช้ร่วมกันได้น้อย เช่น ค่าเสื้อผ้าและรองเท้า เป็นต้น แต่ถ้าเราสามารถยอมให้ค่าใช้จ่ายบางหมวดสามารถใช้ร่วมกันได้ จะทำให้เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารจะเป็นผลรวมของ

$$MNFPL = \sum_{n=1}^9 MNFPL_j$$

เมื่อ $MNFPL_j$ คือ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของสินค้าที่ไม่ใช่อาหารหมวด j โดยที่ j หมายถึง สินค้าหมวด 1 – 9 (ตามที่กล่าวข้างต้น) กำหนดขนาดของการประหยัดจากขนาดให้แต่ละหมวดสินค้า (Economy of Scale Parameter)

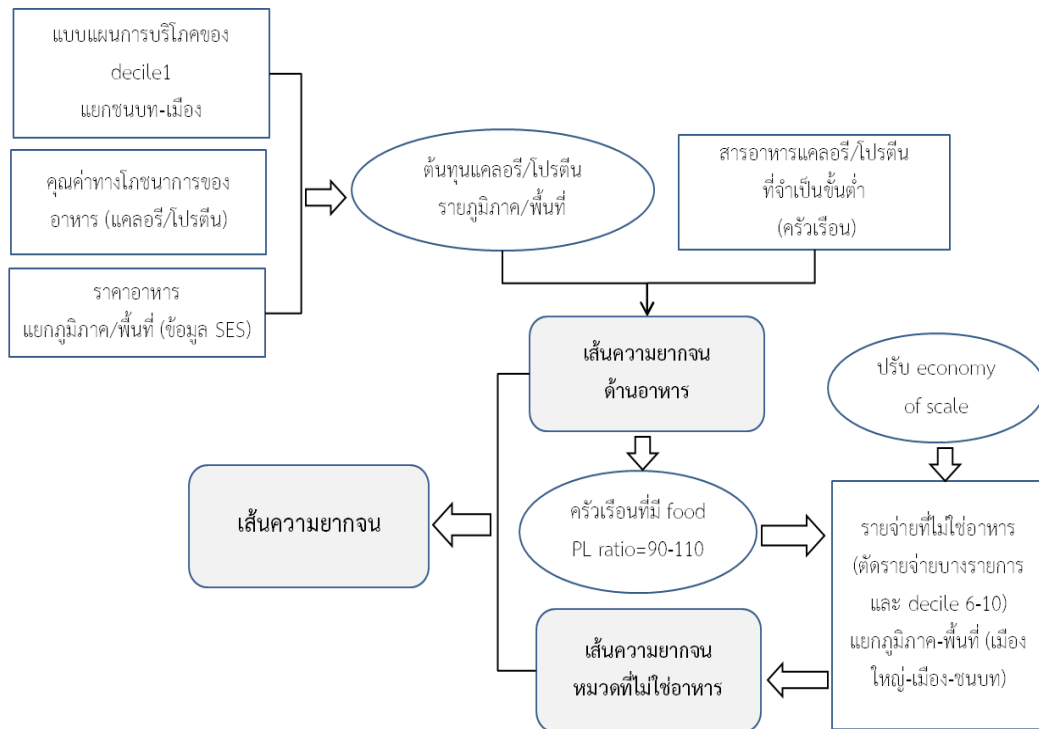
$$NFPL_{hm} = k * MNFPL_n * HS_h^{(\theta_n-1)}$$

ถ้า θ_n เท่ากับ 1 หมายความว่า สินค้าหมวด j เป็นสินค้าที่ไม่สามารถใช้ร่วมกันได้ แต่ถ้า θ_n เท่ากับ 0 หมายความว่าสินค้าหมวดดังกล่าวเป็นสินค้าที่ใช้ร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์ โดยที่จำนวนผู้ใช้ไม่มีผลทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น ค่า k เป็นค่าคงที่ ดังนั้น ค่าเฉลี่ยของ $NFPL_{hm}$ เท่ากับค่าเฉลี่ยของ $MNFPL_{jn}$ ซึ่งหมายความว่า การยอมให้มีการประหยัดจากขนาดในแต่ละครัวเรือน ไม่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของประชากร

2. วิธีการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ (Poverty Line)

ขั้นตอนการคำนวณเส้นความยากจนใหม่จะเริ่มจากการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหาร จากนั้นจึงคำนวณเส้นความยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร และนำค่าทั้งสองส่วนมารวมกันเป็นเส้นความยากจนใหม่ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการคำนวณสามารถอธิบายได้ ดังนี้

แผนภาพ ข.2 ขั้นตอนและเทคนิคการคำนวณเส้นความยากจนใหม่

การคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหาร

(1) ใช้แบบแผนการบริโภคอาหารของคนที่อยู่ใน Decile 1 หรือ 10% ของประชากรที่จนที่สุดจากการจัดลำดับด้วยรายจ่ายบริโภคต่อหัว (Per Capita Consumption Expenditure) โดยแยกเป็นแบบแผนการบริโภคของคนเมืองและคนชนบท (Q_{ai}) เพื่อใช้เป็นตะกร้าอาหารสำหรับคำนวณต้นทุนสารอาหาร โดยที่ a หมายถึง เขตเมืองและเขตชนบท i หมายถึง รายการอาหาร

(2) แบบแผนการบริโภคนี้นำไปคำนวณหาปริมาณพลังงาน (แคลอรี) และปริมาณโปรตีนที่ได้รับ ($CalD1_a$ และ $ProD1_a$)

$$CalD1_a = \sum_i (Q_{ai} * C_i)$$

$$ProD1_a = \sum_i (Q_{ai} * P_{ti})$$

หรือ

Calories/Protein Obtained = ผลรวมของ (ปริมาณการบริโภคอาหารแต่ละรายการ_a x ปริมาณแคลอรีโปรตีนที่ได้จากอาหารแต่ละรายการ)

(3) คำนวณต้นทุนสารอาหารและโปรตีน (Cost of Calories/Protein) ในแต่ละพื้นที่ (9 พื้นที่: *r*)

(5 ภูมิภาค 2 เขต ยกเว้นกรุงเทพฯ ซึ่งไม่มีเขตชนบท) ดังนี้

$$CalCost_r = \frac{\sum_{i=1}^n (Q_{ai} * P_{ri}) * 1000}{CalD1_a}$$

$$ProCost_r = \frac{\sum_{i=1}^n (Q_{ai} * P_{ri}) * 100}{ProD1_a}$$

หรือ

Calories Cost = ผลรวมของรายจ่ายอาหารทุกรายการในแต่ละพื้นที่ x 1,000 / Calories Obtained_a

Protein Cost = ผลรวมรายจ่ายอาหารทุกรายการในแต่ละพื้นที่ x 100 / Protein Obtained_a

(4) คำนวณปริมาณแคลอรีและโปรตีนขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับสมาชิกในครัวเรือน และหาค่าเฉลี่ยต่อหัว (*Pcal_h* และ *Ppro_h*) โดยใช้ข้อมูลความต้องการพลังงานและโปรตีนสำหรับแต่ละช่วงอายุและเพศ (*cal_require* และ *pro_require*) มาคำนวณหาปริมาณแคลอรีและโปรตีนที่แต่ละครัวเรือนควรจะได้รับในแต่ละวัน และเมื่อหารด้วยจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (*n*) จะได้ปริมาณพลังงาน (แคลอรี) และโปรตีนเฉลี่ยต่อหัวของแต่ละครัวเรือน

$$Pcal_h = \frac{\sum_{i=1}^n age\&sex_i * cal_require}{household\ size_h}$$

$$Ppro_h = \frac{\sum_{i=1}^n age\&sex_i * pro_require}{household\ size_h}$$

(5) คำนวณจำนวนเงินที่ครัวเรือนต้องใช้เพื่อให้ได้แคลอรีหรือโปรตีนใน 1 เดือน (30 วัน)

$$Ecal_h = \left[\left(\frac{30 * Pcal_h}{1000} \right) * CalCost_r \right] * HS_h^{(\theta_j - 1)}$$

$$Epro_h = \left[\left(\frac{30 * Ppro_h}{100} \right) * ProCost_r \right] * HS_h^{(\theta_j - 1)}$$

หรือ

ต้นทุนแคลอรี 1 เดือน = แคลอรีเฉลี่ยต่อหัว $\times 30/1000 \times \text{Calories Cost} \times (\text{ขนาดของครัวเรือน})^{(0.9-1)}$

ต้นทุนโปรตีน 1 เดือน = โปรตีนเฉลี่ยต่อหัว $\times 30/100 \times \text{Protein Cost} \times (\text{ขนาดของครัวเรือน})^{(0.9-1)}$

การคูณขนาดของครัวเรือน ($\theta - 1$) เป็นการปรับ Economy of Scale โดยให้ $\theta = 0.9$ หมายถึง การประหยัดจากขนาดของค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ซึ่งสมมติว่าเท่ากับ 0.9 มีนัยว่าค่าใช้จ่ายด้านอาหารสามารถแบ่งกันได้ระหว่างสมาชิกในครอบครัว แต่ไม่มากนัก

(6) เปรียบเทียบเส้นความยากจนด้านอาหารของครัวเรือนที่คำนวณโดยใช้ความต้องการด้านแคลอรีและโปรตีน (Calorie-base and Protein-base) และเลือกค่าที่สูงกว่าสำหรับใช้เป็นเส้นความยากจนด้านอาหารของครัวเรือน เส้นความยากจนด้านอาหารของแต่ละครัวเรือนที่คำนวณได้นี้ แสดงว่าครัวเรือนสามารถได้รับทั้งแคลอรีและโปรตีนตามปริมาณขั้นต่ำที่ครัวเรือนควรจะได้รับ

$$Fline_h = \max(Ecal_h, Epro_h)$$

การคำนวณเส้นความยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร (Non-food Poverty Line)

การคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารยังคงยึดทฤษฎีเรื่องอรรถประโยชน์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

(1) คำนวณหา Poverty Line Food Ratio (PL Food) ซึ่งเท่ากับ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนหาร เส้นความยากจนด้านอาหารคูณ 100 ถ้า PL Food มีค่าเท่ากับ 100 หมายความว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนเท่ากับเส้นความยากจนด้านอาหาร แต่เนื่องจากจำนวนครัวเรือนที่จะเป็นตัวแทนดังกล่าวอาจมีจำนวนน้อยเกินไป เพื่อให้ได้ตัวแทนที่ดีกว่าจึงใช้วิธีคำนวณหาเลือกครัวเรือนที่มีค่า PL Food อยู่ระหว่าง 90 - 110

$$PL\ food_h = \frac{FExp_h}{Fline_h} * 100$$

(2) เมื่อได้ครัวเรือนที่อยู่ช่วง PL Food แล้ว ให้ตัดรายจ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารบางรายการ ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลคนไข้นอก (รายการ 7.2) ค่าซื้อยานพาหนะ (รายการ 8.1) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ (รายการ 8.2) ค่าเล่าเรียนในโรงเรียนเอกชน (รายการ 9.2) ค่าการศึกษาอื่น ๆ (รายการ 9.5) และตัดตัวอย่างครัวเรือนที่อยู่ใน Decile 6 - Decile 10 เนื่องจากรายการใช้จ่ายดังกล่าว และรายจ่ายของครัวเรือนในกลุ่ม Decile 6 - Decile 10 ไม่ควรจะถูกนับรวมเพื่อสะท้อนพฤติกรรมการใช้จ่ายในหมวดที่ไม่ใช่อาหารของคนจน

(3) หาค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารของกลุ่มที่เหลือ แยกเป็น 9 พื้นที่ โดยที่พื้นที่กรุงเทพฯ จะรวมเมืองใหญ่ ได้แก่ สมุทรปราการ เชียงใหม่ ภูเก็ต และตรัง เพื่อให้มีจำนวนตัวอย่างมากเพียงพอในการเป็นตัวแทนการคำนวณรายจ่ายที่ไม่ใช่อาหารของคนกรุงเทพฯ จะได้รายจ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารเฉลี่ยต่อหัว (Per Capita Non-food Expenditure) ของครัวเรือนกลุ่มดังกล่าวจำแนกตามพื้นที่ โดยแบ่งกลุ่มสินค้าที่ไม่ใช่อาหารออกเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าจ้างบุคคลที่ให้บริการครัวเรือน ค่าเสื้อผ้า ค่ารองเท้า ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทางและการสื่อสาร และค่าใช้จ่ายการศึกษา

$$NF_{rj} = \sum_{h \text{ in } r} NF_{hj} / I_r ,$$

โดยที่ NF_{rj} เป็นค่าเฉลี่ยเฉพาะครัวเรือนในพื้นที่ r NF_{hj} เป็นรายจ่ายต่อสินค้าหมวด j ของครัวเรือน h และ I_r แทนจำนวนประชากรในพื้นที่ r

(4) คำนวณค่าใช้จ่ายในหมวดที่ไม่ใช่อาหารของแต่ละครัวเรือน โดยใช้ค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารทั้ง 9 กลุ่ม และแยกตามพื้นที่ และปรับการประหยัดจากขนาด (Economy of Scale) ดังนี้

$$NFPL_{hj} = k * NF_{rj} * HS_h^{(\theta_j - 1)},$$

(5) หาผลรวมของรายจ่ายหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารทั้ง 9 หมวด จะได้เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารของครัวเรือน (Non-food Poverty)

$$NFline_h = \sum_{j=1}^9 NFPL_{hj}$$

เส้นความยากจนของครัวเรือน คือ ผลรวมของเส้นความยากจนด้านอาหาร และเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

$PovLine_h = Fline_h + NFline_h$

ภาคผนวก ค วิธีการจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index)

วิธีการและข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติ

ดัชนีความยากจนหลายมิติ ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ (1) อัตราการเกิดคนจน (Incidence) หรือ สัดส่วนของคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมด และ (2) ระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจน (Intensity of Poverty) หรือค่าเฉลี่ยตัวชี้วัดความยากจนของหน่วยการวิเคราะห์ที่เป็นคนจนหลายมิติ¹ โดยขั้นตอนการคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็น 10 ขั้นตอน ได้แก่

ตาราง ค.1 ขั้นตอนการประมวลผลดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ของประเทศไทย²

ขั้นตอน	การดำเนินการ
1. เลือกข้อมูล	เลือกแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) โดยข้อมูลที่จะนำมาใช้ต้องมาจากแหล่งข้อมูลหรือการสำรวจชุดเดียวกัน เพราะการใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันจะมีวิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะคำถามที่ใช้แตกต่างกัน ทำให้ข้อมูลขาดความสอดคล้องและเป็นเอกภาพ (Consistency and Unity) <u>กรณีของประเทศไทย</u> เลือกใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย (Household Socio-Economic Survey: SES) จัดทำโดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ
2. เลือกหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล (Unit of Identification)	เลือกหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่าง (1) หน่วยบุคคล และ (2) หน่วยครัวเรือน โดยจะต้องเลือกให้สอดคล้องกับแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการจัดทำ ซึ่งแต่ละแบบมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน ดังนี้ (1) หน่วยบุคคล สามารถวิเคราะห์หรือประมวลผลได้หลายรูปแบบและระดับ เช่น เพศ อายุ อาชีพ เป็นต้น แต่การกำหนดตัวชี้วัดให้ครอบคลุมทุกช่วงอายุเป็นไปได้ยาก เพราะตัวชี้วัดบางรายการอาจเหมาะสมกับช่วงกลุ่มอายุหนึ่งเท่านั้น (2) หน่วยครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดตัวชี้วัดได้ง่ายกว่าแบบบุคคล แต่อาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการคำนวณได้ง่าย โดยเฉพาะสภาวะความขัดสนของสมาชิกหนึ่งคนที่อาจส่งผลกระทบต่อสมาชิกคนอื่นภายในครัวเรือน ทำให้ข้อมูลอาจสูงและ/หรือต่ำกว่าความเป็นจริง <u>กรณีของประเทศไทย</u> ใช้หน่วยการวิเคราะห์แบบหน่วยครัวเรือน

¹ กรณีหน่วยสำหรับการวิเคราะห์เป็นครัวเรือน (Household) จะเป็นค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average) โดยถ่วงน้ำหนักจากจำนวนสมาชิกในแต่ละครัวเรือน ในขณะที่ หากหน่วยสำหรับการวิเคราะห์เป็นบุคคล (Person) จะเป็นค่าเฉลี่ยทั่วไปแบบไม่ถ่วงน้ำหนัก (Unweight Simple Average)

² สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562), “ภาคผนวก 1 วิธีการจัดทำ MPI และสรุปขั้นตอนการคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติ”, รายงานความยากจนหลายมิติของประเทศไทย, หน้าที่ 31 - 38.

ขั้นตอน	การดำเนินการ
3. เลือกมิติและตัวชี้วัดที่ใช้ในการคำนวณ	การกำหนดมิติและตัวชี้วัดไม่ได้มีรูปแบบมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพราะการกำหนดดังกล่าวต้องพิจารณาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทในแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่มักพิจารณาในมิติสำคัญ ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา การทำงาน ที่อยู่อาศัย มาตรฐานการดำรงชีวิต บริการขั้นพื้นฐาน สภาพแวดล้อม ระบบประกันสังคม และความมั่นคงทางอาหาร การเลือกตัวชี้วัด (Indicators) เป็นการกำหนดเครื่องชี้เพื่อใช้ในการจำแนกบุคคล หรือครัวเรือนต่าง ๆ ว่าใครเป็น กลุ่มขาดส่น (Deprived) หรือกลุ่มไม่ขาดส่น (Not Deprived) โดยตัวชี้วัดที่นำมาใช้จะต้องเป็นตัวแทนที่เหมาะสมในการสะท้อนลักษณะในแต่ละมิติได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างดัชนีความยากจนหลากหลายมิติโลก (Global MPI) เลือกใช้ตัวชี้วัดทั้งหมด 10 ตัว ใน 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติสุขภาพ ได้แก่ โภชนาการ และการอยู่รอดของทารก (2) มิติการศึกษา ได้แก่ อัตราการเข้าเรียน และจำนวนปีที่เรียน และ (3) มิติมาตรฐานความเป็นอยู่ ได้แก่ สิ้นทรัพย์ พื้นของที่อยู่อาศัย การใช้ไฟฟ้า แหล่งน้ำดื่ม ส้วม และเชื้อเพลิง <u>กรณีของประเทศไทย</u> กำหนดให้ดัชนีความยากจนหลายมิติ มีทั้งหมด 12 ตัวชี้วัด จำแนกเป็น 4 มิติ
4. เลือกหลักเกณฑ์การพิจารณาความขาดส่น (The Indicators' Deprivation Cut-offs)	กำหนดหลักเกณฑ์ของแต่ละตัวชี้วัดเพื่อจำแนกว่า หน่วยบุคคลหรือหน่วยครัวเรือนใดอยู่ในกลุ่มขาดส่นหรือไม่ขาดส่น (Deprivation Cut-off) โดยหากตัวชี้วัดหนึ่งของหน่วยบุคคลหรือครัวเรือนหนึ่งมีค่าต่ำกว่าหลักเกณฑ์จะถือว่า หน่วยบุคคลหรือครัวเรือนดังกล่าว อยู่ในฐานะขาดส่น (กำหนดค่าเท่ากับ 1) แต่ถ้าสูงกว่าจะไม่ขาดส่น (กำหนดค่าเท่ากับ 0) หลักเกณฑ์การพิจารณาความขาดส่นในระดับประเทศสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะของแต่ละประเทศ โดยอาจดำเนินการผ่านการพิจารณาและ/หรือประชุมหารือของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในแต่ละมิติ ตัวอย่างการกำหนดหลักเกณฑ์ความขาดส่น เช่น ในประเทศเยอรมนี กำหนดหลักเกณฑ์ความขาดส่นด้านการศึกษาไว้ 2 ส่วน ได้แก่ (1) ไม่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่ไม่ได้รับการรับรองคุณสมบัติทางอาชีพ (Vocational Qualifications) และ (2) มีหนังสืออยู่ภายในครัวเรือนน้อยกว่า 10 เล่ม ซึ่งหากหน่วยบุคคลหรือครัวเรือนใดไม่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าวจะถือว่าอยู่ในกลุ่มขาดส่น
5. การจำแนกหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ตามหลักเกณฑ์การพิจารณาความขาดส่น	ขั้นตอนนี้ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ 4 โดยจะนำหน่วยบุคคลหรือครัวเรือนทั้งหมดมาจำแนกว่า หน่วยใดจัดอยู่ในกลุ่มขาดส่นหรือกลุ่มไม่ขาดส่น ซึ่งจะพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละตัวชี้วัด (ตามขั้นตอน 4)

ขั้นตอน	การดำเนินการ																								
	โดยหากขัดสนจะมีค่าเท่ากับ 1 และหากไม่ขัดสนจะมีค่าเท่ากับ 0 ตัวอย่างการพิจารณา ดังนี้ ตัวอย่างการจำแนกหน่วยครัวเรือน <table><tr><th rowspan="2">ตัวชี้วัด</th><th colspan="4">ครัวเรือนที่</th></tr><tr><th>1</th><th>2</th><th>3</th><th>4</th></tr><tr><td colspan="5">สุขภาพ</td></tr><tr><td>1. มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ทพโภชนาการ</td><td>0</td><td>0</td><td>1</td><td>0</td></tr><tr><td>2. มีเด็กอย่างน้อย 1 คนเสียชีวิต</td><td>1</td><td>1</td><td>0</td><td>1</td></tr></table>	ตัวชี้วัด	ครัวเรือนที่				1	2	3	4	สุขภาพ					1. มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ทพโภชนาการ	0	0	1	0	2. มีเด็กอย่างน้อย 1 คนเสียชีวิต	1	1	0	1
ตัวชี้วัด	ครัวเรือนที่																								
	1	2	3	4																					
สุขภาพ																									
1. มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ทพโภชนาการ	0	0	1	0																					
2. มีเด็กอย่างน้อย 1 คนเสียชีวิต	1	1	0	1																					
6. เลือกน้ำหนักของตัวชี้วัดแต่ละตัว	โดยทั่วไปมักจะกำหนดให้น้ำหนักของแต่ละมิติมีค่าเท่ากัน เช่น ดัชนีความยากจนหลายมิติระดับโลก จำแนกออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา และมาตรฐานการดำรงชีวิต และกำหนดให้ทุกมิติมีค่าน้ำหนักเท่ากัน (1/3 หรือร้อยละ 0.33) ขณะที่น้ำหนักของตัวชี้วัดในแต่ละมิติ จะขึ้นอยู่กับจำนวนตัวชี้วัดในมิตินั้น ๆ ตามสูตร ดังนี้ น้ำหนักแต่ละตัวชี้วัด = น้ำหนักมิติ/จำนวนตัวชี้วัด อย่างไรก็ตาม อาจกำหนดให้แต่ละตัวชี้วัดในมิติเดียวกันมีน้ำหนักไม่เท่ากันได้ หากเห็นว่า แต่ละตัวชี้วัดมีความสำคัญไม่เท่ากัน แต่ข้อควรระวังคือ จะต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและมีเหตุผลสนับสนุนที่เพียงพอ เพราะต้องอธิบายให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเหตุใดตัวชี้วัดหนึ่งถึงมีความสำคัญมากกว่าตัวชี้วัดอื่น <u>กรณีของประเทศไทย</u> กำหนดให้ทุกมิติมีน้ำหนักเท่ากัน เช่นเดียวกับตัวชี้วัดต่าง ๆ ที่มีน้ำหนักเท่ากัน																								
7. การกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาความยากจน (The Poverty Cut-off to Identify the Poor)	เป็นการกำหนดเงื่อนไขเพื่อระบุว่า หน่วยบุคคลหรือครัวเรือนใดถูกจัดอยู่ในกลุ่มยากจน (Poor) หรือกลุ่มไม่ยากจน (Non Poor) โดยพิจารณาจากความขัดสนในทุกมิติและทุกตัวชี้วัด จำแนกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การคำนวณคะแนนความขัดสนของครัวเรือนหรือบุคคล เป็นการคำนวณผลรวมของสถานะความขัดสนในแต่ละตัวชี้วัดแบบถ่วงน้ำหนัก โดยได้จากสูตร ดังนี้ $c_j = \sum_{i=1}^d w_i I_{ji}$ เมื่อกำหนดให้ C_j คือ คะแนนความขัดสนในทุกมิติของหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ j w_i คือ น้ำหนักของตัวชี้วัด i I_{ji} คือ สถานะของหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ j ตามตัวชี้วัด i i คือ ตัวชี้วัด ($i = 1, 2, 3, \dots, d$)																								

ขั้นตอน	การดำเนินการ
	(2) การกำหนดหลักเกณฑ์ความยากจน (Poverty cut-off) ของครัวเรือนหรือบุคคล เพื่อใช้เปรียบเทียบกับคะแนนความขัดสน (C_j) และจำแนกว่า หน่วยบุคคลหรือครัวเรือนใดจัดอยู่ในกลุ่มยากจนหลายมิติหรือไม่ โดยกำหนดให้แทนด้วย k ดังนั้น หากคะแนนความขัดสนมากกว่าหรือเท่ากับหลักเกณฑ์ความยากจน หน่วยบุคคลหรือครัวเรือนจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มยากจนมิติ ($C_j \geq k$) กรณีของประเทศไทย กำหนดให้หลักเกณฑ์ความยากจน (Poverty Cut-off) เท่ากับร้อยละ 26 หรือ $k = 26$
8. คำนวณสัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมด (Headcount Ratio)	เป็นการคำนวณสัดส่วนของคนจนหลายมิติต่อจำนวนประชากรทั้งหมด โดยคำนวณจากสูตร $H = \frac{q}{n}$ เมื่อกำหนดให้ H คือ สัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมด (Multidimensional Headcount Ratio) q คือ จำนวนคนจนหลายมิติ n คือ จำนวนประชากรทั้งหมด
9. คำนวณระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจน (Intensity of Poverty)	เป็นการคำนวณระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนหลายมิติ และยังชี้ให้เห็นลักษณะความยากจนว่า ขัดสนในมิติใดบ้างและเป็นจำนวนเท่าใด โดยคำนวณได้จาก $A = \frac{\sum_{i=1}^n c_i(k)}{q}$ เมื่อกำหนดให้ A คือ ระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนหลายมิติ (Intensity) $c_i(k)$ คือ คะแนนความขัดสนในทุกมิติที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มยากจน q คือ จำนวนคนจนหลายมิติ n คือ จำนวนประชากรทั้งหมด
10. ประมวลผลดัชนีความยากจนหลายมิติ (Computing the MPI)	เป็นการนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ดังนี้ $MPI = H \times A$ เมื่อกำหนดให้ MPI คือ ดัชนีความยากจนหลายมิติ H คือ สัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมด A คือ ระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนหลายมิติ

การจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติในระดับประเทศของประเทศไทยได้อาศัยกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างหน่วยงานและผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ทั้งในด้านเทคนิคการจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติและด้านข้อมูลตัวชี้วัดในมิติต่าง ๆ รวมถึงการร่วมกันพิจารณาคัดเลือกตัวชี้วัดและกำหนดมิติในการสะท้อนความยากจนในมิติที่ไม่ใช่ตัวเงินของประเทศไทยให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุม โดยรายละเอียดมิติ ตัวชี้วัด และเงื่อนไขความขัดสนสามารถแสดงได้ตามตาราง ค.2 ด้านล่าง

ตาราง ค.2 สรุปมิติ ตัวชี้วัด เกณฑ์ความขัดสน และน้ำหนักของตัวชี้วัด³

มิติ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ความขัดสน (ขัดสนถ้า ...)	น้ำหนัก
1. การศึกษา (Education)	1) จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา	มีสมาชิกในครัวเรือนอย่างน้อย 1 คน : (1) อายุ 15 – 29 ปี และจบต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 (9 ปี) หรือ (2) อายุ 30 – 59 ปี และจบต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 (6 ปี)	1/12
	2) การเข้าเรียนล่าช้า	ครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 6 – 17 ปี อย่างน้อย 1 คน ที่ไม่ได้เรียน หรือเรียนล่าช้ากว่าที่ควรเกิน 2 ปีขึ้นไป ยกเว้นว่าจบ ม. 3	1/12
	3) การอยู่อาศัยร่วมกับพ่อแม่	ครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0 – 6 ปี อย่างน้อย 1 คน ที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่และ/หรือแม่ (ในกรณีที่พ่อแม่และ/หรือแม่ยังมีชีวิตอยู่)	1/12
2. การใช้ชีวิต ในแบบที่ดี ต่อสุขภาพ (Healthy Living)	4) น้ำดื่ม	ครัวเรือนที่ดื่มน้ำจาก (1) บ่อบาดาลภายในบ้าน หรือ (2) บ่อบาดาลภายนอกบ้าน หรือ (3) แม่น้ำ/ ลำธาร/ คลอง/ น้ำตก/ ภูเขา หรือ (4) น้ำฝน หรือ (5) แหล่งอื่น ๆ	1/12
	5) การดูแลตัวเอง	ครัวเรือนที่สมาชิกอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อย่างน้อย 1 คน ไม่สามารถดูแลตนเองในชีวิตประจำวันได้ โดยไม่มีผู้ช่วยเหลือ และไม่สามารถเดินทางไปนอกเขตพื้นที่อยู่อาศัยได้ โดยไม่ต้องมีผู้ดูแล	1/12
	6) ความขัดสนด้านอาหาร	ครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ต่ำกว่าเส้นความยากจนด้านอาหาร ซึ่งคำนวณจากปริมาณสารอาหาร (แคลอรี) ขั้นต่ำที่คนแต่ละช่วงอายุ และเพศ มีความต้องการต่อวัน	1/12
3. ความเป็นอยู่ (Living Conditions)	7) การกำจัดขยะ	ครัวเรือนใช้วิธีการกำจัดขยะโดย (1) การเผา หรือ (2) การฝังกลบ หรือ (3) การทิ้งลงแม่น้ำ ลำคลอง หรือ (4) การทิ้งตามที่ว่าง ที่สาธารณะ หรือ (5) อื่น ๆ	1/12
	8) การใช้อินเทอร์เน็ต	ครัวเรือนที่สมาชิกไม่มีการใช้อินเทอร์เน็ตเลย	1/12
	9) การถือครองสินทรัพย์	ไม่ได้เป็นเจ้าของสิ่งของชิ้นเล็ก อย่างน้อย 4 ชิ้น และไม่มีของชิ้นใหญ่ อย่างน้อย 1 ชิ้น	1/12
4. ความมั่นคง ทางการเงิน (Financial Security)	10) การออม	ครัวเรือนไม่มีสินทรัพย์ทางการเงินเพื่อเก็บออม	1/12
	11) ภาระทางการเงิน	ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา ครัวเรือนมีปัญหาในการจ่ายค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟ หรือค่าเล่าเรียน	1/12
	12) บำเหน็จ/บำนาญ	ครัวเรือนมีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และไม่มีเงินบำเหน็จ บำนาญ เบี้ยหวัด และเงินสงเคราะห์ต่าง ๆ	1/12

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

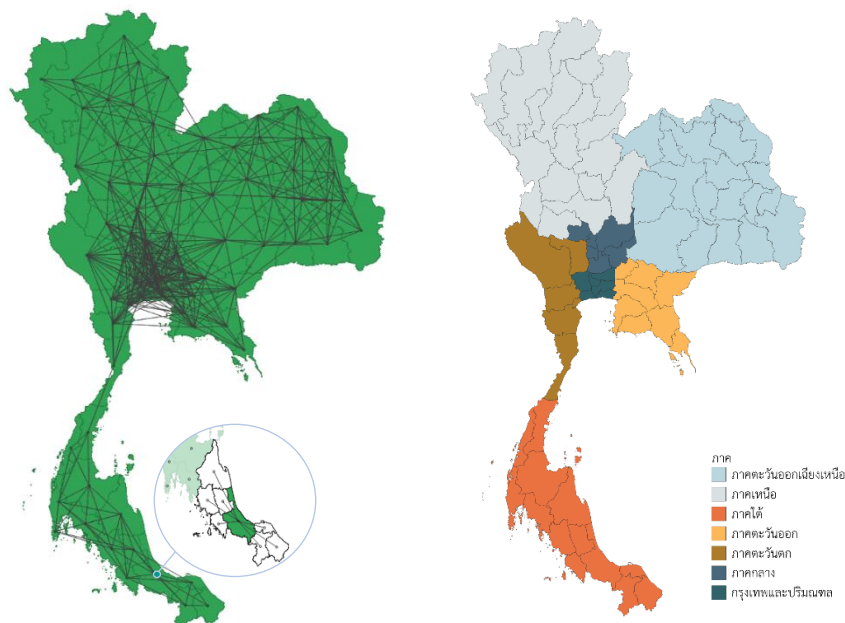
³ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562), “รายงานความยากจนหลายมิติของประเทศไทย”, หน้า 9.

ภาคผนวก ง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation)

1. แนวคิดในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Autocorrelation)

เป็นแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์สำหรับการระบุรูปแบบการจัดกลุ่มของความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในลักษณะข้อมูลทางภูมิศาสตร์ โดยพิจารณาจากค่าของข้อมูลตัวชี้วัดที่สนใจของแต่ละจังหวัด (Attribute Value) ที่มีความสัมพันธ์กับค่าของข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัดใกล้เคียงกัน (รายได้เฉลี่ยต่อคนรายจังหวัด) ซึ่งอาจมีรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เชิงบวกที่บ่งชี้ถึงค่าที่ใกล้เคียงกันถูกรวมกลุ่มเข้าด้วยกัน หรือมีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เชิงลบบ่งชี้ถึงการรวมกลุ่มของค่าที่ไม่เหมือนกัน หรือไม่มีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เลย

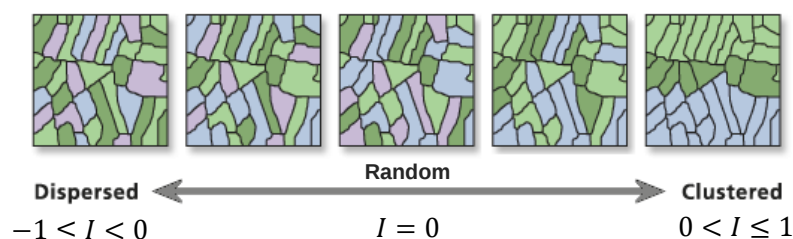
ภาพที่ ง.1 แผนที่ความเชื่อมโยง (Connectivity Graph) ของจังหวัดทั้งหมด พิจารณาจากระยะทางห่างกัน ไม่เกิน 200 กิโลเมตร และแผนที่การแบ่งภาคสำหรับการวิเคราะห์

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่

ในกระบวนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ จะใช้สถิติสหสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของ Moran's I ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้ค่าของข้อมูล และตำแหน่งของข้อมูลในเชิงพื้นที่ รวมถึงค่าน้ำหนักของระยะทางควบคู่กันไป โดยผลของการวิเคราะห์ จะให้ค่า Moran's I (I) ตั้งแต่ -1 ถึง 1 ซึ่งมี 3 รูปแบบ ได้แก่ แบบกลุ่ม (Cluster) แบบกระจาย (Disperse) และแบบสุ่ม (Random) กล่าวคือ I มีค่าเป็นบวก ลบ และเท่ากับศูนย์ ตามลำดับ

ภาพที่ ง.2 รูปแบบผลการวิเคราะห์ค่า Moran's I (I)

ที่มา: <https://pro.arcgis.com/en/pro-app/latest/tool-reference/spatial-statistics/spatial-autocorrelation.htm>

อย่างไรก็ตาม การใช้ค่า Moran's I เพียงอย่างเดียวไม่สามารถแสดงถึงตำแหน่งของข้อมูลหรือกลุ่มของข้อมูลว่า มีการจัดกลุ่มอยู่ตำแหน่งใดในแผนที่ เป็นเพียงการแสดงผลลัพธ์ของการจัดกลุ่มข้อมูลเท่านั้น ดังนั้น จึงอาศัยการวิเคราะห์การเป็นกลุ่มและการอยู่นอกกลุ่มของข้อมูล (Cluster and Outlier Analysis: Local Indicators of Spatial Association หรือ LISA) มาประกอบ ซึ่งเป็นการวัดค่ารูปแบบความแตกต่างของการเป็นกลุ่มที่แสดงความสูงต่ำของข้อมูล โดยตำแหน่งที่อยู่ใกล้กันจะให้ค่าที่สูง และตำแหน่งที่อยู่ไกลออกไปให้ค่าที่ต่ำ

2.1 การคำนวณ Moran's I

ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Global Spatial Autocorrelation) เพื่อแสดงผลลัพธ์ของการจัดกลุ่มค่าของข้อมูลตัวชี้วัดในเชิงพื้นที่ (แบบกลุ่ม แบบกระจาย และแบบสุ่ม) กล่าวคือ เป็นการเปรียบเทียบค่าของข้อมูลตัวชี้วัดของแต่ละจังหวัดกับค่าเฉลี่ยของค่าของข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัดทั้งหมด โดยคูณด้วยน้ำหนักเชิงพื้นที่ระหว่างจังหวัดนั้นกับจังหวัดอื่น ๆ ทั้งหมดที่มีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่จากจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกันและระยะทางห่างกันไม่เกิน 200 กิโลเมตร

$$I = \frac{n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_{ij} (x_i - \bar{x})(x_j - \bar{x})}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_{ij} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

เมื่อ I คือ ค่า Moran's I ที่ระบุระดับของการจัดกลุ่มเชิงพื้นที่

n คือ จำนวนจังหวัด

x_i, x_j คือ ค่าของข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัด i และจังหวัด j

$\bar{x}$ คือ ค่าเฉลี่ยของค่าของข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัดทั้งหมด

w_{ij} คือ ค่าถ่วงน้ำหนักระหว่างจังหวัด i และจังหวัด j พิจารณาจากน้ำหนักระยะทาง (Distance Weight) เท่ากับ 200 กิโลเมตร

2.2 การคำนวณ Local Indicator of Spatial Association (LISA)

ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในระดับท้องถิ่น (Local Spatial Autocorrelation) เพื่อแสดงระบุกลุ่มของค่าสูงหรือต่ำของข้อมูลตัวชี้วัด กล่าวคือ เป็นการวัดระดับความคล้ายคลึงกันระหว่างค่าของข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัดหนึ่ง ๆ กับค่าของข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกันและระยะทางห่างกันไม่เกิน 200 กิโลเมตร โดยคำนึงถึงความแปรปรวนโดยรวมของค่าข้อมูลตัวชี้วัด

$$I_i = \frac{x_i - \bar{x}}{S_i^2} \sum_{j=1}^n w_{ij} (x_j - \bar{x})$$

เมื่อ I_i คือ ค่า Local Moran's I ของจังหวัด i

n คือ จำนวนจังหวัด

x_i, x_j คือ ค่าของข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัด i และจังหวัด j

$\bar{x}$ คือ ค่าเฉลี่ยของค่าของข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัดทั้งหมด

w_{ij} คือ ค่าถ่วงน้ำหนักระหว่างจังหวัด i และจังหวัด j พิจารณาจากน้ำหนักระยะทาง (Distance Weight) เท่ากับ 200 กิโลเมตร

S_i^2 คือ ค่าความแปรปรวน (Variance) ของข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัดทั้งหมด

โดยคำนวณจาก
$$S_i^2 = \frac{\sum_{j=1}^n w_{ij}}{(n-1)} - \bar{x}^2$$

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
962 ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100
โทรศัพท์ 0 2282 8821 โทรสาร 0 2281 2803
  www.nesdc.go.th หรือ สภาพัฒน์